

ఫిబ్రవరి

1975

భారతి

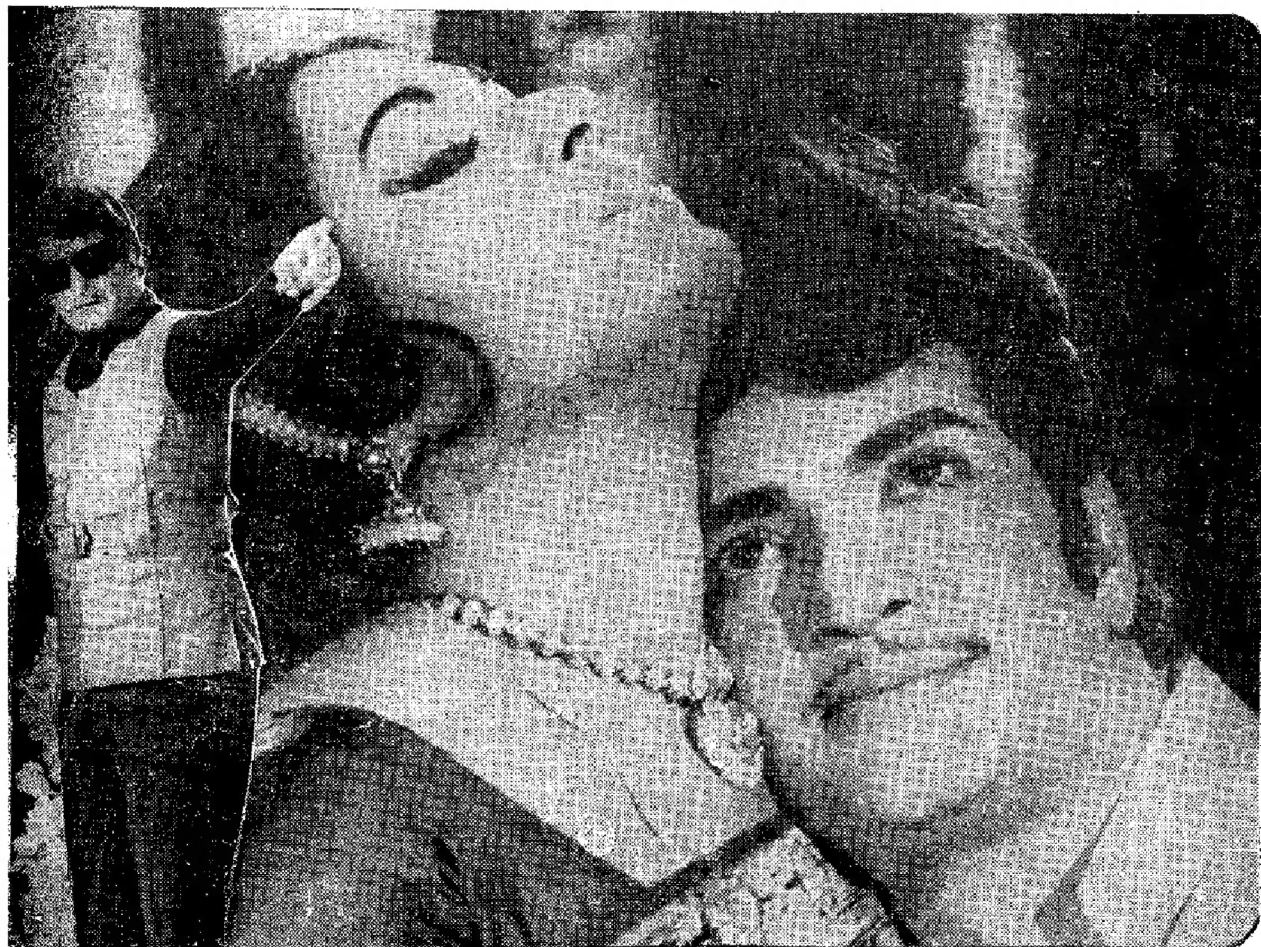
వ్యవస్థాపకులు:

దేశోద్ధారక నాగేశ్వరరావు పంతులు

వెల రూపాయిన్నర

తారకరామా పిక్చర్స్ పాతి

కథానాయకుని కథ

దర్శకత్వం: డి.యోగానంద్
నిర్మాత: కె.డి.వి.ప్రసాద్, ఎం.ఎ.
విజయాకంప్లెక్స్

VIJAYA

భారతి

మా స ప త్రి క

*

శివ లెంక శంభు ప్రసాద్

సంపాదకుడు

(1938-1972)

★

ఫిబ్రవరి 1975

సంపుటము : 52 :

సంచిక : 2 :

విడిపత్రిక వెల రూపాయన్నర

విషయానుక్రమణిక

ఫిబ్రవరి 1975

నిరీక్షణ	“సాంద్యశ్రీ”	1
కవిత్వంలో అనుసరణ	శ్రీ యు. ఎ. నరసింహమూర్తి	3
ప్రభాతం	శ్రీ సోమకూచి సాంబశివరావు	9
అజయం	శ్రీ కలువల్ అను నదానిండ్ల	10
శ్రీ ధర్మపురి లక్ష్మీ నరసింహస్వామి క్షేత్రము		12
శ్రీ జయప్రకాశ్ నారాయణ్ ఉద్యోగము		14
పిలుపు	డా॥ తంగిరాజు	20
భూర్తనిట సంవాదం	“రజని”	22
అంబు చావరెడెందుని ?	అనువాదం : శ్రీ గడంశేట్టి,	30
అశ్రువు	“వాగీశ్వరి”	33
ఛందోదర్శనం [నాటిక]	శ్రీ గంటి శిరామమూర్తి	35
రేపటి కవిత్వం	శ్రీ నూరలపాటి గంగాధరం	39
మౌనునని రెలుగు కవిత	శ్రీ వేదము వెంకటరాయశాస్త్రి	43
కలగూరగంప		48
గ్రంథ విమర్శలు		52

“నిర్మలత”

“సాంధ్యశ్రీ”

“ఇన్నినాళ్ల నీ జాడ ఎక్కడ ?”

అని

ఎన్నినాళ్లో వేచి వేచి

అడిగిన ప్రశ్న యిది.

ఈ వియోగ విరహ వర్షాలో తడిసి

నీ కోసం

నే వెదికే దెక్కడ ?

తార కడపటి మెరుపులో

కడలి కెరటాంచలంలో

గతంలో

నా స్వగతంలో

ఎన్నిరూపాల్లో నిన్ను చూశానో తెలుసా .?

ఊటీ లోయల్లో

సెలయేటి పాయల్లో

కడలాడే యూ కలిష్టనీగాలి

ఏ దివ్య సందేశాన్ని

తెరలు తెరలుగా మోసుకొస్తోందో

ఎవరూహించగలరు — ?

మందార తుందిరి గంధం

నా మనసుకు బంధం వేసినప్పుడు

నాటి

వెన్నెల సెలయేటి నడుమ

నక్షత్రాల పొందాళ్ల మీదుగా

మబ్బుకుచ్చెళ్ల గాగరనెత్తి

ఓరగా, తొరగా నడుస్తున్నప్పుడు

నా గుండె

ఏ అనుభూతికి లొంగి

ఎక్కడెక్కడ విహరించిందో

ఎలా చెప్పను ?

ఏ మాటలతో ఆ భావం విప్పను ?

వాంఛ మధువు

నా ఎడన అంచులు పొంగి

పై కుదికి చింది

అధరాలనంటి

రసనాగ్రంతో రహస్య సమాలోచనం చేయటం

మునిపంటితో

సుధజారిన అధరాధరం

చౌసీతి బంధం వేయటం

ఏ చి తకారుడు ఏ రంగుల్లో విదిలించగలడు. ?

ఎడారి నగ్నదేశం

వెన్నెల్లో స్నానం చేస్తుంటే

నా బిడార మెక్కడని

నీ నగ్నత్వాన్ని నే ప్రశ్నిస్తుంటే

ఏ నరాల తీగల స్వరాలు సాగాయో

ఏ సంగీత చక్రవర్తికి తెలుసు...?

నీ తొగరు గాగరవర్ణ కీరణాల తడిసి

మంద మంజిష్ట కాంతులీను

నీ చిగురు పాదాలమీద

నా శిరసు నుంచి

నీ పల్ల వాంగుళుల స్పర్శ

నా నీలి వెంట్రుకుల తాకినప్పటి

నా పార వశ్యతను

ఏ శబ్దాల సంకేతించగలను...?

విచ్చల విడిగా

ఈ ఉద్యమం కొనసాగి

గతాన్ని వర్తమానాన్ని

తనలో ఇముడ్చుకొన్న భవిష్యత్తు చైపులాని
 నిన్ను—నీ అలోక మూర్తిని
 నిరంతరంగా తలచే నా ఆత్మను
 ఏ ముగింపుతో మలుపు ,తిప్పను...?
 అంచులేని
 ఆలోచనా యందు వీచి
 అనాలోచితంగా
 స్వయం సవర్తకమైన చేత్తో
 నా జాటు మ నేనే సరిచేసుకుంటూ
 గగనంలోను—
 లోయలు ధరించిన శిఖరాలలోను
 నీ గీయని చిత్రంలో, పికాసోను
 నీ చెక్కని శిల్పంలో, మైకేకి నింజిరోను
 ఊహిస్తూ గడిపే కాలాన్ని
 ఏ గడియారం బాహువులతో బంధించను...!
 నగమోహిని
 తల పాపిట జలపాతం కలహంతరిత
 జారే జాలు జాలిలో
 దృక్కులు ఊణం తడిసి
 నా కనుకొలుకుల్లో
 నిలచిన నీ ఊహానిజాన్ని నీవే చూస్తావని
 నే ననుకొనటం
 కల కాదని
 ఏ మెలకువతో వాపోవను ... ?

చైతన్య ప్రాతస్సంధ్య
 మేల్కొలిపిన కిరణ రుతంతో
 నా లోపలి ధ్యాన లేచి - ఆశ లేచి
 నీ భావనా దృశ్యం చూచి
 నా శాంతి పాడే బలమైన గీతాన్ని
 దిక్కులు వరుచుకుంటూ
 దిన్నెన్నో
 వేల వత్సరాల
 కోర్కెల భవిష్యత్కాల గమనాన్ని
 ఊణంలో పొందిన అనుభుక్తిని పొదివి
 మరెన్నో
 భవభూతి అమభూతి తరంగాల్ని
 నా అంతరంగంలో పదిలపరచుకొని
 ఓ ... రమా ... !
 నా సుషమా !
 ప్రకృతి
 ఓ నా హృత్కృతి
 దైవ నేమాన హేతురాహిత్యం సువ్వు
 పార తౌకిక వేదసాహిత్యం సువ్వు
 సత్యం నీవు
 నిత్యం నీవు...
 నీ ఒడిలో—
 నీ కన్నుల మెరుపుతడిలో
 కరగాలని.....

క వి త్వం లో అనుసరణ

యు. ఏ. నరసింహమూర్తి

అనుసరణ ఒక సహజాతం. కవిత్వం వ్రాయాలనే ఆలోచనలోనే అనుసరణ ఇబ్బడి ఉంది. అందుకే విశ్వవాధవారు

“ఈ సంసార మిదెన్ని జన్మలకు చేరి మాని వాల్చికి భా

షా సంక్రాంత ఋణంబు దీర్చగలదా! సత్కావ్య నిర్మాణ రే

ఖా సాహగ్రీ ఋణంబు దీర్చగలదా!” అంటారు (సాచీనాలంకారిక) లలో కవిత్వంలో అనుసరణను గూర్చి విపులంగా చర్చించినవాడు రాజశేఖరుడు. అతడు అనుసరణను హరణమని పేర్కొన్నాడు. ఇతర కవులు ప్రయోగించిన శబ్దార్థములు ఉపనిబంధం చేయడం హరణమని కావ్య మీమాంస చెప్తుంది. రాజశేఖరుడు హరణాన్ని ఎంపం దోషంగా పరిగణించలేదు. హరణం అంటే వివిధ పద్ధతులను వింగడించి ఉదాహరణపూర్వకంగా సమన్వయం అయి ఉత్తమ, మధ్యమ, అధమ రీతులను నిర్ణయించాడు.

“నాన్య చోర కవిజనో నాన్యచోరో వణిగ్మహి
స సందతి విరాచ్యం యో జానాతి నిగణాత్మహి
ఉత్పాదకః కవిః కశ్చిత్ కశ్చిచ్ఛ పరిమృతః
ఆచ్ఛాదకః శ్రుతః చాన్యస్తా సందర్శనాత్
శబ్దార్థోక్తిషు యః పశ్యేదిహ మంచ నూతనో
ఉల్లేఖేత్సంపాద ప్రాచ్యం మన్యతాం స మహాకవిః”

(కావ్యమీమాంస—పరమేశ్వరయము)

(చార్యము తన కవిగాని పర్యక్షకుగాని లేడు. ఎప్పుడు గూఢముగా వాచ్యమగు సర్వమును కూర్చుంటే అతడనందమునను పాత్రుడు. కవులలో నొకడు ఉత్పాదకుడుగను, మరొకడు పరివర్తకుడుగను, నింక నొకడు ఆచ్ఛాదకుడుగను, మరియు నొకడు సందర్శన కర్తగను నుండును. శబ్దార్థములతో నూర్చి విశేషములను కనిపెట్టువాడును, ప్రాచీన సూక్తులతో గల కొంత వైశిష్ట్యము సమీక్షించువాడును సగు వాడే మహాకవి యుండగును

— (3) సంవాగ్మల ఆదిరాధాయణాన్తి)

పై ప్రాతి కవిత్వంలో అనుసరణ ఉన్నది లని, చెప్పబడినా వంతుడు మాత్రమే అనుసరణ విధిని చొత్త లోని లోకాగ్రహణ చెప్పుచు

అనుసరణను దృష్టిలో పెట్టుకుని రాజశేఖరుడు కవులను నాలుగు విధాలుగా విశ్లేషించాడు. భ్రామకుడు, చుంబకుడు, కర్షకుడు, ద్రావకుడు— అని నాలుగు విశేషములైన కవిగణము లొకీకమని, వారికంటే భిన్నుడైనవాడు అ లోకీకుడని కావ్యమీమాంస చెప్తుంది. పాతదైన కథా విషయాన్ని గ్రహించి దానిని అచ్యుత దృష్ట్యవైపు దానిగా భ్రమించజేసేవాడు భ్రామకుడు. ఇతరుని మాట అందవైన తన మాటలతో కలిపి చించెం కొంచెం కొత్తగా ప్రదర్శించేవాడు చుంబకుడు. పాత వాక్యాలనే పోల్చుకోడానికి వీలు కాకుండా తన వాక్యాల ద్వారా మూలార్థంలో ద్రవించజేసేవాడు ద్రావకుడు ఇతరుని వాక్యాన్ని తెచ్చి తన మాటలతో మిశ్రించి విధంగా చెప్పేవాడు కర్షకుడు. ఈ విధంగా రాజశేఖరుడు తన నిశిత చరిత్రీకర ద్వారా అనుసరణగీతం గల కవులను పరీక్షించడమే గాక, అనేక విధాలైన శబ్దార్థపారణోపాయాలను సోపనీకరిస్తూ విరూపణ చేసేడు. అనంత కాలవారి కవి ప్రత్యేకంగా తెలుసుకోదగ్గ విషయం ఈ వ్యాసంలో లనుసరణను గూర్చి ప్రస్తావించే స్పష్ట విషయాలు రాజశేఖరుణ్ణి దగ్గర పెట్టుకుని వ్రాసినవి కావు. కాని ఇందులోని విషయాలు తప్పనిసరిగా రాజశేఖరుడు చెప్పిన విషయంలో గతార్థం కాకపు రాజశేఖరునిది కూలంకషమైనది ఉచ్చ. ఇది రెఖామాత్రమైనది స్పర్శ

ఒక కవి పూర్వలను అనుసరించడానికి (1) గౌరవం (2) సమకాలీన ఆలోచనా ఘోరణి (Contemporary thought), (3) వ్యవహారం (4) ప్రత్యేక ప్రయోజన సాధన (5) సాహిత్యంపై గల అధికారం (6) అలక్షిత— వెబుదలైన అంశాలు కారణాలుగా కన్పిస్తాయి కవి ప్రతిభావంతుడైతే అనుసరణ కూడా శోభిస్తుంది. ప్రతిభాలోపంతో కూడిన అనుసరణ నీరసంగా కనిపిస్తుంది.

కాళిదాసు భాస మహాకవి ఎట్లా తనకు గల గౌరవాన్ని ప్రకటించాడు అంతేలాక లన రచనలో అనేక స్త్రీలలో భానుణ్ణి అనుకరించాడు ఒక మహాకవి —మరొక మహాకవి అనుసరించే వస్తూతి ఎలాగుంటుందో ఈ క్రింది విధంగా గమనించవచ్చును. భాసకు నాలుకుర్రు ఇలా పక్కనావ్రీతి గలవాడు అతడొక లకాధారణమైన వర్ణన చేయడంలాడు. మహానాథమైన పర్వత శిఖర్లు మండి భూమిమీద నుండే పర్వతపులల చూస్తే ఎలాగుంటుందో ఎర్పించా లుకున్నాడు. అమీమారు నాలుకంతో పశువృందంతో మరంగి పంపొగ్గి ధరింపలేక ఆత్మపాత్య చేసుకోదలచి అమీమారులను పర్వత ప్రింగొగ్గి ఆదిరోహిస్తాడు సముద్రాని కన్ను చొక విద్యాధరుడు గ్రీయంరలలో కలిసి వస్తాడు అతడు

అకాశయానం చేసా తన ప్రయురాలికి భూమిమీద నుండి వస్తువులను చూపిస్తాడు.

“విద్యాధరా— (అకాశయానం విరూప్య) పాదాసుని! వశ్య వశ్య! ముంధరాయా దూరస్థం దర్శనీయాకృతిమ్. ఇహ—

కైలేంద్ర కలభోమూ జలధయః
క్రీడా తటాకోపమా
వృక్షాః కైలం వర్షిభాః
క్షీతితలం ప్రవృష్ట నిమ్న స్థం
సీమంతా ఇవ నిమ్నగా
స విపులా సాధాశ్చ బిందూపమా
భృష్టం వక్రమివాభిభాతి వశం
వంక్షీత్త రూపం జగత్.

ఈ వర్ణన నరికిరిస్తే భావము ఎన్నడో ఒకనాడు విత్తయిన వర్ష తాగి నుండి తాను చూసిన ప్రకృతిని యదాతదంగా వర్ణించాడని అని పిస్తుంది. కాలిదాసు నీ వర్ణన చాలా అక్కర్లించింది. అతడు ఇంకా మీదకు పోయాడు. అందు కళానికి తగిన అవకాశం లభించింది. దుష్కర్తుడు దుష్ట యాది దానవజాతిని సంహరించడంలో ఇంద్రుడికి సహాయం చేసే స్వర్గం నుండి తిరిగి వస్తున్నాడు. అకాశం నుండి నేల కవతరిస్తున్న దుష్కర్తుడు అక్కడ నుండి భూమిని చూచి ఆ నుండర భృశ్యాన్ని గురించి ఇలా చెప్తాడు.

రాజా— (అశోకవర్య) వేగవతుడా దాశరథ్య దర్శన స్ఫులక్ష్యతే మనుష్యలోకా. తథాహి—

కైలాసా మన రోహితీన ఇహ
దున్యజ్జతాం మేదిని
వర్షాభ్యంతర తీవ్రతాం విజహతి
స్కందోదయా త్వాదహి
వంతానాస్తనుభావ మ్మృ
సరితా వ్యక్తిం భజంత్యావగా
కేనావ్యుత్ క్షీపతేవ మర్త్యభువనం
మత్పార్శ్వ మానీయతే”.

అకాశం నుండి అధిక వేగంతో భూమికి దిగుతున్నప్పటి దున్యంతరుడి అనుభవాన్ని కాలిదాసు అనుభవసూత్రంగా వూహించాడు. ఇదియే భావజ్ఞ అనుసరించిన తీరు స్పష్టంగా కనిపిస్తావ్వా, ఒక కొత్త భావసంహితలు, “కేనా వ్యుత్ క్షీపతేవ మర్త్యభువనం మత్పార్శ్వ మానీయతే” అనే పాదంలో కాలిదాసుని సూత్ర ప్రజ్ఞా పాక్షాత్కరిస్తుంది. గౌరవంతో కూడిన పుర్ర ఇలాంటి అనుసరణను ప్రేరేపిస్తుంది.

ఒక్కొక్క కవి స్వకవిత కల్పనా తాతుర్యం కలిగిన వాడైనప్పటికీ పూర్వ సాహిత్యంలో తమకు వచ్చిన భావాలు గూర్చి అలోచిస్తూ ఉంటాడు.

తన హృదయంలో పాడుకొని ఉన్న భావాన్ని నమయానుగుణంగా తన రచనలో ఉపయోగించుకోవడానికి చెబుతాడు. కాని తన రచనలో అనుసరణ లేవల్లు చూపించడానికి ప్రయత్నిస్తాడు.

“వెమ్మని కున్న మచ్చ యరవిందము
రత్నము భోగిలక్షణం
జెప్పగ నీదు మచ్చ యదియేమి
కళంకము, నిచ్చకాలన
దిన్నగ నిట యుండును గదే
గిరి కన్యము దూసి చన్న నీ
యమ్మన మచ్చ వెవ్వరెటులాడి

వ్హమన్ మనకేమిలే సఖా!”— కవి చంద్రుణ్ణి సంబోధించి, వెమ్మని కున్న మచ్చను స్తుతించి నీ మచ్చను కళంకముని జనం చెప్తున్నారు. నీలోనున్నది కళంకము కాదు. ముంద్ర మథన సమయంలో గిరి కన్యము దూసు కొనిపోయిన మచ్చ ఇది. ఎవరేమనుకుంటే మనకేమిలే— అని చెప్తున్నాడు. విజానకి ఈ పద్యంలోని పూర్ణా పూర్తిగా కవి స్వంతంకాదు. కువలయానం దంలో అపహ్నస్థులారంకారాని కీర్తన ఈ ఉదాహరణ శ్లోకాన్ని చూస్తే ఆ విషయం తెలుస్తుంది.

“మంథాన భూమి ధర మూల తిలా సుప్రతి
వంశుట్టన ప్రణకణః స్ఫురతీందు మధ్యే
ధాయా మృగః తజః ఇత్యతి పామరోక్తి

స్తేషిం కథం చిదపి తత్తహి న ప్రసక్తిః — ఈ శ్లోకాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని కవి పై పద్యాన్ని కల్పించి ఉంటాడు. శ్లోకంలోని పూర్వార్థం పద్యంలో ఉత్తరార్థంగా మారింది. శ్లోకంలోని ఉత్తరార్థాన్ని కవి పూర్తిగా మార్చడం జరిగింది. కాగా అనుసరణ అంత రచనంతంగా కొనసాగలేదని అని పిస్తుంది. “మంథాన భూమి ధరమూల తిలా సుప్రతి వంశుట్టన ప్రణకణః” అనే మూలంలోని భావ తీవ్రత “గిరి కన్యము దూసి చన్న నీ యమ్మన మచ్చ” అనడంలో తేలిపోతుంది. “ఇచ్చకాలన దిన్నగ నిట యుండును గదే” అనే స్థలంలో “దిన్నగ” అనే పదానికి ప్రాస తప్ప పరమార్థంలేదు. శ్లోకంలోని ధాయా, మృగః, తజః అనే మూడు పదాలకు బదులుగా పద్యంలో “వెమ్మని కున్న మచ్చ యరవిందము, రత్నము, భోగి లక్షణము” అని ఉపాసంధం జరిగింది. మూలంలోని ‘అతిపామరోక్తి’ అనే భావము బదులుగా కవి “ఇచ్చ కాలన దిన్నగ నిట యుండునుగదే” అని వ్రాయడం జరిగింది. ‘వెవ్వరెటులాడినను మనకేమిలే సఖా!’ అనే చోట గల సముచ్చయం, గతికి అవరోధంగా ప్రయోజనకూత్యంగా కనిపిస్తుంది. వెబత్తమ్మిడ శ్లోకాన్ని—పద్యాన్ని నరికిరించిన తరువాత గౌరవంతో తాను అనుసరించిన భావాన్ని అనుసరణగా రూపించి కుండా గవనం చేయడానికి కవి ప్రయత్నించిన తీరు విశదమవుతుంది. ఇది మార్గముక స్థితి.

ఒక్కొక్క కవి తాను మనసారా చెప్పుకొన్న పద్యాన్ని ఎత్తుగడ, గడ, మును ముగ్ధపులలో శబ్దజ్ఞానంపై వాదాన్ని చూపకుండా, స్వచ్ఛందంగా

అనునది. అందుకు అనువైన నన్నిచేతం కోసం నిరీక్షిస్తూ ఉంటాడు. పూర్వ సాహిత్యంలో ఒక అక్క చెడు నడత గలిగిన తన తమ్ముణ్ణి ఇలా మందలించింది.

“నాడు నవనాదరండు మజనన్నవనీయ నయప్రసక్తి బ్రహ్మదుల వెచ్చు దేనతని యజ్ఞమునం గడుఁ బూజ్యులనై వేది యలంకరింతునని వేపురి తోవల నాడికొందు నీ తేదియు లేక నర్వగుణ హీనుడ నౌట యెఱుంగఁ దమ్ముడా!”

ఆధునిక సాహిత్యంలో ఒక అన్న-శృంగార జలధిలో మునుకలు వేస్తున్న తమ్ముణ్ణి భవద్ధ ధర్మంవేపు మరలించాలనుకుంటూ ఇలా అంటాడు. “నా తమ్ముడు దయాపయోధి, శ్రీతవింతారత్న, మానన్న రక్షితాత్మర్యుడు, బౌద్ధ ధర్మలికన్ సాకంగతాదంబు నే చేతఃప్రీతిగ నెంచికొందు గద యిస్సీ! పుష్పదళాగమో”

ధ్యేత్వ ప్రాధమికుండనై, తిరుగఁ జన్నే నీ కీటుక్ సోదరా!” — ఈ వద్యంలోని వెక్కిరిగడ, గమనము, ముగింపు — వీసం పొల్లు పోకుండా పూర్వ వద్యాన్ని అనుసరించడం జరిగింది. ‘పుష్పదళాగమోధ్యేత్వ ప్రాధమికుడు’ ‘కామ శాస్త్రోపాధ్యాయి’ని జ్ఞాపకం చేస్తాడు ఈ ఆచార్యుడు. కారణం కేవలం గౌరవమే అనడానికి సందేహించనక్కరలేదు. కాని తనకుండే గౌరవం ఎలాటి దైవా ఈ విధమైన అనుసరణ కవిప్రజ్ఞను కించపరుస్తుంది.

సమకాలీన ఆలోచనా ధోరణి (Contemporary thought) అను నరణకు గల ప్రధాన కారణాలలో ఒకటిగా కనిపిస్తుంది. ఇది ఒక్క కవిత్వం లోనే గాక ఇతర కళలలోనూ, లాకిక వ్యవహారాలలోనూ కనిపిస్తుంది. దీనినే మనవారు యుగధర్మం అన్నారు. ఒక యుగంలో జరిపాసేకానువాదం, ఒక యుగంలో పురాణ ప్రబంధాలను వ్రాయడం, ఒక యుగంలో ప్రబంధ రచన కొనసాగించడం, ఒక యుగంలో లఘు ప్రబంధ విద్యాణం వైపు దృష్టి మల్లించడం — ఇలా ఆలోచిస్తూ పోతూ ఉంటే ఒక్కొక్క కాలంలో ఒక ప్రత్యేక సాహితీప్రక్రియ పరంపరగా కొనసాగడానికి అనుసరణ కారణమని పిలుస్తారు. ఒక సాహితీ ప్రక్రియ ఒక ప్రత్యేక సమయంలో వెల్లువలా విరుచుకు పడడం సామాన్య విషయంగా గ్రహించినా — సామూహిక చర్యగా అంగీకరించినా — వైయక్తిక అక్షణాలైన శైలి వివ్యాసము, భావనా ధోరణి, వర్ణనా పణితి వెలుడలైన విషయాలలో కూడా సంచుమించుగా సమకాలీనులైన కవులు ఒకరిని పోలి ఒకరు వ్రాయడం కొంత అభ్యుదయనిపిస్తుంది. ఉదాహరణగా శ్రీనాథ యుగంలోని ఒక వర్ణనను గ్రహించి చూద్దాం.

శ్రీరాముడు సింగవమంత్రి కీర్తిని వర్ణిస్తూ —

“గగన కల్లోలీని కల్లోల మాలికా
చాల్లినకములతో నవమళిచి
చరమ సంధ్యకాల సంపుల్ల మల్లికా
స్త్రబక మంతుల తోడ నరసమాడి

తరదాగ మారంభ సంపూర్ణపూర్ణిమా

విమల చంద్రికతో వియ్యమంది” (శృం. నై) —

ఇలాగా వ్రాస్తాడు. అప్పయమంత్రి కీర్తిని వర్ణిస్తూ —

“ముక్కంటి దరహసంబున కనుప్రసంబు
మిన్నేటి నీటికి మిక్కుటంబు
కారదజ్యోత్స్నా ప్రసాదంబునకు వీన్య
నలున తుద్దాంతంబున కను భాష” (భీమ) —

ఇలాగా వ్రాస్తాడు. పోతన కారద ఆకాశాన్ని వర్ణిస్తూ —

“కారద నీరదేందు మనసార వట్టిరమరాళ మల్లికా
హార తుషార ఫేన రజతాచల కాశఫణిశ కుండమం
దారుసుధాపయోధి సితతామర సామర వాహినీ కుభా

కారత” (భాగ) అంటాడు. “అంబ మాంబుజోజ్వల కరాంబుజ కారద చంద్ర చంద్రికాదంబర చారుమూర్తి” — అంటూ వర్ణిస్తాడు. కొఱవి గోపరాజ శివుణ్ణి వర్ణిస్తూ —

“కాళాబ్జ మల్లికా కలికా కారద నీరదేందు కైరవ హంసా

కాశానగాంబు హిమనంకాశాంగ వికాసిత ప్రకాశ గిరీశున్” (సిం. ద్వా) అంటాడు.

అనంతాడు “వేలుపుటేటి ఫేనములు, వెన్నుని పాక్కిటి తమ్మిరేకులు” అంటూ దేనినో వర్ణించడం ప్రారంభిస్తాడు.

గౌరవ కీర్తిని గూర్చి చెప్తూ “కారద చందన కారదాంభోద మల్లికా కర్పూర మాలికా యశున్” అంటాడు.

ఈ విధమైనదే వేరొక వర్ణనను కూడా గ్రహించవచ్చును.

(1) “పూర్వ సంధ్యాంగనా సౌ భాగంబును జెయవారు సింధూర తిలకమనంగ
కైసేసి పురుషాతు గరాబుట్టెలు పట్టిన రత్న దర్పణ మనంగ”
(శ్రీనాథుడు)

(2) “ప్రాచీనధూటికాసౌభాగంబున పెట్టిన కెంపుల బొట్టనంగ”
“అవదార్జ్వి శ్రీడించు నంబర శ్రీ యొడ్డ నిడ్డమా మంతును
ముద్ద యనంగ” (కొఱవి గోపరాజ)

(3) ‘అకర దిక్పామిని యమరంగఁ గనుగొను పద్మరాగంపు దర్పణమనంగ
వల్లిమ దిక్కుంధి సౌ భాగంబును బోలుపొంది జేగురు బొట్టనంగ’
“కైసేసి పూర్వదిక్పామిని మణి మాను పద్మరాగంపు దర్పణమనంగ”
(జక్కన)

(4) “కమనీయసురన భాగర మధ్యమనకు దీపించు మాణిక్యదీపమనంగ గ
“శృంగారసరసి రాజీవకాననమున విచ్చిన కనకారవింధమనంగ”
(పిల్లలమరి)

దిగ్గంతులైన కవులంతా ఈ విధంగా ఒకరిని పోలి ఒకరు వ్రాయడం యుగధర్మంగా గ్రహించి ఆదరించాలో, వర్ణనా వ్యాపారంలోనడి భావ దాసానికి పాల్పడ్డారని అనుకోవాలో అర్థంకాదు. ఏది ఏమైనా ఈ ధోరణి తెలుగు

సాహిత్యమంతటా కనిపిస్తుంది ప్రతిభావంతుడైన వాడొకడు కొత్త పుంజు తొక్కుగానే మిగిలినవారంతా నిస్సంకోచంగా ఆ తోడటో సాగిపోతున్నారు. మరొక ప్రతిభావంతుడు అవతరించినవాడు యుగం మారుతుంది. సాహిత్య గతి మారుతుంది.

అనునరణుని ప్రోత్సహించే మరొక గుణం వ్యామోహం. ఒక కవి అవలంబించిన ప్రత్యేక పద్ధతి మీద మోజుపడి ఇతరులు దానిని అనుసరించడం జరుగుతుంది. క్లేష్ కావ్యాలు, ధ్వర్తి—త్యర్కి—చతుర్ధి కావ్యాలు, అప్ప తెనుగు కావ్యాలు—మొదలైన రచనల కోవకు చెందుతాయి. కేవల వ్యామోహంతో కూడిన అనునరణుని చేయి తిరిగిన కవులను కూడా పెడత్రోవ ప్లిస్తుంది.

“దత్తాంశులను పరిశీలించండి
చిన్న చిన్న చీమలూ ఎగ్గెరా
అడుగు భుజం అనుకోండి
బలవంతమైన నర్తం
గట్టా ఎటోపెట్టా
అడుగు భుజం ఉత్పత్తి చేసే
అహారం మీద ఆధారపడ్డం వల్ల
లంబం అవడా మది?
ఈ భుజాల
వరసన సంగురణ ఫలితం
కర్ణం మీది చతురశ్రం
అవునా? సరి
ఈ చతురస్రపు వైశాల్యం
ఇ టి కృ ల్లా
రెండు విభిన్న భుజాలపై
గం చతురస్రాలలోని తమిష్రం
ధిసిన యాంటి ధిసిన మిశ్రం
రెండు భిన్న పక్ష సంజ్ఞల పోరాటం
అనగా ఒక నూతన అవస్థ
ఒక పునీత వ్యవస్థ
అవి ఉపసాధ్యం.”

పైథాగరస్ ధీరం తీరానికి తీసుకెళ్ల గలదనుకున్న అభ్యుదయకవి ఆకారేఖగణితం ద్వారా, అభ్యుదయ బీజ గణితం ద్వారా సమస్యను పరిష్కరించబానుకోవడం ఇక్కడ కనిపిస్తుంది. సిద్ధాంతాన్ని ఘోషిస్తూ చెయ్యడంలో దత్తాంశం, ఉపసాధ్యం, నిర్మాణక్రమం ఇత్యాదిగా విభజన జరుగుతుంది. పైథాగరస్ సిద్ధాంతం ‘లంబకోణ త్రిభుజంలో కర్ణము మీది చతురస్ర వైశాల్యం మిగిలిన భుజాల మీది చతురస్రాల వైశాల్యాల మొత్తానికి సమానం’ అని చెప్తుంది. అందుచేత దీనికి దత్తాంశం ఒక త్రిభుజం లంబకోణ త్రిభుజం కావడం. ఉపసాధ్యం కర్ణంమీది చతురస్రం మిగిలిన భుజాలమీది చతురస్రాల మొత్తానికి సమానం అనేది. ఇదే విషయాన్ని కవి పామ్యవాదానికి చక్కగా అన్వయించాడు. ఈ పద్ధతి చేత ప్రభావితమై

ఇదే విధంగా గణిత శాస్త్ర సంతకాల ద్వారా అభిప్రాయ ప్రకటన చెయ్యాలనే వ్యామోహం మరొక కవి వ్రాసిన ఈ క్రింది రచనలో కనిపిస్తుంది.

“ఆదర్శం ధనరాసిలో తారతమ్యం బుణరాసి తీసేసి
రెండు రెట్టైన ఫలితం గిడ్డంగులు పంచుతాను
జగతిమూల మూలం జనాభా నా భాజకం
అణచేస్తాను నివ్వొన్నతాల అరాజకం
వివిధ వర్గాల ధన రేఖలు కలిసిన బిందువు మీద
నా పాటల అర్థాలు వ్యాసంగా

పవిత్రక వృత్తాలు గిస్తాను” — ఇక్కడ కనబడే ప్రధానమైన లోపం ఇందులోని చరణాల మధ్య బక్రత లేకపోవడం బాహ్యం ఎక్కడి కక్కడ తెలిపాతుంది. అప్పు - డవ్వయం కోసం చూస్తే అన్నీ సందోహాలే! ధనరాసిలోంచి బుణరాసిని తీసేస్తే ఫలితాలు రెండు రెట్లు కాగలవా? కవి పంచే గిడ్డంగు లేదా? జనాభా భాజకమైతే విభాజ్యమేదీ? భాగించేవారు జనులైతే భోగించే దెహరా? గణిత శాస్త్ర సంతకాలతో కూడిన చరణాల మధ్య అణచేస్తాను నివ్వొన్నతాల అరాజకం! అనే చరణం ఏ విధంగా ఇనుడుగలదు? వివిధ వర్గాలంటే ఏవి? ధన రేఖలు కలిసిన బిందువు మీద వృత్త నిర్మాణం పానుగుతుందా? — ఈ విధమయిన అలోచన ఫలితంగా ఇటు బీజగణితంతోగాని, అటు రేఖాగణితంతోగాని చక్కగా వమన్వయించే పోలికతో ఈ కవిత్వం అనిబ్ధి వింతలతోయిందని గ్రహించవచ్చును కవి తనకున్న గణిత పరిజ్ఞానంతో, సామ్యవాద సిద్ధాంతాలను వమన్వయించబోయి అవస్థపాలైన సంఘటన ఇది విషయ పరిజ్ఞానంతో కాక వ్యామోహంతో కూడిన అనునరణుని ఈ విధంగా విరసంగా ఉంటుంది.

గౌరవం, పమకాలినత, వ్యామోహం— అనే వానివల్ల కాకుండా ఒక ప్రత్యేక ప్రయోజన సాధన కోసం కూడా అనుసరించడం జరుగుతుంది. ముఖ్యంగా ఇది పేరడీ కవిత్వంలో పాచ్చు ఉదాహరణకు— ఒక కవి సంఘ సంస్కరణను దృష్టిలో పెట్టుకొని సందేశాత్మకంగా ఒక కవిత వ్రాస్తాడు. అది బహుళ ప్రచారంలోకి వస్తుంది. జనం దాన్ని పదే పదే స్మరిస్తారు. కాని కాలం గడుస్తూన్నకొద్దీ తన కవిత ద్వారా ఏ సంస్కరణనైతే కోరేదో అది చేకూరకపోగా, సాంఘిక స్థితి మరింత అధ్యాన్యంగా తయారవుతుంది అంటే ఆ కవి సందేశం వ్యర్థమయిందన్నమాట ఆ సందర్భంలో స్పష్టమయిన హాస్య ధోరణిలో సంతూనికీ చురకపెట్టా ఆ కవిని అనుసరించే కవిత వస్తుంది అది జనానికి తాము విస్మరించిన కర్తవ్యాన్ని జ్ఞప్తికి తెచ్చుంది ‘దేశభక్తి’ అనే గేయం.

“దేశమును ప్రేమించుమన్నా
మంచి యన్నది పెంచుమన్నా
ఒట్టి మాటలు కట్టిపెట్టెయ్

గట్టి పేల్ తలపెట్టవోయ్” — అని చెప్పింది ఆ గేయం జనం నాలుకలో నలిగింది అంతా దానిని ఆమోదించేరు కాని ఆ కవిత వ్రాయబడి శతాబ్దాలు గడచినా నేటి సాంఘిక పరిస్థితి ఎంతో దుర్భరంగా తయారై

రం యిది అంటే ఆ కవితలోని (వహిధాన్ని) ప్రజలు పెడచెవిని పెట్టారన్న మాట ల విషయాన్ని బట్టికే తెన్నూ “దేవు భక్తి” అనే వ్యంగ్య రచన చెలవడంది. ఆ కవి

“దేవును మంచి యర్హుని గట్టి మాటలు

నాటి మేర తలపెట్టాడు" — అంటాడు ఇక్కడ
కవి చెప్పేదంతా అతని ఆదర్శంకాదు సాంఘిక ఆవరణలో నిలిచిన
సత్యం అది శాంతి అభ్యుదయానికి మేలుకొలుపులు పాడిన కవి ప్రబోధాన్ని
వమ్ము చేసిన జనం గుండెల్లోకి విసరిన వెత్తన కత్తుల పై చరణాల్లో
తరతరలాడుకున్నాడు అంచేత ఇది ప్రయోజనంతో కూడిన అనుసరణ
కాగలదు ఇటువంటి వ్యంగ్యం లేకపోయినా బాగా ప్రచారంలోకి వచ్చినపూర్వ
కవి రచనలు అనుసరించడం ద్వారా తన ప్రయోజనాన్ని సెదవేర్చుకొన్న
పత్రిక కూడా కనిపిస్తుంది.

భరతశంకరంబు చక్కని పాడియాపు
పైందవులు లేగ దూడతై యేడ్చుచుండ
ల్లెవారను గడుసరి గొల్లవారు

పెతుకునున్నారు మాత్రము బిగియగట్టి” — అనే పద్యం జాతీయోద్యమ కాలంలో మంచి ప్రచారంలోకి వచ్చింది. ఆంగ్లేయుల దోపిడీ విధానాన్ని నిరసిస్తూ, భారత జాతీయ వాదాన్ని ప్రోత్సహిస్తూ ప్రాచురించిన ఈ పద్యం ఎందరికో స్ఫూర్తి నిచ్చింది. ఒక ఆభ్యుదయ పాఠకుడు దీన్ని అనుసరించడం జరిగింది.

“భరతఖండము నేడొక్క పంటశాల
పండుచున్నాము తీయని పిండి పంట
వింటు దినుసులోన వో వె! రివాడ

చేయవలయు చూచు విషయ బొట్టు" - ఈ అనునది
 బిల్ షిప్ యొక్క కృత్యము. ఇతను ఒంటరవలెను పుష్కల భోగంబు లభి
 రుచు కుండ్రము కలవలె, గొండ్ల గుండముతో వ్రాయడంతో కు
 ప్పించి కాని కుంబ నిధియైన అభిప్రాయం దన్నట్లు దాదా లేదు
 బలం బాగ విరిగిన వ్యవస్థ యాయలతో, దివ బాహుని నడిపిస్తే మేం గా వారి
 గుండె తెక్కుతుందనే అభిప్రాయం పుష్కలంగా కనిపిస్తుంది ఇక్కడ కవి
 దెక్కించిన పిండి వంట సామ్యవాదం ఆ పిండి వంటను వివహరితం చేయ
 వద్దని కవి సంజేషం అందుచేత నిది ప్రయోజనంతో కూడిన అనునరణి
 అంటుంది ఆధునికలలో కొన్ని నిర్దిష్ట స్థలాలలో పూర్వులను అనుసరిం
 చడమే గాక చరణాలకు చరణాలో వాడుకపడం కూడా ఒక టెక్నిక్ గా భావించే
 నారున్నారు "మి యర్ ఇంటెలిట్ అంతటి కవి, తన కావ్యాలలో పూర్వ
 కవుల కావ్యాలలోని చరణాలకు చరణాలో వాడుకున్నారు అది ఒక టెక్నిక్"
 (రమణారెడ్డి . కారు పీకల్స్ కాంతి రేఖలు)

ఒక్కొక్క చోటు కవి తనకు తెలియకుండా పూర్వలనుగాని, సమకాలికులను గాని అనుసరించడం జరుగుతుంది అందుకు సాహిత్యంపై వారికుండే ప్రభుత్వ కారణంగా వూహించడం జరుగుతుంది పూర్వకవులతో శ్రీనాథుడి కోవకు చెందినకవి శ్రీనాథునిరచనలతో బాటుడు, మయూరారుడుమొదలైన సంస్కృత కవుల రచనల రచనలతోనిభాగాలు యధాభిధానం దొర్లి పోతూ ఉంటాయి. కథా నంద్రులను బట్టి నన్నయారుల రచనలు కూడా తొడవులు మార్చుకుని కవిపిస్తాయి. కొందరు విమర్శకులీ విషయాన్ని అప్రయత్న సాధిత చర్యగా భావించినా నానంటి వాళ్ళొక్క నందేహం కలుగుతుంది శ్రీనాథుని రచనలతో కొన్ని మూఖ్యంగా పార విభానం—ధన సంపాదన కోసం— తొందరగా వ్రాసెట్లు కవిపిస్తుంది. అందుచేత తాను వేరుగా ఆలోచన సాగించేటంతటి తొలిమి లేక తన జిహ్వగ్రం మీద అనునిత్యం త్రుతిల్లంతలాడే పూర్వ కవుల రచనలలోని భాగాలను, భావాలను సమయానుకూలంగా ఉపయోగించుకున్నాడనీపిస్తుంది. ఇది కేవలం ఒక వూహ మాత్రమే ఇక ఆధునికులైన అభ్యుదయ కవులు కొందరి రచనలలో విరుద్ధమైన నైపుణ్య పదజాలం, సాంప్రదాయిక కల్పనలు చోటు చేసుకోవటం వారు గుర్తించలేని అనుసరణ అని అనక తప్పదు. ఆధునిక కవుల మనుకున్నవారు పూర్వ కవులను అనుసరించిన తీరు కవితత్వం వ్రాయడంలో వినియోగ్యం అంతటితనకుండే (పాధాన్నాన్ని) వికడం చేస్తుంది.

“ఈ కెలన శరత్సర్వస్వమా వృత శశాంక
లలిత రోచిర్వితాన, మాకెలన ఘోర
ఘనతరాంధకారచ్ఛటా క్రాంత భూమి

అందు సగ మిందు సగముంటి వాక! నేను" — ఈ పద్యంలో ఒక విభవైన ద్వైధ భావము లోనైన వ్యక్తి సంఘర్షణలో పతనమవుతూ ఎటు తేల్చుకొని స్థితి వ్యవస్థ చేయబడింది.

“అటు చూస్తే అప్పురివాళ్ళు
ఇటు చూస్తే పిల్లలి ఆకలి
సముద్రమున పడిపోవడమో
ఉరిపోసుకు చనిపోవడమో

చమత్కా ఘనీభవించిందాక సరిసారికి" — న్న వ్యధతో సుఖము — "హా" యీ కన్నీళ్లు ఇందులో కేవలం దుఃఖం మాత్రమే కన్ను నుండి మిగిలినదంతా ఒకటే ఇదేలా సంభవం" వనస్పరి విరహపై నన్నెట్లు : ౧౦ ఇప్పుడు ప్రతిబంధంతలలో ఒకరి నొకరు ఉద్వేగపూర్వకంగా అనుసరించే రని అనగలనూ? అందుకే ఒక్కొక్క సమయంలో కవి తలెయికుండానే అను సరణ కొనసాగుతుందని అనుకోవలసి వస్తుంది. ఇటువంటి స్థూలాలలో కవి అంతశ్శీతన బయటపడుతుంది.

నూతన భవన కల్పనకు శక్తిగాని, శ్రద్ధగాని లేకపోవడం చేత మాత్రమే కొనసాగి అనుసరణ ఒక్కొక్క వదల్చి మేడినుండురా ఆయూరు చేస్తుంది. వదల్చి చదవడం ప్రారంభిస్తే దాదాపుతగా సాగిపోతుంది అలితవైపు కల్పన చూస్తే మనము మోహపడుతుంది నమూన చాలము, రస సృష్టి కరణ మొదలైన ఆంశం దిక సామగ్రి అంతా నమకు యితుంది కని అది కేవలం ప్రతి

అబద్ధమని మూరి కాదని తేలిపోయేవరికి ఉత్సాహం వీరుకారిపోతుంది. ఆ కింది వర్ణం అలాంటిది.

“నీ నామామృత సేవకు స్మరగణే
ని న్మానవుం ధన్యమున్
నం గోరడు మమ్ము మామన సరో
నాళిక నాలాదనే
చ్చానీతంబగు రాజహంస ముది గాం
చం గోరునే వత్తలన్
మాసింద్రార్థిక సావదన్దు! యలమే

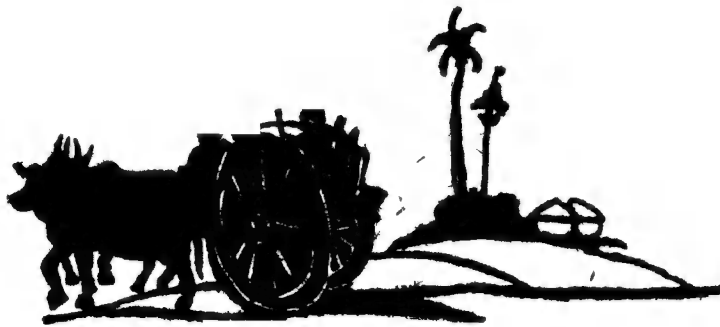
ల్పంగా మనోనాయకా!” ఇది చి వర్ణానికి ప్రతి
నిబంధనా తెలుగు సారస్వత విద్యార్థికి చెప్పనక్కరలేదు. అదే ఈ వర్ణం ముక్క
స్థాయిని నిర్ణయిస్తుంది. ఇటువంటి రచనలు ఎన్నో ఉన్నాయి. వాటిని దృష్టిలో

పెట్టుకొని రాజశేఖరుడు “కవీరజువిత్వరాయా వర్ణతా ప్రతిబింబకల్పః పరి
వారణీయః” అన్నాడు.

అనుపరణకు దారితీసే కొన్ని కారణాలను హేతుబద్ధంగా నిరూపణ
చేసే ప్రయత్నం ఈ వ్యాసంలో జరిగింది. ఇందులోని ‘బాచిత్యాన్ని నవ్వుద
యులు నిర్ణయించగలరు. పరితార్కమేమంటే అనుపరణకు లోనుకాని కవులు
అరుదు. వారి కవిత్వం మాత్రమే అనుపరణ యోగ్యమైనది.

“శబ్దార్థ శాసనవిదః కలి నో కవంతే
యద్వాఙ్మయం ప్రతిధ్వనన్య చకాన్తి చక్షుః
కిం త్సన్త యదాచసే వస్తు వచం వదుక్తి
వందర్పణాం సదశో తస్యగిరః పవిత్రాః

—రాజశేఖరుడు

ప్రభాతము

శ్రీ పోతుకూచి సాంబశివరావు

ఇది ప్రభాతము వేళ

ఉషఃకాంత కదలి

తన కాంతి మంజుళ కదల్చి

నవజీవన రాగములు తొణికించువేళ

చిరు ఎలి వెలుగులు

జీవన పృథ్వి సత్రముల

క్రొత్త కదలికలు హత్తు వేళ

బరుపు దాదల వాలి సోలిన మనసు

తమసులు చేదింపు వేళ

ఇది ప్రభాతము వేళ

ఇసుక తర కిరణాల

మిసి తర తొలి వెలుగుల

నూత్న చిత్రముగ తీర్చిదిద్దెడి వేళ

సర్వ జీవజాలము

చైతన్య స్రవంతిని ప్రసరించువేళ

ఇది ప్రభాతము వేళ—

క్రొత్త వెలుగులు పాల నురగలో యన

చాల లయ్యాల లాడుకొనెడివేళ

ఎస మిసల వెలుగు కన్నెలు

దిన మొలలలో నవ్వుల

యౌవన కలలు కనెడి వేళ

ఒక బడలికలు వదలక

ప్రియులు గాఢపరిష్కంగముల

విడి విడక బాధ వడెడువేళ

ఎరుసు జారిన వృద్ధులు

తమ పరమ దుఃఖినిలు

తెలుసుకొనెడు వేళ

ఇది ప్రభాతము వేళ

బంగారు కాంతుల పంట చేరి

పచ్చని తివాసీలపై

ప్రకృతి కాంత సాగసుల పయనించువేళ

ఆనంది మధు సమన్విత మెరుపు

మంచు పన్నీరులో తానమాడును

పువ్వు జవ్వనులు నవ్వులు రువ్వువేళ

తరుణ తలరేకుల దీపహారతివట్టి

జగము నగవులు చిలికి, క్రొత్త నర్తనం నడిచి,

దేవదేవుని భక్తిలో కీర్తించువేళ

ఇది ప్రభాతము వేళ

సర్వమును మరిచి

సరిక్రొత్త లోకమును చూచి

విద్యుదుత్తంగ జీవన కల్పనా

తరంగముల కదలి

మనసు వేగము చాటి

మహిత శక్తిని పొంది

ఆత్మజ్యోతిని నిలిపి

అమర గండము పట్టి

నేను పూని నవభావ నర్తనః

విశ్వరాగ మాంపించువేళ

మదీయ కవితా దివ్య

సమారాధనవేళ

ఇది ప్రభాతము వేళ

అ భ యం

శ్రీ కలు సకలను సదానంద

రామలింగ గమయ

విదవతిని?

అదవిదాటి ఉరితోడి

ఎరిది పోయి

దోరితోని వారు నిమ్మ

నట్టుకుంటిరా ?

నట్టులేమి ? రాజగారి

నట్టులేమి ?

రాజగారి నట్టు లేమి

వినివేసి ?

బంగారు పంజరములోన

నడుకొన్నానిని !

ఒకధోలే నీకు తిండి

విని పెట్టిరి ?

పంచభక్త్య నరమాపుము

అన్ని పెట్టిరి!

నిమ్మ ముద్దు చేయు వారు

ఎందరుంటారు ?

అలుగొండ, పాటగొండ —

రెక్కకుందరు !

నీవులేక పోతే, రాజ

అందగులుగదా?

అందలేదు గనుక నన్ను

కరుణముకొన్నాను !

అందలేదు, ఎందుకేమి,

పాటగొండ ?

రాగమే ? కాగమే ?

స్వేచ్ఛి వలయు !

—సిల్లం పోగొం ప్రాచీన పాట యిది!

అట్లును, సిల్లంకోసమే! మొత్తే వంగునది మానె నంగదా?

పంచభక్తి సభ్యవనంలాగా చేరదారి నొయింది! ఇప్పుటి సమాజం. భావి సమాజానికైతే యిట్టి మర్రి వాటిల్లుకుండా వుండాలంటే — ఏదేశాని కైనా, ఏ జాతికైనా పింగళి లేదు! పోతప్పు అది భాగవతాన్ని మట్టిలో దాచి పెట్టివట్టు — నూనెవత్తు అంటున్నారే వట్టి అయినట్టి సునం సిల్లంలో వాటి పెంచాలి. ఈ భాగవత తర్జుమంగుందా? ఉపాధ్యాయుందా? సమాజానిదా? నర్తాని

వారిదా?... అందరినీనూ!... పోలికువాళ్ళ లాలూషిలో రాత్రి తొన్నెవార్నూ, జరిగే తిరుణాలా తియ్యారైన నెటి సమాజ వాతావరణంలో సిల్లం నిజ ఉపాధ్యాయుడి ప్రభావం ఎంత వుంటుంది ? నేతువు మీద ఉపచయి చురమి ఇటుక రేణువంత!... అంతే కాదు!

. ఈ పాట సిల్లంకు నచ్చాను. అయితే వాళ్ళలో ఒక కుక్కలాంటి ఆ పాటలో వుందంటే వ్యాధయం నిజాద ఒక ప్రయోగం తాంటిది చేసి, సురో సూక్ష్మ, సిద్ధాంతాన్ని నా ముందు పెదతాదని నేను కంఠోకూడా అనుకోలేదు.

వాడిపేరు గంధీ! గంధీ నా వద్ద రెండువారాలు తిని చదువు కుంటున్నాడు. నేనేదో తమాషాకంటున్న మాట కాదిది! దేశంలోని పేర్ల జాబితా గురించి చించండి. అందులో ఒక్క గంధీలే కాదు, నెహ్రూలు, బోసులు కూడాఎందరో మీకు కనిపిస్తారు.

ఆ రోజు. సిల్లంలాంటి ఆ పాటను అప్పజెప్పవంటి వుంది. అందరికంటే ముంద గంధీ లేచి చేతులుగట్టుకుని చదువున్నాడు. నీళ్ళు ఎములుకూ “మేష్టరు గారూ. . . .” అన్నాడు.

“చెప్పు మరీ!” అన్నాడు.

వాడు పాట చెప్ప లేదు.

“చెప్ప లేరా ?”

“చెబుగంట కానీండి, మీరు స్వేచ్ఛ చాలన్నాకు కదా — మరై లేవంటి — మరేనీండి. . . .” అంటూ మాటలు వెతుక్కో సాగాడు.

“మిట్టా అ తికమక ? నువ్వు చెప్పింనుకున్నదేదో వినిపాదిగానే చెప్పు!”

వాడొక చిత్రమైన కథ చెప్పాడు. దాన్ని నా మాటల్లో మీకు చెబుతాను.

కోడి గొంతు పెట్టుకు. గొంతు తిన్నచో అంతు కలుగును. కొందరు కోడిమాంసమును తిందురు. గంధీవాళ్ళు మూడు రూపాయలట్లు, మూడు రెండు పేడిసిల్లం నోటిదాన్ని తినుకుంటుంది. అది సుదృఢమైనవలన దాని మీద హక్కు చాటుతుంటాడు. కాబట్టి వాడునే కోడో ప్రస్తుత ములకుండుం తాటి కట్టిపెట్టింది. ముందరు చల్లిన గొంతు తిన్నాడూ. ఆ కోడి ముందూ అలా వుండేది. రాత్తుల్లో నెట్టుగా గొంతుకంట ముందున్నదే. ఇలా రెండు రోజులు గడిచాయి.

ఈ రెండు రోజులా గంధీని అవహించిన మామనస్థితి అనిర్వచనీయమైనది. సమాజంగానే వాడు జాతి గుండెకంటాడు. దానికే తోడు, సంతతు చేర్చి పాట వాణ్ణి ప్రభావితం చేసింది.

వాడు కోడిసిల్లం కైపు తాళినా బాగా మునుసంగా వినిపేటలో అలా తిను కునేవాడు. బంగారు పంజరము, నట్టునరుపుట్టి, పంచభక్త్య నరమా

వచ్చి, ముద్దుమరిసినంతో అరిచే దానదాని జనాన్ని, సకల భోగభాగ్యుల్ని వదలి పెట్టి — రామచిలుక ఎందుకు పారిపోయింది? దేనికోసం? పాపం, ఈ కోడిపిల్లకు 'అది' కావాలని వుండదా? ఇలా కాలికి తాడేసికట్ట పడెయ్యడం అన్యాయం కదా ?

వాడు దానికి గింజలు వేసేవాడు. తింటున్న అన్నంలోంచి కొన్నిమెతుకులు దానిముందరవేసి, అది గదాగదాంటుంటే, తాను తినడం మరిచిపోయి చూస్తూ నిలబడేవాడు. మంచం మీద కూర్చుని, దాన్ని తన ఒడిలో కూర్చో పెట్టుకుని, రాయంచకు అరయ మిచ్చిన బాలగోతముడిలా రెక్కూ నిమిరేవాడు.

మొదటిరోజు, కోడిపిల్ల మనుషుల్నిమంచి బెడరి, కీమకీమ మంటూ గల్లంతు చేసేది. కట్టుతాడుతో అడ్డదిడ్డంగా ఎగిరి, దోర్ల నడేది. దాని కంకారు తగ్గటానికి ఒక రోజు పట్టింది.

గాంధీ దాన్ని తన ఒడిలో పెట్టుకున్నప్పుడు అది వాడికళ్ళలోకి విశ్వ అంగా చూసేది. ఆ గజా కళ్ళలోని చూపులకు అర్థమేమిటో ఎవరికి తెలుసు? అయితే, గాంధీ ఆ చూపులకు కదలిపోయేవాడు. 'నువ్వు, మీ అమ్మ, మీనాన్న కలిసి నా గొంతు కోసేస్తారు కదా?' అని అది దిగులుగా అడుగు తున్నట్లు, 'బాబ్బా! ఏటా పుణ్యం వుంటుంది. నన్ను విడిచిపెట్టేయరాదా? ఏ అడవి కై నా పారిపోయి స్వేచ్ఛగా తలదాచుకుంటాను' అని బాలిగా వేడుకుంటున్నట్లు అనిపించేది వాడికి.

అదికి ఒక నిర్ణయానికి వచ్చాడు గాంధీ. రోజూ పెందరాలే నిద్ర పోయేవాడు, గతరాత్రి అందరూ నిద్రపోయేదాకా మేలుకున్నాడు. చప్పుడు గాకుండా దొడ్లోకి వెళ్ళాడు. గంపతిరగేశాడు. కోడికాలికున్న దారిన్ని విప్పేశాడు. కోడిని రెండు చేతులతో పైకెత్తి, దొడ్డిగోడకు అవతలి విసిరేశాడు. పిల్లిలా నడిచివెళ్ళి గవ్వచిమంటూముసుగు తన్నాడు. హాయిగా నిద్రపోయాడు.

ఉదయం మెలుకువ వచ్చింది మెలుకువతోబాటు కోడిపిల్ల జ్ఞప్తికి వచ్చింది. పడక మీదనుంచి లేవడానికి భయం వేసింది గాంధీకి. గబుక్కున ముఖం మీద మళ్ళీ ముసుగేసుకున్నాడు.

అమ్మకేలు చెప్పి బడతాయని ఎదురుచూస్తున్న గాంధీకి — దొడ్లో కోడిపిల్ల అరపులు వినిపించాయి. వాడికి ఆశ్చర్యం వేసింది. గబుక్కున ముసుగు తీసి, చెవులు రిక్కించాడు. ఆ అరపులు దానివేనా? ... గాంధీ దొడ్లోకి పరుగు తీశాడు.

తులసికోట ప్రక్కనే — కోడిపిల్ల గింజలు వీరి తింటోంది.

నూతనదర్శనీ శ్రీమద్భక్త శర్మని అడిగాడు వాడు. 'అమ్మా! ఆ కోడిపిల్ల మనదేనా?'

'అవునురా! ముమ్మారులూ మనదే! అది ఎంత గాలిలో చేసిందో తెలుసా? తెల్లారేసరికి కట్టుతాడు విప్పుకొండి, గంపతిరగేసేసింది, గంప పైకెత్తి దాన్ని బయటికి తీద్దామని దగ్గరికి వెళితే, గంప తిరగబడి వుంది. గంపవక్కనేకోడి పిల్ల ముడుచుకుని వుంది' అంటూ నవ్విందామె.

గాంధీ ఈ కథ చెప్పి, ఏదో తమాషా చెప్పి ముగించినంత ఉత్సాహంగా నవ్వాడు.

'నువ్వు కోడిపిల్లను తరిమేసిన పంగలి మీ అమ్మకు చెప్పానా?' అని అడిగామె.

చెప్పినాండీ! 'అరి బదుద్దాయ్!' అంటూ నవ్వింది "తింటానికేతిండి, ముడుక్కటానికి గూడూ, హాయిగా తిరగటానికి మైదానమంతదొడ్డి... ఇవన్నీ ఒదలిపెట్టి వెళ్ళిపోయేంత తెలివితక్కువది కాదులేదా ఈ కోడిపిల్ల... ' అంది మేష్టారూ!'

... నా ఆలోచనలకు అంతరాయంగా "పాట ఒప్పజెప్పమంటాం మేష్టరుగారూ?" అన్నాడు గాంధీ.

'తరువాత చెబుదూగానీలే, కూర్చో!' అన్నామె.

ఒక నిమిషంపాటు ఆలోచనల వెంట పరుగెత్తి నన్నునేను మరచి పోయాను. పిల్లలు — చీమచిలుక్కుమంటే వినిపించేంత నిశ్శబ్దంగా వున్నారో, లేక చెవులు చిల్లలు పడేట్లుగా గోలచేస్తున్నారో నాకు తెలియ లేదు.

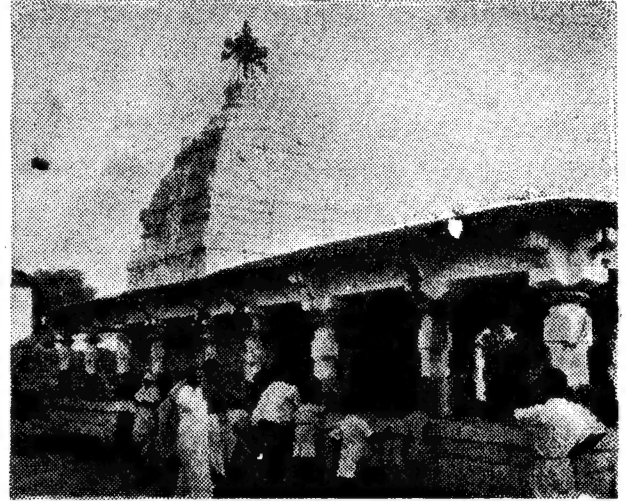
పంజరంలో చింకకు బంది అని పేరు పెట్టింది మనమేకదా? తాను బందిఅని చింక బాధపడుతుందా? అక్కరు చేతిమీద కూర్చున్న పెంపుడు చింక ఆకాశపుటంచులకు ఎగిరిపోతుందా? నేను చెప్పిన రామచిలుక సర్వస్వమూ వదులు కుని, నిజంగా పారిపోయిందా? ... అవన్నీ కథలు! కథ గుర్తాయాలంటే! ఎటు తిప్పితే అటు దొట్టుతుంది.

గాంధీ చెప్పింది కథకాదు, వాస్తవం!

ఆ కోడిపిల్ల పీక కత్తి అంచున వుందన్న మీట నిజం. అయితే ఆ విషయం దానికి తెలుసునా, తెలియదా అన్నదికాదు ప్రశ్న. ఎన్నిజన్మలైనా, ఎన్ని ప్రాణాలైనా సంతోషంగా దారపోసి సంపాదించదగిన స్వేచ్ఛను — ఆ కోడిపిల్ల ఎందుకు కాండ్లవ్వేసింది? దాని స్వేచ్ఛకోసం తనాతనాలాడిపోయిన గాంధీని యింత గమ్మతుగా ఎందుకు వెక్కిరించింది? అలాపై న పరిస్థితులతోనే తన బ్రతుకును ఎందుకు సర్దుకునేసింది? స్వేచ్ఛకంటే ఎక్కువగా దాని విశ్వాసాన్ని చూరగొనగలిగినదీ, స్వేచ్ఛ యివ్వలేని సంతృప్తిని దానికి యిచ్చినట్లున్నట్టి ఏది? దాని పేరేమి?

శ్రీధర్మపురి లక్ష్మీనరసింహస్వామి క్షేత్రము

శ్రీ శ్రీధర్మపురి క్షేత్రము గోదావరితీరమునందు కరింసగర్ జిల్లాలో జగన్ స్వీభ్యుతిమై వెలుగొందుతోంది పైదరాబాదు నగరానికి ఈ క్షేత్రం 142 పైళ్ళు, రోడ్డు ఒప్పులు వెడుతాయి. మందిరాల రైల్వేస్టేషన్లో దిగి కూడా సూక్ష్మతలు వెడుతూ ఉంటారు. ఇప్పటి క్షేత్రాధిపైవతము శ్రీ లక్ష్మీనరసింహస్వామి. ఇక్కడ గోదావరి దర్శిణ వాహిని. స్వామి సేవలో సంతతము మిగ్గుమై జీవితాలను భ్యం చేసుకొన్న మహాసండితులైన బ్రాహ్మణులు స్కంధ అసంఖ్యాకంగా ఉన్నారు. సంస్కృతాంధ్ర వేద కళాశాలలు, పాఠశాలలు అన్నపూర్ణ, ఒక యాత్రీక సదనం ఉన్నాయి. ఏదేళ్ళ క్రితం అప్పుడు మంత్రి తలువాల ముఖ్యమంత్రి పదవులను విర్యపించిన మాజీముఖ్యమంత్రి శ్రీ పి. వి. రుసినహారావు తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం సత్తానికి చేసిన పునాదిరాయి పునాది వాయిగానే మిగిలి పోయింది ఇంతవరకు చలనం కలుగ లేదు.

పు న రు ద్ధా రం

కొన్ని సంవత్సరాల క్రితం జగదురు శ్రీ స్వంగేరిస్వామిలవారు ఈ క్షేత్రాన్ని దర్శించి స్వామికి ఎన్నోవాసుకలు సమర్పించారు. గాలి గోపురం నిర్మాణానికి ఆంధ్రరాష్ట్రం చేశారు దేవస్థానం నిర్వాహకులు ఆ కార్యక్రమాన్ని పూర్తి చేయాలని ఇంతవరకు పట్టించుకోలేదు. స్వామి గర్భాలయంలో ముటు పైకాల్లా పై పెంచాలని కొంత మార్పుచేసి ద్వారం కూడా పెద్దది చేశారు. సంప్రదాయజ్ఞులను ఇందులో ఎంతవరకు సంప్రదించాలో తెలియ రాదు. కేవలం స్థలం సూచనలేక, సంప్రదాయము తెలిసిన అగమశాస్త్ర పండితులను దేవదాయ ఆధికారులు పునరుద్ధరణ కార్యక్రమంలో దృష్టితో పుండుకోవడం అవసరం.

ఈ క్షేత్రోద్ధరణ కార్యక్రమం ఈ పుణ్యవారిలో దా ముక్తి చెన్నారెడ్డి ఆర్థికమంత్రిగాయుండగా గ్రామ ప్రముఖుల తోడ్పాటుతో ధర్మపురి వాసులైన శ్రీ కె. వి కేశవులు ప్రభుత్వంతో ప్రారంభమైంది తరువాత ధర్మపురి మండలి వచ్చింది. శ్రీ వేంకటేశ్వర ఆలయం ఉద్ధరణ జరిగింది కొత్త నరసింహస్వామి ఆలయం, శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి ఆలయం కొంతభాగపడింది. ఇంకా బాగుచెయ్యాలి. శ్రీ నరసింహస్వామి విగ్రహం భిక్షులకు భయదాల్చుములు కలిగించి గుర్రాలు కలిగించేదిగా ఉంటుంది. స్వామికి వామభాగములో చెంచులక్ష్మీయున్నది విడిగా అడివిక్ష్మీయున్నది. దశావతారాలు ఉన్నాయి ఆలయంలో వేదపూజ దక్షిణ భూమి మ్రోగుతూ ఉంటుంది. స్వామి ప్రసాదంతో అన్నదిక్కుతా శ్రీ ఆంజనేయస్వామి విగ్రహాలు స్థాపించబడియున్నాయి.

శ్రీధర్మపురి లక్ష్మీనరసింహస్వామి ఆలయం

యాగమండపమున్నది. ద్వారం వెంపల శ్రీ యనుధర్మరాజు విగ్రహం యున్నది

ఆలయాలు - తీర్థాలు

ఈ ఆలయానికి సమీపంలోనే శ్రీ రామచంద్రప్రభువు ప్రతిష్ఠితమైన శ్రీ రామలింగేశ్వరాలయం ఉన్నది పౌరంభిల్లెరవుని ఆలయం కూడా ఈ ఆలయ ప్రాంగణంలోనే యున్నది ఈ క్షేత్రంలో గోతమ్యాలయం, బ్రహ్మ పుష్కరిణి, సత్యపతిమందిరం, రాజేశ్వరాలయం, రామాలయం, చత్వారేయ మందిరం, మహాలక్ష్మీమందిరం, భక్తాంజనేయ మందిరం దర్శనీయములు. ధర్మపురిలో గోదావరిలో ఉన్నటువంటి యమగుండం, బ్రహ్మగుండం, శివ ప్రాదం, సుధాతిర్థం, సీతారామస్తంభాల గుండాలు వశిష్ట గుండం వాళా పవిత్రములుగా దావిస్తారు.

క్షేత్ర ప్రశస్తి

శ్రీ ఆంజనేయ మందిరాన్ని శ్రీ కామసుందరశాస్త్రి పునరుద్ధరణ జరిపించారు ఆయన క్షేత్ర పరిశ్రమ గూడా పూర్వ చరిత్రతో పరిశీలించి ఇప్పటి పరిస్థితుల గూడా చేర్చి వాటి మెరుగు పెట్టారు స్కాంధములో ధర్మపురి క్షేత్రముపాత్యము పర్వంపడియున్నది పూర్వం బలివర్మ అనే రాజు ఉండేవాడు అతనికి అల్మయ్యుడు కుమారుడు కల్లూ ధర్మయోగం జరిపించినందువల్ల ఆ పురవాడు విరంజీపుడైనాడు. అతడే ధర్మవర్మ. అది

వర్మయాగం జరిపించిన గ్రామానికి ధర్మపురి అని పేరుపెట్టి, దాన్నే రాజు
ధానిగా చేసుకుని ఆంధ్రదేశాన్ని పాలించాడు. పూర్వం బ్రహ్మది దేవతలు ధర్మ
వర్మప్రవేశరాజును వుసించాని గూర్చి తనస్సు చేయవలసిందిగా ప్రేరేపించారు.
అతడు తనస్సుచేయగా స్వామి అక్కడ వెలిశాడు. పాల్కణుడుద్దంతో స్వామి
కల్యాణం జరుగు తుంది. ధర్మశర్మ, ధర్మవర్మ, ధర్మదాసుగా స్వామిని మూడు
జన్మలో అర్చించిన ధన్యజీవికిది నెలపు. ఎందరో మహానుభావులు ఈ క్షేత్రాన్ని
ఉద్ధరించినవారు. సాధ్వీమణి శ్రీ సత్యవతీదేవి ఇక్కడ గోదావరి తీర్థమున స్నాన
చూడి తన జీవితేశ్వరుడగు ధర్మాంగధ ప్రభువును నర్మరూపమునుండి విముక్తి
గావించి సుందర మనిషి రూపము వచ్చునట్లు చేసిందిచ్చటనే ఆ వతివ్రత తన
పాతివ్రత్యమహత్వాన్ని నిరూపించడానికి ఇసుకతో నిర్మించిన స్తంభం ఇప్పటికీ
భక్తులకు సత్యనిదర్శనంగా యున్నది. బ్రహ్మదిదేవతలు, ఋషులు, మునులు

మహాభక్తులు ఇచ్చటి స్వామిని అర్చించి తరించారు. సాత్యోత్కరణ వసుమతతో
స్వామి సకల జీవులకు అష్టాక్షరీ మంత్రాన్ని ఉపదేశిస్తాడని ప్రతీతి. శేషస్వ,
అనేకవి భూషణవికాశ శ్రీధర్మపురి నివాస, దుష్టచంపర పరసించాదురిత
దుర అనే మకుటంతో ఒక శతకాన్ని రచించి ఆ ధర్మపురిలక్ష్మీవసించాని
వ్రతయింటల్ని నిత్యమూ స్మరింపజేసే భాగ్యాన్ని కలుగజేశాడు. ఎందరో ఆరులు
ఇచ్చటిస్వామిని ప్రతిదినమూ దర్శించి కామితార్థములు పొందుతూయుంటారు.
శ్రీ లక్ష్మీనరసింహస్వామి దర్శనం, స్మరణము, అర్చనము ఇహపరతారకము.
ధర్మపురిలో పితరులకు తర్పణాలు ఇస్తే చారి ఊర్ధ్వలోక గతులు కలుగు
తాయి.

—రా మ శ ర్మ

శ్రీ జయప్రకాశ్ నారాయణ్ ఉద్యమం

— ఒక పరిశీలన

[శ్రీ జయప్రకాశ్ నారాయణ్ ఉద్యమాన్ని గూర్చి దేశంలో విభిన్నాభిప్రాయాలున్నాయ్ భిన్న దృక్పథములుగల ఇరువురి వ్యాసాలను ఇందు పొందుపరుస్తున్నాము. — సం.]

దేశంలో వచ్చే ఏ ఉద్యమం స్వభావాన్ని అర్థం చేసుకొనేందుకు ఆ ఉద్యమాళులూ, ఆదర్శాలూ గురించి నాయకులిచ్చే నినాదాలు చాలవు. నాయకుల యోగ్యతలు ఉద్యమ స్వభావాన్ని నిర్ధారణ చెయ్యవు ఆశయా లకూ, కార్యక్రమానికి ఉన్న పాఠన, ఉద్యమం నడక ప్రజాభ్యుదయానికి తోడ్పడుతుందా అనే దానిని బట్టి ఆ నిర్ధారణ జరుగుతుంది. దేశంలో ఇతర ప్రాంతాల అనుభవం అల్లా ఉండగా, మన ఆంధ్రప్రదేశ్ లోనే సాగిన రెండు విభజనా ఉద్యమాల అనుభవం మనలో పీడకలలా వెన్నాడుతుంది. కనకన్ దూరాన బీహారులో ప్రారంభించి ఉత్తరప్రదేశ్, హర్యానా, ఢిల్లీలకు, మొత్తం దేశానికి పాకిస్తాని హామీ యిస్తున్న జె. పి. (జయప్రకాశ్) సమగ్ర విప్ల వోద్యమం, దాని పురూషస్వభావాలు ఆంధ్రులు తెలుసుకొని ఉండడం అవసరం.

జె. పి. సాగిస్తున్న ఈ ఆందోళన 'విప్లవ ప్రతిఘాటకం' అనీ, పాసిస్ట్ స్వభావం కలదనీ, "సామాజికంగానూ, ఆర్థికంగానూ తీవ్రమైన మార్పు కోసం ప్రజానీకం సాగిస్తున్న వర్గ పోరాటాలూ, రాజకీయ పోరాటాల మంచి వారిని ముగించడం దాని అసలు లక్ష్యం" అనీ, భారత కమ్యూనిస్టు పార్టీ నిర్వచించింది.

మితవాద కూటమి నేర్పరిచే ప్రయత్నంగా, తన్ను అధికారంలోంచి దింపేటందుక ఈ ఉద్యమం అంటారు ప్రధానీ, కాంగ్రెసుపార్టీవారూ.

మితవాద పార్టీలు వచ్చి చేరేయి కాని, నిజానికిది ప్రజా ఉద్యమమే నంటారు మార్క్సిస్టులు, మార్క్సిస్ట్-లెనినిస్టులు.

అదేంకాదు. "బీహార్ లో ప్రజా ఉద్యమం కేవలం అవినీతిని, సామాజిక ఓరువ్యాయాన్ని, పెరిగిపోతున్న నిరుద్యోగాన్ని, దోపిడి అంతం పొందించడానికే" నంటారు, చంద్రశేఖర్ వంటి కాంగ్రెసువారులూ, జె. పి. వెనుక నిలచిన జనసంఘం, ఆర్. ఎన్. ఎన్., సంస్థా కాంగ్రెసు, బి. ఎల్. డి., స్వతంత్ర పార్టీల నాయకులు.

ఇందులో ఏది నత్యం? ఏదనత్యం?

ఉ ద్య మ ా ర ం భ ం

1974 ఫిబ్రవరి 17-18 తేదీలలో బీహార్ విద్యార్థులు తమ చదువుల ఆర్థిక సమస్యలు గురించి పాట్నాలో ఎఫ్ ఏపీరు 135 కాలేజీల నుంచి 500 పైగా ప్రతినిధులు వచ్చేరు. దానిలో అన్ని రాజకీయాభిప్రాయాలకు చెందినవారూ ఉన్నారు. కాని, ప్రారంభంలోనే కొందరు దానిపై కమ్యూనిస్టు వ్యతిరేక స్వభావం కలిగించడానికి పూనుకొని ఐక్య కార్యాచరణకు అవకాశం లేకుండా విచ్ఛిన్నం చేశారు. 70 కాలేజీలకు చెందిన రమారమి 250 మంది ప్రతినిధులు ఆ సభ నుంచి విడిపోయి "బీహార్ ప్రదేశ్ ఛాత్ర నా జవాన్ మోర్చా"గా ఏర్పడ్డారు. కమ్యూనిస్టు వ్యతిరేక వర్గం "బీహార్ ప్రదేశ్ ఛాత్ర సంఘర్ష సమితి"గా ఏర్పడ్డారు. దీని నాయకత్వం జె. పి. తీసుకొన్నారు. ప్రారంభంలో, ఇద్దరి పోరాటం విద్యార్థి సమస్యల మీదనే. కాని...

'మోర్చా' వర్గం తమ డిమాండ్లు మీద మార్చి 14-16 తేదీలలో బీహార్ అంతటా ప్రదర్శనలు జరిపేరు. వారిపై పోలీస్ లాఠీచార్జీలు, కాల్పులు జరిపే హత్యాకాండ ప్రారంభించారు. రాష్ట్రం అంతా ఆ అత్యాచారాలకు అట్టుడికిపోయింది ప్రజలలోనూ, విద్యార్థులలోనూ వ్యాపించిన ఉద్రిక్తతలను తమ రాజకీయ లక్ష్యాలు సాధించుకొనడంలో ఉపయోగించుకొని జనసంఘం, ఆర్. ఎన్. ఎన్., సంస్థా కాంగ్రెసు, ఎస్. ఎల్. పి., జె. పి. గారి తరుణ శాంతి సేన, ఆనంద్ మార్గ్ మొదలైన సంస్థల జె. పి. గారి వెనుక చేరి, 'సంఘర్ష సమితిని' ముందు పెట్టుకుని బరి మీదకు దిగాయి.

ఫిబ్రవరి 18న ఏర్పడ్డ 'ఛాత్ర సంఘర్ష సమితి 12 డిమాండ్లతో ఉద్యమాన్ని ఆరంభించిందనీ, వానిలో ఎనిమిది పూర్తిగా విద్యార్థి సమస్యలకు సంబంధించినవీ, మిగిలిన ప్రజాసామాన్యాన్ని పీడిస్తున్న లంఘనాదేశనం, ధరం పెరుగుదల, బ్లాక్ మార్కెట్, దొంగ నిలవలు, కృత్రిమ కాటక సృష్టి మొదలైనవానికి సంబంధించినవనీ, అందుచేతనే ప్రజల్ని ఉద్యమంలోకి తెచ్చాయనీ జె. పి. యే ఆగస్టు 26న పత్రికా గోష్ఠిలో చెప్పేరు.

ఈ కోరికలన్నింటినీ జె. పి., ఆయన వెనుక చేరిన పార్టీలూ సంగ్రహించేసి, "బీహార్ ప్రభుత్వం రాజీనామా యివ్వాలి. బీహార్ శాసనసభ రద్దు గాలి" అనే నినాదాలలో మాత్రీకరించేరు.

ఈ కోరికలన్నింటినీ జె. పి., ఆయన వెనుక చేరిన పార్టీలూ సంగ్రహించేసి, "బీహార్ ప్రభుత్వం రాజీనామా యివ్వాలి. బీహార్ శాసనసభ రద్దు గాలి" అనే నినాదాలలో మాత్రీకరించేరు.

పార్లమెంటరీ విధానం ప్రస్తుత రూపంలోనే, ప్రాశస్త్యం గురించి నిర్మబద్ధ చేసే పెద్దలే శాసనసభ రద్దు కాలంబూండడం దేశంలో ఆలోచనలు రేకెత్తించింది. ఉద్యమం యొక్క రాజకీయ స్వభావం ముఖ్యమంత్రి గవూరను దించడానికి పరిమితం కాదని అర్థం అయింది. మరేమిటి?

ప్రభుత్వం రాజీనామా ఇవ్వలేదు. శాసనసభ రద్దు చేయలేదు.

జె. పి. మరో అడుగు ముందుకు వేసి శాసనసభ్యుల్నే రాజీనామా ఇవ్వమన్నారు. అలా ఇవ్వనివారిని దవడలు వాయగొట్టమన్నారు. తర్వాత ఏదో

భరోక్తిగా అన్నాని ఆయన సర్దుకొన్నా ఆయన ఆదేశాలను పాటించి, అనుచర వర్గాలు చాలమంది శాసనసభ్యుల మీద చెయ్యి చేసుకున్న భుటనలు పత్రికలలో వచ్చేయి.

సరిగ్గా విభయ్యేళ్ల క్రితం ఇటలీలో ముస్సోలినీ సాసిస్టు ప్రభుత్వం ఏర్పడే ముందు జరిగిన ఘటనలు గుర్తు వచ్చేయి.

“సాయుధులైన జట్లు చంపుతామని బెదిరించి సోషలిస్టులచే పద వులకు రాజీనామా లిప్పించారు విచారణలు జరిపేరు. తమ శత్రువులను కొట్టేరు. వూళ్ళనుంచి తరిమేసేరు. చంపేసేరు. చూస్తూ పూరుకున్నారు, కార్మికులను.”

(యు. పి. హారర్, ‘అమర ఇటలీ’)

ఈ జ్ఞాపకాలు ప్రజాతంత్ర వాదుల్ని ఆందోళన పెట్టేయి.

రెండో వేపున, ఈ కార్యక్రమాల నిర్వహణకు జీతభత్యం కోరని వలంటీర్లు కావాలి అమాయకులూ, ఉద్రేకపరులూ అయివచ్చిద్దరులుందనే ఉన్నాడు కనక జె పి గాంధీగారు 1920లో ఇచ్చిన పిలుపు నమకరిస్తూ, వారిని వో విదాది చదువులు కట్టి పెట్టమన్నారు.

స్వాతంత్ర్యానంతరం పదవుల కుమ్ములాటతో అనేక రాష్ట్రాలలో విద్యార్థుల భవిష్యత్తులతో ఆటలాడుకొన్న అనుభవాలు విద్యార్థులకున్నాయి. చదువులు మానమన్న చిట్కా స్వభావం ఏమిటో, దానివలన లాభం, నష్టం ఎవరికో తెలిసిన విద్యార్థిలోకం ఆ పిలుపును లెక్క చేయలేదు. కనక కాలేజీనే మూయించడం కోసం జె పి వత్తాసుదారీదలగాలు కత్తిపోట్లా, గలాటాలూ, బాంబు ప్రయోగాలూ ప్రారంభించి, తమ లక్ష్యం సాధించారు.

అన్నీ సరిగ్గా ఆంధ్రప్రదేశ్ విభజనోద్దమాల ఘటనల ప్రతిబింబాలే. భయోత్పాతాలు సృష్టించి వైద్యం చేసిన ప్రజా జీవితాన్ని నిలవబెట్టడానికి ప్రజల్ని సమీకరించి విచ్ఛిన్నత నెదుర్కోడానికి ఆంధ్రలోగాగే బీహార్లో, ఇతరత్రా కమ్యూనిస్టుపార్టీయే కృషి చేసింది. కమ్యూనిస్టుపార్టీ సమీకరించిన ప్రజల మీదనూ, పార్టీ సభ్యుల మీదనూ ఆంధ్రలోగాగే అక్కడా ఉద్యమకారులు దాడులు జరిపేరు. హత్యలు నడిపేరు. విధ్వంసకాండ సాగించేరు. పైపెప్పు పీటపైంటికి కమ్యూనిస్టులే మూలం అని జె. పి ప్రకటనలు చేశారు. పైగా “దేశంలో ప్రస్తుతం ఉన్న రాజకీయ, ఆర్థిక పరిస్థితిని ఉపయోగించుకొని, కేంద్రంలోనూ, ఇతరత్రానూ అధికారంలో వాటా కోసం కమ్యూనిస్టులు ప్రయత్నిస్తున్నారు” సుమారు యిది తాము అధికారం నుంచి తొలగించడానికి ఉద్యమం నడుపుతున్నా, కాంగ్రెసువాదులకు డిశంబరు రెన జె పి హెచ్చరిక చేశారు.

అయితే జె. పి ఉద్యమం దేనికి? కాంగ్రెసును అధికారం నుంచి దింపడానికా? కమ్యూనిస్టుల్ని అధికారంలోకి రాకుండా చేయడానికా? అధిక ధరలు, నిరుద్యోగం, లంచగండితనం, సామాజిక పీడన వంటి ప్రజల బాధలను తొలగించడానికా?

జె. పి. చెప్పిస్తున్నట్లు, ఆయన వెంటనున్నవారు ప్రమాణాలు చేస్తున్నట్లు ఈ ఉద్యమం అధిక ధరలు, దొంగ నిల్వలు, మొదలైన సామాజిక పీడనలకు న్యతిరేకంగానే అయితే కమ్యూనిస్టుపార్టీని మొదటి హుంపి దూరముగా ఉంచాలనే ప్రయత్నం ఎందుకు? అటువంటి ఉద్యమాలలో వారు

జాతీయ సాయకుడు శ్రీ జయప్రకాశ్ లింకన్ చిత్రం శ్రీ వెలూరి రాధాకృష్ణ

మహాత్మాహంతో చేరడమే కాదు మూల మూలకంటా వ్యాపిం, చెత్తాకా కదా. దానికి దేశంలో ఏ పార్టీ, ఏ వాయకుడూ కన్న ముందే కమ్యూనిస్టు పార్టీ పెద్ద ఉద్యమాన్నే నడిపింది. రెండేళ్ల ఈ మధ్య కాలంలో అధిక ధరల మీద ఒక మారు, దొంగ నిలవల మీద ఒక మారు ఆంధ్రలో (ఆంధ్రలోనే కాదు—దేశవ్యాప్తంగానే) ఉద్యమాలు నడిపింది. ఆ కృషిలో ప్రభుత్వ నిర్బంధాలకు గురి అయింది. ప్రభుత్వం మొదట మొరాయించినా, చివరకు బియ్యం ధరల తగ్గింపుకు, దొంగ నిలవల చెలితితటు పాక్షికంగానేనాయె తానే దిగక తప్పలేదుకూడా. ఈనాడు జె. పి. ఉద్యమం గురించి ప్రశంసలు కురిపిస్తున్న పత్రికలు ఆనాడు ఏ విధంగా వ్యవహరించాయో అందరూ ఎరుగుదురు. అందుకే పదే పదే ప్రశ్న వేసుకోక జన్మడంలేదు. ఈ ఉద్యమ పరమార్థం ఏమిటి?

దొంగ నిలవల చెలితితా? అధిక ధరల తగ్గింపునా? జె. పి. ఉద్యమం ప్రారంభించాక—“అసలే అంతంత మాత్రంగా ఉన్న సరఫరా వృద్ధి... ఈ ఉద్యమం ఫలితంగా సంపూర్ణంగా చిన్నాభిన్నమయింది” అని పాట్లా పత్రికలు వ్యాఖ్యానించాయంటే మనం పరిస్థితిని అర్థం చేసుకోవచ్చు. ఎందుచేత అలా జరిగిందంటే— ఆయన ఉద్యమాన్ని నడిపిన తీరు చూడాలి. జె. పి. ఏ. పి. వివర భాగంలో వెల్లారు హాస్యీటలుకు వెడుతూ

పత్రికా గోషి లో తమ ఉద్యమం నడక రీరు ఏమిటో ఇలా చెప్పేరు—
“ప్రదర్శనలూ, తదితర కార్యక్రమాలు సాగినట్టే, అల్లివనర వస్తువుల ధరల
గర్భయం కార్యక్రమమూ, కంప్లెక్స్, అంకికృత ధరలకు అందజేసు
కూడా సాగుతుంది బ్లాక్ మార్కెటింగ్, అధిక లాభాలు, దొంగ నిలవలు
గొందరనేవానికి వ్యతిరేకంగా పోరాటం సాగుతుంది”

అంటే వర్తకులలో సంప్రదించి న్యాయవైపున ధరలు నిర్ణయింప
చేస్తారు. ఆ ప్రకారం ప్రజలకు అమ్మిస్తారు— ఇదీ జె. పి. ఉద్యమ కార్య
క్రమం. జరిగిందేమిటి?

మే 29న పాట్నా పత్రిక ‘ఇండియన్ నేషన్’ ఇలా వ్రాసింది.

“ఈ కార్యక్రమాన్ని నీతి విజయింతీ లేని లోకం, చిల్లర వ్యాపారులు
భగ్నం చేయ ప్రయత్నిస్తున్నావని పరస్పరాంకికృతమైన ధరలకు అమ్మి
దానికి జిల్లా మేజిస్ట్రేటుకిచ్చిన హామీల్ని బాహుటంగా ధిక్కరిస్తున్నారు. అవ
సర వస్తువులు దాచివేయడమో, బ్లాక్ మార్కెట్ రెగ్యులర్ అమ్మడమో
ఒరుగుతూంది”

జె పి కర్తృక్రమాన్ని అక్షరశః పాటించదలచి ‘జనతా చెకింగ్’ జరప
బోయిన లమాయకులయిన విదార్థి ఎలంటీల్లనూ, వారి ప్రయత్నాలకు
సాదురీ చెయబోయిన పిల్లల్ సర్ప్లయ్ ఉద్యోగుల్ని వర్తకుల ఏర్పాటు చేసిన
గుండాలు ఒకటి రెండు చట్ట తలలు పగలేసేరు.

ఈ పరిస్థితిలో ఈ దురన్యాయాల మీదకు ప్రజల దృష్టిని ఆక
ర్షించేందుకూ, లభ్యమైన మీద తాముంచిన విశ్వాసానికి పరిహారంగా అత్త
పరిశుద్ధికోసమూ గంధిజీవా జె పి నిరాహారవ్రతం పూనలేదు. తన వం
ట్లో ఉన్న ప్రజా ద్రావణ సంతానాన్ని తమ దండ్రులకు నీతి నేర్పే
దురై ఇచ్చిందే వో రోజు ఉపవాసం ఉండమన్నారు.

దానితో ఆయన బాధిత పరిపోయింది తమ వంతుగా— “ఈ
సమస్య నాలుగు ప్రతిపక్ష పార్టీల ముందు తెస్తున్నాను. సాధ్యమైనంత
వరకు ఉద్యమానికి సామాజిక, ఆర్థిక ఘట్టి నిష్పదానికి ప్రయత్నిస్తున్నాను”—
అనేసి సర్దుకొన్నారు అఫీక ధరలు, దొంగ నిలవల వ్యతిరేక ఉద్యమంగురించిన
జె పి శ్రద్ధ ఆపాటింది

ఇంక సామాజిక, సమస్యల మీద, ప్రధాన ప్రాతిపదిక ఆర్థిక
సమస్యల మీద జె పి కార్యక్రమం ఏమిటి?

ప్రస్తుతం ప్రజల దురవస్థలకు మూలం భూమి సమస్య అని,
దానిని ఇచ్చితంగా అమలుపరచవోయినా, దానిని గుర్తించి కాంగ్రెసు అనేక
శాసనాలు చేసింది రాష్ట్రాలలో పంత్రి సదస్సుతో ఉండి ఆ శాసనాలు
అమలుజరపకుండా అన్ని రకాలుగా అవరోధాలు కల్పించిన నాయకులే ఈవేళ
జె పి ఉద్యమంలో ఉన్నారని ఇప్పుడు వారు తమ దృష్టి మార్చుకొని ఆ
సమస్యను పరిష్కరిస్తారని ఎవ్వరూ భ్రమపడటంలేదు. జె పి కి కూడా
అటువంటి భ్రమలేదు కనక ఆయన ఉద్యమంలో భూమి సమస్యకి స్థానమే
లేదు.

అలాగే గ్రామాలలో హరిజనులూ, ఇతర అధో తరగతుల ప్రజలలో
విద్యాభివృద్ధి, చైతన్య స్ఫూర్తి కలుగుతూంది దానితో సమాంతరంగా వారి

మీద ఉన్నత తరగతుల దపుర్వస్యకాండలు పెరుగుతున్నాయి ప్రతి రోజూ
పత్రిక తెరుస్తే ఎక్కడో వో చోట సవర్ణులూ, భూస్వాములూ హరిజనులను
కొట్టారనో, చంపారనో వార్తలే ‘ఈ దురంతాలకు వ్యతిరేకంగా జె పి కార్య
క్రమం ఏమిటి? చివరకాయన ప్రపంగాలలో కూడ ఈ సమస్యను గుర్తించి
నట్లు పాఠితి దొరకడంలేదు. పెైగా ఆయన వెనుకనున్న పార్సీలవారు గ్రామా
లలో హరిజనుల మీద నానా దురంతాలూ జరుపుతున్న వార్తలు పత్రికలలో
వింటున్నాం.

మహామాయాప్రసాద్, మృతుంజయప్రసాద్, కర్పూరీధాకుర్, రామా
నందతివారీ, బిజుపట్నాయక్ ఒకరేమిటి? ఈవేళ జె పి. ఉద్యమాన్ని
భుజాన వేసుకున్న యోధానుయోధులంతా ఒక రకం వారే కలకత్తా ప్లాకోర్డ్,
మరోప్లాకోర్డ్, మదోల్కర్ కమిషన్, మరొక కమిషన్ అధికార దుర్వినియో
గం చేసినట్లు, అవినీతి చర్యలకు పాల్పడినట్లు, ప్రజల భూములు హరించి
నట్లు నిర్ధారణ చేసినవారే ఆయన ఉద్యమానికి సర్వవిధాల వత్తామనిస్తున్న
రామనాథగోయెంకామీద కోర్టులో కేసులు నడుస్తున్నాయి. అలాగే బిజు
పట్నాయక్ మీదాను.

ఇటువంటి జగజెట్టిలతో జె పి అధికారివర్గాలలో ఉన్న అవినీతిని
నిర్మూలిస్తానంటే ‘సెభాష్’ అనడానికి వరమ అమాయకుడేనా కావాలి లేదా
శుద్ధ మోసగాడేనా కావాలి

వ్యక్తులే కాదు. జె. పి. ఉద్యమం వెనక నిలబడ్డ పార్సీలయినా ఆయన
ఉద్యమం ద్వారా దేశానికిగాని, ప్రజలకుగాని క్షేమకరంగా వ్యవహరించగలవనే
విశ్వాసాన్ని కలిగించడంలేదు

ఆయన ఉద్యమాన్ని సర్వాత్మనా బలపరుస్తున్న జనసంఘం తిరోగామి
దృక్పథం గలది ఆర్ ఎన్ ఎన్ సెమి పానిస్ట్ సంస్థ కుల ద్వేషాలూ, మత
ద్వేషాలూ దాని జీవశక్తి. సత్యత్రపార్టీ రాజ, మహారాజాల పార్టీ సంస్థా
కాంగ్రెసు కేవలం పూర్వజ్ఞ పునాదుల మీద నిలబడి ఉంది ఎన్ ఎన్ పి
రాజకీయాలంటే వెప్రా కుటుంబ శతృత్వం.

ఇంక జె పి ఉద్యమంలో మమ్మేక్యం గాకపోయినా, దానితో తాదాత్మ్యం
ప్రకటిస్తున్న పార్టీ— మార్క్సిస్టు పార్టీ— ఒక్కటే ప్రజలూ, ప్రజా
సమస్యలూ గురించి మాట్లాడేది మార్క్సిస్టు—సెనిస్టు గ్రూపులకు ఆ
బాధ లేదు మాదో బాధ వారి బాధ

ఈ విధంగా జయప్రకాశ్ ప్రారంభించిన ఉద్యమం దేశ ప్రజలను
వీడినట్లు తక్షణ సమస్యలకి పరిష్కారం చూపడంలేదు దీర్ఘకాలిక సమస్యల
గురించి పట్టించుకోడం లేదు ఆయన వెనుకనున్న వ్యక్తులూ, పార్టీలూ
ఈ సమస్యల పరిష్కారానికి అనక్సీ, చిత్తుశుద్ధిలో కార్యక్రమం నడపగలవి
కావు

మరి ‘సమగ్ర విప్లవం’ ఎందుకు? ఏ లక్ష్యం కోసం?

ఈ విషయాన్ని జె పి గాని, ఆయన ఉద్యమంగాని మొదటి సుచీం
దాపరికం ఉంచకుండా దిక్కులు మోగిస్తూనే ఉన్నారు. బీహారు శాసనసభ,
తర్వాత కేంద్ర పార్లమెంటు రద్దు కావాలనేది వారి లక్ష్యం
ప్రస్తుత పార్లమెంటరీ విధానం ఎంత రోషభూయిష్టమైనా
దానిని ప్రజానీకం క్రమంగా తన ప్రయోజనాలకు సరిదిద్దుకొనే అవకాశాన్ని

జనులది దానిని రద్దు చేయడం ప్రజా ప్రయోజనాలను నష్టపరచడం. కొన్ని శతాబ్దాలు పోరాటాలు జరిపి, అసంఖ్యాక త్యాగాలు జరిపి, మానవ జాతి సంపాదించుకొన్న ఆస్తి యిది దానినికా విస్తరింపజేయాలని, అర్థ వంతమూ, ప్రయోజనవంతమూ చేయాలని భారత జాతి ఒక వైపున పోరాడు తూంటే దానిని తొలగించేందుకూ, రద్దు చేసేందుకూ జె. పి ఉద్యమం తలపెట్టింది.

ఈ పార్లమెంటురీ ప్రజాస్వామ్యం స్థానే జె. పి కోరే వ్యవస్థ ఏమిట? పార్టీరహిత ప్రజాస్వామ్యం! దానిలో ఉన్న రాజకీయపు గుంటచిక్కులు, గుంట నక్కు జిత్తులు వివరించి పేజీలు నింపడంకన్నా, అటువంటి ప్రజాస్వామ్యానికి జె. పి యిచ్చిన ఉదాహరణనే పేర్కొంటే సరిపోతుంది.

పాకిస్తాన్లో సైనిక నియంతృత్వానికి అంకురార్పణ చేసిన అయూబ్ ఖాన్ మీద జె. పి కి ఎంతో అభిమానం 1961లో పాక్ పార్లమెంటును రద్దుపరచి అయూబ్ ఖాన్ అధికారం తీసుకోవడాన్ని పార్టీరహిత ప్రజాస్వామ్యాన్ని నెలకొల్పడంగా ఆయన అభివర్ణించారు. అదెక్కడో దారి తీసిందో 1971లో తూర్పు బెంగాల్ ప్రజలనుభవించారు. ఆ తాకిడి మనకి తగిలింది.

అందుచేతనే జె. పి. ఉద్యమం, ఆలోచనలూ ప్రజాభ్యుదయానికి తోడ్పడవవడం. పైగా తమ కష్టాల నధిగమించేందుకై పోరాటాలకు నన్నుద్ద మవుతున్న ప్రజలలో దుర్బుమలు కలిగించి, నక్కుదారులకు పట్టించి, పాసిష్టు పాలనకు దారితీసే అభివృద్ధి నిరోధక ఉద్యమం అనడమూ, చిల్లీలో ప్రస్తుతం, గతంలో ఇటలీ, జర్మనీలలో తలయెత్తిని పాసిష్టు ప్రభుత్వాలకు వనక నిలిచిన సామాజిక చరా లే నేడు జె. పి ఉద్యమం వెనక ఉన్నాయి. దేశం దేశ ప్రజల భవిష్యత్తు దృష్ట్యా అది విజయం సాధించానికి వీలులేదు

“ అ వ ం తి ”

* * * *

జయప్రకాశ్ నారాయణ నేతృత్వంలో సాగుతున్న ప్రజాసంఘ కారణంగా దేశంలో నెడు ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థను గురించిన మవులికమయినఒక చర్చ బయలుదేరింది. పాశ్చాత్యుల నుండి గ్రహించిన ఈ ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థలో ప్రజలు తమ ప్రతినిధులను బద్దేడ్కోకసారి ఎన్నుకుంటారు అయితే ఒకసారి ఎన్నికైన తరువాత అభ్యర్థి లేదా ఆ ప్రభుత్వం ప్రజాహితానికి వ్యతిరేకంగా ప్రవర్తిస్తే, అవినీతిపరులుగా తయారయితే, లేదా బద్దేడ్ కుంభకర్ణనిద్రలో మునిగి వుంటే ఏం చెయ్యాలి?

అలాంటి ప్రభుత్వాన్ని అవిశ్వాస తీర్మానంతోనే పేకలించి వేయవచ్చును. కాని ప్రభుత్వ పక్షానికి 'బూట' మెజారిటీ వుంటే ఇది సాధ్యం అయ్యేది కాదు ఈ వంతతమైన ప్రతిపక్షం వున్న బ్రిటన్ వంటి దేశంలోనే ఇది సాధ్యం అవుతుంది. పోని లంతవెడ్డదని భావిస్తే తిరిగి ఎన్నికలు సమయం వరకు వోపిక పట్టి అధికారపక్షాన్ని ఎన్నికలలో వోడించవచ్చును. ఆ విధంగా ప్రజాభిప్రాయాన్ని వ్యక్తం చేయవచ్చును కాని అలా వేచివుండి ఎన్నికలు జరిగినా, అవిసాఫీగా న్యాయంగా నిర్వహించబడినవని భావించినా ప్రజలు కోరినట్లు ప్రత్యామ్నాయ

ప్రభుత్వం ఏర్పాటు కావటం మనదేశంలోని ఇప్పటి పరిస్థితులలో అనుమానాస్పదమే. అంటే ప్రతిపక్షాలు బలహీనంగా ఉన్నాయన్నమాట ఆ తప్పు ప్రజల విశ్వాసం పొందలేని ప్రతిపక్షాలదే, అధికారపక్షానిది కాదుగదా అనే ప్రశ్నపడుతుంది. కాని అత్యధిక మెజారిటీలో అధికారాన్ని హస్తగతం చేసుకోవగల్గటానికి కారణం కాంగ్రెసు ప్రజల విశ్వాసాన్ని సంపాదించింది కనుకనే అని చెప్పటానికి వీలు లేదు. ఉత్తరప్రదేశ్ లో 32% వోట్లు వచ్చినా అసెంబ్లీలో మెజారిటీ సంపాదించి ప్రభుత్వాన్ని హస్తగతం చేసుకోగలిగింది కాంగ్రెసు. కాంగ్రెసుకు వ్యతిరేకంగా 68% వోట్లు పడ్డాయి ఇది ఆ పార్టీయొక్క ఆ పార్టీ నాయకత్వం యొక్క ప్రజాదరణకు చిహ్నం కాదు. ఇన్నిపార్టీలుండటమే దీనికి కారణం. జర్మనీలో హిట్లరు అంత సంభంగా అధికారంలోకిరావటానికి కూడా ఇలాంటి పరిస్థితే కారణం అనాడు ఓర్మనీలో దాదాపు 60 పార్టీలున్నాయి పాసిజం అనేది సామాన్యంగా పార్టీల చీలికల కారణంగానే సాధ్యమవుతుంది 1971 లో పార్లమెంటు ఎన్నికలు సమయానికి మనదేశంలో 53 పార్టీలున్నాయి ఇప్పుడు మూటికిపైగా వున్నాయి ప్రస్తుతం అమలులోవున్న ఎన్నికల చట్టంలోని అస్తవ్యస్తతలవల్ల ఇది జరుగు తున్నది తోపభూయిష్టమైన ఈ ఎన్నికల పద్ధతి కారణంగా పార్టీల చీలికలు ఏర్పడు తున్నాయి అనిశ్చితమతులయిన స్వతంత్ర అభ్యర్థుల సంఖ్య పెరిగిపోతున్నది వచ్చిన వోట్లకూ గెల్చిన పీట్లకూ పొంతన వుండటం లేదు. ఎన్నికల ఖర్చు అందరానిదిగా తయారయింది. పార్లమెంటుకు ఎసెంబ్లీలకు ఎన్నికలు జరిపాలంటే యిప్పుడు మనకు 150 కోట్ల రూపాయలకు మించి ఖర్చు అవుతున్నది.

ఇక ఇప్పుడు వెంటనే ఏదారీ లేదు గనుక ప్రజలు చేతులు ముడుచుకొని చూస్తూ వేచి వుండాలని అంటే అది రాజ్యాంగ వ్యవస్థకు ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థకు అవమానపాతమే అవుతుంది. అలానేచి వుండటం ప్రమాదకరం కూడాకావచ్చు. అలస్యం చెయ్యటం వలన పరిస్థితులు విషమించి వెయిదాటిపోవచ్చు మేడు రొంట్లున్న విషమ సమస్యల వలన సత్వాగ్రహిద్రగలయిన ప్రజలు ఇది ఎన్నిటికీ అంగీకరించరు. నికృత సంగతి ఏమయింది?

అందుచేతనే బీహారు శాసనసభ రద్దు, గూరూ మంత్రివర్గం రాజీనామా అనేవి శ్రీ జయప్రకాశ్ సాగిస్తున్న ఉద్యమలక్ష్యాలలో కీలకమయినవిగా భావించబడు తున్నాయి. కెవలం శాసనసభ రద్దు అయినంత మూలాన అవినీతి మాయ మవుతుందనీ, సర్వసమస్యలూ సరిష్కరింప ఒడతాయనీ శ్రీ జయప్రకాశ్ ఎప్పుడూ అనలేదు. గాంధీజీ కూడా ఉప్పుసత్యాగ్రహాన్ని ప్రారంభించినప్పుడు ఒక గ్లాసెడ్ సముద్రపు నీటిలో తయారుచేసిన చిటికెడ్ ఉప్పు బిటమే సామ్రాజ్యవాదాన్ని భారతదేశం నుండి వెడలగొట్టు గల్గుతుందనీ అలేదు కాని ఆ చిన్నసని యావజ్జాతియొక్క స్వాతంత్ర్య భావము గెత్తివించి ఒక జాతిర్థు మహోద్యమంగా రూపాంది బిటమే సామ్రాజ్యపు యునాదులనే కదిలించి వేయగలిగింది. శాసనసభ రద్దు అయినా, మరల ఎన్నికల జరిగినో, ఇప్పుడుగెల్చే అభ్యర్థులు ఇంతకంటే సమర్థులు నుజీరురు అయివుంటారని కూడా ఎవరూ చెప్పలేరు. అయితే తమ ప్రతినిధులవర్తనపై ప్రజలు ఆమెమతులుగా ఉన్నారని తమను ఏ క్షణన లంఘనా నెనుకకునీలిచే సంసిద్ధత ఉన్నారని ఒక భయం వారి మనస్సులలో ఉండి వాటిని సవ్యంగా ప్రవర్తించజేయ వచ్చు. ఇది తక్కువ ప్రయోజనం కాదు. అయితే శ్రీ జయప్రకాశ్ ఆశిస్తున్న లక్ష్యం ఇదే కాదు శాసనసభ రద్దు అనేది ఆయన సంకల్పించిన సమగ్ర విప్లవానికిమొదటి

మెట్టు మాత్రమేనని స్పష్ట కరించటం జరిగింది. సమాజ వ్యవస్థలో సమూహ మైన మార్పులు తీసుకొని రావటానికి చేపట్టిన దీర్ఘకాలిక జాతీయ ఉద్యమం ఇది శాంతియుతము అహింసాయుతము అయిన ఉద్యమం యధార్థమయిన ప్రజా స్వామ్య పద్ధతులకు వ్యతిరేకమయినది అని ఎలా చెప్పగలము ?

శాసనసభను రద్దుచేయటం రాజ్యాంగ రీత్యా సాధ్యమే. మనలోకేనభ శాసనసభ అమెరికన్ కాంగ్రెసు లాంటిది కాదు. (బిటిషు కామన్సు) సభలాగా వీనిని ఎప్పుడయినా రద్దుచేయవచ్చును. ఈ హక్కు రాష్ట్రపతికి గవర్నరుకు ఉంది హోల్లర్స్ మనస్థితిలోని మార్పునో పరిస్థితులలోని మార్పునో గమనించి హోల్లర్స్ అభిప్రాయాలను పరీక్షించే నిమిత్తమై ఈ అధికారాన్ని యిప్పటం జరిగింది అంటే ప్రజాభిప్రాయాన్ని లోకేనభ శాసనసభ సరిగా ప్రతిబింబించుట లేదనే కారణం మీద రద్దుచేయవచ్చున్నమాట. ప్రధానమంత్రి ముఖ్య మంత్రి వలనో మేరకు ఇది జరుగుతుంది.

ఈ అవకాశం వున్నది కనుకనే కేరళలో శాసన సభను రద్దుచేయటం సాధ్యమయింది. శ్రీమతి గాంధీయే అప్పుడు కాంగ్రెసు అధ్యక్షురాలు. ప్రధాని శ్రీ నెహ్రూ అప్పుడు రాజ్యసభలో మాట్లాడుతూ కేరళలో కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వం వుంది కనుక ఇన్నాళ్ళు ఆగవలసి వచ్చింది గాని, అదే కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం వున్న ఏ రాష్ట్రంలో సయినా అలాంటి పరిస్థితులు ఏర్పడి వున్నట్లయితే ఇంకా ఎంతో ముందుగానే ఆ శాసన సభను రద్దుచేసి పుండేవాళ్ళము అనిచెప్పారు. లోకసభను రద్దుచేయించి మధ్యంతర ఎన్నికలు ఏర్పాలు చేయటం, పశ్చిమ బెంగాలు, ఉత్తరప్రదేశ్, గుజరాత్ ఎసెంబ్లీలను రద్దు చేయటం తెలిసిన సంగతులే.

మరి యిప్పుడు బీహారులో వున్నది కాంగ్రెసు ప్రభుత్వమే బీహారులోని ప్రజలే ముక్తకంఠంతో శాసన సభను రద్దుచేయవలసిందంటూ అడుగు తున్నారు. ప్రజాభిప్రాయాన్ని మన్నించినట్లయితే శాసన సభను రద్దు చేయవలసి వుంది ఒక్కప్రజలే ఏమిటి బీహారు గవర్నరు శ్రీ భండారే సయితం బీహారు ప్రభుత్వం అవినీతితో పేరుకొనిపోయివున్నదనీ, తాను సంవత్సర క్రితం యిచ్చిన సలహానుసరించి వున్నట్లయితే ఈ నాడీ ఉద్యమం బయలుదేర్చి కాదు అనీ బొంబాయిలో మొన్ననీనడుమనే చెప్పారు. ఇటు ప్రజలు వీన్ని ఉద్యమాలు నడిపినా అటు స్వయంగా గవర్నరే అభిప్రాయపడినా శాసనసభ రద్దు చేయబడలేదు. గోవాలో మారిదిగా కనీసం జనవాక్య సేకరణ కూడా చేయబడలేదు. అదే సమయంలో ముఖ్యమంత్రి శ్రీ గృహ సలహాయిస్తే అది వెంటనే అమలు జరుగు తుంది అప్పుడు అది రాజ్యాంగ బద్ధమని భావింపబడు తుంది నిజమేకాని, ఏ పదవీ అక్కరలేని, ఎన్నికలలో పోటీచేయబోని సన్యాసివంటి శ్రీ జయప్రకాశ్ కంటే శ్రీ గృహ ప్రజా పూర్వయాన్ని సరిగ్గా కనిపెట్టగల దిట్ట అనీ, ప్రజావాణి గవూరేసిన భావించటం ఎంతటి హాస్యాస్పదమయిన విషయం? పవిత్రమయిన ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థంతో చెలగాటమాడటం కాదా యిది ?

కేంద్రంచేత నామినేట్ చేయబడి ఎలాగైనా సరే కుర్చీల పంటపెట్టుకుని వ్రేలాడ దలచుకున్న శ్రీ గృహ ప్రభుత్వం శాసనసభనుగాని హోల్లర్స్ నుగాని మన్నించటం లేదు. కాంగ్రెసు, అధిష్ఠానవర్గానికి బంటుగా ఏజంటుగా మాత్రమే వ్యవహరిస్తున్నది శాసనసభ ఉన్న ఒక ఏడాదిలో 176 ఆర్డినెన్సులు జారీ చేసింది బీహారు ప్రభుత్వం. అవినీతికి “గంగోత్రి”గా తయారయిన కేంద్రప్రభుత్వం కూడా తానుచేసే అవినీతిని నిర్ణయాలకు అడ్డుతగిలే అవకాశం ప్రతిపక్షాలకు లేకుండా ఆర్డినెన్సులతోనే పడుస్తున్నది. పార్లమెంటును రద్దు చేస్తాంపుగా మార్చి పార్లమెంటరీ వ్యవస్థనే భ్రష్టమొనరిస్తున్నది. ఉపైసగా వస్తున్న ప్రజాదోళనను అణచి వేయటానికై పచ్చినియంతృత్వ ధోరణిని పాత వికటను ప్రదర్శిస్తున్నది ఇది “ఆరాధనాయ లోకస్య”అంటే ఆత్మవంచనే అవుతుంది.

ఇట్టి పరిస్థితిలో శ్రీ జయప్రకాశ్ నాయకత్వంలో ప్రజలు తీసుకున్న రాజకీయ సార్వభౌమాధికారాన్ని ఋజువు చేసుకోవాలని నిర్ణయించు కుంటే అది ప్రజాస్వామ్య విరుద్ధమేలా అవుతుంది? సామూహికచర్య ప్రజాస్వామ్య విరుద్ధమేమీకాదు. ప్రతి ప్రజాస్వామిక దేశంలోనూ ఉంటుంది ఇది కమ్యూనిస్టు దేశాలలో సోషిస్టు దేశాలలోతప్ప. కాంగ్రెసు పార్టీ కమ్యూనిస్టు పార్టీలు శ్రీ జయప్రకాశ్ ఉద్యమానికి వ్యతిరేకంగా ప్రజాస్వామ్య రక్షణ ప్రదర్శనల పేరిట జరుపుతున్న ఎదురుదాడులు ప్రతిఘటనోద్యమాలు బ్రిటిషువారి విధానాన్నిస్మృతికి తెస్తున్నాయి భారత జాతీయోద్యమాన్ని గురించి వారిలాగే అన్నారు. తమ ప్రభుత్వం చట్టరీత్యా ఏర్పడినదనీ, దానిని సవాలు చేయటం తిరుగుబాటు అవుతుందనీ వారన్నారు. దానికి జవాబుగా తమసామాజిక, రాజకీయ, ఆర్థిక విషయాలకు ప్రమాదం ఎర్పడిందని తలస్తే ప్రభుత్వాన్ని మార్చటానికి ప్రజలకు హక్కువుందని ఆ వాటి స్వాతంత్ర్యోద్యమ నాయకులు చెప్పారు. గాంధీజీ వదలి చెల్లిన కార్యాన్ని పూర్తిచేయటానికే తానీ ఉద్యమాన్ని సాగిస్తున్నాననీ శ్రీ జయప్రకాశ్ చెప్పారు. ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థలు వ్యవహరించే పరిధిలో సాంఘిక ఆర్థిక సరివర్తనం సాగుతుంది కాని, రాజ్యాంగ విరుద్ధమయిన పద్ధతుల ద్వారా కాదు అని మన ప్రభుత్వాధినేతలు అంటున్నారు. కాని వారే ఆ రాజ్యాంగాన్ని 27 యేండ్లలో 36 సార్లు సవరించారు ఇది ప్రజలు శ్రేయస్సుద్రుష్ట్యవే జరిపారు అని అంగీకరించినా, అదే దృష్టితో ప్రజలే తమ అస్తీత్వం కోసం అవసరమయితే పార్లమెంటుకు బయట శాంతియుత ఆందోళన జరిపి రాజ్యాంగాన్ని పునర్నిర్మించ జేస్తారు అని చెబితే, అది రాజ్యాంగ విరుద్ధమని అంటే ప్రయోజనం ఏమిటి? ప్రజలకు అతితమైనది కాదు రాజ్యాంగం ప్రజల కొరకు రాజ్యాంగంకాని, రాజ్యాంగం కొరకు ప్రజలుకాదు. ఈ ఆందోళన రాజ్యాంగవిరుద్ధమని అంటున్నారారు, తాము అధికారంలో కొనసాగానికి ఇది అడ్డు పస్తుందనే ఉద్దేశ్యంతో ఇలా అంటున్నారాని విజానికి రాజ్యాంగంపట్ల తమకున్నమక్కువ వల్లకాదని స్పష్టమవుతూనే వుంది.

ఈ ఉద్యమాన్ని కమ్యూనిస్టులు (సి. పి. ఐ) అభివృద్ధి నిరోధకుల ప్రజాస్వామ్య వ్యతిరేక వ్యూహం అని ఎదుర్కొంటున్నారు. రష్యానుండి టాన్,

ప్రవాలుకూడా ఇలాగే విమర్శిస్తున్నాయి కాని కమ్యూనిజమూ ప్రజాస్వామ్యమూ పరస్పర వీరుద్ధాలు ప్రజాస్వామ్యంలో రెండు గాని అంతకుమించిగాని పార్టీలుంటాయి. కమ్యూనిస్టులు అధికారానికి వస్తే మొట్టమొదట ఉన్న రాజకీయ పక్షాలన్నింటినీ నిషేధిస్తారు. ఏకపక్ష నియంతృత్వాన్ని విశ్వసిస్తారు వారు. రష్యా, చైనా, యుగోస్లావియా, తూర్పుజర్మనీ, రుమేనియా, అల్బేనియా, మొదలయిన కమ్యూనిస్టు దేశాలన్నింటిలోనూ ఇదే పద్ధతి అటువంటి వారు శ్రీ జయప్రకాశ్ ప్రజాస్వామ్య విరోధి అంటున్నారు. ఫాసిస్టు అంటున్నారు. గాంధీజీని కూడా ప్రజాస్వామ్యవాదుల తొత్తు అని ఫాసిస్టు అని అన్నది వీరే. “క్విట్ ఇండియా” ఉద్యమాన్ని వ్యతిరేకించిన వీరు శ్రీ జయప్రకాశ్ “క్విట్ ఇండియా” అని అంటున్నారు తూర్పు ఐరోపా దేశాలలోలాగా ప్రస్తుత రాజకీయ ఆర్థిక పరిస్థితిని అదనుగా తీసుకుని కేంద్రంలోని యితర పక్షాన్ని అధికారాన్ని పంచుకోవాలని చూస్తున్న సి. పి. ఐ. వారి ప్యూసాంలో ఇది ఒక భాగమేనన్న సంగతి ఆ పార్టీ నిర్ణయాలవల్లనే వెల్లడి అవుతున్నది.

ఏది ఏమయినా ఈ ప్రజానిరోధనవలన కలిగిన మహాప్రయోజనం ఒకటి

వుంది. దీనిద్వారా శాసన సభ్యులపై తమకు అధికారం వున్నదనే సత్యం ఇంత వరకు ఉదాసీనులుగా ఉన్న ప్రజలకు హృద్గతమయింది. ప్రజాస్వామ్యాన్ని తుద్ది చేసి పటిష్టమొనర్చి సరియైన మార్గంలో పెట్టేందుకు ఇది అవసరం. ప్రభుత్వం ప్రజలది. ప్రజలకోసం, ప్రజలు నడిపేది అనే మాటకు అప్పుడే సార్థకత వీర్చడుతుంది, ప్రజాస్వామ్యం విజయైన అర్థంలో అప్పుడే వేళ్ళాడుతుంది.

అయితే “పోటీ ప్రభుత్వము”, “పోటీ శాసన సభలు”, “పార్టీ రహిత ప్రజాస్వామ్యము” మొదలయిన శాబ్దిక ప్రయోగాలకు స్పృశ్యమై, విర్దిష్టమయిన సాంఘిక ఆర్థిక ప్రణాళికను రూపొందించు కుంటేనే ప్రజలు “రోడ్ నాయక్” అనబడుతున్న శ్రీ జయప్రకాశ్ పై పెట్టుకున్న ఆశలు ఫరోన్ముఖాలవుతాయి. అప్పుడే ఈ ఉద్యమం ఒక శకానికి స్పృశ్య వాచకం పలికి నూతన శకానికి నాంది ప్రస్తావన చేసినట్లువుతుంది. అది మన ప్రజాస్వామ్య చరిత్రలో ఒక స్వర్ణ ఘట్టం అవుతుంది.

---శ్రీ దోనేపూడి వెంకయ్య

పిలుపు

డా. తంగిరాల'

అన్నా!

ఈ దేశాన్ని చూసి
గుండెపగిలి ఏడుస్తున్నా
దీని భవిష్యత్తు తోసి
కడుపురగిలి శవీస్తున్నా
బుర్రలో ఆలోచనల ఇంకు ఇంకి పోతోంది
చేతిలో కలం భావాలు బళుక్కున కక్కుతోంది.

* * * * *

చుక్కల్లో చిక్కుకున్న ధరల తారా జావ్వలు
దిక్కుదిక్కుల్లో తాండవ మోడుతున్న పెద్దమ్మ కాళ్ళ ఇనప మువ్వలు
లెక్కలేని నల్లబజార్లలో నిండుతున్న పరకుల పంచులు
బక్కడొక్కల్లో నిత్యం మండుతున్న ఆకలి కొరకంచులు
ప్రజాస్వామ్య అజ్ఞాన కంటక పథంలో
ఒంటికొలి ధర్మదేవత కుంటుతోంది.

అధిక జనాభా కీకారణ్యంలో
మదించిన ఇన్ ఫ్లేషన్ ఏనుగులు
విరుద్యోగపు పెద్దపులులు
కరువు కాటకాల కొండచిలువలు
లంచాల త్రాచులు
లాభాల రేచులు
“గరిబీ హటావో! గరిబీ హటావో”
అశరీరవాణి అరుపులు
శోషలిజం మెరుపులు
బ్లాక్ మనీ మబ్బులు
ప్రజల కడగండ్ర వడగండ్ర వానలు
ఇక ఏ దారి లేదు మనకు
పద పద మరి గోదారే గతి
లేదా —

అదిగో

తుపాకి గొట్టంలోంచి మోక్షకాంత

తొంగి చూస్తోందట

ఘమ్ములుంటే కాసుకో

ట్రెగ్గర్ మీద వ్రేళ్ళుంచి మీసం మెలేసుకో!

*

*

*

*

*

*

అభినవ అభిమన్యులంతా వట్టి పిచ్చీ సన్నాసులవుతున్నారు
మరుజవావా మత్తు పాగలో లుంగలు చుట్టుకుపోతున్నారు
'హరే రామ హరే కృష్ణ' అవరదలో కొట్టుకుపోతున్నారు
కురువుద్దుడు జె. పి. మాత్రం కోపంతో కదన శంఖం పూరిసున్నాడు
క్రూర మృగాల వేటకై ఈ వృద్ధభిల్లుడు విల్లములు ధరిస్తున్నాడు
సామాన్యుడు కాడితడు, మన
స్వరాజ్య సమర యోధుడు
ఉక్కామొక్కిలు తిన్న రుదీడు
ఆంగ్లేయుల గడగడ లాడించిన సాహసికుడు
అధికార వేశ్యాపాశానికి చిక్కవి అరపికుడు
విజయైన గాంధేయుడు
విప్లవ జీవుడు
మనకు మిగిలిన ఒకే ఒక పుణ్యపురుషుడు
తన వాళ్ళ అవస్థలు కళ్ళారా చూస్తున్న పాతాళుడు
ఆర్తత్రాణ వరాయణుడు
శ్రీ జయప్రకాశనారాయణుడు!
ఈ మేవమామకు తెలియదా
ఆ తల్లి పుట్టిల్ల ?
అందుకే యితగాడు కాలరుద్రుడయ్యాడు
• అగ్నిపర్యతాన్ని తోలుస్తున్నాడు
ఉడుకునెత్తుటి కెరటాలు మీటుతున్నాడు
ఉవ్వెత్తున ఉవ్వైన పుట్టిస్తున్నాడు
ప్రళయ గీతాలు పాడుతున్నాడు
ప్రజలకు ఆభయహస్తం ఇస్తున్నాడు
యువ కిశోరములారా! రండి రండి!
అవకాశాన్ని చూరవడనకండి!!

ధూర్తవిట సంవాదము

ఈశ్వరదత్త కృత సంస్కృత భాణమునకు తెనుగు సేత 'రజని'

అంకితం : 'బాల్కా'కి

(గత పంచిక తరువాయి)

విశ్వలక్ష్మి ప్రథమ పరమాముఖో నవ్యాహనం కలిగించే కారణా లేమిటి? దేవిలక్ష్మి వినుచురి. ప్రథమ పరమాముఖులతో దేవికి కట్టుబడని పరిస్థితిలో ఉంటుంది అదిది. ఆ పరిస్థితిలో ముగ్ధులైనా పరే మోహంతో చలించారు. ఎందుకంటే—

మాటలాడుట కష్టము, మాట బదులు
మాట రాబట్టు కష్టము మరియు, కొంత
సేపు బునులాడియును కూడ చెలిమికోరు
పలుకులాడంగ కష్టము, కలుపుకోరు
పలుకులాడిన కూడ స్వభావసిద్ధ
రతి ముటన కష్టమే, ప్రాప్తరతకు వేశ్య
కంతయైనను రంజన మగునా కాదా!

అంతే కాకుండా,

వాక్కులుపు, చతురుడా, నరవరుడు 'కూడ
వండిత నమక్షముననైన, వడత కలను
తొలత కలిసెడునపుడైన తొట్టుపాలు
వడిన, పల్కాడనోడి, యప్రతిభుడాను.

విశ్వలక్ష్మి విశిష్ట గుణాలు లేని వెలులయందు కూడా స్నేహం కలిగించే కారణాలేం ఉంటాయి. వారిలో కవల నటన చేసే కాంతలను బట్టి ఏమని సిద్ధాంతీకరించవచ్చు?

దేవిలక్ష్మి ప్రత్యక్షంగా తెలుస్తున్న దానికి పేరు విచారంతో పనిలేదు. అది మనస్సుకు గొప్ప అవకాశం. విశిష్ట గుణాలు లేకపోయినా రంజింప కలిగే ఆడవారిని మగవారు పారివల్ల కవల నటన బయల్పడిన వెంటనే విడిచి పెట్టేస్తాడు. ఎలాగంటే

ఇష్ట జన వియోగ కష్ట మెంతటిదైన
సత్త్వయుక్తు డోపజాలు గని,
ఇష్ట జనుల చేత నేవగింపను గని
చెబుతిన్న యెడద తేరుకొడు.

విశ్వలక్ష్మి ఒక స్త్రీ ప్రియుడికి ఆమె అంటే అంత ఎక్కువ గౌరవం లేదను కోండి. ఆమెను వదిలెయ్యవలసిందేనా?

దేవిలక్ష్మి కూడదు. ఇతర కామినులయందు అన్ధుని రక్షించుకుంటూ తన దాక్షిణ్యగుణానికి కొరత రాకుండా ఆయా నమయాల్లో ఆమె పైని కూడా అనురక్తిదై నల్లు ప్రవర్తించాలి. ఎందుకంటే—

కామ, గుణ, యన్యనమ్ములు కలుగు నారి,
ప్రణయినిని గని యవమాన పరచు ప్రియుని
కర్షకుని బిట్ట చిత్తమ్ము కాల నెడ్ల
పోల్కి వెనుమోకు నాగళ్ల పూపుడగును.

విశ్వలక్ష్మి అపరాధం చేసినవాడు కామినిని ఏ విధంగా అనునయించాలి బావ గారూ.

దేవిలక్ష్మి సంశయం నమంజనమే. ప్రణయినుల కోసం విషమ జ్వరంలాగ చికిత్సకు సులువుగా లొంగదు. అయినా, ఆ కోపాన్ని అనశ్చం మాపుచేసితిరాలి. ఈ కాలపు కుర్రవాళ్ళకి పాదాలపై వడడమే మందు. నేనది అంతగా వెచ్చుకోను. ఈ సందర్భంలో వృద్ధ శ్రోత్రియులు కూడా, ముడుచు కున్న ముసలి తాటిలో గట్టిపడిపోయి, పాదకలు ప్రసాదించిన అనికాయ లతో కర్కశవై, ఎప్పుడో చేసిన పుతాభ్యంగన దుర్గంధంతో కూడిన పాదాలనే పట్టుకుంటారు. అటువంటప్పుడు పల్లవ సుకుమారములయిన కామిని పాదాలు పట్టుకోదానికి అభిమానం ఎందుకు? ఇందులో కూడ ఏదో దోషం లాంటిది లేకపోలేదు. ఎలాగంటే పాదాలు పట్టుకున్నప్పుడు తప్పకుండా కళ్ళలోంచి భాష్పాలు వస్తాయి. కామినులకు కన్నీళ్ళతో దైన్యం వస్తుంది. దైన్యం వుడితే ఇక కామానికి చోటిది? అంచేత ఇతరులేం చెప్పారంటే 'శవధాలు చేసి అనునయించాలి' అని కానీ, భర్త నుంచి విడిపోకుండా ఉన్న పుస్త్రీ కట్టిన పెల్లాం కూడా శవధాలను లక్ష్య పెట్టదు. ఇక వేశ్య మాట చెప్పిలా? అధమా లక్ష్య పెడుతుందే అనుకుందాం. సమాధానపడితే దాని పరిస్థితలా ఉంటుంది? ఇక్కడేమన్నారంటే

కాపురము వల్లె, కాకమ్మ కథల పొరుగు
పరుల పెత్తనమందు, కార్పణ్య మొందు
నారి సత్యకాలపు బుద్ధి, నరుల కింక
మదన విధ్వంసకము వేరె వెదక వలెనా?

కొందరేనంటారంటే ఏదో ఉపాయం ద్వారా ఆమెని వచ్చించాలని. నవ్వులో కలిగే ధైర్యం మూలాన్ని లోకం తెలిసిన నదిలాగ దిగడానికి సులువవుతుంది అని. ఈ సందర్భంలో 'అటువంటి స్త్రీయే లభిస్తే, ఆమె కోపంనల్ల వనమి జరగదని ఎందుకంటే

ఇంచుక మేల్పును గంచును పైతెత్తి
ఇంపుగొల్పుడు పల్కులేవో కొన్ని
కరుకుగానో మెత్తగానో చెవుల నూది
కలువ కాడంటే దా కాలు చాచి,

అలక మాపును నుత మాంగముపై నుంచ
'అదియె శ్లాఘ్యము, పాలయల్క వంట,
యన్వనోచితమైన అర్ఘ్యం బహా' అంచు
ప్రాప్త కాములైన వార లనరె.

అంచేత స్త్రీ కోపాన్ని హన్య ప్రయోగం ద్వారా కూడా అంచనా వేయ
వచ్చు అదెలా ఉందని ఇప్పుడు మనం చర్చించుకుంటున్న స్త్రీ కోప
ప్రసాధనోపాయాలతో సద్యః ఫలితం కలిగించే అవమర్దవమూ, చుంబ
నమూ అని మా సిద్ధాంతం.

ఎలాగంటే—సాంబ్రాణి పరిమళ సంభృతం జైనట్టి
జాట్టులో దాకేబు జొనిపి పట్టి,
అటునిటు చావనియక కేట దోయిని
వలకేల చేరిచి పట్టి యుంచి,
బలిమిని ప్రయతమావదనేందు సుధ క్రోలి
హర్షము నొందెడు నతడె పురుషు,
దాస్యయితానంగు డక్షయుం, డనయము,
వయసుచే బీర్లత భద్రసి కూడ.

విశ్వలక: ఒకడు ప్రమాదవశాత్తు ఎడటనున్న ప్రియురాలిని మరొక స్త్రీ
పేరుతో పిలుస్తాడనుకోండి. దానికి బావగారు ప్రతీకారంగా ఏం పాల
విస్తారో!

దేవిలక: అమ్మో. ఇంకొక స్త్రీ పేరుతో ప్రియురాలిని పిలవడమే కాముకుడి
జీవితంలో గొప్ప ఉపద్రవం. పాము కాటువల్ల కలిగే బాధకీ ప్రతిక్రియ
లాగా ఇది ఎంతో దుష్కరం. ఒక క్షణం పేపు ధ్యానంలో ప్రవేశించి.
(ధ్యానం ఆయాక) ఆ కనబడింది.

గేయం— గడుసుతనపు నిచ్చకాలతో
తిడబాటును మరపించుట.
వగలమారితనము మాపుట
భయపడిన నటు చేష్టలుడుగుట—
తన ప్రియుని ప్రశంసించుట
త్వరగా హస్తాలు పేర్చుట
మరలనది తప్పు చేయుచో
తిరిగి తిరిగి పేరు మార్పుట—
పడకుల నామము లెన్నిటినో
తడపుటయే శరణ్యమగును,
గోత్ర స్మరణమునియేటి
గొప్ప తప్పు చేయువానికి.

విశ్వలక: సఖిక్షతాలూ, దంతక్షతాలూ కలిగించే జాభలోంచి ప్రీతి ఎలా
కలుగుతుంది?

దేవిలక: పాప్తాస్తా. ఎంత ఆహాయిక ప్రభు? గోటి గిల్లలూ, పంటి
నొక్కలూ నొప్పి పుట్టించేయివా, ప్రీతి కలవారికి మాత్రం ముఖాన్నే
కలగియు. ఎలాగంటే,

గేయం— కాతు చేతి రాగోల చెళుకుతో
హయము రయములో గురి కుదురు నటుల
మరత వేళ సఖదంత క్షితముల
వృద్ధి కొదవెడు స్వర్ణలో వాకిగురి.

—ముండుకు సాగుతారు—

విశ్వలక: విరక్తి అయినా అనురక్తి అయినట్లు చేష్టలు చూపే వేళ్ళ కల
రూపు తెలిసికోవడం ఎలాగంటుంది?

దేవిలక: ఇందులో సంశయం ఏం ఉందయ్యా. పెద్దలు ఏం చెప్పారు అంటే,
అనురక్తి అయిన వేళ్ళతో అనురాగాన్ని వూహించుకోవచ్చు అని పెద్దలు
చెప్పిన దాన్నే తీసుకో— ఇలా చూడు, మహాత్ములు కూడా నిజరూపాన్ని
కప్పిపుచ్చలేరు. ఇక వెళ్తున్న గుండెలతో స్వల్ప పరిజ్ఞానంతో ఉండే
స్త్రీల నంగతి చెప్పేదే విట? ఎలాగంటే, ఆకారాన్నే పరీక్షించి తెలిసి
కోవాలి.

విశ్వలక: ఎలాగ?

దేవిలక: పూరక నవ్వు, ఇంకొక నారి పేరెత్తి కలవరమున్న లేని విలువగడును
పిరిచిన లేవదు, లలనం సొమ్మైన వగలమారితనము మునుపలను
గాఢముగా నిను కాగలిగింది మరుక్షణము, విడిలింది బెంగగొను రతిని
తనిపులు తీర్చురత్యంతాన ననిపించు వంద్య పుష్పాల తివగ లతాంగి.

విశ్వలక: స్త్రీ హృదయంలో కలిగే విరక్తికి చికిత్స చేయడానికి పిలుచుంటుంది
బావగారూ, లేక అది చికిత్సా దుర్లభమా?

దేవిలక: వినుమిది. అనురాగం రెండు విధాలుగా పుడుతుంటుంది. అవి—
కారణం వల్ల పుట్టే దొకటి. ఆకారణంగా పుట్టేది రెండూ. కారణం వల్ల
పుట్టే అనురాగం కల వారికి విరక్తికూడా కారణం వల్లనే కలుగుతుంది.
అలాగే ఆకారణంగా కలిగే అనురాగం ఉన్నవారికి విరక్తికూడా ఆకారణం
గానే పుడుతుంది. ఇలా రాగ విరాగం వైషమ్యం కలిగినపుడు ప్రతిక్రియ
ఏ విధంగా పాద్యం? అనురాగం మదగించే వందర్పానికి ప్రతిక్రియ ముందు
చెబుతాం.

గేయం— వేరొక వారీమణి సేవించుట,
మారు ఫణితి రతిలీల ఫుటించుట,
ధీరతయో, కంపామో నటించుట,
పార వెరిగి సహనము పపించుట
హన్య వచన నైపుణి చూపించుట,
అతి సేవయో ఆమెను పొగడుట,
తంజి వంక పారుగూర నాగుట,
పురవర వందర్శనను సేయుట,
సాహసయో, దానయో కామిను
చనవున తరిగెడు వలపును పెంచును.

మరిన్ని, ఇలా విను మరి—

గేయం— విప్లవపు చేష్టలతో పిచ్చయ్యేన బాలయ్య,
దానముతో ధనలోబున, విజ్ఞతతో ప్రాజ్ఞయ్య,
సాంత్యన వాక్యములతో— కోపించు నతివయ్య,
దక్షిణ స్వభావయ్యేన దాక్షిణ్యము లోడను
ప్రజ్ఞురా వలువచారల, స్వభావమున కుచిత రీతి
నంసేవింపదగును పకియ ప్రయుని చేత.
(ముందుకు సాగుతారు)

విశ్వలక్ష్మి తిరికించు వలపు నై గలు,
తెలవదు చాలనుచు, చేరదే వెంగటకున్
పిలువ, తారాడు పిలువలు
చెలువ నెలు వశిక్యతనుగ జేసికొనదగున్?

దేవిలక్ష్మి: మంచి వ్రత్యే ఇది. వెలుడల కామిని అయినవాడు స్త్రీ స్వభావం
వివిటో తెలుసుకుని తీరాలి. అదెప్పుడూ ఒకే తీరున ఉంటుంది బతు
కంతా గర్వితుగా ఉండే. స్త్రీని ఉపాయం లేకుండా వశవరచుకోవడం
కష్టం. స్త్రీ స్వభావపు మూల రూపం వెల్లడి చేస్తున్నా విను.

బయలుపల లత మీద పడి త్రొక్కు కరివోలే
హరియించు చేగ లతోంగి నెవడు,
మదనతి యని చూచి మంచి మాట రక్తి
పెంచి వెల్లగ బెట్టు నంచు నెవడు,
కల్ల వెల్లుల నింకొకతె నమ్మించి లో
గొని సేయూ భావ గోపనము నెవడు,
వాని చేష్టితములు వైచర్యమందవు.
చెలువ తెవుడు వామ శీలగులు.

విశ్వ: అలాక వదలివచ్చడో, తొలి
కలయికనై నను ప్రవాస కాలమునందో
ఇలు చేరునప్పుడో కలిగెడు
వలపులు నాల్గంట మిశ్రు వరమెయ్యదియో.

దేవి: ఇక్కడ ఏం చెపుతాం అంటే— తొలి కలయికలో ఏకాంత సంభా
షణకి పీలు చిక్కని కాంతల వలపు లోతు తెలియని సుస్మయంగా రంగంలో
దిగడానికి జంకు పుట్టిస్తుంది. ఇక నర స్థలంలో అంటావా. వయస్సు
బడలికవల్ల నురక్తి ఎందరినై కల్లలో విట్ల తిరుగుతూ తిరిగిపోయిన
ప్రౌడయోధ్యేగంతో ఛాయాగ్రహం అడ్డగిస్తే వెలవెలపోయే చంద్ర
బింబంలాంటి ప్రేయురాలి చూస్తే అరంజకముయిన జాలి తప్ప నన్నేమీ
నంతోపెట్టెడు. ప్రవాసం నుంచి ఇల్లు చేరాక ప్రణయమో అని
అడిగితే ప్రేయురాలు ముఖ ప్రసాదముగా అలంకరణా సరిగా లేక
బిడియపడుతుంటే వానవచ్చిన పొట్టి గాన నభలాగ రక్తి కట్టెడు. మర్నీ
పాలయలుక వదలివచ్చటి వలపు వలగతి అడుగు. సురాసురులు మందర
వర్చతం కన్యగ మధించినప్పుడు పాలసముద్రంలో జన్మించిన సర్వా
షుధుల ప్రక్షేపణం చేత అపొయితవైన వీర్యం కల అమృతం అనేది
ఉంది చూశావా ఆయుర్వేదమాన్య ప్లావకం అగి ప్రసీద్ధి పొందిన రసా
యనం— దాన్ని కూడా తలదన్నుతుంది— కోపం పోయిన తరువాత
కలిగే ప్రణయం.

ఎలాగంటే—

అలాక వదలిన యెప్పటి వలపునందు
లేదు ప్రౌడయాన తొలి భావలేకమున్న
మరత ఫులిరభనమ్మగు, మరుగుపడిన
వల్ల, గోళ్ల, కరాళ వీ ఒళ్లు చేరి.

విశ్వలక్ష్మి: వేళ్ళవల్ల దగాపడిన మగవాడ్ని ధూర్జతుల వేళాకోళం చేస్తుంటారు.
కాముకుడు వేళ్ళ దగాలో పడకుండా ఉండడం ఎలాగ?

దేవిలక్ష్మి: వేశ్య స్త్రీ, తాపీమేస్త్రీ, స్వభావంతో ఇద్దరూ ఒకే విషయంలో
జీమానులు. అదేవిటంటే, చిత్రాలెక్కడుంటే అక్కడ కొట్టడం.
అయితే తాపీ మేస్త్రీకి తాత్కాలికంగా అవసరం వచ్చినప్పుడు చేతికి
పని దొరుకుతుంది. మరి వేశ్యకి లేరం తొలించండి చాలు వాత రోగం
లాగ వదలక డబ్బు చాలా ఖర్చు పెట్టమింది. వేశ్య వాటికి ప్రవేశించే
వాడు నా వడవడికను అనుసరించాలి, అదేవిటంటే—

జన్మన మెడపిన సఖాలతో ప్రణయ పం
కేత మెన్నందు సాగింపలేదు,
తలి చాటు పిల్లల తగు దూరమున గాంచి
వదలితి బురదతో నదులవోలె.
అవమానితుని రైన్య మందలే, దర్శించి
బడునాదరము కూడ. వడయలేట
నమ్మక కాలేదు నా సొమ్ము కానంతైన
వయసొక్కటే చెల్లె వదన వాడ.

విశ్వలక్ష్మి: ఒకేపాటి ఇద్దరు స్త్రీలు వక్కా వస్తే ఎవరిని విడిచి పెట్టాలి—
చిరకాల ప్రణయినినా, కొత్త ప్రణయినినా? బావగారు ఈ సమస్యకు
సమాధానం చెప్పాలి.

దేవిలక్ష్మి: ఈ ప్రశ్న కష్టమయినదే. నా కేవల తట్టటంలేదు. బాధకేం
తోచిందో?

విశ్వలక్ష్మి: నాకేమీ తోచలేదు. ఇది గొప్ప చిక్కు. ప్రశ్న బావగారి సెలవివ్వాలి.
దేవిలక్ష్మి: అలా అయితే— నిను

వెలకొన్న స్నేహమ్ముకల సంత ప్రేయురాలి
వదలరాదు మనప్రవాసము కోరి,
తొలిదాని ప్రీతికై తోసి పుచ్చగరాదు
వలవల తనయంత వచ్చు తరుణి,
పరిచిత ప్రేయకు కోపమ్ముండు నందాక
పూరక ఉండుట యొక్కటే నుండు,
చినదానినేకాంతమున చేర్చి, యెప్పించి
యెడధాని గూడ వెప్పించదగును.

విశ్వలక్ష్మి: వేశ్య వాటికి సంచరించేవారికి స్త్రీల విగ్రాహ చాతుర్యం గురించి
చూచినంత మాత్రంలో తెలియాలంటే ఎలా వెలవివ్వండి బావగారూ?

దేవిలక్ష్మి: తెలియరాని చాతుర్యం అంటూ కొంచెంవెల్లనా లేదు. స్త్రీలను చూడ
డంతోనే పురుషుడికి మొదట పరీక్షించదగిన అంశం వాళ్ళ చూపులే.
కల్లలోని భావాలన్నీ కట్టుబాటుతో ఉంటాయి. అలా చూడు—

వెల్లగల చూపు, రెప్పులు వెల్ల వెల్ల
ఆర్పుచూ, పడ్డముగా పాపలాడు చూపుః
చెలిమిగల చూపు, వెడదచూ, సలము జాలి
లోగు చూపు, మిన్ను, మినుక్కుని వెరయు ఘక్కు
చూపు, వెలిది చూపుల నెన్ని చొప్పులరయ
నానె రోగుట్టు నడవడు లర్థమగును.

తిన్నని నన్నని చెక్కిళ్ళూ, కదిలే కనుబొమల వంపులో అడ్డంగా ప్రసరించే పక్క చూపుల మొగమూ, కల కాంతిది కర్కశ ప్రణయం, నల్లని సెలవులలోటి అధరమూ, ఒళ్లంతా నఖదంతాలు కలిగితరచుగా నవ్వుతుండే వారితో ప్రణయం పరాక్రమ శోభితం. నడుము మీద ఎడమ చెయ్యానించి, కిడి చెంబు చాచి, పిరుదులలో ఒక ప్రక్క ఎట్టుగా ఉండే ఇంతిగాని కనపడితే ఆమె ప్రణయాన్ని శ్రద్ధగా ఆదరింపాలి. గర్వం లేని స్త్రీ వో పట్నాన కనపడదు. మరి, పయోధరాల్లో ఒక దాన్ని పైట కొంగు కొనతో కప్పుకుని, అందమయిన అడుగు నొకదానిని ఇంటి గుమ్మంపైన అనించి, విధి గుమ్మాన్ని అడ్డంగా అక్రమించిన తరీరం గల అలివ కనబడినట్టాయనా, ఆమె నీ పాలిట స్త్రీ ధూపమైన పాశమే అనుకో. ఆమె అందమయిన లీలలు చూస్తేనే చాలా అన్ని విషయాలు అవగతం అవుతాయి. ఇంటి తలుపుమీద మేను గుబ్బును తడుముతూ పాపం లాంటి తన చేతిని ప్రదర్శిస్తూ మొల దట్టిని పదులు చేసుకుంటూ, నాభి ప్రదేశాన్ని వెల్లడి చేస్తున్న రమణి కనబడితే పూర్వరంగం అయ్యాక ఏం చేస్తుందో కేవలం ఆమె ఆకారాన్ని బట్టి తెలిసికోలేవు సుమా. ఇంకా ఎంతయినా చెప్పొచ్చు. క్లుప్తంగా చెప్పాలంటే—

చెంప కొసల దిద్దు చేతుల్న, తెలిగోళ్ళు
కాంతు లెర్రగ చిమ్ము కాలి ప్రేళ్ళు
సాధినయము వాణి, సలతితమ్ముగు గతి,
అదరు పై పెదవిపై నలరు నవ్వు,
జంకించు చూపులు, జంకుకానని మోము,
నాట్యమాడెడు నీవి నాభి వాయు
రతి రంగ ఖూర నార్యగ్రేనరిణి నానె
నెరుగుము నరజాతి 'చెర' యనుచు

విశ్వలక: (పచార్లు చేయుచు)

విశ్వలక: స్త్రీలకు కోరిక రెండు విధాల పుడుతూ ఉంటుందన్నారు—అవి: ప్రకాశమూ, ప్రస్పన్నమూ ఈ రెండింటితో—ఏది మేలంటారు బావగారూ.

దేవిలక: ప్రకాశ కామన వేశ్యా వధువులకి పుడుతూ ఉంటుంది. దానిలో కృత్రిమత్వం కూడా ఉంటుంది. ఇక ప్రస్పన్న కామన కుల వధువుల్లోను, వేశ్యా వధువుల్లోను కూడా కనపడుతుంది. ఇది కేవలము విశేషించి అనురాగంవల్లనే పుట్టేట్లుంటే, వేశ్యా వధువుల్లోనే అయితే అంతగా తప్పు పట్టరు కనుక రమ్యం అవుతుంది మగ్గాళ్ళు దొరకడం అని ధైన కుల వధువులు కూడా ఎవరినో ఒకరిని ప్రస్పన్నంగా కామిస్తారు. వేశ్య అయితే మాత్రం (అందరినీ, అంటే ఎవరిని పడితే వారిని కామించదు. కొందరి సిద్ధాంతం ప్రకారం— తప్పుగాని కామితం గనుక వేశ్య

ప్రచ్ఛన్న కామితం వల్ల ప్రయోజనం ఏమిటి అని మనం ఇక్కడే చెప్పాలంటే పేరుపడిన తండ్రి తాతలు కలవాడూ, ప్రభువు ఆ రాష్ట్ర గౌరవాన్ని చూరగొన్నవాడూ, ముందెప్పుడూ ఉపకారం చేసేవాడూ, భక్తితో అనురక్తుడైనవాడూ, అనుయాయుడైనవాడూ వీరంతా వేశ్య మాతకు అనుచరులు వేశ్య ప్రేమించినా ప్రేమించకపోయినా ఫీళ్ళు ఎప్పుడూ ఆమె చెప్పు చేతలకు సిద్ధంగా ఉంటారు. ఎందుకోన మని? ఏదో ప్రయోజనం కోసమే. కాబట్టి వేశ్యా వధువు ప్రచ్ఛన్న ప్రేమకి గురి అయినవాడు ఎవడుకానీ వాడి జన్మా జీవితమూ సఫలమయాయున్నమాట కాని, ఇతరుడయితే, వాడు ఏరహంతో బాధపడుతుంటే కన్నీళ్ళతో గడ్గద కంఠంతో చీమలు మోడ్చిన దూతికల సందేశాలను స్వయముగా వింటాడు ఇంతా చేసి వాడికి ప్రాప్తం అయేది అంతకుమించి ఏమీ ఉండదు. తనకి ఇప్పుడున్న ప్రియుడిపై ధ్యాసతో రోగం కారణంగా ఒళ్లంతా పాలిపోయి నిద్ర లేక కళ్ళెర్రబడి, అలంకారాలను ఉపేక్ష చేసి, ఉదయంస్తున్న చంద్రుణ్ణి చూసి ఏడుస్తూ “దయా విహీనుడా త్వస్తి అయిందా నీకు— నీ కోసమేకదా” నా శరీరానికి ఈ అవస్థ కలిగింది. నీకు భద్రమవుగాక” అంటూ నిందిస్తున్న దానికి— నడుమ నడుమ గాధ్యదికంతో “చెలికాడా, నా సందేహం పట్ల దయ చూపమని వేడు కుంటున్నాను,” అని అన్నదానికి, త్వరపడు — అలావద్దు సుమా’ అని వళ్ళూ చేతులూ కదుపుతూ కొరకుతూ అనె దానికి “ఈ స్థితిలో ఉన్న నేను నీ శ్రద్ధకు నోచుకోలేదా— అబ్బా నా శాపం అందుకున్నావు’ అని పలికిన దానికి— రసాయనముల తలదన్నే ఉపశమన వాక్యాలేనీ అని అలోచిస్తూ ఆమె ప్రియుడు ‘నా కోసమే కదా ఈమెకు ఇటువంటి అవస్థ కలిగింది’— అని దూతికా వాక్యాల ద్వారా ఆమె అవస్థకు కారణం తానే అని తెలుసుకుని ఆమె పట్ల జాలి, ప్రేమా చూప గలిగే ప్రియుణ్ణి గూర్చి “ఇతణ్ణి ఇక మీద విలుడు అనడానికి వీలేదు, శోత్రియులతో సమాన గౌరవానికి అర్హుడు వీడు’ అని చెబుతారు మరీనీ.

మొలదట్టి చేపట్టి వెల వెల్ల నడుగుల
నిడుటచే వచ్చిన నడుము దాని,
మరులు తొందర కొద్ది యిరులలో నొకత్రుటి
సంకేతమును చేరు సకియ బట్టి,
నిలబెట్టి యొక ముద్దు విలుచు ముఖమున
భీతాంచలాక్షిని ప్రియనెనెండు
పట్టి యెత్తుదు నేను వానికి శిరముపై
స్వభుజాత్మ పంకపుత్ర మిదియె

అంతేకాక,

‘ప్రియ సఖా, త్వరపడు’ మటంచు బీతి నెవని
వలపు కౌగిట పలుకునో వాని స్రాణ
ములకు నిష్ఠాను సారము మూల్యమొకటి
కల్పనము చేసి, కొని వేయగలదు కాంత

విశ్వలక రూపవతి యైన స్త్రీ, దక్షిణ— లేక నేర్పరియైన స్త్రీ, వీరిద్దరిలో ఎవరె యుండు విషయ స్త్రీతో బావగారికి?

దేవిలక: ఈ రెండు గుణాలూ స్త్రీలకు అలంకారాలే. అయితే రూపం లేని దానికి- దాక్షిణ్యం ఉంటే చీకటిలో చిందులాటలాగా వ్యర్థమే. దాక్షిణ్యం లేని దానికి రూపం మాత్రం అడవిలో చంద్రోదయంలాగా ఫిం ప్రీతి కలిగిస్తుంది గనుక? నా దృష్టిలో రూపం కంటే దాక్షిణ్యం ప్రధానం అనుకో. ఎలాగ? దాక్షిణ్యం అంటే నేర్పరితనం. అందంలేని స్త్రీలకి కూడ అలంకారంగా ఉపయోగమైంది అందం గల స్త్రీ అయినా నరే నేర్పరితనం లేకపోతే అది తోవమే. రూపవతులయిన స్త్రీలను కూడా విడిచి పెట్టేస్తే, అందం లేకపోయినా నేర్పరితనం గల స్త్రీలపై రక్తి కలిగే పురుషులు కనపడుతూంటారు గదా. రూపవతియైన స్త్రీ తప్పక ఒకనాడు వల్లరాలు కాగలదు. వల్లరతో కామానికి చుక్కెదురు కదా. అనువర్తన కామానికి మూలం. అది నేర్పరితనం వల్ల కలుగుతుంది. అందం ఒక్కటే కారణం కాగలిగితే అడదాని బొమ్మ ద్వారా కూడా వని జరిగిపోతుంది రూపగుణం కాని చేరితే దాక్షిణ్యం ఒక్కటే నేర్పరి తనం గనుక సుగుణ సముదాయం అంతటిని అంతర్యుతం చేసుకుంటుంది. ఎలాగంటే,

ఉడుపులను పల్కులందింపు, నడకువయును,
గుణములందాన్యు నదర్ప కోవతయు,
పనులలో స్వేచ్ఛయు, నలోలు పతయు గల్గు
పడతి నిత్యము దాక్షిణ్య భరిత యగును ?

విశ్వలక: వేశ్యలు కృతకోపచారాలు చేయడం ప్రచారమే గనుక వేశ్యలు వదాచారాలకు పొందరాని వారంటారు గదా? అదెలాగు?

దేవిలక: ఇక్కడ విశిష్టతలయిన కామ్యములతో పరిచయం చేయడం ఉప చారం అనిపించుకుంటుంది. స్వభావతో స్త్రీలకు ఇది రెండు మార్గాల లభిస్తుంది. వేశ్యలలో ఇది ఆచరణలో సిద్ధిస్తుంది ఒక సిద్ధాంతం ప్రకారం— దాక్షిణ్యంతో, లేక, నేర్పరితనంతో చేసిన ఉపచారాలతో కృత కృత్యానికి చోటున్నా— అది దోషం కాదు. ఎలాగ? శాత్యంతో ప్రయో గించిన ఉపచారాల వల్ల కూడా వాటి నందుకునే వారికి ప్రీతి కలుగు తుంది. ఋజువర్తన ద్వారా ప్రయోగించిన ఉపచారాలు చెడిపోతే వాటి వల్ల ఎవరికి ప్రీతి కలుగుతుంది? 'ప్రయోజనములను సాధించునట్లు వని చేయించు బుద్ధి విశేషించు శాత్యంబునంబడును' అని గుర్తించుకో. తమ ప్రయోజనమే ప్రధానంగా గల స్త్రీలు తప్పకుండా తగిన విశిష్టతగల పురుషులను గూర్చి అన్నేసిస్తారు. అట్టి పురుషులను గురించి పరిజ్ఞానం గల స్త్రీ చేత రంజింపబడే పురుషులందరే ఉంటారు. మరిన్ని

నైవ్య భావము ప్రేమ వచనముల నక్ష
మతయు నిత్యము నప్రమత్తతయు వెవని
శార్యమే కారణముగా సంఘటిలునా
అట్టి పురుషుడు నిందపాటును జగతి.

విశ్వలక: వినోదాత్మకమే శార్యం యొక్క సారం అని శాస్త్రం చెబుతోంది. అంటే శార్యం అనునదిచే వారి మనోధర్మానికి ఆచరణకీ మధ్య గాని, ఒకసారి ఆచరణకీ మరొకసారి ఆచరణకీ గాని సంపాదిత్యమూ సామరస్యమూ

లేకపోవడం— వినోదాత్మకం, సామరస్యం లేకపోతే, ప్రేమవల్ల కలిగి దిగుతుంటే మరీ దీనికి ప్రతిక్రియ ఉండదంటారు బావాగు?

దేవిలక: కారణాలన్నీటిని సమాక్షించుకుని, వినోదాదనం అవలంబించవలసి వస్తుంది. ఆ కారణాలని పరిపాలించుకోలేకపోతే అది వాడి అపరాధమే. వినోదాదనవల్ల కలిగే దోషం అన్నే కాంతికత చేసే వనులకు కారణం కాని, గమ్యంకాని ఒక్కొక్కటి కాకపోవడం. వినోదాదతులయినా ఇతోధి త్తంగా రంజితులు కావడం కూడా చూస్తుంటాము.

ఉరుకు రొమ్ములు, బాష్పంబులూరు కనుక
భావ మాచనహా కొత్తి వక్క చూపు,
వలుకు లవ్యక్త మాధురి నాలుకు భావ.
శార్యమున గూడ గుణముల్ సజ్జనులకు.

విశ్వలక: వేశ్యలకిచ్చిందంతా నష్టమైనట్లే అని చాలమంది అంటూంటారు. మనవారికి కామం అర్థ వాతం కలిగిస్తుందని దత్తకుడు కూడా అన్నాడు. ఈ సందర్భంలో బాధగారే చెబుతారు?

దేవిలక: అర్థం అనగా ధనానికి మూడే ముఖ్యమైన విధులున్నాయి. అవి— దానమూ ఉప భోగమూ, విధానమూ. వీటిలో దానం భోగాలు ప్రధాన మయినవి. విధానము అనగా నిలవ చెయ్యడం నివసం. ఎందుకంటే, నిలవ చెయు ధనమూ ఫలము సందియ్యదు.

ఫలము లేక తుష్టి కలుగబోదు:
కామ వచ్చు వంచ కల్పాణే వేగన,
దాన నిలవ చేయ దిగుడు ధనము.

అర్థ ధర్మములు శరీర మభిప్రీతి కలిగించే సాధనాలు. ఇవ్వా, మైన శబ్దాలు మున్నగు సౌకర్యాలు లభించడమే సుఖం అంటారు. 'అందుకో— వేశ్యాజనపు ఉపచారాలు పొందేవానికి శబ్దాలన్నిటిలోను విశేషమైన ప్రేమ వచనాలు అత్యుత్త మున్నవి' అని చెప్పారు. అలాగని వేశ్యలే అంటారు,

ఇతరులనరు. ఎక్కడంటే—

“ప్రియులకై వేశ్య మితము ఘమయించియు
ప్రియము కలువగు మాటలను వాడు చుందురు,
కాని యప్రియములతో దాక్షిణ్యములై పుడేవి వలుకలు
ప్రియమునప్రియముగ్గులు కూడ.”

ఎదుట కనబడుతూ ఎగుడు దిగుడు కాక ఉరువైన నితంబాలతో విడ మైన వలనతో ఒడ్డునపు అడ్డం తొలగిన వేశ్యాజనులం పై కథం తొక్కే రాతుకి ఉపభోగ్యములయే స్పర్శల కోసం ప్రాణాల కోసం ప్రాణాలనైనా త్యజిస్తారే, అప్పుడు ధనం లెక్కేమిటి? ధనములన్ని టిలో మధ్యస్థము గర్హించేవారికి కూడా వేశ్య అనే ఉపభోగంలో విశిష్టత, రంజకత, లభిస్తాయి. ఇలా చూడు.

సుడియు వలలతో పైకి లేచునది పకియ
పెదవి కరచి యింనుక గ్రోలి వదల, నామె

వేదన పొరబ మంటిన మధిర త్రాగు
వాడె నెరసుండుపో వేళ్ళ వాటి యందు.

కాకపోతే, అరమోద్యు కళ్ళలో, వణకు పెదవులతో వేదన కనుబొమలతో,
చెమటలో తడిసిన చెక్కిళ్ళలో నేత్యాంగనల ముఖాలను దర్శించిన వాడి
కళ్ళు ధన్యములవుతాయి. మరిన్ని

స్నానముచే బిరునగు కేశముల కోసల్
విరులల్లిన వేడల్పు కురుల పొయ్యి,
మట్టి విడిచినట్టి మరలిక వననమో,
తమ్మిపోలేదు కెంపెదవుల కూర్చో,
రాగిలు కన్నులలో, లేగు మదవు మోమో,
చందనార్ద్రమైన చలన మేవో,
గణిక దగ్గరును నాప్రాణంనువానికి
ముక్కు చెలమలందె మొక్కుమరుడు.

ధర్మశాస్త్ర విషయంలో నేను ఆధికారిని కాను గాని, ఆచరణలో ధర్మాన్ని
ఎలా పొందించవచ్చో చెబుతాను. ఈ రోకంలో కృతఘ్నత పాపాన్నిటి
లోను పెద్దది. వేళ్ళ వధువుల ద్వారా పాటి లేని సుఖాన్ని కోరికలనూ
పొందినవాడు, వాళ్ళకి ప్రత్యుపకారి కాకపోయినట్లయినా వాడికుంటే
కృతఘ్నుడు మరొకడుండదు. కృతజ్ఞుడైన వాడికి మాత్రం అరచేతిలో
స్వర్గం లభ్యం అవుతుంది. అంచేత ఆ వర్గమునకు పొందడం కోసం
వేళ్ళుకే వెనుదీయకుండా చిత్తం ఇస్తుండాలి.

స్రలకు: కుల వధువులు దాక్షిణ్యమో, నేర్పరితనమో ప్రదర్శించినా, అది
వేళ్ళు ప్రదర్శించిన దానిలా ఉండక పోవడానికి కారణం ఏమిటంటారు
బావాగారూ?

వేలకలు: వినుమరి. దాక్షిణ్య ప్రదర్శన కులవధువునందు ఒకలా జరిగితే,
వేళ్ళయందు మరొకలా జరుగుతుంది. కులవధువు ఋజువర్తన అయినా,
ఆ కాలంలో ప్రేయంగా మాటాడడమో, లేదా అత్యంత ప్రేయంగానో,
కాకపోతే బోల్చిగా అప్రేయంగానో మాటాడుతుంది. అదేప్పుడూ అంతే.
కామం అంటే ఇచ్చా విశేషం. ప్రార్థన కూడా ఇచ్చయే. కోరిక ప్రార్థన
కాకపోవడం వల్ల ప్రార్థన పుడుతుంది అదే వేళ్ళకైతే, కోరిన వస్తువు
ప్రాప్తమై తన స్వాధీనంలో ఉన్నా కూడా అమాయవల్ల ప్రార్థన పుడు
తుంది. ఇదంతా బహు సామాన్యం కావడం చేతనే, మాతృత్వం నుంచి
రోభం పుడుతుంది. అంచేత అవకాశం దొరికినా వేళ్ళకు కామం నుండ

గించడం, అమరాగానికి కామమే మూలం. మరిన్ని
గణిక పీరుదుల తేరెక్కి కదలువాడు
ఎరిగి కులనారి చేరింగ వెల్లు చనును?
అరదము త్యజించి పూరామెడైన వాడు
ఇచ్చగించడు పోవంగ నెడ్ల బండి.

స్రలకు: వేళ్ళయందుమరకట్టడైన మనిషి లోకానికి గౌరవార్హుడు కాడెందుకు?
జననమ్మతి అంటూ ఉంటే అదే ధర్మాధికారి. ఎక్కడైనా గుణాల
కనపడితే వాటిని అనుసరించడంకానీ?

దేవికలు: అబ్బాయి, నీ మాటలు విటుడికి న్యాయమైన పొద్దుల్లిమీరూ
తున్నాయి. కాసేపు శ్రద్ధగా అలోచించు (ఆ) నువ్వు చెప్పిన ఈ గౌరవం
అనేది రెండు విధాల జరుగుతుంది. ఫలితం గల గౌరవం, ఒకటి. ఫలం
లేని గౌరవం రెండవది. వాటిలో ఫలం లేని గౌరవం దిగంబరుడికి చేసిన
చేష్టితలంగా హాస్యస్వధువుతుంది. వేళ్ళయందు అనక్తుడు కాని వాడికి
ఫలం ప్రసక్తే ఉండదు. ఒక మతం ప్రకారం 'నేత్యా మహానాం అన
కిర్తికరమూ' అని. మేం దీన్ని ఒప్పుకోం. నుఖంగా ఉండే వాళ్ళంటే
లోకానికి ద్వేషం. వరస్త్రిధిలో సంగమం వసికిరాడు అని మెడమీద
తలుస్తూబాణ్ణా అంటున్నట్లు వేళ్ళు విషయంలో అనడానికి నిలులేదు.
ఇంకో మతం ప్రకారం 'స్త్రీ సంగమం క్రియన్మరకాడు. వేళ్ళు
'స్త్రీలు, అంచేత వాళ్ళలో పాత్తు కూడా అంతే...' అని. ఇక్కడేం
చెప్పారంటే— స్త్రీలనుంచే ఆయత్తివై వమ్మార్చు రోకం స్త్రీని
దూషించడం తగదో అని.

తెలివితేటలు, మార పలుకుబడియు, సొమ్మ!
వమ్ము, మాటల నేర్పు, బలము పెంపు,
ఇంగిత జ్ఞాతయును, సొంగ సంతుష్టియు
రక్త వారీచ్యుతి, రతి గుణవిధి,
చిత్రాది కళలందు సిద్ధి, సౌఖ్యవధి
వేళ్ళ వాటిక యందు, వశ్యతాను
అఖిల గుణోపేక్షుడయి కామకాగ్రణి
జగతిసప్రయోగముడగుట. యెట్లు?

విశ్వలకు: బృహస్పతి, శుక్రకుడు మొదలయిన శాస్త్ర ప్రయోక్తలు స్త్రీ
లతో సంబంధం కూడదని ఉపదేశించారుగదా. ఈ సందర్భంలో బావ
గారి అభిప్రాయం ఏ ఏటో.

దేవికలు: అది కేవలం ఉపదేశం మాత్రమే. ఎవరయ్యావాడు— స్త్రీలతో
సంబంధం పెట్టుకోనివాడు. నాకు కనబడలేదు. "దేవేంద్రులు అపార్యా
దుల పట్ల నడచిన నడత ద్వారా అసహజమైన అవదలపారయ్యా"ని
వింటుంటాం. ధర్మార్థముల కోసం దేవులొడడం కంటే విషయ వరి
తర్పుణమే శ్రేష్ఠం. ఇష్ట విషయ ప్రాదుర్భావం ద్వారా పొందే ఫలం
కనుక స్త్రీలు విషయ ప్రధానలు. వేళ్ళయి కాదని ఎవడైనా స్వర్గంలో
కామోపభోగాలను కోరుకుంటే, వాడు నా దృష్టిలో దగాపడినవాడే.
ఇందులో ఇహవరభోగాలు రెండింటిలో ప్రత్యక్ష ఫలత్వాత్మూ ఇహ
భోగమే మేలరం. ఉందో లేదో తెలియని ఇంకొక జన్మత్తితే తనము
ద్వారా ప్రాప్తించగల భోగం మాట ఎవడక్కావాలి? ఇలా చూడు.
చంద్రుడూ, తారకలూ మల్లుల చాలునవడి, ఇనుమడించిన చిక్కుతో
చూడడానికి భయం కలిగిస్తూ, వణకించే గాలులతో, రాక్షసాల నాపు
చేసే వరద దుమారాలతో కూడిన వానకాలపు నిలిమూసటి వేళల్లో మదన
శరాల డెల్లుకు తాళలేని ఏకాకిని కామిని అభినరించి రాగా, ఆమె కాలి
అడ్డదే నన్నడికి మేలుకానే మగధీరుడి జనా, జీవితమూ, నవలమవుతాయి.

విశ్వలకు: సంతోత స్థలానికి పోయే అభిసారికలు కాలికి అందెలు మేుకోవడం
ప్రియులకి గొప్ప ఉపకారమే బావగారు.

దేవిభక్తుఁడని అంటే. ఎలాగంటే,

మరుగున తొలిసారి కలయు

వరుడెట్టుల తనకు తాను వల్లభ వళుడౌ

బిర బిర నడుగు లిడెడు తొం

దరలో చెలి యందెనడి ఎనంబడుకున్నన్.

ఈ విధంగా ప్రేయసాలి అందెల నవ్వడికి మేల్కొన్నవాడై జడివానకొ చెరిగిపోయిన పత్ర లేఖనంతో, చెదిరిపోయిన కాటుకిగల కళ్లతో కుదురు లేచి పై పెదవి గల పిగరెక్కిన మొగిన్ని అన్వేషించినట్లయితే, బహు కల్పాంతరాలపాటు వంచిన తలతో అనుభవించిన సరకతోకపు కష్టాలున్నా నరే ఆ ఒప్పున వలపు చూరగొన్న గతిగిందకు సార్థకము అవు తాయి. శరత్కాలంలో మబ్బు మేలి ముసుగు తొలగించి, చల్లని చందుర బొట్టు పెట్టుకుని, గాలి ఆదకపోయినా వచ్చు మద్ది పూలను వానన గుదాళించే ఆకాశం కింద, కొంగ కుమకుమల తేలించే మేఖలా రవళు లలో, బంధుక కుసుమపు రేకులు చిదిమి కూర్చిన ముఖాలంకరణతో కలకలలాడే ప్రేయసాండ్రతో కూడి జన్మనకవగరపే వలపు నుద్దుల ననుసరిస్తూ తామరలు విప్పారే కొలకు నీళ్లలో క్రుంకులాడే వానికి స్వర్గ ముతో వేరే వసుంటుందా?

లేదా, హేమంతం రాగానే, ప్రేయంగు కుసుమాల గుత్తులతో కూర్చిన కురుల పాయల్లో గాలి చొరకుండా తురిమిన వెయ్యలలా విరిసిన తొద్దు గలూ కమ్మతనాలు చిమ్ముతూంటే చలికి ఫగిలిన పై పెదవుల మాయన కింది పెదవులను దాస్తూ ముద్దు పద్దనే ప్రేయసుల ముఖాలను ప్రణయ బలంతో అన్వేషించగా కలిగే ప్రీతి నిరుపమానం కాకపోతే, కాలుక చీకటి మబ్బు కమ్మిన వానరాతులందు లోపలి గదుల్లో చెల్లా చెదురుగా తీసి పారవేసిన పూల మధ్య, మంచు తుండర ముత్యాలను ఎగరగొట్టే హోరు గాలుల చలికాలపు మాపటి వేళల ఆచురక్తయైన ప్రేయసాలి ఉరు చెన రొమ్ముల ఒత్తిడికి తోన్నెన చాతితో శ్రేష్ఠమైన శయ్యపై పరుండి, బిగి కాగిళ్ల వెలువడే చెమట చుక్కల నెత్తావితో గుభాళించే గ్రాతంతో కలయికల నడుమ సాంపుతో నిద్రను సేవించే వానికి పొందన దంటూ ఏం ఉంటుంది? మరిన్ని—

విరబోయు కురులెత్తి విడలించి కొట్టి
కదలేడు కనులతో పెదవి దాచుకొని
నిట్టూర్పు వదలు పనితల మోములను
శయ్య జేర్చుదగు తృప్తిగర్జితా వారు.

స్వర్గంలో అంతా అనిమిషులు అంటే రెప్ప వచ్చనివారు అంటే వాళ్ల నిద్ర ఉండదన్నమాట నిద్రలేకపోతే అక్కడ పొందే స్వప్నం ఏమిటి? లేదా, స్వేద బిందువులు అడ్డిం కొట్టగా తిన్నని తిలకమార్గాలు గండ్లు వడి, పలులతో కూర్చిన మొదల దట్టులను సద్దుకునే మదన దూతికల రాయబారాలకు వచ్చి పోతూండగా, మావిడి చిగుళ్లు తలనూపి, మంద వననాలు సువాసనలు మోస్తూండే వసంత దినాల్లో చెప్పకుండా వచ్చి తనం తల తన తిరిగి వెళ్లిపోతున్న అనురక్తురాలైన ప్రేయసిని తప్పనిసరిగా వెంబడించి ఆతనికి ఇక అన్య విషయాలను గురించి ఆలోచన ఏం

ఉంటుంది? మరిన్ని, మండు వేసవి ఎండలో, శిశిషకుసుమంలా చామన చాయెక్కిన చెక్కిళ్లు మణి ముక్తాహారాలలాటి స్వేద బిందువులతో చందనంతో పట్టివేళ్ల వింజామరల గాలిలో ఉపభోగ రమణీయములవు తూంటే, విరులు వెదజల్లిన శయ్యపై మేను వాల్చి చేత రాలిన కుటల పాయలో మల్లిమాలిక తొంగిమాడగా చనుదోయి చందనంతో తడిసిన ప్రేయసాలితో కలిసి తాళవంత మారుతంతో నిండుగా గాలియాడే కుటీరంతో మధ్యాహ్న కాలాన్ని గడిపేస్తాడు. లేదా, సురభిశ జలాలు కల్లాపి చల్లగా చెమ్మగిల్చిన ఆవరణతో, విరజిమ్మిన వకుళ మల్లిశ్శృల దళాల మధ్య గాలి తెగ వీచే గృహంతరంలో ప్రేయసాలి నిరోధం పల్ల ఆగిపోయే అద్భవనంతోడికి ఆతి విక్రాంత యవ్వనం అనుభూతం అవుతుంది. మరిన్ని

మలు గాల్గు పడగ కంపిలు మోవియందూర్చు
మోము దామర తేనె ముసురునందు,
వలవ తొలంగగ మొందట్టి యెగద్రోయు
పలుద పీరుందుపై వలపునందు,
జలిసిన చెలి చెక్కిళ్ల గోటి గుర్రం
పంట నొక్కుల పొచ్చు భాగ్యమందు,
నమరక్తుడైనచో నతడు జన్మాంతర
మందైన వెర్రిగా మందబోడు.

ఈ సన్యాసులు ఉన్నారు చూశా, పూవాళ్లు చీమల గుంపులాగ ఒకరి డైంట ఒకరు పడిపోతూ, ఒకరు చేసేందాన్ని ఎవరొకరు చేస్తూ బ్రతు కులో ఎక్కడి కక్కడి ప్రాణానికి ప్రమాద కారణాలు కనబడుతూం డడం చేత, తాము స్వయంగా పరిశోధించుకుందానే, స్వర్గం స్వర్గం అంటూ ఎండమావి లాంటి ఏదో అభాషప్రాయమైన సిద్ధాంతాన్నొకదానిని అవలంబించి, కుంగిన పృథ్వీయాలతో గాలిలో దూకడం, నిష్ఠులపై నడవడంలాంటి ఘోర జవహాసు ప్రతనియమ వేషల ద్వారా స్వర్గం చేరుకుందామని ఆశిస్తుంటారు పరమార్థమేమిటో నూక్ష్మంగా పరీక్షించ డానికి ఇష్టం ఉండదు. స్వర్గం చేసేవారికి అప్పురసలు నన్నిహితంగా ఉంటారని వింటూంటాం. వారిలోని మనుష్య స్వభావంవల్లా, పరస్పర విరోధం వల్లా సుఖం కలగడం దుర్లభం! నిత్యమూ ఎదుట ఉండి, విరహానే లేనప్పుడు అప్రియులు ఏం ప్రీతి పొందగల్గుతారు. ఒకరి కొకరు అర్థంకాక, ఒకరిలో ఒకరు బాగా యెదిగిరి గణాలు కూడా మెచ్చుకోలేకపోతారు. స్వర్గంలో బంగారపు ఇళ్ళూ, బంగారు చెల్లా ఉంటాయని చెప్పేమాట నిజమయితే దేవతలంతా అమర్యదల పుట్ట అల్లమాట ఇళ్లన్నీ, చెల్లన్నీ బంగారమే అయితే ప్రీతి అలంకరించు కోవడానికి వస్తవేదీ? దాని విశిష్టత యేమిటి? ఇళ్లు కట్టడానికి చేర్చిన బంగారం ప్రీతికు శోభ యెలా చేకూరుస్తుంది? కామినులు స్వయ ముగా వాటికన్న బిడ్డలాగ పెంచి పెంపించి, తమ కురుల పాయలలో దండలుగా కూరు కొనే కుసుమ సముదాయాన్ని గృహంలో ఉపవసాల లతోని బాల వృష్టలనూ పోషించడంలో కలిగి రమ్యమైన సంకల్ప స్వర్గంలో తమ జాతి పట్లనే కఠింగా ఉండే కరుక తరువుల పల్ల ఎలా కలుగుతుంది? తారుణ్య బద్ధ కామతంత్రం ద్వారా పరస్పరం దర్శిం

చుకో గోరుతూ మధనదూతికల ద్వారా వంపే నందేశాలతో వరస్వరం
పంపుకొనే ఉపాలంభనాలతో దాహం తీర్చుకుంటూ ప్రణయ ఫలాన్ని
పొందగోరుతుండే కామి జన్మం నడుమ జనించే ప్రీతి— స్వర్గంలో
నిత్యమూ శాపభయోద్విగ్నలై ఉండే అస్పరసల ద్వారా ఎలా కలుగు
తుంది? ప్రణయ కోపం వచ్చిన కామినులకు తాత్కాలికోత్కంఠ కలి
గించే సాంత్యనోపాయాలను గురించి మిత్రులతో వితర్కిస్తూంటే
రాత్రులవచ్చు గడిచిపోతుంటే కలిగే రమ్యత భావావేశంతో వక్షస్థలం పైని
పరున్న ప్రేయసులు వకాళ పరిమళాలు వెదజల్లే నిశ్వాసాలను విడు
స్తూంటే హాయిగా లభించే విద్రాసుఖం రెప్పనాలుపే లేని స్వర్గంలో
ఎలా దొరుకుతుంది? వారుణీ ఘటం వల్ల అపృష్ట మధురములయిన
అక్షరాలతో, ఎవరెవరో లజ్జావతులగు ప్రయురంద్ర ప్రయ వచనాలతో
పానరహితమైన స్వర్గంలో ప్రాప్తించేదెలా? కొత్త వధువుల వేటలో
కలిగే కృతజ్ఞతతో కూడిన విట్టుర్పులూ, ఎగువులూ, వగవులూ ఆశ్వాస
కాలింగనలూ పిటన్నిటికీ స్వర్గంలో అవకాశాలేవి? హృద్దా నామట్టుక
నేను సనాతన వృద్ధ నారలతోనైనా హాస్యలాడతామని, స్వర్గంలో
అస్పరసలతో మాత్రం కాదు. అంతే కాకుండా ఈ అస్పరసలు దీర్ఘాయా
మృతులట— సంస్కృత భాష మాట్లాడే మహా ప్రభావం కలవారని
వింటూంటాం. వసిష్ఠ్యగస్త్యాదులైన మహర్షుల జన్మకు కారణమైన
వారికి ఏకాంతం ఎక్కడిదయ్యా, ఇలా చూడు—

గడుసుదనము, పొగరు, కల్ల మాలలు, కల్ల
కినుక, యాసు, యేవగింపు— మరులు
మొలకలెత్తు క్షేత్రముల నొక్కటియు కావ
రాని బీడు స్వర్గరాజ్యమనిన.

కనుక, నిరంతరాయమైన కామకానుభవాన్ని కోరేవాడుంటే, వాడికి వేళ్ళ
వధువే పొందదగింది— ఎలాగంటే— ఇక్కడే—

ద్వారంబు దాటెడు దాక వెన్నంటి య
క్రతులొల్కు తన వెనాము చూడదూతి,
పొల యల్క పూని, యయ్యలు పిడి చనవోపు
తన్ను గట్టంగ వస్త్రాంచలమున,
అనునీయ మాన కఠినతా వలంబియ్యె
కుపితయా కాంతచే కుపితుడె న

వానిచే మర్జితుండాను కాముడు కేత)

స్వముతో కీర రథము తోడ.

ఇదిగో మనంద.

మనంద: అంతా నేను విన్నాను.

దేవిలకు. పాపం. నరుకంతా చెల్లిపోయింది. అమ్మాయి— యీ మాత్రానికి
విరవా వేదన వడకు.

మనంద చంద్రుని నుంచి అంధకారం వెలువడదు కదా.

దేవిలకు. నీకు తగినట్లు చల్ల నిమాల అన్నపు మనందా నీనోట అమాట వచ్చిందో
కనక, మేం తోపలికి వస్తాం (ప్రవేశించి) చూడమ్మాయి, ఇక వెళ్ళ
అనుకుంటున్నాను. ఇప్పుడే—

దిగజారు మోలెదట్టి బిగగట్టి వారుణీ
విదా కొంచెముగ సేనించి, చెలియ,
ప్రియుని గుప్పిళ్లలో నయగరముల గోరు
విరిగుత్తులోప్పు ముంగురుల నరిది,
కరమెత్తి పట్టు మేఖలలతో లలనల
కడగంటి చూపుల గాలు తగిలి,
అడుగుల తొందర యుడిగిన రవి పైడి
తాబేటి వలె గ్రుంకు తరుణమయ్యె.

మనంద: అర్థపాదైనా తాగనిదే వెల్లిపోదానికి వీల్లేదీవేళ.

దేవిలకు. వోహోహో. వెళ్లే తీరాలి. నా పెళ్లాం పీనుగ మరోలా ఆరాతీస్తుంది.
మనంద. నేనానెను సముదాయించ గలను.

దేవిలకు: గడుసుతనపు సాంత్యనోపాయాలకు కరగని రాజాల్లాగ ధుర్జను
సముదాయంపులకి లోంగడం కష్టం! ఇదిగో వెడుతున్నా. అరె.

నా పాదాలు విశ్వలకుణ్ణి విడిచి వెళ్ళమంటున్నాయి. అబ్బా,
క్షణలేకపోతున్నాను, మనందా.

నేను హద్దు విగారెడు వాడ గాను నుమ్ము
కడలి చెలియలి కట్టును గడవ నలులె:
కడలి తన చుట్టు మొల దట్టిగా గలట్టి
లమ్మపాని గూడ రాజు ప్లె యేలు గక.
(విటుడు నిష్క్రమిస్తాడు)

[స మా ప్త ము]

అతను చావలేదెందుకని ?

గుణరాత్రి మూలం : భగవతీ కుమార్. పా. శర్మ

అనువాదం : గదంశేట్టి]

[భగవతీ కుమార్. పా. శర్మగారు గత పదిహేనేండ్లగా కథలు, నవలలు, కవిత్యం రాస్తున్నారు ఆధునిక గుణరాత్రి రచయితల స్రవణమంకితో స్థానం సంపాదించారు ఇంతవరకు ఆరు కథా సంపుటాలు, పది నవలలు. అచ్చయాయి సాహిత్య బహుమతులు పొందారు. గత 19 ఏండ్లగా సూరత్ లోని దినపత్రిక “గుజరాత్ మిత్ర” సంపాదకవర్గంలో పనిచేస్తున్నారు. Times of India కు స్థానిక విలేఖరి. — సం]

మాడు బ్రదర్, నేను బాగానే మాటాడుతున్నాను. నాకూ ఆకలి వుంది” స్వతంత్ర పోరాటపు విరులేకాదు ఆకలి తీర్చుకోవలసింది. చూడండి, నేనూ కొంచెం స్వతంత్ర పోరాటపు విరుడువవుతూ అవుతూ ఊరకుండి పోయాను. తప్పంతా ఆ షణ్ముఖుడిదే. నేనేమో కుతూహలం కొందీ... .. ఆతడు నాకంటే ఆరేడేళ్ళు పెద్ద. వ్యాయామం చేసిన శరీరం. తండ్రి దర్జీపని చేయడం, కొడుకు ఈ పోరాటంలో పాల్గొనడం. ఇంట్లో ఎప్పుడూ రెండు పూటలా తినడానికి తిండి వుండేదికాదు. అలాంటప్పుడు తండ్రికొడుకులను ఈ గొడవల్లో దిగదీస్తుకుండా ఎలా వుంచడం? మనల్ని అందులో దింపగలరు చూడు బ్రదర్, అందరి తండ్రులు మా తండ్రి మాదిరి చాకచక్యంకలిగివుంటారా? పైగా వేణీలో అంటే, గాంధీగారి ప్రభావంలో పూర్తిగా మునిగిపోయిన వాడాయె. రాట్నం వడికి ఇద్దరు బట్టలు ధరించేవాడు. దర్జీపని చేస్తూ కూడా విదేశీబట్టలు కుట్టేవాడు కాదు. కుడితే మనమెక్కడ చూడబోతాము ! ఈ వేణీలో పెద్దకుమారుణ్ణి ఒక ఇంగ్లీషు. సార్వేంటు తుపాకితో కాల్చి వేశాడు. ఈ విషయం నేను షణ్ముఖుని నోట్ వెంట అనేకమార్లు విన్నాను. నిజమెంతో షణ్ముఖుడికి అతని తండ్రికే తెలియాలి.

★ ★ ★ ★

వేణీలో కూడా ఎంత పిచ్చివాడు ! కొండంత కొడుకును ఒకణ్ణి పోరాటంలో పోగొట్టుకొని కూడా రెండో కొడుకును మళ్ళీ ఆదారిలోనే తోశాడు. ఆ తండ్రి కొడుకుల కలాపాలన్నీ చూస్తూ చూస్తూ మా తండ్రి ఒళ్ళుకూడా గుర్పాటు చెందింది. ఆయనలాంటి అనుభవజ్ఞుడైన అధికారిని రాజీనామా ఇప్పించి “క్విట్ ఇండియా” ఆందోళనతోకి లాగగలిగిన వాడు ఎవడున్నాడు? ఆయనకు నా గురించి అసలే దిగులుగా వుండేది. నేను అమాయకుడిగా వుండేవాణ్ణి. మా పాఠశాలనే షణ్ముఖుడుండేవాడు. విజయం చెప్పారంటే నేను షణ్ముఖుణ్ణి చూసి ప్రభావితమైపోయాను. ఒడ్డు పాదపూగం అతని గౌరవార్థ శరీరం, కాంతి వెదజల్లే కండ్లు, ఇంగ్లీషువారి పాలన విషయం విస్తృతంగా అతడు నిపుణులకక్కే వి మాదు వో ఊరేగింపులో అందరికంటే ముందు రోమ్మువీతిమకొని నడవడం చూచాను. ఎంతావేళం ! మిన్నముట్టేట్టు నివా

దాలు చేసేవాడు అతనిచేతుల్లో జండా వుండేది. ఇదంతా నేను మా ఇంట్లో తలుపుచాటున వుండి గుండె ధడధడలాడు తుండగా చూశాను. అకస్మాత్తుగా గుర్రపుస్వారి పోలీసులు లాటీలు విసుర్చూ తుపాకులు ఎక్కుపెట్టి ముందుకు దూకారు. కాని అతనిపేరే షణ్ముఖుడే పోయె. జండాదించలేదు నివాదాల మానలేదు. టవటవపా లాటీలు మోగాయి. షణ్ముఖుని తల పగిలింది పట్టు కెళ్ళి కలకటాలోకి తోశారు. ఆరునెల్లు శిక్ష పడింది “చూశావా, విప్లవ కారుల పరిస్థితి ఇలా వుంటుంది” అంటూ కొక్కి చెప్పాడు మా తండ్రి నాతో.

కొడుకు జైలు కెళ్ళాడు. కాని వేణీలో కండ్లలో ఒక్కబొట్టు కన్నీరు కూడా నేను చూడ లేదు. పైగా అంటాడూ, “ఆరు నెల్లంటే ఏముంది? చిటికెతో గడచిపోతాయి. తరువాత షణ్ముఖుడు విడుదలై వస్తాడు రాగానే మళ్ళీ పోరాటంలో... .. అరే! ఏముందీ ఇందులో! పోలీసులు కొట్టిన లాటిదెబ్బలకు బదులు తీర్చుకోకుండా వుంటాడా? ఈ మాటలు నేను మా తండ్రిగారితో చెప్పగా “ఆ ముసలాడి బుర్ర చెడిపోయింది. ఒక కొడుకును పోగొట్టుకున్నా త్వస్తి లేక మళ్ళీ రెండోవాడిని.” అన్నాడు.

ఆరునెల్ల తరువాత షణ్ముఖుడు జైలు నుండి విడుదలై వచ్చాడు. అతడు కొంచెం కూడా మారలేదు. కాకపోతే కొంచెం చిక్కిపోయాడు. కొన్నాళ్ళ తరువాత నాకు ఒక విచిత్రం చెప్పాడు. జైల్లో ఎవరో బెంగాలీ బాబు వద్ద బాంబులు తయారు చేయడం నేర్చుకుని వచ్చాడట. ఇప్పుడు దాన్ని ఇప్పట ప్రయోగించాలను కుంటున్నాడట. అతడి మాటలు విని నేను అదిరిపడ్డాను కాని అతడు పకపకానవుతూ “హిరా, నువ్వేమైనా ఆడవిల్లవా? ఆ మాత్రం నీకు ధైర్యం లేదా? నీవు ఇంగ్లీషుతో ఉప్పు తిన్నావు నీయబ్బ నీ చెవుల్లో ఆందోళనకు వ్యతిరేకంగా విషం పోశాడు నీ జీవితము, నీ యబ్బ జీవితము విదేశీయుల బూట్లు నాకడంలో గడచి పోతాయి” అన్నాడు.

ఎంత కోపం వచ్చిందంటే, అప్పుడే ఆ మాటలు మా తండ్రికి చెబుదా మనిపించింది ఆయన పోలీసులకు ఫోను చేసేవాడు. వెంటనే మళ్ళీ షణ్ముఖుని చేతులకు బేడీలు వడేవి కాని నేను మీతో చెప్పను గదా షణ్ముఖుని విచిత్ర ప్రభావం నాపైన పడు తుండేది. బాంబు సంగతి తండ్రిగారికి చెప్పడానికి నాకు

ధైర్యం లేక పోయింది. షణ్ముఖుడు మేడపైన గది తలుపు బిగించుకొని గంటలకొలిది లోపలనే వుండిపోయాడు. ఏం చేస్తున్నాడో ఎవరికి తెలుసు? కాని నాకేమో కుతూహలంగా వుండేది కాని... కాని ఒకనాడు షణ్ముఖుడే నాకుతూహలాన్ని తీర్చాడు. తన మేడగదిలో తలుపు బిగించి ఆ వస్తు సామగ్రి నంతా చూపించాడు. “చూడు మిత్రమా, ఈ మందు..... ఈ మేకులు..... ఈ వయర్లు... ఈ గాజు... ఈ రసాయనాలూ... పీటన్నిటితో బాంబు తయారవుతుంది” అంటు నవ్వాడు. నా కండ్లు చెదిరి పోయాయి. వోక్స్ ణం ఆ సామగ్రివేపు మరోక్షణం షణ్ముఖుని వేపు మార్చి మార్చి చూస్తూ వుండిపోయాను. నాకు చెముటలు పట్టాయి. తలుపు తెరవగానే బయటికి పరు గెత్తాను వెనకనుండి షణ్ముఖుడి మాటలు విసవడ్డాయి. “గొధూ పిరికి నాయలా?”

మా తండ్రి ఇల్లు మార్చే వుద్దేశపడటం, కొన్నాళ్ళలో వేరే ఇల్లు దొరకడం మంచిదే అయింది షణ్ముఖుని స్నేహం తప్పిపోయింది తరువాత ఒకటి రెండు నెలలకే మా తండ్రికి బదిలీ అయింది. మేము ఆ ఊరే వది లేశాము. కొన్నాళ్ళ తరువాత వత్రికలలో వార్తలు వచ్చాయి “బాంబులుతయారు చేస్తుండగా ఒక ముసలివాడు చనిపోయాడు. అతని కొడుక్కు వచ్చుకాలింది” నిజానికి అది వేణీలాల్ షణ్ముఖులవారే. మా తండ్రి ఆ పేవరు నాకుచూపించి “చూశావా బాబూ! చెడ్డ పనులకు ఫలితం చెడుగానే వుంటుంది” అన్నాడు. వేనేమీ మాట్లాడ లేదు. కాని షణ్ముఖుడి ప్రకాశవంతమైన రూపము, అతడి కండ్ల కాంతి నా ఎదుట కదిలినట్టనిపించింది.

* * * *

ఆ సంవత్సరం వర్షం బోత్తుగా పడలేదు. అందువలన కూడా మాకు తలనొప్పి. “స్కైరిసిటీ రిలీవ్ ఆపరేషన్” ప్రారంభించండి, రైతులకు తక్కువే ఇవ్వండి తిండిగింజలు పనుకూర్చండి, “ఒకవేళ వర్షాలు ఎక్కువగా పడితే, వరదలు వస్తే కూడా మాకు విశ్రాంతి వుండదు “సహాయక సామగ్రి చేకూర్చడం మంత్రిగారి టూర్ అరేంజి చేయండి. వత్రికలలో ప్రకటనలు యివ్వండి. ఎవరైనా ఎక్కడైనా నిరణవ ప్రతం పూనితే అతణ్ణి అణగదొక్కండి.” ఈలాంటి పై పనులు తంఎత్తుతుండేవి ఆలాంటిప్పుడంతా మా తండ్రిగారు కరువులో అధికమానం వచ్చినట్లున్నదని అంటూ వుండేవారు స్వాతంత్ర్య పోరాటపు వీరు లకు పెన్షన్ ఇచ్చే పథకం విషయం విని మా తండ్రిగారి ప్రతిక్రియ ఎలా వుంటుంది? బహుశా ఆయన అనేవాడు.....

అఫీస్ లోని ఎయిర్ కండిషనర్ కు చెడిపోడానికి ఇవాలే ముహూర్తం దొరి కిందా? దడవ్వులు, అంతా గాడిదల్లా తయారయారు ఎయిర్ కండిషనర్ ను బాగు చేయించమని హెడ్ క్లర్కుకు ఎప్పటినుంచో చెబుతున్నాను కాని వినేవాడె వడూ? అతడు కూడా స్కైరిసిటీ రిలీవ్ పనుల్లో మునిగివున్నాడు. అందు లోనూ చాకచక్యం గలవాడు.

నా ఛాంబర్ లో మరో నాలుగు కుర్చీలు వేయించమని ఆ పటేల్ తో చెప్పాను కలెక్టర్ కంటే నన్నుకలిసేవాండ్లు సంఖ్య ఎక్కువయింది కాని ఆయ చకుమాత్రం తీరుబడి ఎక్కువంది. ఆయన కూడా పొలిటికల్ సఫరర్స్ గొడ

వల్లో వడ్డాడు. దొంగవెధన. లంచాలు కూడా తీసుకుంటున్నట్టున్నాడు. నేను. వాణ్ణి ఆపాద మస్తకం ఎరుగుదును గదా? ఎవడిఫలితం వాడు అనుభవిస్తాడు చూసీ చూడనట్టు ఊర్సుకోవలసి వస్తుంది. లేకపోతే మనల్ని కూడా కాలు వేస్తాడు. వీళ్ళంతా విషవర్షాలు. వీళ్ళవెవరు నమ్ముతారు.

* * * *

మళ్ళీ ఎవరూ, ఛాంబర్ తలుపు తీశారు? నాకు తెలుసుగా? పటేల్, ఈ తలనొప్పి మళ్ళీ... ..

‘సార్, మీతో మాట్లాడాలని ఎవరో వచ్చారు.’

పటేల్ చెప్పాడు.

‘పటేల్, నువ్వే సరిచెప్పి పంపరాదా?’ నేను అలవాటు ప్రకారం అనే శాను. తరవాత మళ్ళీ ‘చూడు, పటేల్ స్వాతంత్ర్య పోరాటపు వీరుడవై నా వస్తే అతణ్ణి లోపలకు అడుగు పెట్ట నివ్వవద్దు. నువ్వు పై పై మాటలు ఏవో చెప్పి.....’

‘నరేసార్, కాని ఇతనెవరో తమరినే కలుసుకోవాలంటున్నాడు. తనకు మీరు తెలుసునని కూడా చెబుతున్నాడు’

‘స్వతంత్రం వాదా?’ అని అడిగాను పటేల్ జవాబు చెప్పబోతున్నాడు. ఇంతలోనే తలుపు తెరచుకొంది. ఒక ముసలాడు లోపలకు జొరబడ్డాడు. నాకు విసుగు కలిగింది. విసుగు పడవలసిందే, అనుమతి లేనిదే, నా...డిప్టీ కలెక్టర్ ఛాంబర్ లోకి ఎవడంటేవాడు జొరబడితే వసులెలా సాగుతాయి. కాని ఇందులో పటేలేదే తప్పు. అతడు ఇతణ్ణి బయటకు ఎందుకు లాగివేయ లేదు ఇంకో జమాను ఏం చేస్తున్నాడు? ఈ మనిషి నడుం వంగిపోయింది. మురికిబట్టలు, మానీన గడ్డం చేతులో క్రూర వోక్సు లొట్టపోయి మరోకన్ను కనబడుతుంది. సంస్కారంలేనిజట్టు. నేను అతన్నేచూస్తూ వుండిపోయాను. అతడు నావేపు నడివాడు నాకు చేతులుజోడించాడు తరువాత అతని గొంతు సాగింది వణికిపోతూ వుంది. అయినా చావు సమీపించిన సంవాగర్షన మాదిరి వుంది

‘సార్.....’

నాకు వోణుకు పుట్టివట్టయింది ‘నో, ఇట్స్ ఇంపాసిబుల్’ నేను గట్టిగా పెదాలు నొక్కుకొని, వో చూపు అతని మీద విసిరి, మళ్ళీ టేబుల్ మీదవున్న ఫయిల్స్ లో.....

అతడు మళ్ళీ పిలిచాడు — సార్.....

ఇకనాకు ధైర్యం నష్టగిల్లింది, నేను రంకె వేశాను.

‘ఏం కావాలి నీకు? అనుమతిలేకుండా లోపలికి ఎందుకొచ్చావ్? నడువ్ బయటికి వెంటనే?’

సార్ సార్, నేను షణ్ముఖుణ్ణి వేణీలాల్ కొడుకును..... కొన్నేండ్లక్రితం నేను మీ పొరుగున వుండేవాణ్ణి స్వతంత్రపోరాటంతో

పాల్గొనేవాణ్ణి. తమరు మా ఇంటికి...బాంబుపేలి నాకు ఒక కన్ను పోయింది. ఇప్పుడు నేను దర్మిద్రుణ్ణియ్యాను. సార్...దయ చూపండి.. నాకు పెన్షన్ రూకలు యిప్పించండి. మీరే నాకు ఆధారం. ఆకలితో చచ్చిపోతున్నాను. పెన్షన్ రూకలు యిప్పించండి. నేను ఎలాగో జీవితం గడుపుతాను. తమరునన్ను ఎరుగుదురు. నేను మీసేరు విని వరుగెత్తుకుంటూ వచ్చాను. మీరు గుర్తించి దయ చూపండి."

నేను వ్యాకులత చెందాను. రెండు చేతుల్లో తలవట్టుకుని పెద్దగా అరచాను.

"నేను ఎవర్నీ....ఎవర్నీ ఎరగను. నిన్ను...మిన్ను కూడా ఎరగను.చెల్లెపో....పటేల్, ఇతణ్ణి బయటకు లాగివేయ్. ఏం చేయాలో చేసేయ్"

కొద్దిక్సణాల్లోనే అతని ఆ గుండెలు పిండే మాటలు తొలగి పోయాయి. ఛాంబర్‌లో మళ్ళీ ప్రశాంతత ఏర్పడింది. కళ్ళువిప్పి ఎలువేపుల చూశాను. పడుతున్నాయా?

ఎవరూ లేరు. ఆ ఇప్పుడు ఎంత బాగుంది. కోటుజేబులో నుండి చేతిగుడ్డ తీసుకొని ముఖాన చెమట తుడుచుకున్నాను. ఒక వేడినిట్టూర్పు రెడిచాను. ఎటువంటి మనుషులు వస్తూంటారో తెలియదు. వచ్చినవాండ్రంతా చెబుతుంటారు. 'సార్ మీరు నన్ను ఎరుగుదురు.' నేను సరీగ్గానే జవాబు చెప్పాను. 'నే నెవర్నీ ఎరగను. చెల్లెపో!" అవునూ? ఇందులో నేనేమైనా తప్పు మాట్లాడానా? నేను ఇలాంటి షణ్ణు క్షుణ్ణి ఎప్పుడెరుగుదును? నాకు తెలిసిన షణ్ణు క్షుణ్ణు రొమ్ము విరచుకొని నడిచేవాడు. వినాదాలు చేసేవాడు. ఇండా ఎగురవేసేవాడు... మరి...ఈ....సార్! సార్! దయ, క్షమ... సహాయం, ఆహ్, ఒహ్! షణ్ణు క్షుణ్ణు బాంబు పేలినపుడు ఎందుకు చని పోలేదు. అతడు శచ్చిపోయివుండవలసింది.

ఏయిర్‌కండిషనర్ నడవడం లేదు. అందువల్లనే ఈ రోజు చెమటలు పడుతున్నాయా?

“అశ్రువు”

“వా గీ శ్వ రి”

కన్నీరూ, కన్నీరూ

నీ వెనక కథ ఏమిటి ?

“నన్ను కన్నవారికి తెలుసు”

కన్నీటిని గన్న కళ్ళూ కళ్ళూ !

కన్నీటి గాథ ఏమిటి ?

“మా యజమానికి తెలుసు”

యజమానీ, యజమానీ !

అక్షిణలిల స్వామీ !

కన్నీటి కథ ఏమిటి ?

“అయ్యో, కన్నీటి కథా ?”

గాలి తగిలినా కదిలిపోయే అనుభూతి యంత్రం

ఒక్క గుండెకే తెలునయ్యా !”

గుండెని పలకరించగానే

గుండె విడిపోయింది —

*

భ

భ

అయ్యో

అశ్రువు !

కను గొలుకుల నించి జాల్వారే

ఒక నూరు పాయల (నది) శతదువు —

ఇది,

విప్రుడో, ఎందుకో, ఉప్పుగా కదులుతుంది —

ఉప్పునగా ఉబుకుతుంది —

ఇది,

గుండే గుండెనీ తన మౌన భాషతో కలుపుతుంది —

జాలితో తడుపుతుంది —

ఈ కన్నీటి వంటి

విన్నెన్ని గాథా సంతకతుల చిత్ర విచిత్ర గతులు !

ఈ కన్నీటి గట్టున

వంతమంది నవాబులు, గరీబులు, రక్తులు,

భక్తులు, రుజ్జుగస్తులు !

దీనులు, పీనులు, నిద్రాలవ దర్శిద్రాణులు !

ఈ కన్నీటి మీద కొట్టుకుపోతూ
ఎన్ని రంగు రంగుల కలల పీటకలు !
ఈ మున్నీటి కింద,
ఎంత రహస్య గాధం !

అర్ధరాత్రి, అకస్మాత్తుగా, ఉయ్యాలలో లేచి కూచుని
అతి సౌఖ్యంగా రోదించే పసిపాప బుగ్గమిది కన్నీటి వాలో
తెలీని ఉప్పని రహస్యం —
చాబోతూ, చావు మర్మం చెప్పబోతూ, మాటరాని
మనిషి కన్నీటిలో గడ్డకట్టెపోయిన
మరణ మౌన రహస్యం —
గుడి కళ్లలో సుళ్లు తిరిగే భగ్న బాష్పరహస్యం —
అతి నవ్వు తడిసిన కన్నీటి ధవళ రహస్యం —
గోమాత కనుల బాష్ప బిందువులోని నీల రహస్యం —
పక్షి అశ్రు రహస్యం —
పరమ హంస ధ్యాన నమాధిలో కమరెప్పల మధ్య మొలిచిన
తరళ ముత్యంపు రహస్యం —
అకాశం చెంపలమిది కన్నీటి చుక్క రహస్యం —

ఎవరు విప్పగలరు ?
ఎవరు చెప్పగలరు ?

ఈ దారి పొడుగునా ఆ శాభరా వనత శిరస్సులు !
ఈ చుక్క అడుగడుగునా కడుష కజ్జల బాష్ప సరస్సులు !

* * * *

అయ్యో,
అశ్రువు,
అనంత మనోభావానుభవ ప్రపంచానికి
పరిణత రసరూపం !
అద్భుతం దీని విశ్వరూపం !
అది కరుణార్ద్రమాయెనా
గుండెలో మానవత్వం పల్లవిస్తుంది !
అది అట్టుడికి ఉడికి వేడెక్కెనా
అగ్నిగా విస్ఫలిస్తుంది, దహిస్తుంది !
అవును మరి, అలాగే
అశ్రువులోంచే అది కావ్యం పుట్టింది —
జీవన కావ్యానికి అశ్రువే అది —
ప్రతి సూక్ష్మ సృష్టికీ అశ్రువే సువాది

చందోదర్శనం [నాటిక]

శ్రీ గంటి శ్రీరామమూర్తి

(ప్రమయం : ఉదయ సంధ్య— పక్షం కిలకిలావారు. గలగల ప్రవహించే సెలయేటి ధ్వనం)

(ప్రవేశం: కావ్య కంఠవాసిష్ఠ. గణపతిశాస్త్రి ఉరవ్ “నాయన”, “దైవరాతి, ‘సుధన్వ’, నారాయణ ఘనపాతి, వాసుదేవశాస్త్రి మొదలైన శిష్యులు, నాయన ధార్య విశాలాక్షమ్మ. ‘నాయన’ వయస్సు సుమారు ౨౫ సం. లు. మిగతావారు సుమారు 25 సం. ల వారు. విశాలాక్షమ్మ వయస్సు సుమారు 25 సం. లు)

నాయన:— పతా! దైవరాతా!

దైవరాతుడు:— అసతీయండి గురుదేవా!

నాయన:— చూశావా ఈ ప్రాంతం ఎంత దర్శనీయంగా ఉందో! శాంతి నిశ్శబ్దంగా యిక్కడ సర్దిస్తున్నట్లు నిపిస్తోంది.

దైవరాతుడు:— అవును గురుదేవా! ఈ పవిత్ర కుండలీని ప్రవాహం, యీ పాడువడ్డ ‘పద్మే విడు’ క్షేత్ర మహాత్మ్యాన్ని మధుర కంఠంతో గానం చేస్తున్నట్లుంది.

విశాలాక్ష:— ఏ క్షేత్రంతోనూ అనుభూతికి రాని ఏదో ఒక భావన ఒక ఉద్బీపన యీ క్షేత్రంలో కలుగుతోంది నాకు. ఇక్కడే కొంతకాలం తపస్సు చేసుకుందామని ఉంది

నాయన — అవును విశాలా, నీవు చెప్పింది నిజం ఈ క్షేత్రం ఇతర క్షేత్రాల కన్న విలక్షణంగా కనిపిస్తోంది. అధ్యాత్మ చింతనకు ఎంతో అనుకూలమైన వాతావరణం ఇక్కడ కనిపిస్తోంది. (చుట్టూ పరికిస్తూ ఏమిటి స్థల వైభవం! ఇలా చూడండి. ఈ నది ఒక చోట సాము పిల్లలా అతి పన్నగా మరొక చోట విస్తృత ఫణి ఫణాభంగా వెడల్పుగా ఇంకో చోట సహస్రనా భిన్నమైన దాదా ప్రవాహంతో వివిధ రీతులతో ఎలా ప్రవహిస్తోందో చూడండి దైవరాతా! ఇలా రా! ఆ కనబడే కొండ ఈ క్షేత్రాన్ని ఎలా పరివేష్టించి ఉందో చూడు. ఈ క్షేత్ర భవుగోళిక స్వరూపం ఎంత సుస్ఫురితవంతంగా ఉందికదూ!

దైవరాతుడు — పర్యత పరివేష్టితమైన ‘యీ క్షేత్రం మానవ కలాపాన్ని సృజకు తెస్తోంది గురుదేవా!

విశాల:— అవును. నాకూ అలాగే అనిపిస్తోంది. ఈ నది ప్రవాహ గమనాన్ని చూస్తూ ఉంటే అజ్ఞా చక్రాన్ని బేధించుకొని సహస్రారం వైపు ప్రవహించే కుండలీని శక్తి స్వరూపం జ్ఞానకం వస్తోంది.

నాయన — నిజమే. ఈ నది సార్థక నామధేయ. ఇది మానవ శరీరంలోని కుండలీని శక్తిని తలపిస్తోంది అందుకే మహర్షులు దీని కుండలీని నదిగా వర్ణించారు. ఈ స్థలం పూర్వం జమదగ్ని మహర్షి యజ్ఞం చేసిన ప్రాశస్త్యం మని పురాణాలు చెప్తున్నాయి. ఇక్కడి రేణుక భార్య వరాముని మాతృమూర్తి అనడంతో సందేహంలేదు.

విశాల — జమదగ్ని జారయ అంతటి మహిమాన్వితురాలా?

నాయన — ఆహా సందేహమా! ఆమె సాక్షాత్తు యింద్రాణి అంశావతారమే సుమా! ఆమెయే మున్న మన కల్యాణదాముని కలలో కనిపించిన కారుణ మూర్తి. రండి ఆమె దర్శనం చేద్దాం.

దైవరాతుడు — ఈ పవిత్ర క్షేత్రంలో మన తపస్సు తప్పక ఫలిస్తుంది అంతర్వాణి ప్రభోదిస్తోంది గురుదేవా!

నాయన — మంచిది తథాస్తు.

(అందరూ ఆలయాభిముఖంగా నడుస్తారు)

నాయన — నిరాడంబరంగా ఉన్నా, యీ వివిక్త రమణీయ ప్రదేశంలో యీ దేవాలయం ఎంత సూపర్నిదాయకంగా ఉంది

వాసుదేవశాస్త్రి — క్షణం యిక్కడ విశ్రమిద్దాం గురుదేవా!

నాయన:— సరే, అలాగే కానీయండి.

(అందరూ కూర్చుంటారు. క్షణం నిశ్శబ్దం)

విశాల — సుధన్వా, చూడు గురు దేవులకు ఏదో అవేశం వచ్చినట్లుంది. ఉన్నట్లుండి హఠాత్తుగా లేచి ప్రదక్షిణం ప్రారంభించారు.

సుధన్వ — అవునమ్మా, గురుగారు ధ్యానముద్రలో ఉన్నారు నిద్రలో నడుస్తున్నట్లు, ఏదో గొణుక్కుంటూ ప్రదక్షిణలు చేస్తున్నారే వోహూ! ఆశ్చర్యం! నాయన ఉచ్చస్వరంతో గానం చేస్తున్నారు. వినండి ఆ దివ్య వాణి!

‘సుర శిరశ్చరచ్చరణ రేణుకా
జగదధీశ్వరీ జయతి రేణుకా’

(అందరూ లేచి పల్లవి అందుకుంటారు)

అందరూ — సురశిరశ్చర చ్చరణ రేణుకా
జగదధీశ్వరీ జయతి రేణుకా

నాయన — దేవతా శిరో దేశ లాలితం
రేణుకా పదేదీ శని వేముదం

అందరూ:— సురశ్చర చ్చరణ రేణుకా

వాయన— కుండలీపురీ మండనం మహా:

కిమనీ భానతాం మనుషదాపూది

అందరూ— సురశిరశ్చరణ రేణుకా

వాయన— మన్మథైతవం వస్త్ర శాశ్వతం

అస్త్రమే సదా శస్త్రదం వూది

అందరూ— సురశిరశ్చర చరణ రేణుకా

వాయన— అది నారితే పాద పంకజం

స్ఫురతు మే మనః సరసితే సదా.

అందరూ— సురశిరశ్చర చరణ రేణుకా

వాయన— కేవలం పదో: సేవకోస్మితే

వేద్మినేతర ద్వేద సన్నతే

అందరూ— సురశిరశ్చర చరణ రేణుకా

వాయన— పూదయతేణున. సముచితోణునా

వరిచయోబికా పాద రేణునా

అందరూ— సురశిరశ్చర చరణ రేణుకా

వాయన— జనని కుండలీపుర వివాసిని

వరిశురామ వత్సవ్య మామిమం.

అందరూ— సురశిరశ్చర చరణ రేణుకా

వాయన— చరణ మంబలే చరతు మే వూది

ఇయమనామయే ప్రార్థనా మమ

అందరూ— సురశిరశ్చర చరణ రేణుకా

వాయన— భుజగ కంకణ ప్రభృతి సంస్తుతే

భుజ భువామరేర్చననిపాహిమాం

అందరూ— సురశిరశ్చర చరణ రేణుకా

వాయన— కుండలీ పురీ మండ నాయితా

గణపతి స్తుతా జయతి రేణుకా

అందరూ— సురశిరశ్చర చరణ రేణుకా

(గుడిలో గంటలు వ్రోగుతాయి)

దైవరాతి— సుధన్వా చూడు! మన గురువర్యుల ముఖం ఎలా జాబ్బులు

మానంగా వెలిగిపోతోందో!

సుధన్వ— దేవీ స్వరూప సాక్షాత్కారానికి నోచుకున్న ఆ విశాల విస్ఫురిత

వేత్రం అపూర్వ శోభ వర్ణనల కందనిది మమ! గురుదేవుల తేజస్సు

దుర్బిరీక్ష్యంగా ఉంది.

(అందరూ దేవాలయ బహిరప్రదేశానికి విష్క్రమిస్తారు. అక్కడ

విశ్రమిస్తారు)

వాయన— వాయనలారా! ఒక్క మాట.

అందరూ— పెరివియ్యండి గురుదేవా!

వాయన— ఈనాటి రేణుకా దర్శనం వాకోక అపూర్వసుభూతిని, స్ఫూర్తిని

కలుగజేసింది. రేణుక వాయందు పూర్తిగా ప్రసన్నురాలైంది. ఈ

అవకాశం జారవిడువను. నా తీవ్ర తపశ్శక్తిచే తిరిగి దేవీదర్శనం

పొంది, వేదోక్త అస్త్ర విద్యను గ్రహించి, భరతఖండాన్ని విషాదవిర్జితం

చేస్తాను. ఇదుగో, ఎప్పుడో ఆ కనబడే కచేరీ గడియారానికి అనతి

యారంలోనే తీవ్రవైన తపస్సు ప్రారంభిస్తాను. పగలువసించి,

రాత్రి పాలు మాత్రం తీసుకుంటాను. ఈ కరోరముని వృత్తి నా లక్ష్యం

సిద్ధించేవరకు నిరంతరంగా సాగుతుంది. మీరు వెళ్ళండి.

దైవరాతుడు— క్షమించండి గురుదేవా! ఏనాడు మీ శుక్లవస్త్ర ప్రారంభం

చేస్తే, అనాటి నుండి యీనాటి వరకూ, మీ తపో యాత్రలన్నిటి

లోనూ భాగస్వామినయ్యానే, మీతోబాటే నేనూ తపిస్తూ వచ్చానే

నదీ తీరాల్లో, కొండ గుహల్లో, శార్మిలాది నానా క్రూర మృగాకులిత

నిర్భనకాంతార మధ్యంలో, మహేంద్రవర్ణత శిఖరంమీద, భువనేశ్వ

రాధి క్షేత్రాల్లో, ఘోర తపస్సు మీ ఆజ్ఞాబద్ధుడనై మీతో నవో

చేస్తూ వచ్చానే, ఈవేళ మీ అనుగ్రహం వాకెందుకు కరువైంది

గురుదేవా! అనతియ్యండి గురువర్యా! నేను కూడా యిక్కడ తపస్సు

చేసుకుంటాను. మీ కరుణాశిరేకం చేత దేవి వన్న కూడా అనుగ్ర

హిస్తుంది. అంజలిని అర్పిస్తున్నాను గురుదేవా! అనుగ్రహించండి

(పాదాలపై పడును)

వాయన— వాయనా! దైవరాతి! లే! నీ కోర్కె వేనప్పుడైనా కాదన్నానా?

దేవి నీ చేత ఏ మహాత్కార్యం చేయించనున్నదో ఎవరెరుగుదురు. లే

వాయనా! లే! మనిద్దరం నరసనారాయణులలా తపస్సు చేసి చరిత్రార్థం

మవుదాం. దేవిని ప్రసన్నం చేసుకొని మంత్ర శక్తిని, నిరుపమాన్త

తత్విని, సంపాదిద్దాం. వరరాజులను పారద్రోలి, భరతమాతకు దాస్య

విమోచనం చేదాం. వీడిత ప్రజానీకానికి శాంతి సౌఖ్యాలను ప్రసా

దిద్దాం. లే వత్సా! లే! మన తపస్సు భరతఖండానికి శ్రీరామ రక్ష

కావాలి.

దైవరాతుడు— ధన్యుణ్ణి గురుదేవా! ధన్యుణ్ణి.

విశాల— నా చిన్ని కోరికను కూడా మన్నించండి స్వామీ. ఈ క్షేత్రంలో

అడుగు పెట్టగానే నాలో తపో వాంఛ రేకెత్తింది. (స్త్రీ జనోద్ధారకు

లైన మీరు నాకు తప్పక ఆనుమతిని ప్రసాదించగలరు.

వాయన— విశాలా, నా సహధర్మవారిణి, నీ కోర్కె కాదనగలనా? మన సమిష్టి

తపస్సు చేత దేవి తప్పక ప్రసన్నురాలవుతుంది. సుధన్వా, మనపాతీ,

వాసుదేవశాస్త్రి మీరు పని వినండి మెలకువగా ఉండండి.

అందరూ— జయొస్తు గురుదేవా! జయొస్తు!

(అందరూ విష్క్రమిస్తారు. వాయన, విశాలాక్షి, దైవరాతి ధ్యానంలో

ఋనిగిపోతారు. తపస్సూచకంగా ఓం... ఓం... ఓం...

నాదం వినిపిస్తుంది.

కొన్ని రోజుల తర్వాత ఒక సాయంకాలం)

మధన్య— గురుదేవా, ముప్పై రోజులు గతించాయి. ఈ ఘోర తపస్సుతో చిక్కితలమై పోతున్నారు. ఇంకా ఎంతకాలం మీ తపస్సు. నాకు భయంగా ఉంది గురుదేవా!

నాయన— నాయనా భయపడకు. నా తపస్సు ఫలించి, నేడ దర్శనం అయే దాకా యీ దీక్ష సాగదలసిందే. మధ్యలో శరీరం రాలిపోతే రాలిపోనీ. మాతృదేశ వినిర్ముక్తికై యీ తనువు హతమైతే అంతకన్న కావలసిందేముంది. మంత్ర దర్శనం అయినాకే విరతి. ఈ నిర్ణయానికి తిరుగు లేదు.

మధన్య— ఈ పాఠాగించండి స్వామీ!

యన— మంచిది. ఇటుతే. ఇంకా తపించడం వికాలకు మించిన పని. అందుకే ఆమెను విరమించని ఆదేశించాను.

మధన్య— మంచిది గురుదేవా! ఇక శంభు.

(అర్థరాత్రి గడియారం టంగ్...టంగ్...టంగ్... పన్నెండు మార్లు కొడుకుంది)

మధన్య— అబ్బా వస్తోందేంది. ఇక నిద్రపోతా. — అరే! ఏమిటిది? ఆశ్చర్యం! మా గురుదేవులేనా అది. ఏమిటలా పెరిగిపోతున్నారు. తాళ ప్రమాణమైన యీ మామూలకారం నడక ప్రారంభించింది. అమ్మో! భయం వేస్తోంది. ఘనపాతీ, నానుదేవా— అయ్యో! ఎవరూ పలకరే? అదుగో ఆ రూపం అంగలేస్తూ ప్రాకారం దాటి ఆలయం ప్రవేశించింది. మిరుమిట్లు గొలిపే ఆ కాంతి ఏమిటి? ఆ చలత్కాంతి వెనకాల— యీ భేతాశ్శూరి. అయ్యో ఈ తిరిగిపోతోంది. అంతా తిరిగిపోతోంది. గిర గిర గిర గిర తిరిగిపోతోంది. అమ్మో (నడిపోతాడు) (ఉదయం సమయం— గుడితో గంటలు)

మధన్య— గురుదేవా! రాత్రి జరిగిన వింత తలుచుకుంటే శరీరం యిప్పటికీ గురువుడుస్తోంది. అనలేం జరిగిందో శంకిస్తారా?

నాయన— నిన్న రాత్రి నా జీవితంలో స్వర్ణాక్షరాలతో తిలినదగిన గొప్ప సమయం. గొప్ప సంఘటన. మధన్యా! నా తపస్సు ఫలించింది. నా కల జగన్మాత మహేశ్వరి ఇంద్రాణి రేణుకా రూపంలో స్వయంగా నా మ్రోల సాక్షాత్కరించింది. జవనత్వలుడిగి శవంలా శవానంతలో ఉన్న నా ఉరులపై ప్రణం చేసి, సైగ చేసి, తన వెంట రమ్మని ఆహ్వానించి, దేవాలయాలతర్వాగంలోకి తీసుకువెళ్లింది. నా శరీరం అప్పుడు మేరుతుల్యంగా పెరిగింది. ఆమె నన్ను ఏక ముఖ కుమారస్వామి దగ్గరకు తీసుకువెళ్లింది. కుమారస్వామి శక్తిని తాను గ్రహించి నాకు అందించింది. ఇదిగో యీ భుజాల్పైనే ఆ శక్తిని ధరించాను. మళ్ళీ విద్రోహాల నడచి వచ్చి యథాప్రకారం శవానంతంగా పవళించాను. మళ్ళీ ఆ కారుణ్యమూర్తి నా తొడను గోట గిరి లేపింది. చూడు, యీ ప్రణామ ఎలా ఉన్నాయో యిప్పటికీ! ఏమని చెప్పను అదివ్యాప భూతిని. మళ్ళీ కుమారస్వామి నుండి శక్తిని గ్రహించి నాకిచ్చింది. ఆమె అదృశ్యమైంది. ఇంతలో జటాధారి భగవాన్ పరమరాముడు

తన గండగొడ్డలితో సాక్షాత్కరించి నా వైపు కారుణ్య దృక్పథాలు వ్రసరించి నిర్గమించాడు. నా నోట అప్రయత్నంగా—

“రాయస్సామో వ్రజ హస్తం నుదక్షణం పుత్రోనపితరం హవే”

అప్పు ఋజుత్వంతో దూనుకు వచ్చింది. ఆ సూక్తమంతా వెంటనే జ్ఞప్తికి వచ్చింది. వర్ణించాను. నా నోట వచ్చిన మంత్రం వివాల్ ఛందంలో ఉండి, ఆ సూక్తంలోని మిగతా మంత్రాలకన్న విలక్షణంగా ఉంది. చలుక్కున ఆ మంత్రమే మహావ్రతమని ద్యోతకమయింది. దేవి నాకా విధంగా దివ్యాస్రాస్త్రి అందించింది. ఆనాడు వాసిష్ఠుడూ దర్శించిన మహా మంత్రం మళ్ళీ ఈనాడు వాసిష్ఠునకు దర్శనమిచ్చింది. దివ్య చక్తుర్గోచరమైన మంత్ర దర్శనంతో నేడు నేను విజంగా ముగిసయ్యాను. నేను గణపతి మునిని— నేను గణపతి మునిని— ధన్యుణ్ణి మధన్యా! నా జన్మ ఫలమైంది.

మధన్య— ఇది గురుదేవా! మా అపారా భాగ్యం. ముమ్మాటికి మా మహా భాగ్యం యిది.

నాయన— ఆగు. ఒక్క క్షణం ఆగు మధన్యా! మన దైవరాతుని నోట ఏదో శబ్ద పరంపర వస్తోంది విను.

మధన్య— (ఏమిట నభినయించి) మునివర్యా! ఏదో అన్యష్ట శబ్ద పరంపర ఇతని ముఖతః నిర్గమిస్తోంది.

నాయన— ఏ మాశ్చర్యం! ఏమిటి అపూర్వ అనిర్వాచ్య శబ్ద నందోహం. ఓహో ఈ శబ్దాలు అన్యష్టమైనా నియంతగా వస్తున్నాయి. ఏదో విలక్షణమైన లయ వినిపిస్తోంది. అంతరంతరాళాలో నిస్సృతి మర్మాన్ని తాకుతోంది.

(ఒక్క క్షణం నిశ్శబ్దం. ఈ మంత్రం వినిపిస్తుంది.

‘‘ముస్తే దేవి న ప్రసవచంద్రమసేహ మూర్తిని’’
రసం పిదామి జిహ్వ యా పరస్వత్పాననాచ.)

నాయన— అనుగృహీతోస్మి, మాతా అనుగృహీతోస్మి.

మధన్యా, ఘనపాతీ వెంటనే వ్రాత సామగ్రి తీసుకురండి జగన్మాత వన్ను పూర్తిగా అనుగ్రహించింది. అది ఋజుత్వంత్రాల. అవి నే వెంటున్నాను. అవి పరమేశ్వరుని నిల్వార్పలు. విప్రుష్టంగా విసవడు తున్నాయి.

“ముస్తే దేవి న ప్రసవచంద్రమసేహ మూర్తిని”

ఆహా ఏమి నా అదృష్టం. ఛందో దర్శనం అయింది. ఋక్కులనే విన్నాను. ఋక్కులనే చూశాను. మంత్రద్రష్టవైన నేను యీ ఋక్కులను అన్యయ భాష్యం వ్రాసి తరిస్తాను. శక్త గణపతిముని చరితార్చుడు. మధన్యా, ఈ గణపతిముని విజంగా పరితార్చుడు.

మధన్య— గురుదేవా! ఏనాటి పుణ్యమో మీ శిష్యునికం,

నానుదేవ— మా జన్మలు తరించాయి. గురుదేవా!

ఘనపాఠి - జయోస్తుతే, గణపతిమునీ! జయోస్తు.

అందరూ - జయోస్తుతే వేద విదాం వరేణ్యః

జయోస్తుతే మంజుల వాగ్విలాస.

జయోస్తుతే మాతంగ మునీంద్ర చంద్రః

జయోస్తుతే శ్రీ మాతృ కటాక్ష శిష్యః

దైవరాతుడు - (కళ్లు ఆనందాపవలతో, గురుడేవా ధన్యోస్మి! అల్పదశైన నా నోట వేద ఋక్కులు పలికించి మీ తపశ్శక్తి ఆనందం, అపూర్వం, బహుధా సంస్తవనీయం.

నాయన (దైవరాతిని కౌగిలించుకుని) వత్సా! నీ వల్పుడవా? విలాగయ్యా? పిల్ల పవిత్రమూర్తివి, మంత్ర దర్శనం చేసిన బ్రహ్మర్షివి. ఈనాడు

మనకు అభింఛిత ఈ ఛందోరాశికి నీవే ఋషివి నీవు సరుడవు. నేను నారాయణుడను నీవు మంత్రానివి నేను భాష్యుని నీవు శబ్దానివి. నేను అర్థాన్ని నేను వసేష్మ్యుడను. నీవు అవర విశ్వామిత్రుడవు.

“ఇదంతే మన్యతే ధీరాః సవీనం మంత్ర దర్శనం గంభీరం దైవరాతస్య తేషాం సశ్యంతి సంశయాః

దైవరాతుడు - ధన్యోస్మి గురుడేవా! ధన్యోస్మి.

అందరూ - “జయతు భరతి క్షోణి ఖండం విషేద వివర్జితం

జయతు గణపస్తస్య క్షేమం విధాతుమనా ముని.

జయతు రమణస్తస్యైవార్యో మహర్షి కులాచల.

జయతుచతయోర్మాతా పూతా మహేశ విలాసిని”.

రేపటి కవిత్వం

శ్రీ నూతలపాటి గంగాధరం

నిన్న సృష్టింపబడినదైనా, రేపు సృష్టింపబడేదైనా నైసర్గిక సృజనాన్నిబట్టి సాహిత్యాన్ని మూడు రకాలుగా విభజింపవచ్చు.

ఒకటి—అభూత కల్పనలతో నిండినది

రెండు—కల్పనని వాస్తవం చెయ్యడానికి ప్రయత్నించేది.

మూడు—వాస్తవాన్ని కల్పన చేసేది

వీటిని వరుసగా నిన్నటి కవిత్వం, నేటికవిత్వం, రేపటి కవిత్వం అని పిలువవచ్చు.

కొంతమంది సమాజాన్ని ముందుకు నెట్టడానికి, ఎన్ని కష్టాలైనా పడతారు మరికొందరున్నారు—వారు ఆ సమాజాన్నే వెనక్కి నెట్టడానికి ఎన్ని చీవాల్సినా తింటారు పోనీ—ఎన్ని సన్మానాలైనా చేసుకుంటారు ఒకటి వివేకంతో కూడిన వన్నెలే మరొకటి వారి అవివేకాన్ని ప్రతిబింబించే దవుతుంది సమాజాన్ని ముందుకు నెట్టాలనే ప్రయత్నానికి ముందుమనలోని కొన్ని అంధ విశ్వాసాలను వదలగొట్టాలి మూఢాచారాలను రూపుమాపాలి. శాస్త్రీయ న్యాయాలని తెలియజేయాలి. అన్నిటికన్నా ముందు మనలోని కొన్ని ముసలి భూతాలను ఎదుర్కొనే ధైర్యరసం చాదిపోయాలి. ఈ ప్రయత్నాలు ఏ కవి అయితే చేస్తాడో అతడు నిన్న గతించినా, అతడే మనకు రేపటి కవి మనల్ని వెనక్కి నెట్టడానికి గింజుకునే కవి రేపు జీవించి వున్నా అతడు నిన్నటి కవి !

మన ప్రాచీనకవుల్లో—‘పద్యము చెప్పిన నుకవికి, హృద్యముగా నియ్యనట్టి హీనాత్ముని,—నా పద్యము పామై కరచును’ అని భాస్కరు కొండయమంత్రి పలికినా, —‘గంటము ఖడ్గము తోడుత, నంటిన పగదీర్చవలయు నవరసమైనన్, గంటము శంఖము కొరకా ?’ అని కరణం మల్లన ఆవేశపడినా, —‘మందు విప్పడు నికమీద మోడమలర, పద్యదండంబు చేబూని పార్థివులను, చంపుచున్నాడు చంపును చంవగలడు...’ అని భట్టు మూర్తి ప్రళయ సమవర్తి అయినా—వారికోపమంతా స్వార్థం తోడిదే వారు కవిత్వాన్ని సర్వమన్నా, ఖడ్గమన్నా, దండమన్నా, అవన్నీ చాటువుల వరకే ! వారి కావ్యాలలోని కవిత్వం సర్వమూకాదు, ఖడ్గమూకాదు, కనీసం దండంకూడా కాలేదు. రాళ్ళపల్లివారన్నట్టు వెనుకటి కవులంతా తమకియ్యలేదని తిట్టిన వారే ! ‘సిపు చెడిపోతున్నా’వని తిట్టే కవిత్వం మనకు వేమనతో ప్రారంభమైంది అంటే సాహిత్యాన్ని ఒక సామాజిక శక్తిగా భావించే సంప్రదాయం మనకు వేమనతోనే మొదలైనదన్నమాట. వేమన తర్వాతివారికి గూడా వేమన కాక ప్రబంధ కవులే మార్గ దర్శకులయ్యారు—మన దపుర్యాగం కొద్ది !

ఇంగ్లీషువాడి పుణ్యమా అని వేమన వేసిన నూతన సంప్రదాన శీఘ్రం కందుకూరితో తిరిగి అంకురించి, తిరుపురనేని కవిరాజుతో ననలుసాగి, గురజాడతో పుష్పించి, శ్రీశ్రీతో ఫలితానికి వచ్చింది.

వేమన సంప్రదాయంలోని గౌరవాన్ని గుర్తించి గౌరవించడానికి మనకు ప్రబంధసాహిత్య సంప్రదాయం చాలా కాలం అడ్డు నిలిచింది. ఇంగ్లీషు భాషావాసన మన ఒంటబట్టిన ఏమ్మంటే వేమనలోని గొప్పతనం మనకు తెలిసవచ్చింది. అప్పుడు వేమన ఆధునికుల్లో ఆధునికుడుగా ప్రత్యక్షమైనాడు వేమన సంప్రదాయాన్ని గౌరవించే వారికి సాహిత్యం ఒక విలాసవస్తువుకాదు. రోజుకో కొత్త తెరటంతో ముందుకు సాగుతున్న ఆధునిక సాహిత్యం విలాసవస్తువు కాదనడానికి మూడు కారణాలు స్పష్టమవుతాయి.

ఒకటి—నేటి న్యక్తి జీవితం, సామాజిక జీవితం వేరుకాదు సామాజిక జీవితం సమస్యల సంకీర్ణం కందుకూరి సంస్కరణోద్యమ, శ్రీశ్రీ అభ్యుదయోద్యమాల పుణ్యమా అని నేటి సాహిత్య ప్రక్రియ లన్నీ దాదాపు సామాజిక సమస్యలనే పునాదిగా చేసుకుని లేస్తున్నాయి కొత్తగా కలంపట్టే ప్రతికుర్ర రచయితా ఏదో ఒక సామాజిక సమస్యచిత్రణతోనే తన రచనా జీవితానికి నాదికపలుకుతున్నాడు. నేటి సామాజిక సమస్యల్నిచిత్రిస్తూ భవిష్యత్తును నిర్మాణాత్మకంగా శాసించే ప్రయత్నం చేస్తున్నారు.

రెండు — నేటి న్యక్తి—జీవితాన్ని ఒక అనుభవంగా కాక పోరాటంగా ఎదుర్కొంటున్నాడు. పోరాటంలో తీరికలేని జీవితాన్ని వెళ్ళదీస్తున్నాడు తీరిక చేసుకుని సాహిత్యాన్ని గానీ, మరొకదాన్నిగానీ చేపడు తున్నాడంటే దాని నుంచి జీవితానికేదో ఒక ప్రయోజనాన్ని ఆశించే చేస్తున్నాడన్నమాట. ప్రయోజనంలేని సాహిత్యాన్ని పాఠకుడే చేపట్టనప్పుడు దాన్ని సృష్టించే రచయిత ఎలాంటివాడై ఉంటాడో మీరే శాసించుకోండి.

మూడు—ప్రబంధకాలంలో కాలక్రే సంకోసం ఏర్పడ్డ పాఠికలొంటి చతుర్విధ కవిత్వాల నామరూపాలు కూడా నెదు కనిపించక జ్ఞాపకం గమనించదగ్గ విషయం.

ముఖ్యంగా రచయితలు గమనించవలసినవిషయం ఏమిటంటే—పుచ్చకునేవాడు బాధ్యతతో పుచ్చుకుంటున్నా, దాన్ని సృష్టించి యిచ్చేవాడు బాధ్యతా రహితంగా ప్రవర్తించడమంత ఘోరమైన అపరాధం మరొకటి లేదని వెనకపడేతనం మన ప్రజల్లో ఉందో, లేదో కాని—వెనక్కిలాగే పనిమాత్రం కొంతమంది మన కవులే చేస్తున్నారు.

కవిత్వం వ్యక్తిని సంస్కార వంతుడ్చి చెయ్యడానికేగానీ, మరి ఛాందసుడ్చి చెయ్యడానికి మాత్రంకాదు వ్యక్తి సంస్కారం నుంచి సామాజిక సంస్కరణకోసం ఉద్దేశించబడింది కవిత్వం కవిత్వం అలాంటిది కావా

అంటే దాన్ని సృష్టించే కవి సంస్కార వంతుడయివుండాలి సంస్కార పూరితమైన కవిత్వం—వ్యక్తిని, సమాజాన్ని సంస్కారవంతంచేస్తుందనడంలోనందేహం లేదు. సంస్కార హస్తమైన కవిత్వంలో ఇంక ఎన్నివిలువలున్నా అవన్నీ బూడిదలోపాసిన పన్నీరు బాసతువే! కవికి ఈ సంస్కారం రెండు రకాలుగా ఉంటుంది.

ఒకటి—పరిశీలనకు చెందిన సంస్కారం
రెండు —ఆవిష్కరణకు సంబంధించిన సంస్కారం.

ఈ రెండింటిలో మొదటిది ప్రధానమైనది 'గతకాలము మేలు వచ్చు కాలముకంటె' అని నమ్మే సంప్రదాయానికి చెందిన సాహిత్యంలో మొదటి రకమైన సంస్కారం ఉండటం అరుదు అది నిన్నటి కవిత్వం "మంచి గతమున కొంచెమేనోయ్" అని నమ్మే సంప్రదాయానికి చెందిన సాహిత్యంలో పరిశీలన—ఆవిష్కరణలకు చెందిన సంస్కారాలు రెండూ వుంటాయి. ఇది రెంటి కవిత్వం. వెనకకూపు కలిగింది నిన్నటి కవిత్వం. ముందుకూపు కలిగింది రేపటి కవిత్వం.

మన సమాజంలో—అంధ విశ్వాసాలను పోగొట్టడానికి వేమన, వితంతు వివాహాన్ని వ్యాప్తిలోకి తేవడానికి కందుకూరి, కులతత్వాన్ని రూపుమాపడానికి తిరుప్పరనేని, కన్యాశుల్కం తీవ్రతను అరికట్టడానికి గురజాడ, శ్రామికలోక సాహిత్యానికి శ్రీ శ్రీ సాహిత్యం ద్వారా కృషి చేశారు వీరందరినీ ఉద్యమ రూపాల్ని దాల్చిన ఆశయాలు.

ఉప్పుకప్పురం ఒక్కపోలికతో ఉన్నా వేమన మాత్రం కవుల్లో కప్పురంలాంటివాడు వేమన కవిత్వం గంటెడు చాలు అది గంగపుపాలు. వేమన మనకు మొదటి వాస్తవిక కవి. అవాస్తవాలను అవహేయం చేస్తూ వాస్తవాలనే కల్పన చేస్తాడు అందరూ సాధారణంగా గది తిలుపులతోపాటు ముక్కు చెవులు బంధించి మూలకూర్చుని కవిత్వం రాస్తే—వేమన దేశసంచారం చేస్తూ ఏ అనుభవం తన్ను కదిలిస్తే గాని మీద కవిత్వం చెప్పడు అందుకే వేమన కవిత్వం అంత సజీవమూ, చైతన్యవంతమూను. ఆ కాలంలో కవులందరూ తమ సాండ్ల్యాన్ని ప్రకటించి, వండితుల మెస్సలు పొండటానికి లాపు లాపు ఛందస్సులూ, అంతకంటే లాపుల్లాపు సమాసాలూ దొర్లిస్తుంటే—వేమన అతిసామాన్యమైన చిన్నజాతి ఛందస్సును స్వీకరించాడు. తానంటిన ఆటవెలదిని అవతలివాడంటుకొనడానికే సిగ్గుపడేటట్లుగా ఆ ఛందస్సును తన సొంతం చేసుకున్నాడు సామాన్యప్రజ నిత్యం వాడుకునే మాటలలోనే తన భావాలు వ్యక్తీకరించాడు నిత్యజీవితంలో ఎదురయ్యే సంఘటనలనే సహజ చతుర సుందరంగా వివరించాడు. కృతిమాలంకార భారంతో సామాన్య ప్రజానీకానికి దూరమైన ఆంధ్రకవిభావభూమిని నిరలంకారంగా, నివర్గ గుణబోధితంగా ప్రజానీకానికి చేరువగా తీసుకెళ్ళాడు వేమన. ప్రజల్లో గూడుకట్టుకొన్న అంధ విశ్వాసాలను, మూఢాచారాలను రూపుమాపడానికి మేతున కవిత్వాన్ని ఆయుధంగా ఉపయోగించాడు.

దేశంలో ఎంతో మంది తినడానికి తిండిలేక కట్టడానికి బట్టలేక, ఉండడానికి ఇల్లులేక అలమటిస్తుంటే కొంతమంది మాత్రం మూఢభక్తితో విగ్రహారాధన నెపంతో ఎంతో వ్యయం చేస్తుంటారు. దాన్ని గూర్చి అంటాడు వేమన:

'రాతిబొమ్మలేల రంగైన వలువలు
గుళ్ళు గోపురములు కుంభములును
కూడు గుడ్డ తాను కోరునా దేవుండు?' అని
విగ్రహారాధనను వ్యతిరేకిస్తూ పురోకమాట అంటాడు చమత్కారంగా—
'రాయిదేవుడైన రాసులు మ్రొంగడా?' అని, కాదామరి? నవ్వుతోనే నిప్పులు
చిమ్మడం చేమన నైజ గుణాలలో ఒకటి.

దేవుణ్ణి వెతుక్కుంటూ మరి కొంతమంది భక్తులు కొండలు కోనలు తిరిగే వారున్నారు. వారిని 'గురించి అంటాడు—
'గుహలోన జొచ్చి గురువుల వెదుకంగ
క్రూరమృగముకండు తారసిలిన

ముక్తిమార్గమదియే ముందుగా జాపురా' అని సరిహాసీలు—గుహలు చొచ్చేవాళ్ళు కూడా వీని నవ్వుకునేటట్లు.

మరికొంతమంది భక్తిముదిరి తీర్థయాత్రలు చేస్తారు. వారిని గూడా విడిచిపెట్టలేదు వేమన

'తనదు నాత్యయందు దైవంబు గలుగంగ
తీర్థయాత్ర తల తిరుగు నరుడు

గంధపు తునకలను గాడ్డె మోసినయట్లు' అని సూటిగా మందలిస్తాడు.

మతం పేరుతో ఎన్నో యుద్ధాలూ, రక్తపాతాలూ జరిగాయి. మతం ప్రమాదకారి అని అందరికీ తెలుసు. కాని దాని మత్తులో యిప్పటికీ కొట్టుకుపోవడం మనకు సహజమైపోయింది. దాన్ని ఏనాడో విషేధించాడు వేమన.

'మతము లేనియైన సతముగా మండపు
సతము కర్మముండు జగతికట్' అనిమతాన్ని ఖండించి, కర్మ జీవితాన్ని సమర్థిస్తాడు. ఈ ప్రబోధం నేటికీకాదు రేపు గూడా నవం నవం పునర్నవం.

మతంకంటే ప్రమాదకరంగా మనల్ని ఆది సుంచి పీడిస్తున్న అంటు జాడ్యం మరొకటున్నది. అదే అంటరాని తనం. ఈ జాడ్యాన్ని రూపుమాపడానికి ఎంతోమంది మహాత్ములూ, ప్రభుత్వాలూ, ప్రయత్నిస్తూన్నా నేటికీ అది మనల్ని అంటిపెట్టుకుని జీవిస్తూనే వుంది—ఒకచోట ప్రత్యక్షంగా, మరొకచోట పరోక్షంగా దీన్ని ఆ నాడే అసహ్యించు కున్నాడువేమన.

'మాలమాలగాడు మహిమిద నేప్రాద్దు
మాట తిరుగువాడు మాం గక

వానిమాలయన్న వాడెసో పెనుమాల! అని మాట తప్పినవాడేమాలవాడని నిర్ణయిస్తాడు. మాలమ మాల అన్నవాడేపెనుమాల' అని అస్త్రాన్ని తీసి ప్రయోగిస్తాడు. వేమన పురాణానుమాత్రం వదలిపెట్టాడా?

'కనక మృగము భువిని కలదు లేదనకుండ
తరుణి విడచి పోయె దాశరథియు
తెలివి లేనివాడు దేవుడెట్లాయెరా?

శ్రీరామచంద్రునికి మించిన దైవంలేదనిమి
పూజించే భక్తులు మనలో ఎంతమంది లేరు ? ఆ దైవంలోని బండారాన్ని కుండ
బ్రద్రలు కొట్టినట్లు బయటపెట్టి ప్రశ్నిస్తాడు.

ఇంకా మేమన ఎన్నో మూఢో విశ్వాసాలను
నిర్వహించుకుంటున్నామని అంటున్నాడు “తలలు బోడులైన తలపులు బోడులా?” అని
చెప్పటంవల్ల మేమిప్పు వితంతు పునర్వివాహాన్ని గూడా ఆవాదే సమర్థించినట్లు
అర్థం చేసుకోవచ్చు. బాలవిశంతువు తలను బడి చెయ్యడంవల్ల పాపం వల్ల
శిశుకాదు, వారి తలపులను గుర్తెరిగి పునర్వివాహం చెయ్యడమే సరియైన
మార్గమని వేమన ఆశయంగా మనం గుర్తించవచ్చు.

సమాజంలోని ‘కుళ్ళును కడగడానికి మేమన
కవిత్వాన్ని ఉపయోగించిన వద్దలి నేటికీ కాదు రేపటికీ గూడా తన కవిత్వాన్ని
అది రేపటి కవిత్వంగానే భాసింపజేస్తుంది.

కందుకూరి వీరేశలింగం సంతతిగారి కల్పిత
రెండు వైపులా వడుము. తన ఆశయాన్ని సాహిత్యం ద్వారా ప్రదర్శించి, సమా
జంలో ఆచరించి చూపాడు. పంతులుగారు మానవోద్యమానికి ఆంధ్రదేశంలో
నాందివేశారు, ఈ ఉద్యమ ప్రచారానికి యమువతి వేంకటరత్నం నాముడుగారు
చేసేడు వాడోడుగా నిలిచాడు. ఏకైకరచనం, విగ్రహారాధనను బ్రహ్మచర్యం,
బాల్యవివాహాలను నిరసించడం, వితంతు వివాహాలను సమర్థించడం — ఈ ఉద్య
మం యొక్క ఆశయాలు. పంతులుగారి ప్రయత్నంవల్ల, దేశంలో చాడ వరకు
బాల్యవివాహాల నమసి పోయాయి. ఆయనే వ్యయంగా ఎన్నోవితంతు, వివాహ
ాలను చేసిపెట్టాడు. కందుకూరి తన ఆశయం మీద ప్రజాదరణపై న కవిత్వం
పుష్కలంగా రాయకపోయినా, అది మీద పారి వ్యాపారా, ఉపవ్యాపారా, నేటి
కీ నా రేపటికైనా తిరోధార్యం, చిరస్మరణీయాల.

పాతపాదాన్ని పాతపాదంతో కులతత్వం
మీద సాయుధపోరాటం సాగించిన మహామహాదు త్రిపురనేని రామస్వామి
చౌదరిగారు. పాతపాదయుగానికి త్రిపురనేని మూలపురుషుడవునో కాదోగాని,
ఆయన భావాలన్నింటికీ పాతపాదమే మూలం. అటు సామాజికంగానూ, అటు
సాహిత్యంగానూ ఎదురైన ప్రతి విషయాన్ని, ‘ఎందుకు?’ అని ప్రశ్నించి
వాస్తవాన్ని నిగ్గుదెల్పి చూపిన మనశితమైన పాతపాద భక్తధర్మ చౌదరి గారిది
చిన్నతనంలోనే ఈయనకే పాతపాదాన్ని అలవడటానికి రెండు కారణాలు ప్రధాన
మైనవిగా తోస్తాయి. ఒకటి — సంస్కృతం తొందలభ్యసించరాదని నాటి
అగ్రవర్ణస్తులు చేసిన ప్రచారం. రెండో — పాశ్చాత్య విద్యాభ్యాసంలోపాలు
పాశ్చాత్యదేశ ప్రభుత్వం పైగా — వ్యాయాశ్చిస్తాభ్యాసం. — పాతపాద బీజాన్ని
పెంచి వృక్షం చెయ్యడానికి మంచి వాతావరణం కల్పించాయి.

చౌదరిగారికి కులతత్వాన్ని ఎదుర్కొనాలనే
సంకల్పం కలగడానికి ఆయన జీవితానుభవాల్లో ప్రత్యక్ష సాక్ష్యాలు. కవితాసాధన
లోనూ, సంస్కృతాధ్యయనంలోనూ చౌదరిగారికి ఈ కులతత్వం పెనుభూతమై
అడ్డుతగిలింది. సంస్కృతం బ్రాహ్మణభాష అని, తెలుగు బౌద్ధభాష అని మన
పూర్వులు భావించిన మీదట మొదట ఇంకా పూర్తిగా మాసిపోలేదంటే
మనల్ని పట్టిన కుల వ్యవస్థాభూతం ఇంకా మనల్ని వదలి పెట్టలేదన్నమాట.
అంటుంటే దాని సభాపం నాడు ప్రత్యక్షంగా చూపిస్తే, నేడు వరక్షంగా మిసాలు

మిసిగ్గింది. ప్రత్యక్షమైన దానితో మామూలు ప్రమాదమైతే, వరక్ష
మైనదానితో మహాప్రమాదమనే సంగతి అందరికీ తెలుసు. కులతత్వాన్ని రూపు
మానడానికి ‘బ్రాహ్మణతరోద్యమం’ నెలకొల్పారు. మన సమాజంలోని కులా
లకూ, మతాలకూ, సంప్రదాయాలకూ, మూఢాచారాలకూ మూలకారణమైన
బ్రాహ్మణజాతియొక్క ప్రాబల్యం నశిస్తేదాని — కులతత్వం నాశనం కాదని గుర్తించి
చిన వ్యక్తి త్రిపురనేని కవీరాజు.

ఆయన కదించిన “మాత పురాణమే” అందర
సాహిత్యంలో ప్రథమపాతువాడ గలదం. మనబాతు పురాణానికీ మీదమొదటి
తిరుగుబాటు గ్రంథం అది. మనలోని మూఢసమ్మూకాని మీద పెద్దగొడ్డలి
పెట్టి ఆ గ్రంథం. మాతపురాణ నేటికేకాదు రేపటికైనా అందర సాహిత్యా
నికి అలంకార ప్రాయమైన గ్రంథం. బాతు పురాణమే కాదే, సాత
పురాణము గాదు, సాతకవారము మాతపురాణంబియ్యది పూతపురాణంబు.....”
అని దాన్ని గురించి కవీరాజుగారే సిద్ధపెచ్చారు.

‘సప్త స్వాతంత్ర్య మర్హసి’ అనే మనప్రాచీన
సంప్రదాయాన్ని కవీరాజు వ్యతిరేకించారు. స్త్రీస్వాతంత్ర్యం, స్త్రీ విద్య ఎంతో
అవసరమని చాచారు. వారు రచించిన కువ్వుప్పామి శతకంలో స్త్రీ విద్యను
సరసంగా ఇలా అంటారు :

‘చదువులేని జాయ నల్ల మములకన్నా
చదువుకొన్న జాయ చలము మేలు
విననిందుగాగ వినవచ్చు కొకమాట

నప్పుడప్పుడైన కువ్వుప్పామి’ అని చదువు
కున్న భార్య చీవాట్లు పెట్టినా చెవులంపుగానే ఉంటుందంటున్నారు — మన
తొగ్గరింగ.

‘గుడికి తరచు పోయి గొలుగు చుండెడివాణ్ణి
చెడ్డపాపమేదో చేసియుండు’నని ‘ముక్కు మొగ్గు చెక్కి మూల విరాట్టంను,
ఒక్కరాయిలేపు ఉంచి గుడుల, కూడుగుడ్డలిచ్చి కొలురు ప్రజలెల్ల కొంటె
మలుగువా’నని విగ్రహారాధన మీద దుమ్మెత్తి పోస్తారు. గిట్టని పాతు
చౌదరి గారికి ‘బ్రాహ్మణద్వేష’ వాస్తవికమైన కీకాణ లిచ్చిన ప్రజలు
మాత్రం ఆయనను ‘కవీరాజు’గానే గౌరవిస్తారు. గౌరవమన్నాడు గౌర,
నించగలరు.

‘కవులందరూ నింగిమించి దిగిన వారైతే
గురజాడ నేలమంచి లేచిన కవి. కవులు సామాన్యంగా వెనుకటి సాహిత్యంలోంచి
పుట్టుకొస్తారు గురజాడ ప్రజలనుండి పుట్టుకొచ్చాడు ప్రజల మనసిగ
ముందుకొచ్చి ప్రజల మీద కవిత్వం ఘనించిన మొదటి ప్రజాకవి గురజాడ.
అందువల్లనే ఆయన భాష — వ్యావహారికం, భండం. — జానపదం, మమ్మపు
ప్రజల సమస్యలు. వాస్తవికత ఆయన చిత్తక వాదం. ఆధునికత ఆయన అభిరుచి —
లక్ష్యం. సామాన్యదే ఆయన వర్ణన.

‘కవుల కల్పన కలమన్ను, ఎన్నిచెన్నులుగానూ
మ్మవులందు పెరిచురాలాగలు, నమ్మజెల్లునే పండితుల’ అని పురాణాలమీద
ఒక బాణం వేస్తాడు గురజాడ ధీమతేతువును ‘వేల్పులంక కేళి వెలియోగ’
గానూ, ‘సంఘ సంస్కరణ ప్రయోగ-పాతాళ’గానూ భావించగల, ఉత్తమ
సంస్కారం గురజాడది.

వర్ణభేదాలెల్ల కల్గి అయితే యెల్లలోకము ఒక్క యిల్లపుతుందని హామీ యిస్తాడు మతములన్నీ మాసిపోయి జ్ఞానమొక్కటే నిలిచి వెలుగుతుందనీ, అప్పుడే స్వర్గ సుఖంబులన్నవి అవని విలసిల్లుతాయనీ ధైర్యం చెబుతాడు. దేశమంటే మట్టి కాదంటాడు, మరి ఏమిటంటే — మనుషులనిచెప్పి మనిషికి మణికిరీటం పెడతాడు. మనిషి ఎవరంటే — కండగంవాడేను మనిషోయ్ అని సరదాగా పాటపాడతాడు దేశాభిమానం నాకుకద్దని వట్టి గొప్పలు చెప్పుకో కని విసుక్కుంటాడోకచోట. మరి ఏం చెయ్యమంటావంటే — పూని యెడై నాను ఒకమేల్ కూర్చి జనులకు చూపవోయ్ — అని కర్తవ్య గీతోపదేశంచేస్తాడు. కురుక్షేత్రంలోని శ్రీకృష్ణ భవవాసుని భంగిమతో. స్వంతలాభం కొంతమానుకు పొరుగువాడికి తోడుపడాలనేది ఆయనతత్వం. అప్పుడమ్మలవలెను జాతులు మతము లన్నీ మెలిగవలె ననేది ఆయన ఆశయం మంచిచెడ్డలు మనుజులందున యెంచి చూడగ రెండేకులములప్పుది ఆయన సిద్ధాంతం.

వెనుక వివరించిన కవులకు మల్లేనే గుర జాడకు కూడా విగ్రహారాధనంటే పరమ అనవ్యం. మనిషి చేసిన రాయిరప్పకి మహిమకలదని సాగి మొక్కుతు, మనుషులంటే రాయిరప్పలకన్న, కనిష్ఠ్యం అంటాడు. 'దేవుడెక్కడో దాగిపోయింది కొండకోసం వెతుకులాడేవేలా?' అని కుసురు కుంటాడు. మరి ఎక్కడున్నాడో చెప్పమంటే — 'కన్ను తెరచి కానబడడో' మనిషి మాత్రుడవుతుంటుందేడో? యెరిగి కోరిన కరిగియిడా ముక్తి? అని వివరిస్తాడు.

గురజాడకు ముందు కావ్య నాయక నాయకులు ఉదాత్తత, కుశీనభ ఇత్యాది కలవారై ఉండాలని లక్షణ శాస్త్రాల శాసనం ఆ శాసనాన్ని అక్షరాలా పాటించి లక్షణ శాస్త్రం ప్రసాదించిన నాయక నాయకులనే ఆ నాటి కావ్యాలు అందుకుని తమలో ఇమడ్చుకునేవి. గురజాడ ఆ సంప్రదాయాన్ని పూర్తిగా వ్యతిరేకించాడు. తన 'కన్యక' అనే ఖండకావ్యంలో ఒక బాలిక నాయిక. 'పూర్ణమ్మ' పాటలో ఒక పూజారి కూతురు నాయిక. కన్యాశుల్కం నాటకంలో ఒక వేళ నాయిక.

సమకాలీన సమాజంలో కన్యాశుల్కాన్ని నిరసించడానికీ, దాని తీవ్రతను అరికట్టడానికీ గురజాడ సాహిత్యం ద్వారా ఎంతో కృషి చేశాడు. కన్యాశుల్కంలో ఉన్న అవకతవక లన్నింటినీ కన్నులక. కట్టినట్లుగా వివరిస్తూ ఒక నాటకాన్నే రచించాడు. పూర్ణమ్మ కథలో కూడా 'కాసుకులోనై తల్లి తండ్రి నెనరూ న్యాయం విడనాడి, పుత్రుడి బొమ్మను పూర్ణమ్మను' ఒక ముడునలి మొగుడుకు ముడి వేసే' అని చెప్పి కన్యాశుల్కం వల్ల జరిగే ప్రమాదకరమైన సామాజిక సతాన్నాన్ని వివరిస్తాడు.

'కొయ్య పొమ్మలు మెచ్చు కన్నులకు' కాదుగాని, నిజమైన ప్రగతిశీల

రసవృద్ధయులకు నేటికే కాదు రేపటికీ కూడా గురజాడ కవిత్వంలో 'కోమల సేరే' కనిపించి అలరిస్తుంది.

గురజాడ నెలనుంచి పుట్టి నెల మీద నడిస్తే, శ్రీశ్రీ నింగినుంచి దిగి నెలమీద నడిచిన మహాకవి. మొదట విశ్వనాథ, కృష్ణశాస్త్రి మొదలైన వారి ప్రభావంలో పద్యాలు రాసి, చివరికా పద్యతి ముఖం మొత్తి, ప్రజల వైపు తిరిగి చూశాడు. ప్రాచీన కావ్యభాషనే స్వీకరించినా దానికి కొత్త రంగూ రుచి వాసనా కల్పించి ప్రజా కవిత్వం వాడిగా వేడిగా వినిపించాడు తన అఖండమైన, ప్రతిభతో మన సాహిత్య సంప్రదాయాలనూ విలువలనూ లాదుమారు చేసిన మనత శ్రీశ్రీకే దక్కింది.

ఆకాశం దారులంట అడాపుడిగా అరుచుకుంటూ వెలిపోయే తెలుగు కవితా రధాన్ని భూమాార్గం పట్టించాడు కార్మికలోకపు కన్యాశానికి, శ్రామికలోకపు సాధాగ్యానికి సమర్పించిన నవ్యకవిత్వం శ్రీశ్రీది. కుక్కపిల్లా, అగ్గి పుల్లా, నబ్బు బిల్లా అన్నీ కవితా మయమేనని చాటాడు. రస నిర్దేశం చేసే అనర్హమైన శిల్పం ఉంటే ఏదీ కవిత కనర్హం కాదని కవితా ఋక్కులు బోధిస్తాడు అంతలో కదిలేది కదిలించేది మునుముందుకు నడిపించేదే కవిత్వమని కొత్త సిద్ధాంతంలో మన వెన్ను చరుస్తాడు. అందువల్లే ఈయన కవిత్వంలో రాబందుల రెక్కల చప్పుడు, సాగిబట్టపు భూంకారధ్వనీ, అరణ్యమున హరింద్రగర్జన, పయోధర ప్రచండఘోషం, రుంఝూనిల షడ్వధ్ధ్వనం మొదలైన భయంకర ధ్వనులు విని బడతాయి. ఈయన కవిత్వంలో ఎదురయ్యే పాత్రలన్నీ పతితలూ, భ్రష్టులూ, బాధానర్పదమ్మలూ, దగా పడిన తమ్ములూ మాత్రమే శ్రీశ్రీది అదే ప్రపంచం కాదు — అసలు ప్రపంచమే! శ్రీశ్రీ రాసింది మరో ప్రపంచం గురించి కాదు, మన ప్రపంచం గురించే! మన ప్రపంచాన్ని శ్రీశ్రీ ఊహించిన మరో ప్రపంచం లోనికి నడిపించడానికి — 'పదండి ముందుకు పదండి త్రోపుకు పదండి' అని మెడబట్టి నెట్టుతున్నాడు. కాలు విరిగితే చేతికి చికిత్స చేసుకునే మనం శ్రీశ్రీతో పాటు నడువగలమా? శ్రీశ్రీ చెప్పే సమసమాజ ప్రపంచాన్ని నిర్మించుకోగలమా? అట్లా మంచి రోజులు వచ్చి మరో ప్రపంచానికి మన కాపురం మార్చ గలిగినప్పుడు గూడా ప్రేము కట్టించి ఆ ప్రపంచం గోడలకు ప్రేమగా తగిలించుకో వలసిన కవిత్వం శ్రీశ్రీది.

ఒక కవిత్వం అది ఏ కాలానికి చెందినదనే వివరాలు దాని పుట్టిన లేదీ మీద ఆధారపడిలేవు! కవిత్వం యొక్క కాలం దాని గుణం మీద ఆధారపడివుంటుంది. గుణం వస్తు శిల్ప తత్వాల మీద నిలబడి ఉంటుంది.

పుట్టుకొక్కటే కాదు పుణ్యం. కవిత్వం పట్ల దాని మన్నికే గణ్యం ఆ మన్నికే కవిత్యానికర్థమైతే అదే ప్రజల మనుగడతో ముడిపడితే పరమార్థం! అదే రేపటి కవిత్వం.

మాఘ కవి - తెలుగు కవిత

శ్రీ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి

సంశోధిత మహాభారతము (పైదరాబాదు) అనుశాసనకవ్యమును

గత సంవత్సరపు ఏప్రిల్ భారతిలో సమీక్షించుచు, పరిశోధక పరమేశ్వరాది బహుబిరుద సంపాదకులు శ్రీ నిడదవోటి వేంకటరావు పంతులుగారు, అందులో ఛందో ప్రయోజనము అనుశీర్షిక క్రింద చంపకమాలాపుత్తమును గుణగ విజ యాదిత్యుని సాతలూరి శాసనము ననుసరించియే రాజశేఖరుడును మాఘుడును సంస్కృతమున వ్రాసిననియు, పై పెచ్చు అధోజ్ఞాపికలో 'రాజశేఖరుడు మాఘుడు గుణక విజయాదిత్యుని తర్వాతివారు, క్రీ.శ. 10వ శతాబ్దివారు' అని ఇంకను బల్లగుర్తి వ్రాసారు. మరియు మత్తేభవిక్రీడితమునుగూర్చి వ్రాయుచు "అది చంపకోత్పలములవలె సంస్కృత వృత్తముకాదు. మత్తేభమును సంస్కృతమున నృప్తింపినవారు దాక్షిణాత్య కవియగు రవిశీర్తి. ఆతను రెండు పులకేశి అయి హోలు శాసనకర్త, క్రీ.శ. 634. ఆ మత్తేభమిది" అని "వరదా తుంగతరంగ రంగ" శ్లోకము నుదాహరించినారు. తర్వాత ఇంకను వ్యాఖ్యానించినారు. "పై మత్తేభము సంస్కృతభాషలో వ్రాయబడినది అందుచే యతిప్రసలు లేవు సంస్కృతమున దీనికిశాసనము తరువాత ప్రయోగములున్నట్లు పరిశోధకులు తెలుసలేదు. దీని ననుసరించి కన్నడకవులు— తొలుత—కన్నడ ఛందస్సులో పద్య మునకు నియతమైన 'ప్రస'ను పాటించి మత్తేభపుత్తమును వ్యాప్తికి తెచ్చిరి మత్తేభపుత్తము సంస్కృతము కాదని సారాంశము. వ్యాసకర్త లిదిగమనింపలేదు." ఇంతటితో నిలువక అధోజ్ఞాపికలో తాము వ్రాసిన 'ఆంధ్ర కర్ణాటక సారస్వత ములు—వరస్పర ప్రభావము' అను తమ గ్రంథమును కూడ చూడవలసినదని పలచో యిచ్చినారు.

మహాభారత పరిశోధకుల మాట యటుంచి పరిశోధక పరమేశ్వరుల ఈ రచన చూడగానే, నా సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్రక జ్ఞానమును ఆవరించిన దుమ్ముదులుపు కొనుటకు చక్కని యవకాశము దొరికినది గదాయని పంతోషించి మరల నొకమారు సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్ర గ్రంథములను చూతునుగదా— అయ్యా! మాఘుడు అసలు పదవశతాబ్ది మువాడుకాడుగదా! అంతకన్నా అసలు గుణగ విజయాదిత్యునికి కూడ కొంచెమే నను తర్వాతివారుగాక, అసలు ఆరవ శతాబ్దివాడో లేక ఏడవ శతాబ్దివాడో యైయుండుననియు, అసలు ఇంకను చక్కగా చూడగా అసలు దాక్షిణాత్యదేశక పూర్వీకా బౌద్ధరహిణియు పెద్దలు ఎందరో వ్రాసిన యున్నారు. — ఇదివరకే. పైగా అసలు ఆంధ్ర కర్ణాటకులను చూచి నేర్చుకొనలేదనియు, అసలు ఇతనికల్పనాశక్తికి మెచ్చియే కర్ణాటకులును, వారి వేసుక ఆంధ్రులును అసలు కాపీకొట్టినట్లును కనబడుచున్నది. అసలు సంగతి చూతము గాక—

శ్రీ ఎమ్ కృష్ణమాచార్యులవారు తమ ఆంగ్ల సంస్కృత వాఙ్మయచరిత్ర గ్రంథములో 1937 లోనే, తత్సూర్య రచయిత లనేకుల యభిప్రాయములను కోడికరించినారు. మాఘుడు పదవ శతాబ్దివాడని, పరిశోధక పరమేశ్వరులు, బహు

ఈ తప్పులతోడకే, కలగపులగమైన బల్లాలకవి వ్రాసిన భోజప్రబంధమును విశ్వ సింహి వ్రాసినారో ఏమో! అందులో కాళిదాసు మొదలు మల్లినాథ సూరివరకు రానివారు కొందరే. మాఘుడు భోజమహారాజునకు సమకాలికుడనియు, దారిద్ర్యోప హతుడై భోజుని యాశ్రయించి మహాధనము పొంది, మహాదాతగాపున, దానిని పైతము యాచులకిచ్చి మరణించెననియు పుక్కిడ పురాణముకలదు. ఇదిచరిత్ర విరుద్ధము. అసలు భోజుడు పదనొకండువ శతాబ్దివాడు. అసలు మాఘడే దీనిని వ్రాయలేదని ఎవరికృతిలో కొని తనదిగా ప్రకటించుకొనెనని మరియొక కథ వీనినెల్ల త్రోసివైచి, లంతకుముందువా రెందరో మాఘుని ఉదాహరించుచున్నారనియు. ఇతడు మాళవీయుడుగా ఏడవశతాబ్దిమున నుండెనని వ్రాసియున్నారు.

తన చరిత్రను తానే శిశుపాలవధలో గ్రంథాంతమున తెలుపుకొన్నాడు. తండ్రి దత్తకుడు, తాత పునభాదేవుడు— వర్మలూ డు రాజునకు మంత్రి. ఆ రాజు శ్రీ మాలవగరము రాజధానిగా గూర్జరమును పాలించెను. కొన్నివ్రాత ప్రతులలో 'శ్రీ భిన్నమాలవ వాస్తవ్య దత్తకుమాను ర్మహా వైయకరణస్య మానుస్య కృతే' అని యున్నదని దుర్గాప్రసాదుగారు తెలిపియుండుటచే గూర్జర మాలవములకు నడుమనుండు భిన్న మాలవ నగరమే ఆయూరమో యని శ్రీ కృష్ణమాచార్యులవారి యూహ. మాఘుని గురించి వామనుడు కావ్యాలంకార సూత్రములందును నృసంతుంగుడు కవితాజ్ఞానమార్గముందును సోమదేవుడు యశ స్తీలకముందును, రాజశేఖరుడు కావ్య మీమాంసయందును, అనందవర్ధనుడు ధ్వన్యలోకముందును భోజమహారాజు పరస్పతి కంతాభరణముందును, ప్రస్తావించి యున్నారు. ఇందరిలో వామనుడు ప్రాచీనతముడు, కాశ్మీర జయనీడరాజు (779—813) నాస్థానముననుండి రాష్ట్రకూట ప్రభువైన జగత్తుంగబిరుద ధారి, మూడు గోవిందుని (794—813) యాస్థానమునకు వచ్చి మంత్రి లలో గొకడాయెను. ఇతడు కాదంబరి, ఉత్తరరామ చరిత శిశుపాలవధాదిక గ్రంథ ములు నుదాహరించి యున్నాడు. నృసంతుంగుడు 'క్రీ. శ. 814—877 ప్రాంత ములనుండి కవితాజ్ఞానమార్గమును క్రీ. శ. 825 ప్రాంతమున వ్రాసెనని శ్రీ పరిశోధక పరమేశ్వరులవారే తమ 'ఆంధ్ర కర్ణాటక సారస్వ'— పుట 4 అ. జ్ఞా పికలో అనుగ్రహించి యున్నారు. క్రీ. శ. 779 నాటికే మాఘుని చాలప్రసి ద్దుడైనందున అంతకు ఏబది యేండ్లు ముందైనను ఉండియుండడం?

మాఘుడే తన శిశుపాల వధలో కాళికాపుత్రిని దాని వ్యాఖ్యలైన వ్యాస మును ఉదాహరించినాడట (చూ. కృష్ణ సు చర్య)

"అణు మాత్ర పదన్యాసా
పద్వ్యుత్తిః సన్నిబంధనా
శబ్ద విద్యోగో రోభాతి
రాజపీఠి రవన్యతా"

కాశీకావ్యర్థిని జయ్యాదిత్య వాసునులు రచించిరి. జయ్యాదిత్యుడు క్రీ. 661 లో గణించినట్లు చైనా యాత్రికుడు ఇట్సంగ్ ప్రాసయిన్నాడు. న్యాసమును రచించిన జీవేంద్ర బుద్ధిని గూర్చి ఇట్సంగ్ చెప్పుడు క్రీ. 695 నాటికి ఇట్సంగ్ గృహస్థునిగా ఉన్నందున న్యాసకర్త తర్వాతి వాడై యుండునని మాకుముల్లారు పండితుని యభిప్రాయము కీర్తారను పండితుడు న్యాసకర్తను మాఘునికి అనంతరని చేయుచున్నాడు పీనిబిట్టి శ్రీ కృష్ణమాచార్యులు వర్మలాతరాజు క్రీ. 625 లో పాలించుచుండినట్లు శాసనముండుటచే, ఈ రాజునకు మంత్రియైన మహా దేవుని మనుమడు, మాఘుడు క్రీ. 6వ శతాబ్ది ఉత్పరార్థమున నుండి యుండునని నిర్ణయించినారు. ఈ వాసునుడు కావ్యాలంకార సూత్రకారుడు కాదు.

చారిత్రిక నన్నివేళును చూచినను ఇది చాలవరకు సరియనియే తోచుచున్నది. ఇంకను ముందు క్రీ. 650 ప్రాంతముదే మాముడుండెనేమాయని తోచును గాని ఎంత చూచినను క్రీ. 661 కి ముందు కుదురదు. లేదా జయ్యాదిత్య వాసునులకు నమకాలికుడు కావలెను. క్రీ. 654—55 నాటికి గూర్జర మందు వాతావీ చాళుక్యుల శాఖ యొకటి ఏర్పడినది. వేంగిని రెండవ పులికేటి జయించి తన తమ్ముని అచట ప్రతిష్ఠించినట్లు, అతని కుమారుడు మొదటి క్రమయాదిత్యుడు క్రీ. 654 నాటికి రాజ్యమునకు వచ్చినవాడు గూర్జరమును జయించి అచట తన తమ్ముని ధర్మాశయ జయసేనావర్మను ప్రతిష్ఠించెను. నాటికి విస్తృత స్వతంత్ర రాజులు పోయి చాళుక్యులు అక్రమించిరి వీరికడ మాము దుండినట్లు లేదు ఈ ధర్మాశయుని కుమారుడు శ్రీయాశయ శిలాదిత్యుడు యువరాజుగా క్రీ. 671 లో వేయించిన శాసనము కలదు క్రీ. 643లో లాట దేశమునొక విజయరాజు స్వతంత్రుడు 655 లో నీ ప్రాంతమును సేంద్రులకు వృద్ధి వల్ల విక్రమించి, శక్తియునుగల రాజుగానుండెను. గూర్జరమును ససారి రాజధానిగా (సూరత్ జిల్లా) మంగళ రాజవీణయాదిత్యుడు 700—732 ప్రాంతమున పాలించుచుండెను. ఇంతలో కర్ణాటక దేశ చాళుక్యులు క్రీ. 755 ప్రాంతమున రాష్ట్రకూటులకు వడి పోయిరి. రాష్ట్రకూటుల దంతి దుర్గుడు జయించి అతని కుమారుడు మొదటి కృష్ణ రాజు క్రీ. 756 నుండి రాజు నెను. తర్వాత మూడవ గోవిందుని యాస్థానమునకు (794—813) రాష్ట్రకూటుల రాజ్యమునకు వాసునుడు వచ్చియున్నందున ఇతనికి పూర్వుడు మాఘుడు ఎరివిదవ శతాబ్దము పూర్వార్థము కొదగును ఇట్లు వచ్చినవాసునితో కూడ మాఘుని కావ్యమును వచ్చియుండుననుటలో సందేహము లేదు. గుణగ విజయాదిత్యుని కాలము క్రీ. 848—892 గావున మామునిగ్రంథమే ముందుదిగా కనబడుచున్నది.

ఇంకొక యాశ్చర్యమేమిటగా— మాఘుడు పదవశతాబ్దమువాడని ప్రాసయి యీ పరిశోధక పరమేశ్వరులే, తాము రచించినదియు, పై న్యాసమునందే 'చూడుడు' అని అధోజ్ఞాపికతో తెల్పినదియునగు 'ఆంధ్ర కర్ణాటక సాహస్య తమలు—పరస్పర ప్రభావము' అనుగ్రంథమున "మాఘుడు క్రీ. 7వ శతాబ్ది, శిశుపాలవధ కావ్యమున చంపకమాలా వృత్తమును వాడియున్నాడు. తొలుత కన్నడ కవుల సంస్కృత వృత్తమును వారికి నియతమగు ప్రాసనియమముతో గ్రహించగా, తెలుగు కవులు దీనిని యభిప్రాయ నియమముతో గ్రహించిరి" అని ప్రాసయిన్నాట. అది 1961లో వ్రాయబడినది మరి యీలోపల అభిప్రాయమే మార్పు కావారా ? అది తెలిపి ఉపసత్తులిచ్చియుండిన ఎంత బాగుండెడిది.

పోనిండు—గుణగ విజయాదిత్యుని (849—892) సాతలూరు తామ్ర శాసనమున ప్రాసముతో గూడిన చంపక మాలావృత్తము కానవచ్చుచున్నది గదా 'అరిన్యపవాజి వారణ' ఇత్యాది. దీనిని గురించి శ్రీ నేలబూరి వెంకటరమణయ్య గారు 'గుణగ విజయాదిత్యుడు—రాష్ట్రకూటులు' అను వ్యాసమున విపులముగా చర్చించి తుదకు ఇట్లు నిర్ణయించినారు. (చూ. పల్లవులు—చాళుక్యులు అనుగ్రంథము పుట 347) "ఆంధ్ర సంప్రదాయమునకు ప్రధానాంగము యతి. ఇది సంస్కృత కర్ణాటాది భాషలలోని యతి, అనగా విరామము, గాదు. ఆంధ్ర సంప్రదాయము ననుసరించిన యతి. గుణగ విజయాదిత్యుని నాటి యుద్ధంకి ధర్మవర కాననములయందు గానవచ్చుచున్నది నాటికి సాతలూరు కానన చంపకమాలయందు గానవచ్చు దానికంటె భిన్నమైన యతి నియమమును ఆంధ్ర కవులు పాటించుచుండినట్లు తెల్లము. అనగా నప్పటికే నేటివరకు చెల్లుచుండు సంప్రదాయ మేర్పడినది... ఏ కారణము చేతనో సాతలూరు కానన గ్రంథకర్త ఆంధ్ర సంప్రదాయమును త్యజించి కర్ణాటక సంప్రదాయము ననుసరించినాడు. కాని యతని మార్గ మాండ్రకపులకు రుచింపలేదు. ఇట్లు గుణగ విజయాదిత్యునికి పూర్వమే యాంధ్రమున పద్ధతవన ప్రారంభమాయెనని తలచుట కవకాశమున్నను చాళుక్యులకు పూర్వము తెలుగువారు కవిత్వము నెప్పియెరుగరని ధృఢముగ చెప్పవచ్చును. ఈ పట్టున—

‘మునుమార్గ కవితోకం
బుర వెయగ దేశనిత బుట్టించి తెను
గును నిలిపి రంధ్ర విషయం
బున జన జాళుక్యరాజ మొదలుగ వలువుతో’

అనునప్పైచోడుని పద్యమును జ్ఞాపికి దెచ్చుకొనవలయును."

శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు చెప్పినట్లు, తెనుగున రెండవ పులికేటిముందే అనగా కుల్లు విష్ణువర్ధనునికి ముందు కవిత బోత్తిగాలేదు. కాననములలో కాన రాదు. గ్రంథములును దొరకలేదు. వేంగీచాళుక్యులును పితాపుర ప్రాంతమునుండి క్రమముగా దక్షిణమునకు తమ రాజ్యమును విస్తరించుకొనుచు కుల్లు విష్ణువర్ధనునికి తర్వాత ఒక శతాబ్దమునకు గుంటూరు సీమనుపాలించ వారంభించిన నాటి నుండి అసలు తెలుగు వీరి కాననములలో కనబడుచున్నది. అనగా క్రీ. 750 దనుక తెనుగు కానరాక తర్వాత దేశమందు ఈ తెనుగుతనము కనబడుటకేమి కారణమని అలోచింపగా గొప్పకారణము కనబడినది. ఇది వెంకటరమణయ్యగారు సరి పోధించి తెలిపిన యపూర్వ విషయము— బాదామీ చాళుక్యులవతనమును రాష్ట్రకూటుల విజృంభణమును దీనికే ప్రబల కారణములు—పై పుస్తకమునందే(పుట 236) ఇట్లు ప్రాసయిన్నారు.

"మేములవాడ చాళుక్యులు రాజ్యమునల్పిరది తెలుగుదేశము. వారు కర్ణాటక వాఙ్మయమును పోషించిరి" .. "ఆంధ్రులకీయుగమునకప్పు భాష పైవీయతి మొనవేల కలిగిరది ? .. క్రీ. 10వ శతాబ్దము వరకును తెనుగున గావ్యరచన ప్రారంభము కాలేదు. తత్పూర్వ మాండ్రులు, సంస్కృత ప్రాకృతాది భాషల యందే గ్రంథరచన సాగించెడివారు దీనికి గారణము వారూ భాష గ్రంథరచనకు దగి స్థితియందుండక పోవుటయే. క్రీ. 7వ శతాబ్దమునకు బూర్వము మన మాడు వాండ్రభాష ప్రచారమును నుండెనని చెప్పుటకు దగి సాక్ష్యములేద."

క్రీ.శ. 600-630ల మధ్య కవిరాజ్యమును పరిపాలించుచుండిన మొదటి మహేంద్ర విక్రముని విరుదావళియరకు ఆంధ్రభాష మొదలు పాడకట్టుచున్నది. అతనికి సమకాలికులైన రేవాటి తెలుగు చోళరాజుల యొక్క శాసనములు సంపూర్ణముగ సంభ్రాంతియందే వ్రాయబడియున్నది. అట్లే క్రీ.శ. 7వ శతాబ్దిద్వితీయ పాద ప్రారంభమున వేంగి దేశమును జయించిన పూర్వ చాళుక్యుల శాసనములు కొన్ని సంపూర్ణముగ తెలుగునందే వివరింపబడియున్నవి కాని ఈ శాసనములన్నియు సజన శాసనములు. పద్యమొందును కానరాదు. వీనినాధార పరమకావీ యప్పుడు తెలుగువారు నిజభాషయందు కననము సెప్పనేర్చియుండిరో లేదో నిశ్చయించుటకు వీలులేదు.

“చాళుక్యుల రాకతో నాంధ్రదేశ చరిత్ర యందొక నూతన యుగము ప్రారంభమగుచున్నది. జాతీయ జీవనము బహుళముగ మారిపోయినది . . . చాళుక్యులు కర్ణాటకులు. . . కర్ణాటాంధ్ర దేశముల మధ్యరాకపోకలు పెచ్చైరెండు దేశముల ప్రజలకును దృఢ సంబంధమేర్పడినది . . . జనుల . . . యందు కొంత మార్పు. . . ముఖ్యముగ భాషయందు పాడమాసినది. . . భాషయందలి శబ్దజాలము విస్తరించినను, పరిశుద్ధత చెడినది . . . లప్పుడు శాసనములు తప్ప లిఖిత వాఙ్మయమేదియు లేకపోవుటచేత గ్రంథ రచనయందు అభిరుచిగల విద్యావంతులందరూను సంస్కృతముందో, లేక రాజభాషయగుకన్నడముందో గ్రంథములను రచించెడివారు. ఈ కారణమువలననే పంపాది యాంధ్ర జైన కవులు తమగ్రంథములను కన్నడమున వ్రాసిరి ఆంధ్ర తెన వ్రాహ్మణ సామంత ప్రభువులైన మల్లనయ్య పాన్నమయ్యదులు కన్నడ కవుల కాశ్రయమొసంగి వారిని కర్ణాటక మున గావ్య రచనకు బురికొల్పిరి. (పు. 239)

“కాని తెలుగు దేశమున కన్నడ భాష కీట్టి గౌరవము చాలకాలము జరుగలేదు. రాజకీయ కారణముల వలన నాంధ్రదేశమున గన్నడభాషకు ప్రచారము క్రమక్రమముగ తగ్గ నారంభించెను. బాదామి చాళుక్యుల దొరతనము సాగినంత కాలమును పూర్వ చాళుక్యులకును కర్ణాటకులకును మైత్రి యుద్ధిచ్చిన్నముగ నడచినది కాని క్రీ.శ. 8 వ శతాబ్ది మధ్యమున రాష్ట్రకూటులు విజృంభించి బాదామి చాళుక్యుల యధికారమును కూలద్రొసి కర్ణాటక సింహాసన మాక్రమించిన దాదిగ పూర్వ చాళుక్యులకు వారితో వైరము పొనగి . . . తదారభ్య . . . పూర్వ చాళుక్యులు తాము కర్ణాటకు లగుటకు విస్తరించి తమ ప్రజలతోనేకీ భవించి. . . తెలుగు భాషయందు దభిమానము పెచ్చి . ఆంధ్రమునను కావ్య నిర్మాణము సేయుట యుక్తమని నిశ్చయించి కవుల నాదరించి కననముల్లలు బురికొల్పిరి. ఈయంశమునే నన్నెచోడదేవుడు తన కుమారసంభవము పీఠిక యందెట్లు తెలిపియున్నాడు. ‘మునుమార్గ పవిత . . .’ ఇందువలన. . . తెలుగును చాళుక్యులు నిర్లభినయు వారికి బూర్వము తెలుగున కవిత్వము లేదనియు తెల్ల మగుచున్నది. . . తెలుగు సంధ్ర విషయమున సీరిసిన చాళుక్యరాజు గుణగవిజయాదిత్యుని పూర్వకులగు పూర్వ చాళుక్యులతో నొక్కడుగ నుండునని తలంపట యుక్తము.”

తర్వాత ‘తెలుగు కావ్యముల మీద కన్నడ ముద్ర విలిచినందులకు తార్కాణము’ లిచ్చి టుదకు ఇట్లు విరూపించినారు ‘శాసనముల సాక్షి యముసుట్టి చూడగా మొట్ట మొదలు తెలుగున ఒడములు కేవలము తెలుగు దేశమున ప్రచారమున నుండిన సీరిత తరువాత బహుదేశీ ఇందములందు రచియింపబడుచుండ

ననియు దరువాత కన్నడ ఇందముల్లబడి యుక్కుటలును పుట్టములును వ్రాయుట వాడుకతోనికి వచ్చెననియు తెల్లమగుచున్నది తెలుగు పుత్త రచన సంస్కృత ప్రాకృత పుత్తముల చొప్పున గాక కన్నడ ఇందస్సంప్రదాయముననుసరించియే ప్రారంభమాయెననుటకు పై సుదాహరింపబడిన సాతలూరి తామ్ర శాసనము లోని పంపకమాతా పుత్తము సాక్షి. వీలన ద్వితీయాక్షర ప్రాస మాంధ్రకర్ణాటక పద్యకవిత్వములకు సామాన్య లక్షణమేయై నను నాంధ్ర కవులు ప్రాసతోబాటు బాటించు మరియొక ప్రధాన నియమమగు ‘యతి’ యందు కానరాదు. తెలుగు కవిత్వమునం దాదినండియు యతిప్రాసలు గానవచ్చుచున్నవి. గుణగవిజయాదిత్యునికి పూర్వమే ‘యతి ప్రాస’ నియమములు స్థిరముగ నేర్పడినవి. కావున గుణగవిజయాదిత్యుని సాతలూరి తామ్ర శాసనములోని ‘పంపకమాలయందు ప్రాస మాత్రము గానవచ్చుటయు ‘యతి’ లేక సోపుటయు జూడగా నాద్యమున తెలుగు కవులు కర్ణాట చందస్సంప్రదాయము ననుసరించి పుత్త రచనకు దగిలని తోచుచున్నది. కాని తెలుగు వారియందు ‘యతి’ లేని కవిత్వము సుతీక్ష్ణ దాత్రైలు కావున వారు కాలక్రమమున ‘ప్రా’ తో పాటు ‘యతి’ ని గూడ చేర్చి పుత్తనలకు రచింపగడగిరి.”

“చాళుక్య రాజ్యస్థాపన యాంధ్ర కవితకు గౌరవభూతమైనది. అనగా నాంధ్ర కర్ణాటక సంయోగము వలన తెలుగు కవిత్వము పుట్టినది. ఇది ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్రకారులందరూ విస్తరింపదగిన విషయము ఈ కారణమువలననే ఆంధ్రకావ్య స్వరూపమునను చందస్సునను కన్నడపు పోలికలు కానవచ్చుట.”

ఇటీవల వెలువడిన జినవల్లభుని గంగాధర శిలాశాసనమును పరిష్కరించి ప్రకటించుచు క్రీ వెంకటరమణయ్యగారు (మా పిల్లవులు—చాళుక్యులు పుటలు 257—282) అది, పంపనపాకవి తమ్ముడును సకల కళా ప్రవీణుడునునైన జినవల్లభునిదనియు, వీరాంధ్రులనియు, వీరికాలము క్రీ.శ. 945 ప్రాంత మనియు వ్రాయుచు, ఇతని రచన నుండి ప్రాసిన తమ కందపద్యములను తెలుగుతో వ్రాయబడిన వానిని ఉదాహరించి ‘మొదటి రెండును తెలుగు కవితా సంప్రదాయాసారము యతిప్రాసలతో కూడియున్నవి మూడవ పద్యమందు ప్రాసము కలదు గాని యతిలేదు ఇందు శాసన రచయిత ఏదో కన్నడ కవిత్వ సంప్రదాద సనుసరించినాడు’ అని తెలిపినారు.

చూడగా క్రీ.శ. 730 నుండి 1000 వరకు, నష్టయ అవతరించు వరకు, ఆంధ్ర కవిత్వ చరిత్రతో పరిణామకాలము. తెలుగువారి వ్యభావము యతి ప్రాసలు రెంటితోకవిత్వముల్లుట కాని రాజకీయ వాతావరణ ప్రభావము వలన యతిని పదలియు చేర్చియు కవిత్వము చెప్పుచుండిరి ప్రారంభమున వీరిది దేశి కవిత్వమే. అనగా, వీరు ద్రావిడ బనులుగాన సంస్కృతతెర, మార్గపద్ధతికాని దేశికవితయం దావక్తులు. పైనుండి వచ్చుచుండిన సంస్కృత కితావాహిని ప్రభావము వీరిని కూడ చలించ జేసినది. కర్ణాటకులను ద్రావిడలే అందులకు ద్వితీయాక్షర ప్రాసమే సాక్షి కాని పంస్కృత కవితా ప్రభావము వీరివీరద ఎక్కుడై యతిని పూర్తిగా వ్యరించక ప్రాసముమాత్రమువదలక కవిత్వపారంభించిరి. సంస్కృత కవులను అనుకరించినను వారివలెగాక చంపూ పద్ధతిని అవలంబించిరి. ఒకవిధముగా చూడగా మార్గదేశి కవిత్వముల యొక్క కవితా రీతులకం యికతోని భిన్న సంప్రదాయములేమో కర్ణాటాంధ్ర కవితారీతులు. మరి దేశికవిత

యనగానేది? మార్గకవిత్వ కానిది. మార్గము సంస్కృతమేగాన దేయియనునది భారతదేశమందలి ద్రావిడ పద్యలియే కావలెనుగదా. దీనికి ఉదాహరణము తమిళ వాఙ్మయమే.

భారతీయ వాఙ్మయ పరిణామముతో మన మందరము పరికోధింపక విస్మరించి యుండునది సంస్కృత కర్ణాటాంధ్ర కవిత్వముల మీద తమిళ వాఙ్మయ ప్రభావము తమిళముతో కవిత్వము అతిప్రాచీనకాలము నుండియు కలదను విషయమునకు ప్రత్యేకమైన రుజువక్కరలేదు. అది జగత్ప్రసిద్ధము. తమిళముతో యతిప్రాసలు రెండును కలవు. విచిత్రమేమనగా ప్రాసనువారు 'యదుగై' యనియు, యతిని 'మోనై' యనియు పేర్కొన్నారు యతినియమము వారిది, మనవలెకాక బిచ్చికము, అనగా ప్రతివృత్తమందును ఉండవలెనుగాని ఎక్కడైన ఒంక్తితో నుండవచ్చును. ఏ పంక్తియందైనను నియతమైన యక్షర సంఖ్యలేదు పద్యపాదములు నాల్గింటిలోను ఒక్కరీతిగానే ఒక్కచోటనే రానక్కరలేదు. చూడగా ఈ రెండు పద్ధతుల కలయికలోని భేదములు కర్ణాటాంధ్ర కవిత్వములని తోచుచున్నది.

మరియొక సందేహము పాడముచున్నది. కందపద్యమునకు మూలము ప్రాకృత ఛందమందలి ఖండకము లేక స్పృందకముగా తోచుచున్నది. అర్యకుసు దీనికిని దగ్గర. ప్రాకృతమనగా సామాన్యముగా మహా రాష్ట్రీయగ్రామనను కాలిదాసాదులు సంగీతాదులు మహారాష్ట్రీయే ఆశ్రయించిరి గావునను, మహారాష్ట్రీయకే ఆరెనినామాంతరము అర్యశబ్ద భవముండుటవలనను అర్యులు ప్రాకృత సంప్రదాయాదులు దేశమున పర్వయుండును. వీని ప్రభావము కవిత్వము నందుకన్న సంగీతమున వెక్కుడుగా కనబడుచున్నది. అందు చేతనే మార్గదేశి సంగీతమును వృత్తములును కనబడుచున్నవి. దక్షిణానభములో సంస్కృతప్రాకృత తమిళ పద్ధతులు కలసి ప్రాంతీయ పద్ధతులును సంప్రదాయములును, ఏర్పడి నట్లున్నవి తమిళ ఛందో విధానమును గురించి కీ శ్రీ టేకుమళ్ళ రాజగోపాలరావు గారు ఇంగ్లీషులో వ్రాసిన చిన్న పుస్తకము తప్ప మనకు చేరేదియలేదు.

మరి—మాఘుడు తెనుగు సంప్రదాయమును గ్రహించెనా కన్నడ సంప్రదాయము ననుకరించెనా, లేక ఇతనిని చూచియే కర్ణాటాంధ్రులు నేర్చుకొనిరా, ఈ పద్ధతులు మాఘునికన్న, వాస్తవముగా దాక్షిణాత్యుద్భవ భారవితో కలవా ? రవికీర్తి మత్తేభమును కర్ణాటక దేశమందుండి వ్రాసినమాత్రమున నది యొక సంప్రదాయమియు, అసంస్కృతీయమనియు నెట్లు సిద్ధాంతీకరింపగలము. సంస్కృత ఛందమునకు వైదిక ఛందము మూలము పింగళవాని ఛంద ప్రస్తావమునుబట్టి కవులు తమతమ యవకాశములను పురిస్కరించుకొని కల్పనలు చేయుచుండురు. లక్ష్మీ రవికీర్తియు మాఘుడును కల్పించి యేలయుండరాదు. ద్వితీయాక్షర ప్రాసనువారు గ్రహింపకందున వాస్తవముగా వారు కన్నడ పద్ధతిని గ్రహింప లేదనియే చెప్పవలెను రవికీర్తి కర్ణాటకుడైనచో మాఘుడు బొత్తిగా కాదుగదా. ఛందోగ్రంథములలోని సకల వృత్తములను వ్రాసిన కవి యెవడేని కలరా ? కవిత అలవాటును బట్టి, సాధననుబట్టి, అవకాశమునుబట్టి, సమకాలిక వాతావరణమునుబట్టి.

పరిశోధక పరమేశ్వరుల లెక్క ప్రకారము కవిరాజమార్గము శ్రీ శ 825 ప్రాంతముదిగదా. అందుదాహృతుడైన మాఘుడు శ్రీ శ. 848 నాటికి రాజ్యము

నకు పచ్చిన గుణగ విజయాదిత్యుని సాతలూరు శాసనమును చదువుకొని అనుకరించె ననుటకన్నవింతకలరా ఏడవ వివిమదవశతాబ్దాలలో గూర్జరప్రాంతములయందుండి, ఎప్పటనుదాక్షిణాత్యసంబంధము కనబడనిమాఘుడేమి సాతలూరుశాసనమునుచదువు కొనుటయేమి ? అంతయు తలక్రిందులుగా నున్నది. మాఘునికితోడు రాజ శేఖరుని కూడ వీరు జంటించినారు రాజశేఖరుడు శ్రీ. శ. 920 దాదాపు వరకు ఉండినందున పరవాలేదు మాఘుని కాలమునకు ముందుగాని, అతని సమకాలిక ముగా ఇట్టి రచన కానరానందున ఇతడే కర్ణాటాంధ్రులకు లేదా ఆంధ్రులకు మార్గదర్శకుడై యుండనేమో ! వామనుడు రాష్ట్రకూటుల కడకువచ్చి మాఘుని పరిచయము చేసి యుండరాదా, రాష్ట్రకూట సమకాలిక రచన యైన సాతలూరి శాసనకవి మాఘుని చదువుకొని అనుకరించియుండరాదా ? చిత్రకవిత్వ బంధకవిత్వాదులను ఎన్నింటినో చేసి తన ఛందోవ్యాకరణాది సాంఘిక్య మును ప్రదర్శించిన మాఘుడు మొత్తము నలునది యొక్క వృత్తములను వాడెనని కవిపరిత్రకారులు వ్రాసియున్నారు. అట్టికవి ఈ మాత్రము కల్పించి యుండనేరదా ?

శ్రీ శ 1931లో, మామూలు కళాశాల విద్యార్థులకు వ్రాయును శ్రీ ఆర్ 'వానదేవశర్మగారు ఇట్లు విశదీకరించినారు.

"The Maghakavya by Maghakavi treats of the staying of the Chedi king Sisupala in 20 Cantos, and is avowedly written to surpass and excel Bharavi, a distinction vouchsafed to him by orthodox Hindu opinion. There is to be found in this a luxuriance of erotic and other descriptions in which he makes a distinct attempt to improve on all his predecessors in the field. He reproduces the verbal tricks and quaint devices of Bharavi and produces various Padmabandha, Khadgabandha and Chakrabandha verses. His strong point was his grammatical and rhetorical erudition and his work abounding as it does in rare grammatical usages is oft quoted and studied by Hindu savants. He uses as many as 41 metres thus evidencing his wonderful mastery of versification." (p. 31)

ఇంత విషయముండగా వీనిని గురించి ఇంతటి పరిశోధక పరమేశ్వరులు చక్కగా నవన్వయింపక, పూర్తిగా తిద్దుబాటుగా వ్రాయుట, తమ పూర్వ రచనలో విస్మరించుట— వీనికి తగినంత ఆశ్చర్యపడగలమా? మాఘుని గురించి ఇప్పటికీ వెలువడిన గ్రంథములే వీరు చూడలేదన వమ్మగలమా? అన్నిటిని మించిన విస్మయము ఏమనగా— మాఘమునకు వ్యాఖ్య వ్రాసిన మల్లినాథమూరి ఆంధ్రుడు గదా. ఈ చంపకమాలావృత్తమునకు వ్యాఖ్య వ్రాయుచు అతడు ఈ పేరు చెప్పడు సరిగదా మరేదో చెప్పుచున్నాడు రవికీర్తి యొక్క శ్లోకము నుదాహరించిన కళాప్రపూర్ణులు మాఘుని శ్లోకము నుదాహరించలేదు. అది యిది —

"తరుగ తాకుల స్వపరిత.

పరమేశ్వరుల జన్మనః

ప్రమథిత భూభృత. ప్రతిపదం

మనీత సంభృతం మహిభూతా
పరిచలతో బలానుజ బలస్య పురః
సతతం ధృత శ్రియ
శ్రీరవిగత్త శ్రియో జలనిధేశ
తదా భవద్వరం మహాత్ "
(తృతీయ సర్గం లోకము— 82)

మర్రినాథ వ్యాఖ్య— “పబ్బకావలీ వృత్తం. ‘సజజజజజరీ సరజీ కనితా భువి పబ్బకావలీ’ ఇతి లక్షణాత్ ధృతశ్రి వృత్తమితి కశ్చిత్ ‘సజభ పురస్కృతా జజజరా రచితా భువి రుద్రదిక్పతి’ ఇతి లక్షణాత్ ” మర్రినాథసూరి వట్టి సం స్కృత పండితుడే గాని తెలుగు బొత్తిగా ఎరుగడా ఏమి? విచిత్రముగా మున్నదే. శ్రీనాథునిని విన్నకోట పెద్దనకు సమకాలికుడా, తెలుగు కావ్యములను గాని, పోనిందు ఒక్క తెలుగు పదమైనను చదివెయిందా. ఈ లక్షణము తెలుగు చంపకమాలకు సరిపోవునని ఆతనికి తోచలేదా. తోచనను చెప్పకూడదా యేమి? విన్నకోట పెద్దన కావ్యాలంకార చూడామణిలో (1402) ఇట్లు వ్రాసినాడు — ‘శ్రీకృతి ఛంద పాదం బే కమిత్యక్షరంబు.. అందు చంపకమాలావృత్తము— సజభజజర— 10 య తి—” అని తెలిపినాడు లాను పింగళ ఛందస్సుననుస రించినట్లు ఆదిపోవే చెప్పినాడు. లేక పోయిన మన, లేక వారి, చంపకమ పారపాలు

చంపకమైనదా యేమి గ్రహించారము చాలక! ధృతశ్రివృత్త మేమి? ఒక వృత్త మునకే వేరు వేరు పేర్లుండియుండును.

సంస్కృత కవులలో ఒక మగుణము కనబడుచున్నది వారికి తెలియకయే అవశ్యముగా, ప్రయత్న పూర్వకముగాక ప్రాంతీయ పద్ధతి వారి రచనలోనికి ప్రవేశించినను అఖిలవారత సామాన్యమైన పద్ధత. అనే వారు అనుసరించుచుండిరి. ఇందులకు ఆంధ్రుడైన మర్రినాథుడే వ్యాఖ్యలో చంపకమాల పేరెత్తక పోవుటయే నిదర్శనము ఇంత దూరము ప్రమాదమిట్లే భమును రవి కీర్తియు చంపకమాలను మాముడును పుజించి సంస్కృత కవులకిచ్చినవారు కన్నడ మార్గముననుసరించియే యుండినయెడల యతినిగాని ప్రాసమును గ్రహించియుండరా కొంతదొంగి లించుకానికి ఇంక కొంత కన్నమా చేదా? ఆ విధముగా నూతన ఘక్తికను నీరూ చొన్నియుండిన యెడల ఇతర కవులు గాని ప్రజాబాహుళ్యము గాని నీరిని పిచ్చులు విరుగునట్లు కొట్టి యుండరా? ఇవేయి కాపు అని సంస్కృత పద్ధతులే. చంపకమాలాది వృత్తములు సంస్కృతములో నుండు నవిగానే గ్రహింపవలెను. ఒక్కొక్క ఛంద శాస్త్ర రచయిత యో, మామూలు రచయితయో ఒక్కొక్క. పేరుతో వ్యవహరించినట్లు తోచుచున్నది బహుళముగా రచింపనంత మాత్రమున వారిది గాక పోవునా?

చక్కని చారిత్రిక దృష్టితో సంస్కృత ప్రాకృత ఆంధ్ర కర్ణాటకద్రావిడ ఛందోరీతులను చక్కగా ఎరిగిరించి పండితులు ఒక నిర్ణయమును చేయుదురు గాత.

కలగూరగంప

'పారిజాతాపహరణము'నకు

మూల గ్రంథము-1

పై శీర్షికలో శ్రీ బి. వెం. రావు అనువారు 1952 డిశంబరునెం

భారతిలో ఒక వ్యాసము వ్రాసిరి. దానిలో వారు "నందితిమ్మనకవి రచించిన తెలుగు 'పారిజాతాపహరణ' కావ్యమునకు కన్నడ భాషలో 'రుద్రభట్టు' అను కవి రచించిన 'జగన్నాథ విజయము' అను కావ్యము మూల"మని ప్రతిపాదించిరి. 'జగన్నాథ విజయ'; 'పారిజాతాపహరణ' కావ్యములకు కథాంశములలో గల సాదృశ్యములను చూపిరి. ఈ ఉభయకావ్యములందును భావసామ్యము, పదబంధ సామ్యముగల కొన్ని పద్యములను ప్రదర్శించిరి. ఇట్టి సామ్యముగల పద్యములు తెక్కుకు మిక్కిలిగా సున్నవని తెలిపిరి. 'పారిజాతాపహరణము'నకు "జగన్నాథ విజయము" మూలమని సిద్ధాంత మొనర్చిరి.

తరువాత 1958 మే నెల భారతిలో శ్రీ కె. సుబ్బరామప్పగారు 'తెలుగు కన్నడ సాహిత్యాల సంబంధం' అను వ్యాసములో శ్రీ బి. వె. రావుగారి పేరును మాత్రము ఉదాహరింపక వారు తెలిపిన సదృశ కథాంశములను, వారు ఉదాహరించిన పద్యములను మాత్రమే పేర్కొనుచు అదే సిద్ధాంతమును పునరుద్ఘాటించిరి. అంతేకాక ఇంకనువారు అనేక వ్యాసములలోను, ఉపవ్యాసములలోను "కర్ణాటాంధ్ర సాహిత్యముల పరస్పర సంబంధము" నిరూపించుటకు ఈ జగన్నాథ విజయము, పారిజాతాపహరణము పేర్లను ప్రముఖముగా ఉదాహరించుచు వచ్చిరి. శ్రీ సుబ్బరామప్పగారు ఆంధ్ర కర్ణాట — ఉభయ భాషా విశారదులుగ వనస్థులగుటచే వారి మాటలనే ఆధారముగొని చాలా మంది ఆంధ్ర పండితులను, కన్నడ పండితులను అనేక వ్యాసములందును, గ్రంథములందును గతానుగతికముగ ఇదే సిద్ధాంతమును ప్రచారమొనర్చుచు వచ్చుచున్నారు. మహా పరిశోధకులును, విమర్శకాగ్రేసరులునగు కళావ్రహ్మణ్య శ్రీ నిడదవోలు వేంకట రావుగారు కూడా ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీవారి పారితోషికమును పొంద గలిగిన తమ "ఆంధ్రకర్ణాటసారస్వతములు : పరస్పర ప్రభావము" (1961) అను గ్రంథములో అవే పద్యములనుదాహరించుచు అదే సిద్ధాంతమును స్థిర పరచిరి (పుట—127).

ఇది ఇట్లుండ బహుభాషా కోవిదులును, సర్వస్వతీ పుత్రులును అగు శ్రీమాన్ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులవారు "విజ్ఞాన సర్వస్వము"లో 'తిమ్మన' అను వ్యాసములో (నాల్గవ సంపుటము, పుట 820) "తిమ్మన కావ్యమునకు కన్నడ ముఠాని హరికథాసారము మూల గ్రంథము. కొన్ని కన్నడ పద్యములనితడు మక్కికి మక్కిగా తెలిగించిన పట్టులున్నవి" అని వ్రాసినారు. ఆ మాట నాధారముగా జేసికొని శ్రీ ఆరుద్ర తమ "సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యము"లో "అల్లసాని పెద్దన్నగారు కూడా హరికథాసారం తెలుగులో రచించినట్లు లాక్షణికులు కొన్ని పద్యాల ఉదాహరింపన్నారు. తెలుగులో పెద్దనగారూ తిమ్మనగారూ వ్రాసిన

కావ్యాలనుండి కన్నడ కవి అనువదించాడేమో పరిశోధించాలి" అని మరొక సమస్యను లేవదీసినారు. (న. అం. సా. సంపుటి 7, పుట 164.)

ఇట్లు జగన్నాథ విజయము, హరికథాసారము అను రెండు కన్నడ గ్రంథములు తిమ్మన కావ్యమునకు మాతృకలుగా చెప్పబడినవి. వీనిలో జగన్నాథ విజయమును గురించిన పరిశీలన కొంత విపులముగా చేయవలసి యున్నది. కనుక ముందుగా హరికథాసారమును గ్రంథమును గూర్చిన పరిశీలన చేయబడు చున్నది.

'హరికథాసార'మను గ్రంథముకొరకై నేను చేసిన ఆవేషణ లెంతమాత్రమును ఫలప్రదములు కావయ్యెను. కన్నడ సాహిత్యచరిత్ర గ్రంథములలో ఎచ్చటను "హరికథాసార"మను గ్రంథపు పేరు కనుపించ లేదు. కన్నడ పండితులెవరును తమ భాషలో ఆ పేరుగల పుస్తకమున్నట్లు చెప్పలేక పోయిరి. 'హరి కథామృతసార'మను గ్రంథముకంటే మాత్రము కన్నడములో నున్నది. కానీ అది యంతయు ముక్తకప్రాయములైన భక్తి కీర్తనల సంకలనము మాత్రమే. దానిలో వెచ్చటను పారిజాతాపహరణ ప్రసంగమే లేదు. అదియుగాక దాని రచయితయైన జగన్నాథదాసు 18వ శతాబ్దపు ఉత్తరార్థమున జీవించినవాడు. 16వ శతాబ్దపు పూర్వార్థమున రచించబడిన పారిజాతాపహరణమునకీ గ్రంథమెట్లు మాతృక కాగలదు ?

ఈ చిక్కును విడదీయలేక నేను శ్రీ నారాయణాచార్యుల వారికే ఒక లేఖ వ్రాసితిని "తాము విజ్ఞాన సర్వస్వమందు పేర్కొన్న 'హరికథా సార' గ్రంథమును రచించిన కవి పేరేమి? ఆ గ్రంథము ఎచ్చట లభ్యము కాగలదు? దయచేసి తెలుసు గోరెదను." అని శ్రీ ఆచార్యులవారు దయతో వెంటనే సమాధానమొసగినారు. "విజ్ఞాన సర్వస్వమందు నేను తిమ్మన పై వ్యాసము వ్రాసినట్లు గుర్తు లేదు. ఎట్లైనా రుద్రభట్టు రచించిన జగన్నాథవిజయములోనే పారిజాతాపహరణ కథ ఉండేది. హరికథామృతసారంలో పారిజాతాపహరణ ప్రసక్తి లేదు. విజ్ఞాన సర్వస్వంలో అచ్చు తప్పు పడియుంటుంది. రుద్రభట్టు వ్రాసిన జగన్నాథ విజయాన్ని ముక్కుతిమ్మన చూచి వుంటాడు" అని.

అలోచింపగా, జగన్నాథవిజయ, జగన్నాథదాస — అను పేరులందరి సామాన్యంశమైన 'జగన్నాథ'కబ్బమే ఈ పారపాటునకు కారణమని తోచుచున్నది. ఆచార్యులవారు ఎప్పుడో జగన్నాథ విజయమును చూచియుందురు. లేదా అది పారిజాతాపహరణమునకుమాతృకయను ప్రవాదమునువినియుందురు. కాని, 'తిమ్మన' వ్యాసము వ్రాయునపుడు "జగన్నాథ విజయము"నకు మారుగా 'జగన్నాథ దాసు' వారి స్మృతి పదమున మెదలియుండును. జగన్నాథదాసు రచించిన గ్రంథపు పేరుకూడ వారి జ్ఞాపకములో కొద్దిపాటి మార్పు చెంది "హరికథామృతసారము" నకు మారుగా 'హరికథాసారము'గా రూపొందినది. దానితో అది పరిశోధించదగిన అంశముగా ఆరుద్రగారికి పొడగట్టుట సహజమే గదా.

వీది ఏమైనను "హరికథాసార"మరిచికను సృష్టించిన శ్రీ ఆచార్యులవారే ఇది భ్రమజనితమని అంగీకరించుటతో హరికథాసారవాదము నిర్మూలమైనది.

ఇంకను జగన్నాథ విజయము పరిజాతానహరణమునకు మూలమును నాదము నందలి సాధక బాధకములను వివరముగా పరిశీలించుము.

(“తెలుగు పరిజాతానహరణము, కన్నడ జగన్నాథ విజయము: ఒక యల నాత్మక పరిశీలన” అనునది, పాచ్.డి.సిద్ధాంతవ్యాసము ఆధారముగా రచించబడినది.)

- శ్రీ చన్నాప్రగడ తిరుపతిరావు.

నైషధ శైవము

నైషధముక మహాకావ్యము. సంస్కృత మహా కావ్యములలో దానిని మించిన కావ్యము లేదన్నచో అశ్రర్యముగానేరదు. ఆస్కారణమున నది వెలువడిన నాటి నుండి నేటివరకు మహామహాలేందరో దాని సౌందర్యమునకు ముగ్ధులై తమ తమ వ్యాఖ్యానముల మూలమున ఎలుగెత్తిచాటియున్నారు. మహామహాపాద్యాయుడగు మల్లినాథసూరిగారు తమ వ్యాఖ్యానము ప్రకటించుటతో నాంధ్ర దేశమునకు ప్రవేశకారమొనర్చియున్నారు. అంతకుముందే చాలామంది మహా నీయులు నైషధ కావ్యముపై వ్యాఖ్యానములు ప్రకటించియుండినను తరువాతి నాటిమహిమ సన్నగిల్లి పోవుటయేగాక నేటికి నామమాత్రావశిష్టములుగ మాత్రమే నిలిచియున్నవి. చాలా మంది వాఙ్మయ చరిత్రకారులు తమ గవేషణమున నీ వ్యాఖ్యానములసంగతి నుట్టింకించిరి గాని ఫలితము తృప్తయే. దీనికి తోడు ఆయా ప్రాంతములలో వండితులు వ్రాసిన వ్యాఖ్యలు ప్రబలములున్నవి. అట్టి వానితో నారసింహజేదరక కృతమయిన వ్యాఖ్య మహారాష్ట్రప్రాంతమున ప్రచుర ముగనున్నది. అంతయొక్క కొందరు శ్రీ హర్షులవారు అద్వైత ప్రచారకులని అద్వైతపు విశేషములెన్నియో నైషధకావ్యమున సుప్రసిద్ధి చెప్పువారును నాటి కిని నేటికిని యావద్భారతమున గలరు. ఇట్టివారి ప్రచారములవలన శ్రీహర్ష కావ్యమును చదివి యాదార్థ్యము వ్రాసేవారి సంఖ్య తగ్గిపోయినది.

కాననిదాని నూతనగా రాసిన వారికి బల ప్రయాణము పోగించుచున్న సాహిత్య వధికులకు మరియొకసారి ఎలుగెత్తి జాగ్రత్త చహించ వలసినదని భావించిన గౌరవము—ఎన్ని శతాబ్దములుగనో నైషధమహా కావ్యమయొక్క తత్వమును వెలువరింప గలిగిన సాహసము—అసాధారణ తత్వ చింతనము నెరపిన మహాగ్రంథము నైషధ సంజీవని. దానిని శ్రీ పెదపాటి నాగేశ్వరరావుగారు రచించిరి. శ్రీవాల్మీకికి “శ్రీనాథుని పంక్ష ప్రాణములు” అను గ్రంథమును రచించి శ్రీహర్షశ్రీనాథుల పృథకులమును ప్రదర్శించిరి. శ్రీనాథుని విషయమున గూడ తెలుగు సాహిత్యమున కవి చరిత్రకారులు, వాఙ్మయ చరిత్రకారులు, శ్రీనాథుని విషయమున నానక్రీతో రచనలు సాగించిన వారియొక్క, రచనలు వానియొక్క తత్వద్వైషమ్యము వెలువరించిరి. విశ్వ విద్యాలయములను ఆకాదమీలను అంటిపెట్టుకుని రచనలు సాగించుకొందరు శ్రీవారి గ్రంథముపై బాణములు విడిచిరి కాని అవి తిరిగి వారివారి అముల పొడినే చేరినవి. ఆధార్య పె. నాగేశ్వరరావుగారి నైషధభాష్యముతో వెలువరించిన విశ్లేష విషయములతో శ్రీ పద్మావతి ప్రదర్శనకు సంబంధించిన వివేచనము ముఖ్యమయినది. శ్రీ హర్షుడు, నైషధ కావ్యరచన వలన వెలువరించిన సందేశమేమి? ఆ సందేశమున విలసిల్లెనుటలో శ్రీ హర్షులవాతెట్టి మెళుకువ చూపిరి? దానికి గల విస్తృతార్థము తెలుపుచో అని ప్రాచీన వ్యాఖ్యలకు చూసగలిగిరా? ప్రస్తుత వ్యాఖ్య

మూలగ్రంథమునకునతోరకమా? కాదా? అని విచారించి సత్యము నన్వేషించితి మేని నున్న ప్రాయమైన ఈ నాటి పంక్షుల వ్యాఖ్యల ప్రపంచములో వాక సముహారమేతెంచి ఈ గ్రంథము తయారయినదనియు శ్రీహర్ష భారతీకిది ఆమూల్యభరణమనియు నంగీకరింతురు. ఎన్నియో శతాబ్దములనుండి నైషధ భారతీలో మరుగుపడి పోయిన తత్వ సరస్యాలు నెన్నిటిలో వివిధ వ్యాఖ్యల జటిల వాదములలో మరచి పోయినవాటిని క్రోడీకరించి కవిప్రదయమునకు దగ్గరియగు విషయములు ప్రస్తావించుటవలన ఈ వ్యాఖ్య నైషధ భారతీకి ఒక అనర్హ భూషణముగు చున్నది. శ్రీనాథు వివరించిన శ్రీపద్మావతివిషయములను సూక్ష్మముగ పరిశీలించుము.

శ్రీ హర్షుని కథాభీజ నిర్దేశమును వ్యాఖ్యానించుచు చూపిన శ్లోకము

దీగీత బృందాంత విభూతిరీతిం

దిశాంస కామప్రసభావరోధినిమ్

బభారతాస్త్రిడి దృశం ద్యయాధికాం

నిజలతేతావతరణ బోధికామ్ || (1-6)

ఇందులో నైషధ కథాభీజము శ్రీ పద్మావతి సద్వర్ణనమున నున్నదన్న సంగతి వ్యాఖ్యలన్నిటిలోను ప్రస్తావితముకాలేదు. దీనిని మహాకవి తన ప్రతిభా విశేషముచే రత్నమునకువలె పొదిగియుంచినాడు. అందులకే కథానందేశమున పాత్రప్రత్యమున కుత్సమ స్థానమొసంగినాడు. దీనిని ఏ కొంతగానో గ్రహించినందువలననే శ్రీనాథుడిట్లు పలుక గలిగెనన్న విధి నాదము పరమసత్యము శ్రీనాథుని పర్యవీల్యుని

తాదినేత్రుని యనరావతారముగల

దెలుపు దిక్పాల కాంతావతీర్ణుడతడు

కామనందార హరణ ప్రగల్భమైన

శాస్త్రమనుషేరి యదిక లోచనము కలిమి

శ్రీనాథుడను వ్యాఖ్యాతయొక్కడు శ్రీ హర్షుని నైషధముపై వ్యాఖ్య వ్రాసినట్లు తెలియుచున్నను అది దొరుక లేదు. కావున దానికిని శ్రీనాథమహా కవికిని ఎట్టి సంబంధము లేదని చెప్పవచ్చును ఇట్లే శ్రీ హర్ష భారతీలో శ్రీ ప భావోద్ధిపనముగల పట్టులు కొకొక్కలు. ప్రతిపక్షలోను వాడిన ఉపమానములు చాటికి గల శ్రీ వక్తా సంబంధములు ఈ వ్యాఖ్యలో మాచితమయినవి. ఇవి అన్నియు మల్లినాథవ్యాఖ్యతో ప్రాముఖ్యతనందలేదు. దానికి కారణమొక్కటియే. శ్రీ ప సంప్రదాయములో పుట్టి పెరిగిన వారికిని ఇతరులకును ఆయా సంప్రదాయములను పృథకులమునకు వట్టింపు కొనుటలో గల పట్టు విడుపులు ఇంతవరకు మల్లి నాథవ్యాఖ్యపై ఆధారపడిన పఠనపాత్రవననములలో గల విషయమునకు దానికి భిన్నముగ ఆలోచనోద్వేగముగ వెలువడిన రచనకును భేదము చూడ గగ్గము శ్రీ హర్షుడిది గమనించియే కావోలు తన వాణిలో ఒక ఎత్తిపాడుపు పొడిచినాడు

అగ్నిహోత్రం త్రయో తంత్రం

త్రిదండం భస్మ పుండ్రకమ్

ప్రజ్ఞాపాదప నిర్భవామ్

తేనో బల్బతి జీనికా || (17-38)

అట్లే శైవ సమయములో విశిష్టములైన సంప్రదాయములు నేటి నామమాత్రావశిష్టములనయిన వాటిని గూడ పెండ్లినినాడు. దారిద్ర్య విద్రావణ శబ్దముపై శ్రీ పెదపాటి నాగేశ్వరరావుగారు వ్యాఖ్యానించుచు నన్నవోడమహా కవి రచించినకుమార సంభవమును కావ్యముతోగల దారిద్ర్య విద్రావణస్తవము పై తులనాత్మక దృష్టిలో వెలువరించిన వ్యాఖ్యయు గమనింప దగినది. ఈ గ్రంథమున పరిశీలించబడిన మరియొక విషయము సర్కాంత శ్లోకముల యా చిత్త్యమును గూర్చినది. చూడుడు

శ్రీహర్ష : కవిరాజరాజమకుటాలంకార హీర : సుతం
శ్రీహీర : సుషువే జితేంద్రియచయం మామల్లదేవీచయం
తచ్చింతామణిమంత్రచింతన నలే శృంగారభంగ్యమహా
కావ్యేచారుణి నైషధీయ చరితే సర్గోయమాదిర్గతః

అనుగోరణితో ప్రవహించిన సర్కాంత శ్లోకములు చూచినప్పుడు కొన్నిప్రశ్న లేదుదగు చున్నవి. ఈ శ్లోకములు శ్రీ హర్షులవారే వ్రాసిరా వ్రాసినచో సర్కాంత ములలో చూపిన పట్టుదల అమూల్యమున నెందుకు చూపలేదు? మంగళాశాసన పరముగ ఒక్కశ్లోకమును గూడ వ్రాయలేదేమి? ఇష్టట్టుల గ్రంథపాఠముగల దనియే యెంచిన శ్రీమదాచార్యులవారి వాదము సమంజసమే ! ఈ సర్కాంతశ్లోక ములలో ఎక్కడో ఒకచో ఖండన ఖండభాద్య — గోడీర్వీశకుల ప్రశస్తిం సృరణమా ? చివరికి దోడశసర్గలో

శ్రీహర్ష : కవిరాజరాజరాజమకుటాలంకారహీర : సుతం
శ్రీహీర : సుషువే జితేంద్రియచయం మామల్లదేవీచయం
కాశ్మీరైర్మహితే చతుర్దశతయో విద్యాంవిదర్శిర్మహా
కావ్యేతద్యువిన్నైషధీయ చరితేసర్గోగమత్సాదశా (16-130)

అన్న శ్లోకమును చూచినప్పుడు నానాదేశ వర్ణనలు చూపిన మహాకవి కాశ్మీర దేశమును వదలివేసి ఎక్కడో సర్కాంతరమున మాత్రమే ఎందులకు చూపి నాడు? కాశ్మీర్ శైవమునకు కావలసిన సంకేతములనేమియు వాడలేదే? దాక్షిణాత్య శైవ దర్శనమునకు సంబంధించిన విశేషములెన్నియో కోకొల్లలుగా కని పించుచుండ కాశ్మీరశైవసమయ సంకేతము లెన్నియు కనుపింపక పోవుటచు కారణమెయ్యది? ఇక నష్టాదశ సర్కాంతమున

శ్రీహర్ష : కవి రాజరాజమకుటాలంకార హీర : సుతం
శ్రీహీర : సుషువే జితేంద్రియ చయం మామల్లదేవీచయం
యాత్మోస్మిన్ శివశక్తి సిద్ధ భగిని సాభ్రాతభవ్యే మహా
కావ్యేతస్యకృతో నలీయచరితేసర్గోయమన్వైదశః (18—149)

అను శివశక్తి సృరణము మాత్రమున్నది. ఇట్లు సర్కాంతములలో వివిధ రీత్య లలో సాగిన వర్ణనలు శ్రీ హర్ష మహాకవికి ఎంత దగ్గరవి? అన్న విషయము విచార్యమే! వ్యాఖ్యాతలు మనకు వదలి వేసిన రీతిగానే వీటిని శ్రీ హర్ష లేఖిని జన్యములని త్వరపడి అనలేము. శ్రీమదాచార్య పెదపాటి నాగేశ్వరరావుగారు సూచించిన శైవసంకేతములు ప్రతిసర్గమున నున్నవి. వారు తమ గ్రంథములో నిచ్చిన వివిధ పట్టికలిషయమున కతి ముఖ్యములు, దాక్షిణాత్య శైవసాహిత్య

మునకు చాల దగ్గరలో నున్న ఉపమానములు ఉత్తేజ్జ్వల శ్రీ హర్షవాణితో నున్నవి. కనుక శ్రీ హర్ష మహాకవి ఎర్పించిన శై వామృతము అంధ్ర మహా కావ్య ములలో శ్రీనాధాది మహాకవులు వంచిపెట్టిన దానికన్న నితరముగాదన్న శ్రీవారి సూక్తి సత్యము.

శ్రీనాధుని సంప్రపాణములు అన్న గ్రంథమున శ్రీ హర్షుని అవతారమే శ్రీనాధుని మహాకవియని సిద్ధాంతీకరించిరి. గ్రంథము వరించినచో శ్రీ హర్ష — శ్రీనాధుల ఆత్మయే మహానియతగల వాణిలో శ్రీ పెదపాటి నాగేశ్వరరావుగారి లేఖని నుండి ఈ విషయములను వెలువరింప జేసెనని చెప్పవచ్చు. మహాకవి ఋణమును తీర్చి ధన్యులయినారని చెప్పవచ్చును. త్వరలో వారి సంస్కృత—అంగ్ల—అంధ్ర భాషలలో గల నైషధవాక్య ప్రచురితమై అజరామకిర్తి వండుగాత !

- శ్రీ బండి సత్యప్రసాద్.

నారాయణుడు (గజాంకుశుండు)

(శ్రీ. శ. 945 ప్రాంతము)

మండికి సింగు కవి కూర్చిన పకల సీతినమ్మతము అను పంకలన గ్రంథముయొక్క అవతారిక (వ7) నుండి గజాంకుశ నామము తెలియుచున్నది. అయితే పకలసీతినమ్మతము పూర్తిగా లభింప లేదు. లభించిన దానిలో గజాలు కుశుని పద్యమనియుదహరింపబడలేదు.

కవి గజాంకుశుని కాలమును గురించి చర్చ చేయ వచ్చును. మండి సింగుకవి శ్రీ. శ. 1347 ప్రాంతపు వాడు. కాబట్టి గజాంకుశుడంతకు పూర్వపుకవియని స్పష్టమగుచున్నది. అయితే ఎప్పటివాడు ? గజాంకుశుడు తెలుగులోనేకాక కన్నడభాషలో గూడ గ్రంథ రచనచేసినాడు. కావున అతనిని సకల సింఛిన కన్నడకవులు అతని కాలనిర్ణయమునకు గొంత తోడ్పడుచున్నారు. శ్రీ. శ. 1049 నాటివాడైన శ్రీధరాచార్యుని జాతకలికమందును, నయసేనకవియొక్క (శ్రీ.శ. 1112) ధర్మామృత గ్రంథమందును, మల్లికార్జునకవి (శ్రీ. శ. 1245) కలర్చిన గ్రంథములోను గజాంకుశుని ప్రశంసలున్నవి. దుర్గాసింహ డను కవి (శ్రీ. శ. 1145) తన పంచతంత్రచంపూ కావ్యములో గజాంకుశుడు దండనాయకుడని తెల్పినాడు. ఆ విధముగా గజాంకుశుడు శ్రీ. శ. 1049 కి పూర్వపువాడని నిశ్చయమగు చున్నది. అయితే అతడు ఎంత పూర్వపు వాడో తెలుసుకొనవలసి యున్నది.

గజాంకుశుడు అనునది ఆ కవి యొక్క అనలు నామముకాదు' అది దిరుదనామము మాత్రమేయను విషయమును తెలుగు కవుల చరిత్ర నిడదవోలు వెంకటరావుగారు బయల్పరచినారు. రాష్ట్రకూటరాజులు దక్కును యొక్కవత్సవు ప్రాంతములో పరిపాలించిరి. వారిలో అమోఘవర్షుని కుమారుడగు మూడవ కృష్ణుడు శ్రీ.శ. 939—965వరకు రాజ్యమేలినాడు. అతనికి ఆకాల వర్షుడను దిరుదున్నది. అతడు శ్రీ.శ. 945లో శాలోద్గి గ్రామమున సంస్కృత శాసనమును వేయించినాడు. దానిలో నారాయణ మంత్రియొక్క దిరుదు గజాంకుశుడని చెప్పబడినది. మరి కొంత చరిత్ర కూడా తెలియుచున్నది. అతడు మహా

దేశములో కాంచనమునువోలు గ్రామనివాసి. బ్రాహ్మణుడు. కాండీన్యగ్రామి కుడు, కన్యాశాభియుడు. అతని తండ్రిపేరు దామపాత్యుడు. నారాయణుడు మూడవ కృష్ణునకు వ్రధాని, సంధి విగ్రహాయు.

అతడు విద్యంనుడు, కవిముఖ్యుడు, ప్రియవాది, ధర్మరతుడును శాలోర్నిగ్రామశాసనము క్రీ. శ. 945 నాటిది. కాబట్టి గజాంకుకుని కాలము క్రీ. శ. 945 ప్రాంతమని నిశ్చయమగు చున్నది. మడికి సింగనకవి పేర్కొన్న గజాంకుకుడతడే అని మరియొక అంశముగూడ రుజువు చేయుచున్నది. పై శాసనములోనే గజాంకుకుని గురించి ఇంకను ఇట్లున్నది — “కవిప్రముఖః, పారగో రాజవిద్యావాన్” అతడు రాజవిద్య అనగా నీతి విద్యనెరిగి యున్నవాడు. అట్టి వాడు రాజనీతి గ్రంథమును రచించుటలో చిత్రమేమియులేదు గదా!

గజాంకుకుడు కన్నడమునలో వ్రాసిన గ్రంథజాలముగాని, పద్యములు గాని జైటపడలేదు. ఇక తెలుగు రచనల విషయము చూచెదము.

తెలుగులో అతని రచనలు లభింపలేదని వండీతులు పలుకుచున్నారు. అయితే అది సత్యమా? మడికి సింగు వ్రాసిన వ్రాతయిట్లున్నది ‘... యాంధ్ర భాషా కోవిదులు... గజాంకుశ నీతిసార ... నీతివిశేషంబు ” 1—7 పై వాక్యములోని కొన్ని పేర్లను పరిశీలించవలసి యున్నది, పై పేర్లలో సింగన కొన్ని పేర్లను మాత్రము చెప్పివడినాడు. మనము వాటికి ప్రక్కన వీలియను. పదము చేర్చుకొనవలెను ఉదా:—వాణకృనీతి, విదురనీతి యిత్యాదులు. అయితే ‘కామండక’ పదముట్టిదికాదు. అది గ్రంథకర్తకును, గ్రంథము పేరునకును (కామండకము) గూడ సరిపోగలదు. ఇది ‘గజాంకుశ’ పదమును గమనించినచో అది గ్రంథకర్త బిరుదు మాత్రమే. దానిని గ్రంథపరముగా జెప్పదలచినచో గజాంకుశీయమనుట లెస్స. అయితే అట్లు లేదు. ఆ పదమునకు ప్రక్కన నీతి సారమును పదనమూహమున్నది. నీతిసారమునది మామూలు మాటయే. అది ప్రత్యేక గ్రంథనామముకాలేదు. కాబట్టి ఈ క్రింది రీతిగా చెప్పబడు చున్నది. కామండక నీతిసారము, శుక్రనీతిసారము, బార్హస్పత్య నీతిసారము. అయినను మన విమర్శకులు గజాంకుశ, నీతిసార అను రెండు సంపుటలను విడదీసి వేర్వేరు అర్థములను చెప్పుచున్నారు. అట్లు విడదీసిన యెడల ఆ సమాసము అర్థరహితమై పోవును. ఇతను సకల నీతినమ్మతముయొక్క లభించిన భాగములో గజాంకుశ పద్యమనియొక పద్యమునుదహరింపబడలేదు. ఇంకనుమన విమర్శకులు నీతిసార పదమునకు రుద్రుని నీతిసారముని చెప్పుచున్నారు. అది నబబా? బద్దెనకవి తన రచనలలో నోకదానిని నీతిసారముని పేర్కొన్నాడు. అయితే సకల నీతినమ్మతములో బద్దెనకవి పద్యములు బద్దెననీతియనుపేరుతో జూపబడినవి. సకలనీతి సమ్మతములో రుద్రునిపేరు చెప్పబడలేదు. కాబట్టి రుద్రుని పద్యములు సకల నీతినమ్మతములో నుండుటకు సాధ్యముగాదు. అట్లు నీతిసారమును మాట గజాంకుశ శబ్దమునకు సంబంధించినదియే కాని రుద్రుని

పేరుతో చేర్చుటకు వీలులేదు. కాబట్టి సకల నీతినమ్మతములో నీతిసారముని నూక్ష్యముగా తెలుపబడిన పద్యములు గజాంకుశ నీతిసారములోనివేకాని అన్యకములు కావు. ఇట్లే మరియొకటి కూడా తెలుపబడినది. కందనామాత్యుని నీతి తారావళిలోని పద్యములు నుదహరించినప్పుడు గూడ పూర్తిపేరు చెప్పబడక నీ తారావళియని నూక్ష్యముగా తెలుపబడినది. కాబట్టి సకల నీతి సమ్మతములో నీతిసారమును పేరున చెప్పబడిన పద్యములన్నియు గజాంకుశ నీతిసారములోనివే

అయినను అవి రుద్రుని సారములోనివై యుండునేమో కూడ వేరొక హర్షమున పరిశీలించదగును. ఆ విషయమును తెలుసుకొనుటకు ముందుగా కొన్ని విషయములను గ్రహింపవలసి యున్నది.

బద్దెనయొక్క నీతిశాస్త్రముకావళియని పిలువబడెడి గ్రంథమొక సంకలన గ్రంథము మాత్రమే. దానిలో మూడు గ్రంథముల యెంపిక లున్నవి.—1. బద్దెననీతులు, 2. బద్దెన నీతిసారముకావళి, 3. రుద్రునినీతిసారము. రుద్రుని నీతిసారమంత గ్రంథమో మనకు తెలియదు. కాని దానిలో నలువదియై డని పద్యముల వరకు నిప్పటి నీతిశాస్త్రముకావళిలో నున్నది. సకలనీతినమ్మ. ములో నీతిసారముపేరున 114 పద్యములున్నవి కదా! పైన జెప్పిన నలువది యే డు పద్యములలో నొక్కటియైనను సకలనీతినమ్మతములోగల నీతిసారములో గనబడుట వ్యాయముగదా! కాని యట్లు కనబడదు. అది చాలాదా ఆ రెండు వేర్వేరు గ్రంథములని రుజువు పరచుటకు. అట్లుగాక బద్దెన పద్యములు కొన్ని సకల నీతి సమ్మతములోని నీతిసారము గజాంకుశ నీతిసారమే కాని మరియొకటి కాదు. అట్లు మనకు గజాంకుశ నీతిసారములోని 114 పద్యములు లభించినవి. అదియంత పెద్దగ్రంథమో మనకు తెలియదు, కాని మానవల్లి రామకృష్ణ కవిగారు నీతి సార మను పేరుగల ఆ పద్యములను పరీక్షించి బార్హస్పత్య నీతిసారమునకు అవి అనువాదముగా గనబడు చున్నవన్నారు. బార్హస్పత్యము మూడువేల శ్లోకముల గ్రంథము! గజాంకుకుడా గ్రంథమునంతకు తెనిగించి యుండడు. ఆ నాటి దేశభాషలలో గ్రంథ రచనా పద్ధతి సంగ్రహకరణము. కావున గజాంకుశ సంగ్రహ రచనలో వెన్ని పద్యము లున్నవో తెలియదు.

తెలుగు వాఙ్మయములో గజాంకుశమను లక్షణ గ్రంథమున్నది. అది సంస్కృతములోని గజాంకుశమునకు తెలుగని తెలియుచున్నది. సంస్కృత గజాంకుశము మనము చెప్పుకొన్న గజాంకుశనిదేమో మనకు తెలియదు. ఏదైనను గజాంకుకుని గ్రంథమొకటి యైనను తెలుగు వాఙ్మయమునందుండుట విశేషమే.

- శ్రీ జేకుమళ్ళ కామేశ్వరరావు.

గ్రంథ విమర్శలు

స్వవిషయం (మూడవ భాగం)

గ్రంథకర్త: శ్రీ లింగం వీరభద్రయ్య చౌదరి

(పోల్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్: త్రివేణి పబ్లిషర్స్, మచిలీపట్నం-1, మదరాసు-1 మూల్యము: 13 రూపాయలు.)

‘మూడు భాగాలుగా శ్రీ చౌదరిగారు వ్రాసిన స్వవిషయంలో మూడవ భాగం ఇది. 767 వ పుటతో ప్రారంభమయే 1248 వ పుటతో పూర్తయింది. గ్రామజీవితం, వ్యవసాయం, పశుపోషణ, లలిత కళలు, సాంస్కృతిక కలాపాలు, సంచారం, గ్రంథరచన, బంధువులు, మిత్రులు మిగిలి పోయినవి—అనే అధ్యాయాలున్నాయి ఈ గ్రంథంలో. శ్రీ పిరిడి సాయిదాదాకు అంకితం ఇచ్చారు ఈ గ్రంథాన్ని.

గ్రామజీవితం అనే అధ్యాయంలో “వర్లిక్ నర్సన్ కమిషన్”లో తనకు సభ్యత్వం లభించక పోవడాన్ని వమ్మ విషంగా విశదీకరించారు. పెడనగల్లు చేరుకుని వ్యవసాయం ప్రారంభించిన వరిస్థితులను వివరించుతూ “కుం వుత్తికి పాటిరాదు గున్నం చెన్నా” అనే పాఠాన్ని ఉటంకించారు. ఇంగ్లండులో విద్యాక్షణ పొంది సమిష్టి మదరాసురాష్ట్రంలో హోదాగల ఉద్యోగం చేసి వదలివెరమణ చేసిన శ్రీ చౌదరిగారు వ్యవసాయాన్ని కేవలజీవిత వృత్తిగా స్వీకరించారు. భూమిని సాగు చెయ్యడంతోపాటు సాహిత్య క్షేత్రంలోనూ, లలితకళారంగాలలోనూ కూడా కృషి చేయడం ప్రశంసించదగిన సంగతి అనడంలో అతి శయోక్తి లేదు. పెడనగల్లులో తన భార్యకు లభించిన ఇంటిని బాగుచేయించారు. మదరాసులో అంతవరకూ తనకు ఉండిన సొంత ఇంటిని (61షెనాయ్ వగర్) అమ్మిపేసి కుటుంబాన్ని పెడనగల్లుకు తీసుకువెళ్ళారు. ఆ తరువాత 155వ సంబరము—షెనాయ్ వగర్లోని ఇంటినికొచ్చారు. 1911లో గ్రామాల స్థితి వివిధంగా ఉన్నదీ వివరించారు 778వ పుటలో. ఈ తరం యువకులు గ్రహించవలసిన అంశాలు కొన్ని ఉన్నాయ్ ఈ అధ్యాయంలో. అంతే కాదు గ్రామాలలోని ఈ నాటి జీవితవిధానాన్ని ఇట్లా వ్రాశారు 774 వ పుటలో. “ఒకరితో ఒకరు అన్యోన్యముగాగలతో నపాకరించు వద్దతి లేదు” కాబట్టి ఈ యూరిలో స్థిర వివాహ మేర్పరచుకున్నా, మా క్రిందిన్న భూములువగైరా ఈ గ్రామానికి సంబంధించినవేయ్యేవా, నా కుమారుల స్థిర వివాహం యిదేయ్యేవా, నేనిక్కడ 20 సంవత్సరాల నుండి స్థిర వివాహ మేర్పరచుకొనియుండినా, ఈ గ్రామానికి నేను, నాకీ గ్రామం వరాయివాళ్ళుగానూ, లేక సగం పరిచయమున్న వాళ్ళుగానూ ఉండిపోతున్నాం. ఈ గ్రామంలో ఏ సంఘటన జరిగినా వివిధ వివేదాలు జరిగినా, ఏ తగాదాలు వచ్చినా నేను లేనట్లే వ్యవహరించబడుతుంది” ఇది ఈ ఒక్క గ్రామంలోనే కాదు చాలా గ్రామాలలో ఈ పరిస్థితులు ఈ విధంగానే ఉన్నాయి. పెడనగల్లు గ్రామాభ్యున్నతికి చాలా కృషి చేశారు శ్రీ చౌదరిగారు. పశువుల ఆస్పత్రి కట్టించడంలోనూ, సాం విక్రయ కేంద్రాన్ని స్థాపించడంలోనూ శ్రీ చౌదరిగారి కృషి చాలా ఉన్నప్పటికీ

ఎవరూ ఆ సంగతినే ప్రస్తావించరు. వరిస్థితులు ఈ విధంగా ఉండగా ‘మన గ్రామాలు విప్లవీకీ, వివిధంగా బాగుపడతాయ్ ? గ్రామాలలోని ప్రజల స్థితిగతులు పెరుగు పడాలని నిజంగా ఆశించింతున్న వారెవరయినా అవలు వ్నారా? పల్లెటూరి మనస్తత్వం గురించి శ్రీ చౌదరిగారు వ్రాసిన వ్యాసాలు (798వ పుట) గమనార్హాలు. ఆలోచించ దగిన అంశాలు.

వ్యవసాయం చెయ్యడంలోని అనుసానులనూ కష్ట సుఖాలను చర్చించారు ఈ గ్రంథకర్త. “భర్త వుండిన విధవ మూదిరి (గ్రాన్ విడో) ఇన్ని సంవత్సరాల నుంచి ఈ తూము ఈ విధంగా ఉండిపోయింది. ఈ కాలంలో వల్లెటూరి రైతుల సహకారమివిధంగా ఏడు స్తున్నది.” అచ్చారు 819వ పుటలో. రైతులనుంచి సహకారం లభించాలంటే అనుసంబించాలివారిని. అంతానవ్వంగా వుంటే. ఇక శ్రీ చౌదరిగారివంటి నిపుణుల అవసరం ఏముంటుంది. మన తెలుగు వల్లెలకు? కర్నూల్ డి. ఎస్. హెబ్బెస్ (టెక్నికల్ ఆయిల్ వాటర్ మినరల్ రాష్ట్ర పైప్లైన్)లో శ్రీ చౌదరిగారి అనుభవం (820—823 పుటలు) నిపుణుల మని చెప్పుకునే వారి అతిశయోక్తి దగాకొరతవాన్ని, దంభాన్ని సూచించుతుంది. అయితే మరి నిపుణులందరూ ఇట్లాగే ఉంటారని అనగలమా? ఎవరి స్వార్థం వారిదే.”

ఇక గ్రామాలలో నాకర్లు చేసే అపహాయిత్వాల సంగతిని ఈ గ్రంథకర్త ఇప్పుడు గ్రహించడం వింతగానే ఉన్నది. వరిశ్రమలు పెంపొందించడంతో గ్రామీణ వ్యవస్థ తెల్లబడినది. కదలింది కుదురు. కానీ, కొత్త కుదురు, ఏర్పడలేదు. అధ్యతన భావిలో ఏర్పడగలదన్న ఆశ అయినా లేదు.

యలమంచిలి భాస్కరరావు గారిలో శ్రీ చౌదరిగారి అనుభవాన్నించి రైతు సేవకులమని చెప్పుకునేవారి కార్యకలాపాలను విజ్ఞులందరూ వోకంట కుపెడు తూండవలసిన అవసరం విదితమవుతున్నది. శ్రీ వడ్డే కోభవాద్రిరావుగారిని కలుసుకుంటానని చెప్పిన యీ పెద్దమనిషి శ్రీ కోభవాద్రిరావుగారిని కలుసుకునేలేదట. పైగా శ్రీ భాస్కరరావు వోదినపత్రికలో “నరైన నీటి సరఫరా లేక డెల్టా రైతులు ఇబ్బంది పడు తున్నారని వోవ్యాసం రాశారట! ఎంత మోసం ?

పశుపోషణ అనే అధ్యాయంలో అనేక అంశాలను వివరంగా చర్చించారు ఈ గ్రంథకర్త. పశుపోషణ యందాసక్తిగల కర్షకులూ, తదితరులూ గ్రహించవలసిన అంశాలున్నాయ్ యీ అధ్యాయంలో. అయితే అంత వోచికా తీరికా ఎవరికీ ఉన్నది ? తమకు ప్రయోజనకలిగించే అంశాలనయినా మన రైతు సోదరులు గ్రహించరు. కారణం ఏమిటో తెలియదు? సాం విక్రయ కేంద్రం ఏర్పాటు సందర్భంగా కొంత మందితో కలసి శ్రీ చౌదరి జరిపిన పర్యటనలో వారికి తెలిసినవచ్చిన గుణపాఠాలను ఎంతమంది గ్రహిస్తారా ?

పశువులపోషణపట్ల శ్రీ చౌదరికి గల శ్రద్ధాసక్తులను 872 వ పుటనుంచి 878వ పుట వరకూ వివరించుతూ పశుపోషణ శాలోచి రాజకీయ కుతంత్రాలనూ ధ్వనిగా చిత్రించారు.

విజయవాడ పాలస్థావరీ ఏర్పాటులోని రాజకీయాలెంతమంది రైతులకు తెలుసు? పోసి ఎంతమంది రాజకీయ వాదులకు తెలుసు? 879వ పుటలో పరికినోరి అని ప్రయోగించారు. అంత బేచిత్తంగా లేదు ఈ ప్రయోగం.

భూమిని సాగుచేసే రైతు వతువులను పోషించాలి. కోళ్ళను పెంచాలి. ఇవన్నీ వరప్రదానముల గ్రామీణ వ్యవస్థలో కానీ, అసలు గ్రామీణవ్యవస్థకే పీళ్ళు కొడు తున్నారు గదా?

లలిత కళలంటే యీ గ్రంథకర్తకుగల అభిమానాన్ని 898వ పుట నుంచి 936వ పుటవరకూ వివరించారు. 1961లో ఏర్పడిన ఆంధ్రప్రదేశ్ లలిత కళల అకాడమీలో ఈ గ్రంథకర్త సభ్యులు. శ్రీ నార్ల వెంకటేశ్వరరావు అధ్యక్షుడుగా పనిచేస్తున్న ఆంధ్ర అకాడమీఆఫ్ఆర్ట్స్లో కూడా సభ్యుడు ఈ గ్రంథకర్త. ఈ రెండు సంస్థలలోని రాజకీయాలనూ నిర్మొహమాటంగా, సహనంగా వివరించారు శ్రీ చౌదరి. రైతూర్య చిత్రాలను గురించి ఈ గ్రంథకర్త చేసిన విమర్శలో (901వ పుట) విశిష్టవింతలేక పోవడం ఎంతవరకూ సమంజసమో ననుకూలిన కళాకారులు పరిశీలించడమవసరం. అదే విధంగా పిశాచి చిత్రాలును గురించిన ఈ గ్రంథకర్త అభిప్రాయాలు కూడా పరిశీలించడగనవే.

“ఏమంటే నా పేరు లింగం పిరభద్రయ్య చౌదరి గదా” అంటే “నేననది” అన్నాడు. (913వ పుట) ఒక డాక్టరు. అదే విధంగా శ్రీ నార్ల కూడా “కులాన్ని మూచించే పేర్లు నాకయ్యవ్వం” అన్నాడు. ఒక మనవి అనందర్పం దాదమకుంటాను. తెలుగు దేశంలో వాడుకలో చౌదరి అనేమాట ఒక కులాన్ని మూచించుతున్నమాట. నిజమే—అయినా “చౌదరి” అనేది ఒక కులానికి పరిమితమయిన మాటకాదు. “చౌధురి” అనే బెంగాలీ బ్రాహ్మణులున్నారు. ఇంకా కొన్ని రాష్ట్రాల్లో కూడా ఉన్నారు.

పిలం సంజీవరెడ్డి గారిని—“పిలం సంజీవ” అంటే వరసంగా ఉంటుందా? ఒకవేళ ఉన్నా అట్లా పంథోధించగలమా?

శిల్పకళ గురించి 914వ పుటలో 926వ పుట వరకూ ఈ గ్రంథకర్త వ్రాసిన అంశాలు ఈ తరం రచయితలలో ఎంత మందికి తెలుసా?

నటన అనే శిర్షికన “స్త్రీ పాత్రధారణలో శ్రీ సంజీవరావు చిత్రాంగి నేషనల్ ధారణలో అచ్చం అప్పరవగా, చిద్విలాసభోగంసానిగా కనపడేవారు (938వ పుటలో) అని వ్రాశారు. ఈ గ్రంథకర్త కళా పృథ్వీయానికి, అభినివేశానికి ఇదో విదర్శన.

సాహిత్య సాంస్కృతిక కార్యకలాపాలు అనే శిర్షికన “పాతన భాగవతాన్ని గోరూరు ముద్రాపకులు, ప్రచురణ కర్తలు ముద్రించియున్నారుకదా. ఏవో స్వల్ప పాఠభేదాల సవరణ కనిబోలేదు ఖర్చుపెట్టి అకాడమీవారు ప్రచురించటం కంటే ఏ అమృదిత గ్రంథాన్నో ముద్రింపిస్తే బాగుండేది. శ్రేష్ఠమైన అమృదిత గ్రంథాల్లోనూ వుండగా వానిని విస్మరించి, ఈ పిష్ట పేషణ మొందుకని అడిగాను” అన్నారు 943వ పుటలో. సాహిత్య అకాడమీ రాజకీయాలను సుతారంగా విమర్శించారు ఈ గ్రంథకర్త.

969వ పుటలో “క్షేత్రయ్య కృష్ణభక్తుడని, కృష్ణనియందు గల భక్తి పారవశ్యముచేత శృంగార వదలను రచించాడని, గానం చేశాడని చెప్పే దృక్పథంతో వేరు విశిష్టించును. ఆయన సౌందర్య లావణ్యస్థి మూర్తిని ఆరా

ధించాడు. ఆయన బావగీలు దైవ భక్తి ప్రేరకములుగాక మానవ జీవితానందాన్ని పెంపొందించేవి” అని ఒక ప్రసంగంలో (969వ పుట) తాను చెప్పినట్లు వ్రాశారు శ్రీ చౌదరిగారు. ఈ వాదనలో ఎంత మంది విశిష్టపిస్సార్ మరి ‘సంచారం’ అనే అధ్యాయంలో పేరు వ్రాసిన అంశాలు, చేసిన స్థల వర్ణనలూ, దేవాలయాల వర్ణనలూ, ప్రకృతి దృశ్యాలూ, చిత్రణ, పాఠకులకూ, పాఠకులకూ విజ్ఞానకూ రచయితలకూ ఉపయోగపడుతవి.

తమ రచనా వ్యాసంగం విశేషాలనూ, తమ రచనలనూ గురించి పలువురు ప్రముఖులు వ్రాసిన అభిప్రాయాలనూ “గ్రంథ రచన” అనే అధ్యాయంలో పొందు పరచారు.

మొత్తం యీ మూడు భాగాలనూ కలిపి చదవాలి. వాటిక వుండాలి. అందుకు ఉపయోగపడే ఏమని చెయ్యాలన్నా కొంత వాటిక అవసరమే గదా? అయితే “స్వ విషయం” అనే పేరు చూడగానే “ఇదేదో సొంత గొడవ. ఎవరి గొడవ వాడికి ఉండనే ఉంటుంది. ఈ గొడవ ఎవరికి కావాలనే వారికి” నమస్కారాలు. తెలుసుకుందామనే దృష్టితో చదివేవారికి ఉపయోగపడే గ్రంథమిది. దేశంలోని క్షేత్రాలనూ ప్రకృతి అందాల విష్ణు పట్టణాలనూ స్వయంగా చూడలేని వారికి, ఆయా స్థలాలను స్వయంగా చూపేటంతటి సంతృప్తిని కలిగించే గ్రంథమిది, పార్టీ మార్పిడిలూ, మురారా రాజకీయాలూ పురాణాన్ని కొంతవరకయినా పరిచయం చేసుకో దలచే రాజకీయవాదులకు ఉపయోగపడే గ్రంథమిది. ఇందుకోక ఉదాహరణ అచార్య ఎస్. జి. రంగాగారు స్వతంత్ర పార్టీకి గుడ్డెత్తే కొట్టి ఇందిరా కాంగ్రెసుతో చేరడాన్ని గురించి ఈ గ్రంథకర్త వ్రాసిన వాక్యాలు—భూసంస్కరణ చట్టాన్ని గురించి రైతుగా శ్రీ చౌదరిగారు వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాలు మరొక ఉదాహరణ.

గ్రంథాలయాలూ, రాష్ట్రవైభవము ఆదరించి, కొనవలసిన గ్రంథమిది. ఒక తిరం కథ ఇది కావడమే అందుకు కారణం. సహృదయులయినా ఆదరించితే పోసి చదివితే ఎంత బాగుంటుంది?

శ్రీ వి. ఎస్. అవధాని.

ఏది గమ్యం—ఏది మార్గం (నవల)

(రచన: మాంజీ చందూర్, ప్రచురణ : యం. శేషవరం అండ్ కంపెనీ. పికింద్రాబాద్, మద్రాసు, ముఖ్యపట్నం, మూల్యం: 2—50. పేజీలు: 152)

నేటి సమాజంలో యువతీ యువకుల్లో కొందరు ప్రేమించుకొని వివాహం చేసికొంటారు. ఈ వివాహాలు కొన్ని సత్కృతిలైనా సాధించి అసందాన్ని కలిగిస్తూ, న్నాయి. మరికొన్ని కారణాంతరాలవలన కలతలేర్పడి దాంపత్యం నశించిపోవుచున్నాయి. ఆ విధంగా నశించిపోయిన కుటుంబాధి “ఏది గమ్యం—ఏది మార్గం” నవల కాలాకాలమైన ఇతివృత్తం.

మద్రాసులో మెడిసిన్ చదువు చున్నప్పుడు మేరీకి, విజ్ఞానాధానికి పరిచయం కలిగింది. ఆ పరిచయమే వారిని దంపతులుగా తీర్చింది విరిచుపుర గుణమే ప్రధానమని తలచి కులమతాలను వెనక్కునెట్టి ఒక్కటయ్యారు. వివాహానికి స్నేహితులుతప్ప మరెవ్వరూ రాలేదు. పెద్దలమాట కాదని వివాహం చేసికొన్నందుకు సన్నిహితులు సంతోషించారు. ఆత్మీయులు ఆశ్చర్య మపించారు.

ధైర్యంగా జీవితంలో అడుగుపెట్టి ప్రాక్టీసు పెట్టారు. మేరీ జీవితానికి లోటు లేకుండా సంపాదించినను విశ్వనాథం మాత్రం సంపాదించలేక పోవచున్నాడు. మద్రాసులో ఉన్నంతకాలం వ్యతంగా నర్సింగ్ హామ్ స్టాపించుకోలేక పోయారు.

విశ్వనాథం చిన్ననాటి స్నేహితుడైన ముబ్బరాజు ప్రాతానాథ్ స్వంత గ్రామంలో ప్రాక్టీసు పెట్టాలని మద్రాసు నుండి మేరీతో తరలి వచ్చాడు. మేరీకి ఎక్కువ కేసులు వచ్చినట్లుగా విశ్వనాథానికి రాలేదు. ఆమెకు పరపతి పెరుగుతుంది. మేరీనిబట్టి విశ్వానికి ఒక రకంగా పేరు వచ్చింది. ఈ సందర్భం లోనే విశ్వం తన కన్నవారింటికి రాకపోకలు ప్రారంభించాడు. ఇంటి బరువు, భారం అన్న రామూర్తి విశ్వంనెత్తిన వేయాలని భావిస్తాడు. అందుకు అతని భార్య జానకమ్మకూడా అంగీకరిస్తుంది. విశ్వం అనుకోన్నట్లుగా చెల్లెళ్ళు తమళ్ళు పెండిండ్లు చేయిస్తాడు. పెండింగ్ పేరంటాలకు మేరీ సంపాదించిన సొమ్ము విశ్వం వాడాడు. కాని మేరీ మాత్రం విశ్వం తల్లిదండ్రులింటితో అంటరానిదిగానే ఉన్నది. మేరీ మనస్సు విచక్కుమన్నది. ఆమెకు భర్త పిల్లలు నర్సింగ్ హామ్ తప్ప వేరే వ్యావకాలేమీ లేవు. నిజంగా తన జీవితం గాను గెద్దులా వున్నది.

విశ్వం డాక్టరు వృత్తికి దూరమయ్యాడు. రాజకీయాల్లో దిగాడు. క్లబ్బుల్లో పేటలు ప్రారంభించాడు. పేషెంట్లు కంటే స్నేహితులైతూన్నారా. ఈ పరిస్థితిని చూచి మేరీ భరింపలేక పోయింది. డాక్టరు వృత్తికి వ్యాయం చేకూర్చమని అర్పించింది. అయినను ఆమె మాటలను లెక్క చేయ లేదు. విశ్వానికి రాజకీయాలలో రాణించగలననే విశ్వాసం వున్నది. భార్యకు మాత్రం అతని మీద సందేహం కలిగింది. అప్పటి నుండి వారిలో భేదాభిప్రాయాలు పాడచూపుట ప్రారంభమై వాయి. వాగ్విర్వాదం కూడ ప్రారంభమవు తుంది. దీనికంతకూ కారణం ఆ గ్రామమే అని భావించి అప్పటి నుండి మార్చాలని మరిది మోహన్, స్నేహితురాలు రోసీ సహజంబుబట్టి మేరీ ఒక అభిప్రాయానికి వచ్చి విశ్వాన్ని అడుగుతుంది. అందుకతడంగీకరించాడు. విశ్వం ఎలక్కన్నులో పాల్గొని మేరీ నిలువవుంచిన సొమ్ము ఖర్చు చేస్తాడు. ఈ పరిస్థి తుంతో మేరీ క్రుంగిపోతుంది. విశ్వానికి తెలియకుండా మేరీ వేరొకచోట ఉద్యోగం కొరకు ప్రయత్నిస్తుంది. ఈ ఘట్టమే మేరీ జీవితంలో విషాదం రేపింది. మేరీ తన బిడ్డలను తనతో తీసికొని వెళ్ళుటకునుతని కాలాని విశ్వాన్ని అడుగుతుంది. అందుకు విశ్వం ఒప్పుకోడు. పిల్లల భవిష్యత్తు కొరకు అలాట పడి అడిగితే కాదని అతడు తిరస్కరిస్తే ఆమె కుంచించుకొని పోయింది. భర్తను సక్రమ మార్గంలో ఉంచాలనే ఉద్దేశంతోనే మేరీ ఆ విధంగా చేసింది. చివరకంతా తారుమార్చింది. తను నిరాశపడిపోయింది. సామాన్య స్త్రీ లాగున ఆమె కన్నుల్లో రూములో ఉండి పంటమీద కీరసనాయిలు పోసికొని విప్పుంటిండుకుని మరణించింది. తరువాత భర్త విశ్వం తూనసికంగా వ్యధ చెంది కన్నుమూసాడు. ముగ్గురు పిల్లలు మాత్రం మిగిలారు. రోసీతప్ప తక్కిన వారెవరూ వారిని దగ్గరకు తీయలేదు. మేరీ విశ్వం మరణించారు. పిల్లలు రోసీ వరమై పోయారు. వారికి ఎదిగమ్యం, ఎదిగమ్యాం అనేది తెలియలేదు.

ఈ సవలలో ప్రముఖంగా కానవచ్చే ప్రాతలు మేరీ, విశ్వం, ముబ్బరాజు కథలో వీరి ప్రాముఖ్యం ఎక్కువ. ఈ ప్రాతల్లో కూడా మేరీ ప్రాత పేర్కొన తగింది. మేరీ కేరళకు చెందిన సిరియన్ క్రిష్టియను. తనవారిని ఎదిరించి జీవితంలో అడుగు పెట్టింది. డాక్టరుకు ఉండవలసిన లక్షణాన్ని ఉన్నాం.

కాని స్త్రీ సహజమైన ప్రవృత్తి అమెలో దాగి వున్నది. డాక్టరుగా ఉన్న ధైర్యం స్త్రీగా పోలేకపోయింది. చదువుకొన్నదే కాని లోకానుభవం తక్కువ. కులాంతరం, మతాంతరం విహీనంగా గూర్చి మొసలికన్నీరు కార్చింది. అయితే తనను కాదని తిరస్కరించిన లోటికోడలు జానకమ్మకు సహితం వైద్యంచేసి డాక్టరుగా తన విధిని నిర్వహించింది. ఒక విధికి కట్టుబడినపుడు దానికి వ్యాయం చేకూర్చుటేకాని అన్యాయంచేసి అప్రతిష్ట పొందాలనే తలంపు లేదు. వృత్తికి ద్రోహించేస్తే ఎవరినైనా భరింపలేదు. భర్తలంటే గౌరవమే కాని అగౌరవం లేదు. తెలియని విషయాలు అడిగి తెలుసుకొని తన వృత్తిలో ముందుకు వెళ్ళింది. అలాగుననే భర్తను సడిపించాలని చూపించిందికాని సాధ్యంకాలేదు. వివాహమునకుముందు వాటిల్లిన పరిస్థితులను ఎదుర్కొన్నది కాని తరువాత జరిగిన పరిస్థితుల ప్రభావాన్ని ఎదుర్కొనలేక పోయింది. ఈ ప్రపంచం నుండి కాళ్ళతంగా తొగిగమించింది. అదే ఆమెలో పీరికితనం. తాను చేసిన అన్యాయం కూడ అదే. డాక్టరుగా చేయవలసిన పనిని చేయలేక పోయింది. తనకుతాను ఆత్మహత్య చేసికొన్నది. అది అర్థవంతంగా లేదు. అంత చదివి చివరకు అమాయకురాలులా కన్నుమూసినను ఆ పరిణామం విశ్వం, పిల్లల జీవితాలను దెబ్బ తీసింది. ఆవేశంతో ఆలోచన నశించింది. కర్తవ్యం మరిచిపోయింది. పిల్లలు ఏమై పోతారనే భావం లేకుండా స్వార్థంతో సతమతమై చాతమై పోయింది. ఈ ప్రాతమై పాతకులకు సానుభూతి కలుగుట తథ్యం.

విశ్వనాథం కోస్తా జిల్లాకు చెందిన బ్రాహ్మణయువకుడు. తానెవనిమన్నును మంచిది అనుకుంటాడుకాని, దానిలో దోషాలు పట్టిచూడగలిగిన పరిశీలనా శక్తిలేదు. కులాంతర, మతాంతర వివాహం వల్ల తానొక ప్రగతివాది అనే భావం మనసులో నిండివున్నది. కులాంతర వివాహం వలన తనవారందరూ తనను వెలి వేసేసరకి భయపడిపోయాడు. ఏవిధంగా నైనా వారికి సన్నిహితం కావాలని ఉద్విఘ్నరాడు. తల్లిదండ్రుల ప్రేమకు దూరం కాకూడదనే తలంపు అధికం.

రాజకీయాల్లో ప్రవేశించాడు. చెప్పుడు మాటలువిని చెడిపోయాడు. ఏ ఆదర్శం కొరకు మెడిసిన్ చదివాడో ఆ వృత్తికి తిరోడకాలర్పించాడు. మనసు మంచిదేకాని చేసే పనులుమాత్రం వైద్య వృత్తికే వ్యతిరేకం అయ్యాయి. తన వారు మేరీని వెలివేస్తున్నను పట్టించుకోక వారి మీద అభిమానం పెంపు కున్నాడు. అతడు ఒకనైపునే ఆలోచింపగలడు. ఒక్క రోజుకూడా తన కుటుంబ సభ్యులు చేస్తున్న అన్యాయాలను చూస్తూ ఉరుకుకొన్నాడు. మేరీ కష్టపడి సంపాదిస్తున్నది. ఆమెకు నేనిచ్చే చేయూత ఏమిటి? అనే ప్రశ్న రావలెదు. ఎంతసేపూ రాజకీయాలు, క్లబ్బులు, పేటలు, స్నేహితులు మాత్రమే స్వంతగ్రామం వచ్చిన తరువాత మేరీని భార్యగా చూడలేక పోయాడు. వివాహ అయ్యేవరకు ప్రేమించాడు. ఆ తరువాత అది మరిచిపోయాడు. తానొకరకంగా ఆమె జీవాత్మాన్ని పాడు చేశాడు. డాక్టరు చదివాడు. చదివిన దానికి ప్రతిఫలంగా రాజకీయాలవ్వాలు. పోనీ ఆ రాజకీయాల్లో విజయం సాధించాడంటే అదేమీ సాధించలేని చటల అయ్యాడు. తాను తన భార్యను తనవీరిలా పలుకరింపవలెదు. భార్య కష్టపడుతూంటే చూచి సానుభూతి చూపక ఆమెయొక్క లోపాలను ప్రేలుపెట్టి చూపించాడు. కాని తనలోపం తాను గ్రహించలేని అసమర్థుడయ్యాడు.

మేరీ మరణం విశ్వనాథంలో చూర్చు తెచ్చింది. జీవితంలో రాజీనామా చేసేవాడు. తనవారు తననే పీల్చిపిచ్చి చేస్తున్నారని అదాయం తగ్గిపోయింది.

వ్యతిరేకత నష్టంగా కూనిరాగం ప్రారంభించింది. మేరీలేని జీవితం వ్యర్థంగా భావించి రానూ పిల్లలను వదలి రోకాన్ని పీడి వెళ్ళిపోయాడు. అతనిలో గమ్యం లేదు, మార్గం లేదు.

సుబ్బరాజు చదువు అబ్బని రాజకీయవాది. మంచి ఉద్దేశాలున్న వ్యక్తి. మిత్రులంటే ప్రాణం. మేరీ—విశ్వనాథాన్ని గ్రామానికి తరలించుకుని వచ్చాడు. వారిపేరు ప్రతిష్టలకు మురిసి పోయాడు. పట్టనడి సముద్రంలో పావమునిగి పోతూంటే చూచి ఏమీ చేయలేక పోయాడు. పోని జరుగు తున్నను దానికి కారణం గ్రహించలేక పోయాడు. రాజకీయాల్లో లాసుమునిగిన కారణంచేత విశ్వనాథాన్ని కూడా ముంచాడే కాని పైకి తీసుకుని రాలేక పోయాడు. ఇతడే కనుక జీవితంలో తారస్థిత్వపోతే మేరీ విశ్వనాథం దాక్టర్లుగా ప్రియమైన రెండు చేతులతో సంపాదించేవారు. ఒక దశగా సుబ్బరాజు వారి భావి జీవితనాథునిగా కారకుడయ్యాడనిపిస్తుంది.

రచయిత్ర మాలి చందూర్ను వేలాది పాఠకులు ఆంధ్రప్రభలో వరో క్షణంగా చూస్తూనే వున్నారు. జవాబుల ఊరిక నిర్వహించే తీరు చూస్తే ఆమె యొక్క బహుపుస్తక వరనాశక్తి, విషయ వివేచనాశక్తి, నూటిగా సమాధానా మియ్యటం వంటి లక్షణాలు కన్పిస్తాయి. ఎమెస్కో ద్వారా ఇంతకు గూర్వం 'భావజ్య', 'మేఘాల మేలి ముసుగు' అను నవలలు వచ్చాయి. ఒక్కొక్క నవలలో ఒక్కొక్క ప్రత్యేకత కానిస్తుంది. కాని ఈ నవలలో పేర్కొనదగిన ప్రత్యేకత ఏమీ లేదు.

సామాన్యంగా ఈ రోజుల్లో కులాంతర, మతాంతర వివాహాలు జరుగుచునే ఉన్నాయి. కొన్ని జీవితాలు హాయిగానే సాగిపోవుచునే ఉన్నాయి. మరికొన్నిపుబ్బలో పుట్టి ముఖలో మాయమవు చున్నాయి. మెడిసిన్ చదువును ప్రేమించుకొని కులమతాలను తెక్కిచేయకుండా వివాహం చేసికొని హాయిగా జీవించే దంపతులను చూడగలమేకాని ఈ విధంగా ఆత్మహత్య చేసుకొని భార్య పోవటం, తరువాత భర్త కన్నుమూయడం వంటి ఘటనలు జరుగడం చాల అశ్చర్యంగా ఉన్నది. డాక్టరు అయిన మేరీ కిరణనాయిలుపోసికొని నిష్కంటించుకొని బలవంతంగా చనిపోవటం హాస్యాస్పదంగా కానిస్తుంది. డాక్టరు అయినవారిలా చనిపోవటాని కు కాలం లేదు. ఇందులో అనపాజత్యం చాల ఉన్నది. ఈ విషయాన్ని రచయిత్ర మేరీ చదవడమయితే పెద్ద చదువు చదివింది. కాని ఆమె సహజంగా పెద్ద తెలివీ మానసిక స్థైర్యమూ గల వ్యక్తికాదు. విశ్వనాథం ప్రభావం వలన ఆమెలో కదలిక, సాహసం కలిగాయి. ఆమెకూడ స్త్రీ సహజమైన బాధలకు ముఖ్యంగా మాతృత్వపు అదుర్దాలకు గురయింది. ఆ క్షణంలో ఆమె డాక్టరు కాదు. నిద్రాపక కాదు. మామూలుస్త్రీ. ఈ పై పాఠలు గాలిపోగా ఆమె బెదరి మామూలు స్త్రీవలె ప్రవర్తించింది. అక్కడ చదువు విజ్ఞానమూ అనే ప్రసక్తి లేదు అని నమర్తించారు. ఇది కేవలం సమర్థనమేకాని యదార్థం కాదు. మేరీజీవితం చలం రచయిత్రీకి ఇష్టం లేదు గనుకనే నిభువునా నిండు ప్రాణం తీసార. నవలలో ఇదొక లోపంగా కన్పడుతూ ఉంటుంది.

మేరీని విశ్వనాథం తరువువారు అంటరానిదిగా చూస్తుంటే అదేమిటని భర్త అడుగలేక పోయాడు. భార్యకు అవమానం జరుగు తుంటే భర్త సహించగలడా అనే సందేహం కలుగుతుంది. పూర్వాపరాలు పరిశీలించి పరిష్కారాన్ని కూడ చూచినవలెకే గ్రుడ్డు అప్పగించి మిన్నకున్నాడు. దంపతులైన డాక్టర్లు జీవితంలో ఈ విధంగా జరుగుదు. కాని నవలలో జరిగినట్లుగానే చెప్పారు.

మేరీకి తగినంత ప్రాక్టీసు ఉండటం, విశ్వనాథానికి లేకపోవటం అని చెప్పటం భావ్యంగాలేదు. అటు మద్రాసులో, ఇటు స్వంత ఊరులోను రచయిత్ర విశ్వాన్ని డాక్టరుగా గుర్తింపక పోవుటచేతనే అతన్ని ఈవిధంగా చిత్రించారేమో అనిపిస్తుంది.

మేరీ చనిపోయిన తరువాత విశ్వనాథం మానసికంగా, శారీరకంగా, ఆర్థికంగా క్రుంగినట్లు చూపించి అతడుకూడ కన్నుమూసాడని చెప్పటం లభ్య రహితంగా ఉన్నది.

మేరీ విశ్వనాథం పోయిన తరువాత వారి పిల్లలను స్నేహితురాలైన రోసితీసు కొని వెళ్ళటం అనపాజంగా ఉన్నది. విశ్వనాథం తల్లిదండ్రులూపిల్లలను చూడ కనే ఉన్నారా? సహాయం పొందిన చెల్లెళ్ళకు అన్న పిల్లలు పనికిరాలేక పోయారా? ఎంత సంప్రదాయ పరాయణులైనను ఇట్టి సన్నివేశాలలో సంప్రదాయాన్ని అవలంబిస్తే బిడ్డలను గుండెలకు హత్తుకొంటారు. ఆ విధంగా రచయిత్రీ చూపించలేదు. దానికి కారణం పాఠకులే అన్వేషించాలి.

నవలలో రచయిత్రీ సందేశమేమిటలేదు. అంతేగాక కులాంతర, మతాంతర వివాహం చేసికొనే హతమేకాని, పైకిరాలేరు, చివరకు వంతాలకు పట్టం పులుకు రోనై నిండు ప్రాణాలు బలి చేయటమే జరుగు తుందని మేరీ విశ్వాం జీవితాలనుబట్టి చూపిస్తున్నారు.

కథను విషాదాంతంచేసి చూపించారు. సుఖాంతం అయితే బాగా ఉంటుంది. మేరీ విశ్వం ఉండి పిల్లలను తమలంతవారిని చేసి కమల ముందే బిడ్డల భావి పురోగతిని చూపిస్తే కథక నిండుదనం వచ్చేది. డాక్టర్లు జీవితాలను విషాదంగా ముగింపు చేయడంలో రచయిత్రీ యే ప్రయోజనాన్ని సాధింప లేదు.

సహజమగు భాష కథలో ప్రస్ఫుటంగా ఉన్నది. పరిమిత పాత్రలలో కథను నడిపించారు. జవాబులెంతి ప్రియంగా ఇస్కాలో నవలకూ అంకితంగా, శ్రమితి చూలతీచందుగ్ ప్రాసారు. ఇంకను మంచి నవలలు వారి కలం నుండి రావచ్చని ఆశింపవచ్చును.

- శ్రీ రామ మోహన్.

ముద్రారాక్షస నాటకం

ఆంధ్ర రసాస్వాదిని వ్యాఖ్యతో. వ్యాఖ్యత శ్రీమార్ కేటూగు— రామదాసయ్యంగారు. డెవిడ్ 87 + 396 పుటలు. పే 10 పూసలు. ప్రకాశకులు— ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి, కళాభవము, సైఫాబాద్, హైదరాబాదు—4.)

సంస్కృత భాషలో ఉన్న సుప్రసిద్ధ నాటకాలలో ముద్రారాక్షసం కట్టి దిని రచయిత విశాఖదత్తుడు. స్త్రీ పాత్రలు లేకుండా క్రౌర్ణబుడి రాజకీయ తంత్రాలను వివరించే నాటకాలలో ఇది అగ్ర శ్రేణికి చెందినది.

స్త్రీ పాత్రలు లేని నాటకాని, ప్రదర్శించి, రకే ఇట్టంచగా ఒకం ఉండడం అరుదు. అందులోనూ నానాస్థి కలిగిన రాజకీయ సమస్యలను వివరించే ప్రజామోదాన్ని పొందడం మరీ కష్టం. అయినా కవి తన ప్రతిభా

ఏకేషం వల్లనూ, కవితా పాటవంవల్లనూ రసవంతాలయిన నాటకాలలో అత్యుత్తమ దృశ్య కావ్యంగా దీనిని రచింపగలిగాడు.

ఇది సందరాజ్య పతనాన్ని, మూర్ఖ రాజ్య స్థాపననూ వర్ణించే కృతి కాదు. మహా మేధావి అయిన చాణుక్యుడు తన ప్రతినిధులను అనుసరించి నందులను నిర్మూలించి చంద్రగుప్తుణ్ణి మగధ రాజ్యాధినేతగా విలిపింపజేస్తూ మాత్రంతో తృప్తి పొందక, మువ్వర్య రాజ్యానికి స్వైర్యాన్ని కూర్చే వద్దని వివరించడమే దీని ప్రధాన లక్ష్యం. ప్రభు భక్తివరాయణుడైన సందరాజ మంత్రి రాక్షసుడు. శత్రు పక్షంలో ఉన్నంతకాలం చంద్రగుప్తునికి అనదలు కలుగుతూనే ఉంటాయని గ్రహించి చాణుక్యుడు ఎంతో వేర్వేరుతో ఆ రాక్షసుణ్ణి మువ్వర్యునికి మంత్రిగా ఉండేట్లు చేస్తాడు. రాక్షసుడే మంత్రి అయితే రాజ్యం స్థిరపడినట్లే! ఇందులో ఉన్నది చంద్రగుప్తుడు రాజైన తర్వాతి కథయే. మువ్వర్య పతనానికి రాక్షసుని యుక్తులూ, చాణుక్యుని ప్రతియుక్తులూ అత్యద్భుతంగా సరళమైన శైలిలో ఇందు వివరించబడినవి.

ఈ నాటకానికి సంస్కృతంలో వ్యాఖ్యలూ, అంగ్ల వ్యాఖ్యలూ, అనువాదాలూ ఉన్నవి. కాని సంస్కృత మూలాన్ని తెలుగువారు అర్థం చేసుకొనుటకు అది అంతగా ఉపయోగించవు. అట్టివారి ఉపయోగార్థం సంస్కృతాంధ్రాలలో ముద్రసిద్ధ విధానములు, అంగ్లంలోనూ, చరిత్రతోమ నిష్ణాతులు. అనుభవజ్ఞులైన ఉపన్యాసకులు అయిన శ్రీమాన్ రామదాసయ్యంగారు "రసాస్వాదిన" అనే ఆంధ్ర వ్యాఖ్యను దీనికి రచించారు. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ వారు అందంగా ముద్రింపించి ప్రకటించారు.

శ్రీ రామదాసయ్యంగారిదిదరకే కాలిదాస మహాకవి అభిజ్ఞాన శాకుంతలానికి, భవభూతి ఉత్తర రామచరిత్రకూ, ఇట్టి వ్యాఖ్యలనే రచించి కీర్తి గడించారు. వ్యాఖ్యత చాలా ముద్రణాలను పరిశీలించి రచించుటవల్ల ఈ వ్యాఖ్య అన్యూనా సతీరిక్తంగా అత్యుత్తమంగా తయారైనది. వ్యాఖ్యత తను 87 పుటల విపులహృదయంతో కవి దేశ కాలాదులు, కథాంశం, నాటిక విమర్శ, లక్షణం, సాంధ్యసంధ్యంగ వివరణ, కాలగమనం, వృత్తి వివరణ మున్నగు విషయాలను వివరించారు. నాటక తత్వ జిజ్ఞాసువులకు ఇది మిక్కిలి ఉపయోగకరమయినది.

వ్యాఖ్యలో విశేషాంశాలతో పాటు ప్రతి శ్లోకానికి అర్థ తాత్పర్య లియ్యబడినవి. మచ్చన కొక శ్లోకం, దాని రాత్పర్యమున్నా—

“పదార్థానుష్ఠానో రహయతి నృపం
స్వార్థపరతా,
పరిత్యక్త స్వార్థో వియత మయధార్థః
క్షితివతః
పరార్థశ్రేయో స్వార్థాదభిమతతతో
హంత! పరవాన్
పరాయత్తః ప్రేతః కథ మివ
రసం వేత్తి పురుషః

పరకు యుక్కురిననే తీర్పు రాజ తన యుక్కురినను తీర్పుకొక నేరక ము అట్టివాడు ఏ భోగమును ఎరుంగనేరనివాడు రాజు? కేవలము పరాధీనుడు. ఏ సంతోషమును సొంతానకు చెందనేరేడు.

ఇందు అలంకారము అప్రస్తుత ప్రశంస. ఇందు ప్రశంసించబడిన రాజ వృత్తము ప్రస్తుత వృషలాశ్రయ.” (పుటలు 155—156)

సంస్కృత నాటకములను సులభంగా అర్థం చేసుకొనుటకు ఇట్టి ఆంధ్ర వ్యాఖ్య అవశ్యకత ఎంతైనా ఉన్నది. దానికి ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ వారు ప్రయత్నించి సంస్కృత నాటకాలను ఉత్తమ రీతిని ప్రకటించగలరని ఆశిస్తున్నాను.

—శ్రీ బులుసు వేంకటరమణయ్య.

బా బు

(శ్రీ పులివెందుల గుట్టారావు, కవితా పంపుటి. క్రాన్—45 పేజీలు, వెల రు. 3 ప్రతులకు—గ్రంథకర్త, 7 రైన్, అరండల్ పేట, గుంటూరు—2.)

ఇది కవితా రీతుల కలగలపు. లేక లేక పుట్టి, ముద్దు దీరక ముందే దివికెక్కిన కుమారుని గూర్చిన అవేదన పైకుదికిన మధుర—కరుణారస స్పృహలు అక్షరరూపాన్ని పొందిన రమ్య ఇది. మువ్వరిన ఎం. ఎ. పాపైన వ్యక్తి, ఒక పసికందు మరణానికి ఇంత పరితపించడం—శరీరానికి మనస్సు కూడ అర్హ్యకరం కానందున, కవితతో గూడ తగినంత బలం లేకున్నది. ఆత్మాశ్రయ బుద్ధిని వదలని యీ రచన సర్వజనసేవైన భావోద్రేకాన్ని ప్రేరేపించలేకున్నది.

“పుత్ర శోకమే నరునికి పూర్వస్థము” అని వ్రాయగలిగిన యీ తండ్రి మనసును చిక్కబట్టుకొనగలిగినవో జీవిత వల్లరిని అశతో పోషించి పెద్ద చేయగలడు. కవిత ప్రాథమిక దశలో ఉన్నది. ఒకవడి కుదిరితే సొంపు వాటింపజేసుకునే కళలు అక్కడక్కడా అశాజనకంగా ఉన్నవి. ఈరకే జీవితానికి ఊర్పు అని యీ కవి గ్రహించితే ఇందును అందున మేలు.

అంతర్మథనం

(శ్రీ వడ్డేపల్లి కృష్ణః కవితా పంకం. డిమ్మి—70 పేజీలు. రు. 2—50 ప్రతులకు—యువ సాహితీ సమితి, సిరిసిల్లా, కరీంనగర్ జిల్లా, ఎ.సి)

ఇంతకుముందు భావకవులు ప్రేమను గూర్చి ప్రాకులాడినట్లే యిప్పుడు ముందు చూపుగల కవులు క్షుణ్ణివల కన్నీరు చెమటలను గూర్చి ఆక్రందించి, పరిష్కారం చూపించకపోవడం పరిపాటి అయినది. సరిదిద్దే శ్రోత చూపను యీ కవులందరికి ఒకే విధమైన భయంగా ఉన్నట్లున్నది. ఈ కవి నుంచి ఉద్యోగంలో ఉండి, లేనివారి అగవాలకు అంగలార్చడం పో తీసుకున్న వకీలు వాదం చూచిరి ఉన్నది.

ఈ కవి వ్రాసిన యీ కవితా బండికంన్నిటిలోను క్రిం ఒకటి! లేని వారిపై వగవుతోబాటు ఉన్నవారిపై కన్ను కుట్టడం యీయనలో ఒక విశేషం. నేటి అనినీరి, అక్రమ వ్యాపారులను గూర్చే వీరి అవేదన. స్వరాజ్యం వచ్చిన తర్వాత ఒరగబెట్టినదేమీ లేదంటాడు. ఇదంతా మామూలు రాజ కీయ వాదమే గాని, కవితా వస్తువుకు అంతగా గౌరవం గూర్చే నరుకు అంతగా

లేదు. పరుగెత్తే భావాన్ని చాల చోట్ల భాష అందుకోలేకున్నది. కొన్ని చోట్ల కవితాకారులు నిక్కి చూస్తున్నది" వల్ల కాదు"లో భోగి అభిగ్రహం అక్కడనే ఒకటిగానే మట్టిలో కలిసినారు అన్నది— విషయం మూలములుదైనా, చెప్పిన పద్ధతి భాగస్వామి. "పండుభాకుల పరితాపం"— రారే ఆకు నవవసే చిగురు టాకును గూర్చి చక్కని శయ్యతో, మర్మ భోరణిమాని వే దాంత బాణితో చెప్పిన భావం చక్కగా ఉన్నది.

దేహాన్ని మనసును అలయించే ఉద్వేగ భారం తీర్చుకోను యువకులు యిట్టి లలిత కళా వ్యాసంగం కల్పించుకోవడం మెచ్చదగిన విషయం. ఈ కవిత అభివృద్ధి మార్గాన ఎదుస్తున్నది.

చక్రమోష

(శ్రీ గిడుతూరి సూర్యం. కవిత. వెల రు. 2 క్రాన్—80 పుటలు. ప్రతులకు: ప్రతి ప్రమరణ, వానపరివారిపేటి, ముత్యాలంపాడు, విజయవాడ 11.)

ఇది నవ్య కవితా రీతుల గద్య కవిత. "వో కవీ జనరవి" అని మేల్కొప్పు గీతం పాడుతున్నాడు. ఈయన ప్రారబ్ధుడని. కాబట్టి కర్మను ఎదిరించే శక్తి లేక ప్రార్థనాయత్త చిత్తుడగుచున్నాడు. వేదాంత భావనలతో మనసు పండబారుతున్నది. భావానికి తగిన భాష విలసంతో లోకపుత్రులు చెపుతున్నాడు.

"తాను అయి కొన్న సమాజం అనే సాక్షిగూడు"లో చిక్కొని, గమ్య దర్శనం లేని నరజాతిపై జాలి చూపుచున్నాడు. "అహంబ్రహ్మస్మి" మొదలగు కొన్ని శీర్షికలలో పదాడంబర భారం క్రింద భావం అణగి నలిగి పోతున్నది. కొన్ని చోట్ల మర్మ కవిత భోరణితో బడి కవిత్యం అయోమయమై పోతున్నది. చాల విశంతువు అక్షు గాథ చెప్పిన "చక్రమోష" కవితా రసనూ ర్నితో ఉన్నది. కాని, ఇప్పుడు ఇంత చిన్న చాల విశంతువు— హరవిలాస కారదా పుణ్యం లేరేమో! అంద లేని ఆడుది సతీతయై పరిస్థితుల ఒత్తిడితో బిడ్డను కనే ఉదంతం చాలా పరిపాటిదైనా, కవితాపాకం మడికారం, సాను భూతి పూర్ణ గమనం గలిగి బాగున్నది". "పాప పాదాల పాతాళితో ఇంకా ఆరలేదు" "చాల విశంతు అక్షుకు కత్తి అంచు మీది ఎడక, జీవనస్రవంతితో ఎదు రీత" "కాలానికి అనకట్ట కట్టడం" "వృధ చెలియలి కట్టను చేదించింది" మొదలైన ప్రయోగాలు హృద్యంగా ఉన్నవి. "గర్భగుడిలో (తలి, గర్భంలోని) జనకం" "అమె పతివ్రత— అమె మాతృదేవత" అన్న వాక్యాలు యాభండకకు ఒక పవిత్ర స్థాయిని కల్పిస్తున్నవి.

— శ్రీ మరుపూరు కోడండరామరెడ్డి.

గంగామహాదేవి

(గేయకావ్యం రచన : శ్రీ శ్రీనివాసుల శేషభట్టరాచార్యులు. క్రాను పైజు 100 పుటలు. మూల్యము : రూ. 3.00, ప్రాప్తిస్థానము : యస్.యస్. బి. ఆచార్యులు. ప్రాప్తిపాడు (పి.బి.) గుంటూరు జిల్లా.)

ఇది ఆయుర్వాహనముల గేయకృతి. అతితోక పాదర్యవతి, అభివస సంగీత సాహిత్య కళా సరస్వతి గంగాదేవి. ఆమె మనోవద్మముని వివరించు భృంగమైనాడు కంపన.

నవమర్మికులు ముగుడం యెడదలవరే విరిసినవట, జడలలో మర్మిస్మిత ములే చంద్రికలై చెలగినవట.

గంగ పాంగు లడంగి లోలో కలగి కంపని తలచుచుండును. దీరగుణరత్నాకరుని యెడలొన నైక్యము నందగోరును'—ఈయనపై నారా యణరెడ్డిగారి ప్రభావం ఎక్కువగా గోచరిస్తుంది.

'కంపరాయల ఖడ్గ మంతట కదలి వచ్చెను పెండ్లికొడు కై పూజల కనర్పమై పాక్కు కేతకివోలే'— ఈయన సంప్రదాయ బద్ధుడనటానికి ఇదొక మచ్చుతునక.

'కావ్యమున కవితగా కవితలో రసముగా కాగిఖల నేకమై కలిగిపోవును రేడు'—కవిగారు రసైక దృష్టితో రచన సాగిస్తారనడానికి ఇదొక ఉదాహరణం.

'కుమదోయి సశ్రువుల క్రమమునునుండ తనువెల్ల చిత్రచిత్రముగ

కంపింప కాలుక కన్నీరు గండపాళికల అటుపోటుగ పాంగులై చారగట్ట'— ఈగంగా దేవివర్ణనము శ్లేష చమత్కృతితో మనోహరంగా ఉన్నది. గంగాదేవికి కంప రాయలపై గల ప్రేమము వర్ణించుచు కవి "తన భావమున కంపజనపాలు డాదిగో

తన ప్రాణములు కంపజన నిభుండయ్యెనో" — అనుట సముచితముగా ఉన్నది.

'ఒకరొకరి కాగిళ్ళ నొదిగి ఏకముగా గంగామహాదేవి కరగి నీరైపోయే' ఆంద్యంతము' పరిక్షణమైన భాషతో సున్న యీ పుస్తకమున 'ఎటు లైనా నా కిష్టమే', ఐనా గాని ముందుగ, చేసిరి నద్భుతాను రాగములను'—ఈ వ్యాకరణ దోషము లుండుట శోచనీయును.

'విజయనగర పురాంగణమున పుట్టి పెరిగిన రెల్లు సైతము గిండు మగలై గండరించగ వీరయోధుల చెప్ప నేటికి ?'

అట్టి భూమిని సాలించు ప్రభునియాత్మజుడు కంపరాయలు గిరిదుర్గమున తుదపెట్టి అరికాణలను చెరపట్టి విజయలక్ష్మీతో అర్ధాంగలక్ష్మీతో విజయనగరమునకు విచ్చేసినాడు. రసవన్యహోకావ్యరమ్య కారద గంగ బుక్క రాయలయనుమతితో తాను రచించిన కంపరాయవిజయమును పరించి సభను ముగ్ధమొనరించి "తార్కికా బహవ స్తుంతి శాద్వికాశ్చసహస్రతః విరలాఃకవయో లోపే సరసాలావ పేశలా" అని అందరి ప్రశంస లభించుకొన్నది. రచన, అద్యంతమూ మధురాలి మధురంగా సాగిన మంచికావ్యమిది.

27 వసంతాలు

(పురాణం రామచంద్ర కవిత. వెల : నాలుగు రూపాయలు. క్రామపులలో 68. పూర్ణిమ ప్రమరణ. వేములవాడ (505302)

ఇరవై యేళ్ళలో స్వాతంత్ర్యం సిద్ధించిన భారతదేశం స్థితిని కళ్ళకు కట్టి ఇరవై యేడు గేయ రూప ఖండికలందులో ఉన్నాయి.

"కంటి వీరొత్తుకుంటున్నాను" అనే మొదటి కవిత నేటి సమాజంలోని దైన్యాన్ని పెన్ వ్యాప్తి చక్కగా ప్రతిబింబిస్తోంది. అఖిలభారత్వంలో సభ్యత ముక్కలు కాలాదనే సమైక్యవాది ఈ రచయిత.

"కళామతల్లి! ఇజాబబాజనంతా నీ బుజాలనెత్తుతున్నారు" అని ఆవేదన వ్యక్తంచేసి చెట్టు పేరుచెప్పి కాయలపూజానే గాంగోయిలను నిరసిస్తూ రచయిత.

సామాన్యుడయిన వోటరును భస్మాసురునికి వరమిచ్చి బాధపడే బోళాశంకరునితో పోల్చి “పిల్లిగా మనుట మాని పులివలె చెలరేగు”మని సంహారాన్ని ఇస్తారీయన. “స్వేచ్ఛకు సంకెళ్ళు”అనే ఖండిక నేటి సాంఘిక రాజకీయ స్థితికి మణి దర్పణంగా ఉంది.

“అందరి కృషి ఫలితంగా అవిర్భవించిన స్వేచ్ఛ కొందరి స్వార్థ ప్రయోజనాలకు కట్టింది రక్ష. ఎందరికో చెందవలసినసాధ్యం కొందరి హక్కుగా రూపొందింది”అని కళ్ళముందు కనిపించే అన్యాయాలకు వాపోతాడీరచయిత. “సామాన్యుడా! రక్షించుకో నీ దేశాన్ని” అనే రచన ఈ గ్రంథానికి మకుటాయమానంగా వుంది.

వెలుగుపూలు

(కవితా సంపుటి, రచన : దిలావర్. సైజు 31 డెమీపుటలు. మూల్యము రెండు రూపాయలు. ప్రతులకు : దిలావర్, ముత్యాలంపాడు (పి.ఓ.) ఇల్లెందులాలాకా. ఖమ్మం జిల్లా. 567123)

ఇదొక అభ్యుదయ భావాల సంతరించుకొన్న పదనాకవిరా సంపుటి. సాహస మనే నిప్పురచ్చలో మున్నెత్తన్నజ్యోతి వెలిగించాలనీ, అర్ధరాత్రి గర్భంలో మధ్యాహ్నం సృష్టించాలనీ ఆటపడతా డీరచయిత. “ఒకవేపు వాగ్దానాల అతి పుష్టి, మరోవేపు ఆచరణల అనాపుష్టి” పంచాంగ క్రమణం” అనే శీర్షికలోని యీ మాటలు నేటి రాజకీయ జీవితానికి దర్పణం పడు తున్నాయి. “సబ్బు దిళ్ళ” అనే పదన గీతిక నేటి అర్ధిక సామాజిక స్థితికి ప్రతీకగా ఉన్నది. “చెల్లెమ్మా!” అనే శీర్షికలో జారిబులపల్ల రచయితకున్న సానుభూతి “స్మృతి”లో ఈయన దేశభక్తి పుష్పమువు తున్నాయి. ప్రాతమీద వీరికి కల రోతను “రవ్వలు” అనే గీతిక ప్రస్ఫుటం చేస్తుంది.

“చేదుమాత్రలు”లో “సెక్యులరిజముని గొంతుచించుకున్నా కులంగాడి బలం తగ్గలేదు”, “ఇరులపాఠలు క్రమ్మిన నా దేశంలో ఇంకా తెలవారలేదు” అంటూ ఈ నాటి దేశ దుస్థితికి బాధపడతాడు రచయిత. ఉత్పిన్నచిత్ర ఉగ్గు పాలతో అలవడ్డ యీకని నుండి మున్నగుదు మహాశక్తిమంతములైన రచనలు వెలువడే అవకాశం ఎంతైనా ఉంది. సోమసుందర్ గారి సుదీర్ఘమైన సమీక్షా వ్యాసం ఈ రచన కొక ప్రత్యేకతగా భాసిల్లింది. చక్కని సంస్కారంతో సమ కాలీన సమాజంలోని అసమానతలను నిశితంగా నిరసించే సరికొత్త గొంతు ఇది.

అంతరంగ చిత్రాలు

(గేయ సంపుటి. రచన: డాక్టర్ బి. ఆర్. కాస్తిగారు. క్రాస్ సైజు. పుటలు 36. మూల్యము: రూ. 1—80. ప్రతులకు: ఆంధ్రప్రదేశ్ బుక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్, సికిందరాబాద్—మదరాసు.)

కవిగారి అంతరంగంలో పొంగిన ముప్పై మూడు గేయ తరంగాల సంపుటి ఇది. ఈ కవి మంచి చావుడు. ఆధ్యాత్మిక దృష్టితో ప్రకృతిలో అణు వణువు పరిశీలించే అలవాటు కలవాడు. డాక్టరు సి. నారాయణరెడ్డి గారు తమ “సువర్ణ పుర్రు”లో పెర్సోన్లు మీ రిగభావనం తత్వచింతనం నయనద్యయం లాంటివి.

“అద్దములు బ్రద్ర లౌట ఎన్నిసార్లు చూడలేదు?
ఎంత భాయమో కాయము ఎన్నిమార్లు తెలియలేదు?”

అంటూ తనువుయొక్క అస్తిరత్వాన్ని ఎలుగెత్తి చాటుతాడు ఈయన. వేరుకాని యెడబాటిది. ఎంత వింత యెడబాటిది— జీవేశ్వర సంబంధాన్ని గురించి వీరి యభిప్రాయ మిది.

“దేవు డంటే వ్యక్తి కాదోయ్! దేవు డంటే శక్తిలేవోయ్!”— అని ఈయన మతం. “వేరన్నది లేకుండగనే పేరు గన్న పెద్దవు నీవు!” భగంతుని గురించి ఇలా చెప్పడంలో ఉన్న చమత్కారం నవ్వుదయ్యకవేద్యం. పర మేశ్వరుడు “పరిధిలేని కేంద్ర” మట. ఎంత చక్కగా చెప్పారో!

“ఎవడు బ్రాహ్మడు? ఎవడు మఱా? ఎందుకో యీ పాడు గోల
భరతభూమిని క్రుంగగడిసిన పాడుజబ్బిసామ్య నిరసన’

అని ఆవేదనపడి “అందరం ఆ ఋషుల సంతతి” అంటూ పర్యవసానాన్ని శాటే సాజన్యం వీరిది.

“నీకు ప్రతిమ లేకుండుట విక్రచ్చిగ పలుకు ఋక్కు
గుడిలో నిను శ్నేదు చేస్తే చిమ్మ పీకటికి నీకు

బలవంతపు చెలిమి చేస్తే” అంటూ విగ్రహారాధకుల అశాస్త్రాన్ని నిరసించి “మతి మైకం పేరే మతమా?” అని నిలదీసి అడుగుతున్నాడీ అభ్యుదయవాది.

చిత్రకారుడు లేనిచిత్రం లేనట్లే సృష్టికర్త లేని సృష్టి ఉండదని వీరి సిద్ధాంతము.

“గతంలోని మంచి నెంచి పాత బూజు దులిపేస్తా

కొత్తదనం సాధిస్తా సత్కాన్తే వెలిగిస్తా’ అన్న కవిగారు తన ప్రతిజ్ఞను ఈ రచనలో చాలవరకు నెరవేర్చుకొన్నారనే చెప్పాలి. గ్రంథం ఆద్యం తాలలో సంస్కృత శ్లోకాలు సంతరించడం ఒక ప్రత్యేకత. మానవతావాది యైన కవిగారు తన కృతిని మానవతకు నమర్పించడం సముచితంగా ఉంది.

చిక్కవీరరాజేంద్ర

(చారిత్రక నవల. సైజు 384 క్రాసు పుటలు. రచన: మూలము—శ్రీనివాస, అనువాదము: అయ్యాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రి. వెల రూ. 7—50 పై. ప్రతులకు: ఆంధ్రప్రదేశ్ బుక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్, రాష్ట్రపతిరోడ్, సికిందరాబాదు.)

ఇది ఒక చారిత్రక నవల. దక్షిణ భారతంలో పెై మూడు సంస్థానానికి సమాపంలోని కొడగు నేలిన చిక్కవీరరాజేంద్రుని విషాదాంత కథ ఇది. క్రూరమూ వ్యభిచారమూ, భౌందరసాలూ మొదలయిన దుర్గుణాలు మూర్ఖభవించిన వాడు చిక్కవీరరాజు. రోగికి పథ్య సదార్థము రుచించనట్లుగా రాణి వీరమ్మార్చి మంత్రులు బోవణ్ణ, లక్ష్మీనారాయణయ్య, శ్రీయోధిలామలైన ఉర్తయ్యతక్క మొదలైనవారి హితవదేశాలను ప్రోసపుచ్చడమే కాక అవినీతిపరుడైన కుంటి బనవయ్యను మంత్రిగా నియమించి అనిచి చెడు సంహారం పాటించి ప్రజ్ఞా కంఠకుడైన చెల్లెలిని చెరపట్టి ఆమె కన్న ససికందును ఎంపి బంధు ఎం

దియై కంపెనీ పాలకులయిన తెల్ల దొరలు తన రాజ్యమును చేజిక్కించుకొనుటకు అవకాశమిచ్చిన నిర్మాణము చిక్కవీరరాజు. కంపెనీ ప్రతినిధులను బంధించి రాజ్యాభివృద్ధికి వతివ్రతమైన భార్యను కోల్పోయి కూతురుతో ఇంగ్లాండుకు పోయి ఆ కూతురొక క్రైస్తవునకీచ్చి పెండ్లి చేసి వామరూపములు లేకుండ తెరచురగైపోయిన చిక్కువీరరాజుడని కథ అయిన ఈ నవలలో శ్రీవివానగారు ప్రతి పాత్రను సూక్ష్మాతి సూక్ష్మ రేఖలతో రూపు కట్టించారు. ఈ నవలలోని పాత్రలు చాలవరకు బందీలే. రాణి సంప్రదాయ మునకును, పతివ్రతా ధర్మమునకు బందీ. రాజు వ్యసనములకు బందీ. మంత్రులు ధర్మమునకు బందీలు. వీరికలో శ్రీ యల్. ఎస్. శేషగిరిరావుగారు మడిపినట్లు “మొత్తం కొడగు రాజ్యమే ఒక పెద్ద చెరసాల” కనుక చెరసాల తోనే కథను ప్రారంభించడం, రాజు చెరపెట్టబడడంతో అతని రాజకీయ జీవితం అంతవైనట్లు రచించడం పార్థకంగా, సాధిప్రాయంగా ఉన్నాయి. ఇందలి పాత్రలు సూజంగా, సజీవంగా చిత్రింపబడ్డాయి. పాపాత్ముడయిన ద్రోహియైన లింగరాజునకు భగవతియందు పాపఫలంగా జన్మించిన బసవప్ప రాజైన వీరరాజును పాపపు దారి నే నడిపించి పతనోన్ముఖుని చేయడం సమంజసంగా ఉన్నది. చిక్కన్న శేట్టి కొడలిని అనుభవించాలనే ఉద్దేశ్యంతో ఉన్న కాముకుడైన రాజుతో సంభాషించునట్లు శేట్టి చూపిన తెలివి అద్భుతంగా చిత్రించబడింది. రాణి ప్రకాంత గంభీర స్వభావమూనూ, దుష్టులైన రాజ మంత్రులను వారి సమక్షంలోనే నాలుకం మిషతో అపహేళన చేసే సూర్యు యుక్తిని, హిందూమతాన్ని అర్థరహితంగా విరసించిన ఫాదరీయర్కు క్రైస్తవమతాన్ని ఇండిమూ భగవతి చేసిన యుక్తి వాదమునూ, ప్రాణ త్యాగానికై వా పిద్దపడిన సోమన్న ప్రభు భక్తిని, ఆంగ్లేయుల కుతంత్రాలనూ, అమాయకులైన దేశ ప్రజలకు వారి పట్ల ఉండిన గౌరవ భావమునూ, తన కొడుకును రాజుగా చేయబోయి అతని చావుకు కన్నులారా చూడవలసి వచ్చిన భగవతి దయనీయ గాఢనూ అతనిపుణంగా రూపొందించారు రచయిత. సన్నిహిత ప్రభావం పాత్రలపైనా, పాత్రల ప్రభావం సన్నిహితలపైనా ప్రసరించి ఈ నవలలో కథ తనంతలానూ ముందుకు సాగిపోతుంది. పురుష పాత్రల మానసిక దృవ్యభివృద్ధి, స్త్రీ పాత్రల త్యాగపున్నత్యమూ, రచయిత పానుభూతితో పరిశీలించడం చూస్తాము. బాహిరమైన జగత్తును నడిపే అంతర వ్యాపారం అడుగుడుగునా కొట్టవచ్చినట్లు కనిపించే రచన ఇది. స్వల్ప మైన శల్ల దోషాలు అక్కడక్కడ దొరలినా మొత్తము వివాద చక్కని జాతి యాలతో, చిక్కని కథానానిధానంతో, ఒక్కసారిగా గ్రంథం ఆమూలాగ్రమూ చదవాలనే అపుత్యాన్ని పాఠకులలో రేకెత్తిస్తూ పృథయంగమంగా పాగిన ఈ నవలను రచించిన రచయితా, అనువాదకుడూ, ప్రచురణకర్తలూ ప్రశంసకా అభినందనీయులు.

హరివిల్లు

(కావ్యము, రచన : శ్రీకన్నెకంటి రాజమల్లాచారి. క్రానుపుటలు 46. మూల్యము : రెండు రూపాయలు. ప్రచురణ : టానిక్ రైటర్స్, మార్కాపురం ప్రకాశంబిల్లు.)

ఇది గేయసాహిత్యంలో పాగిన ఒక చిన్న ప్రేమ కథ. పలురకాల గేయాలతో పద్యాలతో పదనములతో మున్న ఈ రచనకు “హరివిల్లు” అనుపేరు పార్థకంగా

ఉన్నది. రుక్మిణి కృష్ణుడెత్తుకొని పోతున్న ఘట్టమును చిత్రకారణియైన కథానాయిక చిత్రించినట్లు చెప్పడం భావికథాసూచకంగా ఉన్నది. ఒకసానిపిల్లవచ్చి అమె గీతన బొమ్మను పాడు చేయగా వర్ణ సంకరం కావడం (రంగులు కలిసి పోవడం) ఈ కథలోని వర్ణాంతర వివాదాన్ని సూచిస్తోంది.

కథానాయకుడు కంఠములో ఘంటసాల — కవిత్వంలో నారాయణరెడ్డి — అందంలో తాంకరాముడు (ఎస్. టి. ఆర్.) కథానాయికకు ఉన్న సీనిమాలమోజు ఇది. చెంటనే “అమ్మకచెల్ల! నామనీతని కమ్మకచెల్లను” అనుకొంటుంది అమె. ఇది ప్రబంధాల వాసన. అంటే ఆ పిల్ల తెలుగు కావ్యాలు చదువుకొన్న సవనాగ రికురాలన్న మాట. ఇద్దరు తోటలో విహరించడానికి వెళ్ళారట. ఇలా కథకొంట ముందుకు సాగుతుంది.

“అది ఆమెది. ఇది అతనిది — దానిలోన అతడు దూరె — దీనిపైన ఆమెచేరె” ఇదీ వారి క్రీడావర్ణనం. అమె తెరవాన ఎత్తితే అతడు చుక్కాని తిప్పాడట. “ఉన్నది నా కొక్కటి — అది ఇచ్చితి మన సిచ్చితి నా కున్నది ఒకటే ఇచ్చితి నీకీచ్చితి” అని అమె అనగా “ఒకటి కాదు ఆపై రెండిచ్చితిని” అంటాడతడు. “ఎంతదీర్ఘ మోయా! నేనెట్లు మోతునోయా! నాలో ఎట్లు మోతునోయా” అని అమె పలుకగా “ఎంతతోట ప్రేమ నీది ఎంత విశాలం! అంతు చిక్కునా చెలి! అడుగు చిక్కునా?” అంటాడు అతడు. యువకులలో ఉద్రేకాన్ని రెచ్చగొట్టే ఈ లైంగిక ధ్వని రసనాటి సీనిమా సాహిత్యాన్ని తలదన్నుతోంది.

సూర్యోదయకాలంలో తూర్పుదిక్కు ముంసం అమ్మే అంగడివలె ఉన్నట్లుగా “అర్జునునిస్తన్న ఆచార్యులు అర్థవిమోత నేత్రుడై గుడ్డలు తినేదాని ఊరు పుల గురించి ఊహలు చేస్తున్నట్లుగా వర్ణించడం జాగుప్పావసాంగా ఉంది.

నాయికా నాయకులు అనురాగం చూచిన “ప్రక్కవారి కన్నులు కుట్టినవి. ఆకన్నులు కొన్ని చెవులను కొరికినవి. ఆ చెవులే నోళ్ళయి అరచినవి.” ఈ చెప్పడంలో క్రొత్త అందం ఉంది. అక్కడక్కడ అంత్యానుప్రాసలు చోటు చేసు కొన్నాయి.

కేట ప్రవేశవ్రతము (టెక్నెట్టు), రాకపోకల సూచి — ఇలా సూతనవదాల స్పష్టికూడా ఉన్నది. ఒకవంక సీనిమాభాణితో మరొకవంక మలయానిం చంద్రదూషణలతో ఉన్న ఈ చిరుపాత్రం ఉదాత్తానుదాత్త భాషాభాసాంకర్య స్వాంతంగా ఉండిపోయింది. వీరికలో శ్రీ విశ్వనాథాచార్యులు “అటు ప్రబంధ మార్గాన సోయే కవులున్నారు. ఇటు అభ్యుదయ విప్లవ దిగంబర కవులున్నారు. ఈయన ఈ నడిమివాడు” ఇతరుల ప్రభావానికి లొంగుకుండా అపుచిత్వాన్ని పాటిస్తే

ఉ ప యో గ క ర మ్మై న

స రి కొ త్త గ్రంథ ము ల్లు

వ్యవసాయము-పిషరీ-కోళ్ల పెంపకం-అడవులు-తోటవని
ఇంజనీరింగ్-వైద్యము-వివిధ సాంకేతికవిషయములపై
గ్రంథములు గలవు. కేటలాగు ఉచితం. ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి

N. K. PAUL & SONS.

P. B. No. 12202, Calcutta - 5.

ఈ రచయిత నుండి శిల్పప్రధానమైన రచనలు వచ్చే అవకాశం ఎంతైనా ఉన్నది.

వెలుగులో ఈ నేలపై

(వచన గీతాలు, రచన : శ్రీ మారీరాజ రంగారావు, డెమ్మాపైజా పులులు 56. వెం : నాలుగు రూపాయలు. ప్రతులకు : సాహితీబంధు బృందం 2—4—30 పోలీసు క్వార్టర్స్ వెనుక, హనుమకొండ, వరంగల్.)

“అటు దేవాలయ గోపురాలు గత నృపుల మొగిలరేకులు ఇటు కర్మాగార శిథిలాలు వర్తమాన ప్రగతి నూచిలు.” అంటూ భారతదర్శనం చేసిన ఈ కవి “ప్రతివ్యక్తి అవారి ఉన్న మజ్జల తరంగం” అని ఆకాంక్షిస్తాడు. “ఈనాటి ఆరవశాస్త్రాలు రేపు తెన్నాయి వర్షధారలు” అని ఆశాభావం ప్రకటిస్తాడు. “వా కల్పనుండి రాతే అగ్నికేతవ్ మాతుంది గ్రీష్మం. నాకల్పనుండి జాడెటికే ఆర్ద్రమవుతుంది అవని. అనంతం ఉంది వాలో బీజంవలె ఒదిగి — అంతమూ ఉంది వాలో దిక్కుల్లోవలె నిలచి” — ఈ విధంగా విశ్వరూపప్రదర్శనం చేస్తూ ఓకివచ్చారు.

“క్రియాశీలమితి ఇన్నా ఉత్తేజం రావారి ఉదాత్త పంస్కరం కావాలి జాతికి ప్రస్తుతం వాస్తవాన్ని ఎదుర్కోనే తత్త్వం” అని ముందు నిలచి కర్తవ్యాన్ని ఉపదేశిస్తాడు.

“ఈ గడ్డపై కణకణంలో బిందిస్తోంది ఒకే ఆత్మరూపం ఈ నేలపై పదవదంలో పరిమళిస్తోంది ఒకే సంస్కృతి పద్యం” భిన్న భృగంలో ఏకత్వాన్ని దర్శించగల భావుకుడియన. “తాజేళ్ళవలె వెలసిన పరి శ్రమలూ, భుజగలవలె సాగిన ఆనకట్టలూ” ఈ వర్ణన వర్తమాన భారతాన్ని ప్రతిబింబిస్తోంది.

“ఇక్కడ నిజంగా ఎవడూ మేల్కొని లేడు సంపూర్ణంగా” — ఎంతయదార్థ కథనమిది!

“కలుగులో గాదెల్లో ఎరకలూ పందికొక్కులూ కంటికి కనిపించని బంధు పులు” ఈ చెప్పడంలో ఉన్న చమత్కారాన్ని గురించి వేరే చెప్పనక్కరలేదు.

“అరచేవాడికి, పాడిచేవాడికి దొరుకుతోంది అగ్రతాంబూలం” — నేటి పసివా జానికి ఈ మాటలు అద్దం పడు తున్నాయి.

“ఏమీ ఎరగనట్లు మూర్ఖుడు ప్రక్కకు తప్పుకునే ప్రయత్నంలో ఉన్నాడట. అస్తమించే కర్మసాక్షిని నిజం చెప్పకుండా మొంగదాటేసుకొనే సాక్షిలా చిత్రించడం అందంగా వుంది.

“లేని ముచ్చటలు చూపించడానికై ఉన్నస్థితులు మరపించడానికి ఆడపా తడపా దండంలేవుతూ ప్రయత్నిస్తున్నా” డలు మంత్రగాడు! ఈ మాటల

మాటల వంచకులైన నాయకుల సామగ్రికిలూ, ఆర్థికమట రూపుకట్టా కొనడం ఉంది. ఎంతోవాడివేడి ఉన్న రచన ఇది.

“మృగంకన్నా హీనం అయినా మానవుడు చిత్రం నాగరికతకు శిరం” ఎంత విశేషమైన పరిశీలన! (ఈ నాటి దేశస్థితిని) “తలమకుంటే భయం కంపిస్తుంది మరచిపోతే మనసు త్రవ్వకుంది” — ఇజాలకతిటుడుగా ఫిలిచి విజాన్ని చూడగల నిజమైన కవి శ్రీ రంగారావుగారు. కలాన్ని కత్తిగా ఉవయో గించి కాలాపై గ్రన్ను విండించగల కవి ఈయన. ఉక్తివైచిత్ర్యంతో ప్రతిపంక్తి ఈయన రచనా పాటవాన్ని పట్టియిస్తోంది. రసస్పృహయులు తలచాచే లాగ చేస్తూ ప్రకాంత గంభీరంగా సాగిన రచన ఇది.

శేష క వి త

(కవితా సంకలనం. రచన : శ్రీ గడియూరం శేషభాగ్యం, 42 పాటలు పైజా పులులు, మూల్యము : మూడు రూపాయలు., ప్రతులకు : రచయిత, 25/6 రవీంద్రనగర్ కాలనీ, డిరాఫల్ మండీ. సికింద్రాబాద్—25.)

అంత్యమప్రాసలలో అంతరంగాలను ఆకట్టుకొంటూ నవతరేయన తమ నచ్చేకవిత్వలు పుష్కలంగా ఉన్న పుస్తకం ఇది. ఆశ్రయార్థగమం మూచించే విరికలం ఒక శ్రేయస్సుకలం.

కలంలో నిలువని గళంలో పలుకని మెరపుతీగల్లాంటి భావాలను పట్ట యిచ్చేఒడుపు తెరిగినవి ఈయన.

ఎంత కన్నీరు పారినా అంతు తెలియని మనసుతో మృదురితితో కల గీతికలు పరికిరాంచేయకవి విట్టూర్పుగాలి సోకినా నిలువెత్తునా జ్వలించే ఆళి లని కన్నీటి మక్కువాలినా క్షణంలో కుసుమించే ఆళిని చంపుకోవద్దంటాడు. కనుకనే చీకటి కుత్తుకవి గొక్కి వెలుగురేకని వెలిగిక్కించాలంటాడు.

మతంకోసం మమకలు బలై నప్పుడు మరణిస్తూ మమకట్టుతా తెరమకొన్నప్పుడు మనిషి మళ్ళీ బతుకుతుంటాడనీ, జీవన మరణాలు మనిషి ఉచ్చాస విశ్వాసాలని యీ మానవతావాది మతం. ఈయన మంచి భావుకుడు. తరణార్థులని చూపి జాలిపడుతూ వాళ్ళు ఎగిరేక్కె వలిచి విల్లంలో వ్రాలిన పక్షులంటాడు. దింగ్లదేశేమ భారతశాస్త్ర చరిత్రతో పిరికిస్తూ ప్రపంచిన శివుడుగా భావిస్తాడు. ‘స్వీకారం’ అనే శిర్షికలో కృతిభర్త శ్రీభాష్టం శ్రీరామ్ మూర్తిగారి పలుకులు ఈ కవితా వరస్థితికి కప్పురపుటారతిగా పరిమళిస్తు న్నాయి. ఆళికి పూపిరిపోస్తూ ఆళయాలకోసం ఆక్షర రచనచేసిన ఈ కవి మరిన్ని పుణుల కవితా మరందాలు మనకు అందిస్తాడని ఆశిద్దం.

— శ్రీ వక్కలంక లక్ష్మీపతిరావు.

భారతి

ప్రకటన రేట్లు

కనరు పేజీలు	కాజువల్ రేట్లు	కాంట్రాక్టు రేట్లు
4 వ కవరు పేజి	... రు. 210/-	రు. 180/-
2 లేక 3వ కవరు పేజి	...	
ఒకే (నలుపు) రంగు	... రు. 180/-	రు. 150/-
లోపలి పేజీలు		
పూర్తి పేజి	... రు. 150/-	రు. 120/-
అర పేజి	... రు. 78/-	రు. 66/-
పావు పేజి	... రు. 48/-	రు. 42/-

ప్రత్యేక స్థానములకు 25% అదనం.

సం. నకు పరుసగా 6 ప్రకటనలు చేయువారికి కాంట్రాక్టు రేట్లు వర్తించును.

చందా వివరములు

	ఏజంటు ద్వారా	పోస్టు ద్వారా
విడి ప్రతి	రు. 1-50	1-60
6 మాసముల చందా	రు. 9-00	9-60
సంవత్సర చందా	రు. 18-00	19-20

మేనేజరు, భారతి

విజయవాడ-520003.

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్

75 సంవత్సరాల పైగా గృహోషధములు
తయారుచేస్తున్నవారు!

- అమృతాంజన్ బాధానివారిణి
తలనొప్పి, ఒళ్ళునొప్పులు, వెణుకులు,
జలుబు, దగ్గు, కండరాల నొప్పులకు.
- అమృతాంజన్ గ్రెప్ మిక్చర్
పసిబిడ్డల అజీర్తానికీ, పళ్ళు వచ్చేటప్పుడు
కలిగే బాధలకు.
- అమృతాంజన్ డెర్మల్ ఆయింట్ మెంట్
తామర, చీమ, గడ్డి వగైరాలకు.

- అమృతాంజన్ ఇన్ హేలర్
జలుబుచేసి ముక్కుదిబ్బద, శుమ్ములు
వగైరాలకు.
- ఆనోలియమ్-కోల్డ్ రిడ్
దగ్గు జలుబులను పొరబోలే అమామైన
ఒక కొత్త శక్తి.
- శాలోపెన్ - బాధానివారిణి మాత్రలు
తలనొప్పి, ప్లూ, ఒళ్ళు నొప్పులకు

... ఇండియాలోను,
ఇతర దేశాలలోను
పేరు పొందినవి.

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్
మద్రాసు-4

